

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๕

มหาวรรค ภาค ๒

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
จัมมชันทระกะ

เศรษฐีบุตรโสณโกฬิวิสะเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร

[๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุญฺจ เขตพระนครราชคฤห์. ครั้นนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาามาครราช เสวยราชสมบัติเป็นอิสริยาธิบดี ในหมู่บ้านแปดหมื่นตำบล กัสสมันน ในเมืองจัมปา มีเศรษฐีบุตรชื่อโสณโกฬิวิสะโคตร เป็นสุขุมลาชาติ ที่เฝ้าทั้งสองของเขามิชนอกขึ้น คราวหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาามาครราช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ให้ราษฎรในตำบลแปดหมื่นนั้นประชุมกันแล้วทรงส่งทูต ไปในสำนักเศรษฐีบุตรโสณโกฬิวิสะ ดุจมีพระราชกรณียกิจสักอย่างหนึ่ง ด้วยพระบรมราชโองการว่า เจ้าโสณะจงมา เราปรารถนาให้เจ้าโสณะมา จึงมารดาบิดาของเศรษฐีบุตรโสณโกฬิวิสะได้พูด ตักเตือนเศรษฐีบุตรนั้นว่า พ่อโสณะ พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรเห็นทั้งสองของเจ้า ระวังหน่อยพ่อโสณะ เจ้าอย่าเหยียดเท้าทั้งสองไปทางที่พระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ จงนั่งขัดสมาธิตรงพระพักตร์ของพระองค์ เมื่อเจ้านั่งแล้ว พระเจ้าอยู่หัว จักทอดพระเนตรเห็นทั้งสองได้ ครั้นนั้น ขนบริวารทั้งหลายได้นำเศรษฐีบุตรโสณโกฬิวิสะไปด้วยคานหาม ลำดับนั้น เศรษฐีบุตรโสณโกฬิวิสะได้เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนาามาครราชถวายบังคมแล้วนั่งขัดสมาธิตรงพระพักตร์ของท้าวเธอ ท้าวเธอได้ทอดพระเนตรเห็นโลมชาติที่เฝ้าเท้าทั้งสองของเขา แล้วทรงอนุศาสน์พระราชารุฎในตำบลแปดหมื่นนั้น ในประโยชน์ปัจจุบัน ทรงส่ง ไปด้วยพระบรม-
* ราโชวาทว่า ดุจรพนาย เจ้าทั้งหลายอันเราสั่งสอนแล้วในประโยชน์ปัจจุบัน เจ้าทั้งหลาย จงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคของเราพระองค์นั้นจักทรงสั่งสอนเจ้าทั้งหลาย ในประโยชน์ภายหน้า ครั้นนั้น พวกเขาพากันไปทางภูเขาชิลมกุญฺจ.

พระสาตตะเถระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

กัสสมันน ท่านพระสาตตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค จึงพวกเขาพากันเข้าไปหาท่านพระสาตตะ แล้วได้กราบเรียนว่า ท่านขอรับ ประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนี้ เข้ามาในที่นี้เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขอประทานโอกาสขอรับ ขอพวกเขาพเจ้าฟัง ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค ท่านพระสาตตะบอกว่า ถ้าเช่นนั้น พวกท่านจงอยู่ ณ ที่นี้สักครู่หนึ่งก่อน จนกว่าอาตมาจะกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ดังนี้ และเมื่อพวกเขากำลังฟังมองอยู่ข้างหน้า ท่านพระสาตตะด่าลง ไปในแผ่นดินอันฉัตรผุดขึ้นตรงพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลคำนี้แก่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนี้พากันเข้ามา ณ ที่นี้เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้ พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดุจรสาตตะ ถ้ากระนั้นเธอจงปลาดอาสนะ ณ รมงาหลังวิหาร ท่านพระสาตตะทูลสนองพระพุทธดำรัสว่า ทราบเกล้าฯ แล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วถอยตั้งด่าลง ไปตรงพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค เมื่อประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนั้นกำลังฟังมองอยู่ตรงหน้า จึงผุดขึ้นลากแผ่นดินอันฉัตรแล้วปลาดอาสนะในรมงาหลังพระวิหาร .

เสด็จออกให้ประชาชนเข้าเฝ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากพระวิหาร แล้วประทับนั่งเหนือพระพุทธรูปอาสน์ที่จัดไว้ ณ รมงาหลังพระวิหาร จึงประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนั้นเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง และพวกเขาพากันสนใจแต่ท่านพระสาตตะเท่านั้น หาได้สนใจต่อพระผู้มีพระภาค ไม่ทันที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพวกเขา ด้วยพระทัยแล้ว จึงตรัสเรียกท่านพระสาตตะมารับสั่งว่า ดุจรสาตตะ ถ้ากระนั้น เธอจงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของภนุษย์ ให้ยิ่งขึ้นไปอีก

ท่านพระสาตตะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วเหาะขึ้นสู่เวหาส เดินบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง สำเร็จการนอนบ้าง บังหวนคว้นบ้าง โพล่งไฟบ้าง หายตัวบ้าง ในอากาศกลางหาว ครั้นแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของภนุษย์หลายอย่าง ในอากาศกลางหาว แล้วลงมาขบศีรษะลงที่พระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวกพระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวก ดังนี้ จึงประชาชนตำบลแปดหมื่นนั้นพูดสรรเสริญว่า ชาวเราผู้เจริญ อัจฉรย์นัก ประหลาดแท้ เพียงแต่พระสาวกยังมีฤทธิ์มากถึงเพียงนี้ ยังมีอานุภาพมากถึงเพียงนี้ พระศาสดาต้องอัครรรยแน่ ดังนี้ แล้วพากันสนใจต่อพระผู้มีพระภาคเท่านั้น หาสันใจต่อท่านพระสาตตะไม่

ทรงแสดงอนุปพิภกาและจตุราริยสัง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพวกเขาด้วยพระทัย แล้วทรงแสดงอนุปพิภกา คือ ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอันสงสฺในความออกบรรพชา เมื่อพระองค์ทรงทราบว่ พวกเขามีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรง ประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอภิลิ ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้น นั้นเองว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา ดอกผ้า ที่สะอาด ปราศจากมลทินควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น พวกเขาได้เห็นธรรมแล้ว ได้ บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันเที่ยงลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น ในคำสอนของ พระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหยาดของที่คว่ำ เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีป ในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำพวกข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็น อุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป .

เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะออกบวช

[๒] ครั้นนั้น เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะได้มีความปริวิตก ดังนี้ว่า ด้วยวิธีอย่างไร เราจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติ พรหมจรรย์นี้ให้บริบูรณ์โดยส่วนเดียว ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย ไฉนหนอ เราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ครั้น ประชาชนเหล่านั้นชื่นชมยินดี ภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มี พระภาค ทำประทักษิณหลีกไปแล้ว หลังจากประชาชนพวกนั้นหลีกไปแล้ว ไม่นานนัก เขาได้ เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นแล ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ด้วยวิธีอย่างไร ข้าพระพุทธเจ้าจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์ทรงแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่จะประพฤติพรหมจรรย์นี้ ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย ข้าพระพุทธเจ้าปรารถนาจะปลงผมและหนวดครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็น บรรพชิต ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าบวชเถิด พระพุทธเจ้าข้า เศรษฐีบุตร โสณโกปิวิสะได้รับบรรพชา อุปสมบทในพุทธสำนักแล้ว ก็แลท่านพระโสณะอุปสมบทแล้ว ไม่นาน ได้พำนักอยู่ ณ ป่าสัตรีนทานปรารภความเพียรเกินขนาด เเดินจงกรมจนเท่าทั้ง ๒ แดก สถานที่เดินจงกรมเปื้อนโลहित ดุจสถานที่ฆ่าโค ฉะนั้น .

ครั้งนั้น ท่านพระโสณะ ไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ ว่า บรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาค ที่ปรารภความเพียรอยู่ เราก็คือรูปหนึ่ง แต่ใจน จิตของเราจึงยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถึงมันแล้ว สมบัติในตระกูลของเราก็คง มีอยู่ เราอาจบริโภคนสมบัติและบำเพ็ญกุศล ถ้ากระไร เราพึงสึกเป็นคฤหัสถ์แล้วบริโภคนสมบัติ และบำเพ็ญกุศล ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่านด้วยพระทัยแล้ว จึงทรงอันตรธานที่คิณณภูมิจิตมาปรากฏพระองค์ ณ ป่าสัตรีน เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น คราวนั้น พระองค์พร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก เสด็จเที่ยวจาริกตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางสถานที่เดินจงกรมของท่านพระโสณะ ได้ทอด พระเนตรเห็นสถานที่เดินจงกรมเปื้อนโลहित ครั้นแล้วจึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งถามว่า ดุริการิกษุทั้งหลาย สถานที่เดินจงกรมแห่งนี้ของใครหนอ เปื้อนโลहित เหมือนสถานที่ฆ่าโค

ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า ท่านพระโสณะปรารภความเพียรเกินขนาด เเดินจงกรมจน เท่าทั้ง ๒ แดก สถานที่เดินจงกรมแห่งนี้ของท่านจึงเปื้อนโลहित ดุจสถานที่ฆ่าโค ฉะนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของท่านพระโสณะ ครั้นแล้วประทับ นิ่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ถวาย แม้ท่านพระโสณะก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งเฝ้าอยู่ .

ตั้งความเพียรสมาธิเทียบเสียงพิณ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระโสณะผู้เฝ้าอยู่ว่า ดุริการโสณะ เธอไปที่สงัด หลีกเร้นอยู่ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้น อย่างนี้ว่า บรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาคที่ ปรารภความเพียรอยู่ เราก็คือรูปหนึ่ง แต่ใจน จิตของเราจึงยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถึงมันแล้ว สมบัติในตระกูลของเราก็คงมีอยู่ เราอาจบริโภคนสมบัติและบำเพ็ญกุศล ถ้ากระไร เราพึงสึกเป็นคฤหัสถ์ แล้วบริโภคนสมบัติและบำเพ็ญกุศล ดังนี้ มีไชหรือ?

ท่านพระโสณะทูลรับว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดุริการโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อครั้งเธอยังเป็นคฤหัสถ์ เธอ ฉลาดในเสียงสายพิณ มีไชหรือ?

โส. อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ดุริการโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพิณของเธอตั้งเกินไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

คราวนั้นพินของเธอมีสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. หาเป็นเช่นนั้นไม่ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดุกรโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพินของเธอย่อนเกิน
ไป คราวนั้นพินของเธอมีสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. หาเป็นเช่นนั้นไม่ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดุกรโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพินของเธอมีสียง
ไม่ย่อนเกิน ตั้งอยู่ในคุณภาพสม่ำเสมอ คราวนั้น พินของเธอมีสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดุกรโสณะ เหมือนกันนั้นแล ความเพียรที่ปรารถนาเกินไปนัก ย่อมเป็นไปเพื่อความ
ฟุ้งซ่าน ความเพียรที่ย่อหย่อนนัก ก็เป็นไปเพื่อเกียจคร้าน เพราะเหตุนี้แล เธอจงตั้งความเพียร
แต่พอเหมาะ จงทราบข้อที่อินทรีย์ทั้งหลายเสมอกัน และจงถือนิมิต्तในความสม่ำเสมอ

ท่านพระโสณะทูลรับสนองพระพุทธพจน์ว่า จะปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทอย่างนั้น
พระพุทธเจ้าข้า ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงสั่งสอนท่านพระโสณะด้วยพระโอวาทข้อนี้แล้ว ทรง
อินทรานทีปาสิตวันต่อหน้าท่านพระโสณะ แล้วมาปรากฏพระองค์ ณ คิฆณิกภูมิมรรค เปรียบ
เหมือนบุรุษมีกำลัง เขี่ยดเชนที่คู้ หรือคู้เชนที่เขี่ยด ฉะนั้น .

พระโสณะสำเร็จพระอรหัตผล

ครั้นกาลต่อมา ท่านพระโสณะได้ตั้งความเพียรแต่พอเหมาะ ทราบข้อที่อินทรีย์ทั้งหลาย
เสมอกัน และได้ถือนิมิต्तในความสม่ำเสมอ ครั้นแล้ว ได้หลีกออกอยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท
มิเพียร มิตนสงไป ไม่นานเท่าไรนัก ได้ทำให้แจ้งซึ่งคุณพิเศษอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุด
พรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องประสงค์ ด้วยปัญญา
อันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันนี้แหละ เข้าถึงอยู่แล้ว ได้รู้ชัดแล้วว่า ชาตีสันแล้ว พรหมจรรย์
เราได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็เลบรรดา
พระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านพระโสณะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งแล้ว

พรรณนาคุณของพระชินาสพ

[๓] ครั้นนั้น ท่านพระโสณะบรรลพพระอรหัตแล้ว ได้คิดว่า ถ้ากระไรเราพึงพยากรณ์
อรหัตผลในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมนั่งเฝ้าอยู่ ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาค ว่าดังนี้ :-

พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใด เป็นพระอรหันต์มีอาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
มีกิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงแล้ว มีประโยชน์ของตนได้ถึงแล้วโดยลำดับ มีกิเลส
เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพหมดสิ้นแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบ ภิกษุนั้นย่อมมีใจ ไปสู่
เหตุ ๖ สถาน คือ

๑. น้อมใจ ไปสู่บรรพชา
๒. น้อมใจ ไปสู่ความเรียบง่าย
๓. น้อมใจ ไปสู่ความไม่เบียดเบียน
๔. น้อมใจ ไปสู่ความสิ้นอุปาทาน
๕. น้อมใจ ไปสู่ความสิ้นตัณหา และ
๖. น้อมใจ ไปสู่ความไม่หลงไหล

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้สำคัญเห็นเช่นนั้นว่า ท่านผู้นี้อาศัย
คุณแต่เพียงศรัทธาอย่างเดียวเป็นแน่ จึงน้อมใจ ไปสู่บรรพชา ดังนี้พระพุทธเจ้าข้า ก็ข้อนี้ไม่พึง
เห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชินาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่า
ตนยังมีกิจที่จะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว จึงน้อมใจสู่บรรพชา โดยที่ตน
ปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ ไปสู่บรรพชา โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ
จึงน้อมใจ ไปสู่บรรพชา โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ สำคัญเห็นเช่นนั้นว่า ท่านผู้นี้
ปราศจากราคะและความสรรเสริญเป็นแน่ จึงน้อมใจ ไปในความเรียบง่าย ดังนี้ พระพุทธ-

*เจ้าข้า ข้อนี้ก็มิพึงเห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชินาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้
ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังมีกิจที่จะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว จึง
น้อมใจ ไปสู่ความเรียบง่าย โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ ไปสู่ความ
เรียบง่าย โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจ ไปสู่ความเรียบง่าย โดยที่ตน
ปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ สำคัญเห็นเช่นนั้นว่า ท่านผู้นี้
เชื่อถือศีลสัมพัทธปรมาส โดยความเป็นแก่นสารเป็นแน่ จึงน้อมใจ ไปสู่ความไม่เบียดเบียน ดังนี้
พระพุทธเจ้าข้า ข้อนี้ก็มิพึงเห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชินาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควร
ทำได้ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังมีกิจที่จะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว
จึงน้อมใจ ไปสู่ความไม่เบียดเบียน โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ ไปสู่ความ
ไม่เบียดเบียน โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจ ไปสู่ความไม่เบียดเบียน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

. . . จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

. . . จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

. . . จึงน้อมใจไปสู่ความไม่หลงใหล โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจไปสู่ความไม่หลงใหล โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความไม่หลงใหล โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธรเจ้าข้า แม่หากอุปารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยจักขุ ผ่านมาสักคล่องจักขุ ของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้น อันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น ความเกิดและความดับของจิตนั้น

แม่หากสังขารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยโสต . . . .

แม่หากคันธารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยฆานะ . . . .

แม่หากสารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยชีวหา . . . .

แม่หากโณฏฐัพพารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยกาย . . . .

แม่หากธรรมารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยมโน ผ่านมาสักคล่องใจของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้น อันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น ความเกิดและความดับของจิตนั้น

พระพุทธรเจ้าข้า ภูเขาล้วนแล้วด้วยศิลา ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแห่งที่บอันเดียวกัน แม่หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศตะวันออก ก็ยังภูเขานั้นให้หวั่นไหวสะเทือนสะท้าน ไม่ได้เลย

แม่หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศตะวันตก . . . .

แม่หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศเหนือ . . . .

แม่หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศใต้ ก็ยังภูเขานั้นให้หวั่นไหว สะเทือนสะท้าน ไม่ได้เลย แม่ฉันใด .

พระพุทธรเจ้าข้า แม่หากอุปารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยจักขุ ผ่านมาสักคล่องจักขุ ของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ย่อมไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้น อันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น ความเกิดและความดับของจิตนั้น .

แม่หากสังขารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยโสต . . . .

แม่หากคันธารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยฆานะ . . . .

แม่หากสารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยชีวหา . . . .

แม่หากโณฏฐัพพารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยกาย . . . .

แม่หากธรรมารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยมโน ผ่านมาสักคล่องใจของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้น อันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น ความเกิดและความดับของจิตนั้น ฉันนั้นเหมือนกันแล .

นิตมคคาถา

[๔] ภิกษุ น้อมไปสู่บรรพชา ๑ ผู้ น้อมไปสู่ความเย็บสังัด

แห่งใจ ๑ ผู้ น้อมไปสู่ความไม่เบียดเบียน ๑ ผู้ น้อมไปสู่

ความสิ้นอุปาทาน ๑ ผู้ น้อมไปสู่ความสิ้นตัณหา ๑ ผู้ น้อม

ไปสู่ความไม่หลงใหลแห่งใจ ๑ ย่อมมีจิตหลุดพ้นโดย

ชอบ เพราะเห็นความเกิด และความดับแห่งอายตนะ

ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบ มีจิตสงบนั้น ไม่ต้องกลับ

สะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว กิจที่จำจะต้องทำก็ไม่มี เปรียบ

เหมือนภูเขาที่ล้วนแล้วด้วยศิลาเป็นแห่งที่บอันเดียวกัน

ย่อมไม่สะเทือนด้วยลม ฉันใด รูป เสียง กลิ่น รส

ผัสสะ และธรรมารมณ ทั้งที่นำปรารภนา และ ไม่นำ

ปรารภนาทั้งสิ้น ย่อมทำท่านผู้คงที่ให้หวั่นไหวไม่ได้ ฉัน

นั้น จิตของท่านตั้งมั่น หลุดพ้นแล้ว ท่านย่อมพิจารณา

เห็นความเกิด และความดับของจิตนั้นด้วย .

ทรงอนุญาตรองเท้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

[๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ด้วยวิธีอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ที่พวกกุลบุตรพยากรณ์หรือหัตถกล่าวแต่เนื้อความ และไม่ยอมเข้าไปหาตน ก็แต่ว่า
โมฆบุรุษบางจำพวกในธรรมวินัยนี้พยากรณ์หรือหัตถ ทำให้เหมือนเป็นของสนุก ภายหลังต้องทุกข์
เดือดร้อน ดังนี้ . ต่อแต่นั้นพระองค์รับสั่งกะท่านพระโสณะว่า ดูกรโสณะ เธอเป็นสุขมวลชาติ
เราอนุญาตรองเท่าชั้นเดียวแก่เธอ .

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าละเงินประมาณ ๘๐ เล่มเกวียน และละกองพล
กอปรด้วยช้าง ๗ เชือก ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้ว จักมีผู้กล่าวแก่พระพุทธเจ้าว่า
โสณโกปิริสละเงินประมาณ ๘๐ เล่มเกวียน และละกองพลกอปรด้วยช้าง ๗ เชือก ออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้ว เดียวนี้ยังข้องอยู่ในเรื่องรองเท่าชั้นเดียว ถ้าพระผู้มีพระภาคจักได้
ทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์ แม้ข้าพระพุทธเจ้าจักใช้สอย ถ้าจักไม่ทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์
แม้ข้าพระพุทธเจ้าจักใช้สอย พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรองเท่าชั้นเดียว ภิกษุ
ไม่พึงสวมรองเท้า ๒ ชั้น ไม่พึงสวมรองเท้า ๓ ชั้น ไม่พึงสวมรองเท้าหลายชั้น รูปใดสวม
ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้าสีต่างๆ

[๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าสีเขียวล้วน . . . . สวมรองเท้าสีเหลือง
ล้วน . . . . สวมรองเท้าสีแดงล้วน . . . . สวมรองเท้าสีบานเย็นล้วน . . . . สวมรองเท้าสีดำล้วน . . . . สวม
รองเท้า

สีแสดล้วน . . . . สวมรองเท้าสีชมพูล้วน ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนพวก
คฤหัสถ์ผู้ริโลกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสวมรองเท้าสีเขียวล้วน ไม่พึงสวมรองเท้า
สีเหลืองล้วน ไม่พึงสวมรองเท้าสีแดงล้วน ไม่พึงสวมรองเท้าสีบานเย็นล้วน ไม่พึงสวมรองเท้า
สีดำล้วน ไม่พึงสวมรองเท้าสีแสดล้วน ไม่พึงสวมรองเท้าสีชมพูล้วน รูปใดสวม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้ามีหูไม่สมคาว

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้ามีหูสีเขียว . . . . สวมรองเท้ามีหูสีเหลือง . . . . สวมรองเท้า
มีหูสีแดง . . . . สวมรองเท้ามีหูสีบานเย็น . . . . สวมรองเท้ามีหูสีดำ . . . . สวมรองเท้ามีหูสีแสด . . . . สวมรองเท้า
มีหูสีชมพู ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้ริโลกคาม
ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีเขียว ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีเหลือง ไม่พึงสวมรองเท้า
มีหูสีแดง ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีบานเย็น ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีดำ ไม่พึงสวมรองเท้ามีหู
สีแสด ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีชมพู รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท้าบางชนิด

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มสัน . . . . สวมรองเท้าหุ้มแข้ง . . . .
สวมรองเท้าปกหลังเท้า . . . . สวมรองเท้ายึดนุ่น . . . . สวมรองเท้ามีหลายคล้ายชนปีกนกกระทา . . . . สวม
รองเท้าที่ทำหุอนมีสัณฐานดงเขาแกะ . . . . สวมรองเท้าที่ทำหุอนมีสัณฐานดงเขาแพะ . . . . สวมรองเท้า
ที่ทำประกอบหุอนดงหางแมลงป่อง . . . . สวมรองเท้าที่เย็บด้วยปีกนกยูง . . . . สวมรองเท้าอันวิจิตร
คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้ริโลกคาม ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุ ไม่พึงสวมรองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มสัน ไม่พึงสวมรองเท้าหุ้มแข้ง ไม่พึงสวมรองเท้าปกหลังเท้า
ไม่พึงสวมรองเท้ายึดนุ่น ไม่พึงสวมรองเท้ามีหลายคล้ายชนปีกนกกระทา ไม่พึงสวมรองเท้า
ที่ทำหุอนมีสัณฐานดงเขาแกะ ไม่พึงสวมรองเท้าที่ทำหุอนมีสัณฐานดงเขาแพะ ไม่พึงสวม
รองเท้าที่ทำประกอบหุอนดงหางแมลงป่อง ไม่พึงสวมรองเท้าที่เย็บด้วยชนปีกนกยูง ไม่พึงสวม
รองเท้าอันวิจิตร รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท้าขลิบหนัง

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังราชสีห์ . . . . สวมรองเท้าขลิบด้วย
หนังเสือโคร่ง . . . . สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือเหลือง . . . . สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังชะมด . . . . สวม
รองเท้าขลิบด้วยหนังนาก . . . . สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังแมว . . . . สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังค่าง . . . . สวม
รองเท้าขลิบด้วยหนังนงเค้า คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนพวกคฤหัสถ์
ผู้ริโลกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติ
ห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังราชสีห์ ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วย
หนังเสือโคร่ง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือเหลือง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังชะมด
ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนาก ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังแมว ไม่พึงสวมรองเท้า
ขลิบด้วยหนังค่าง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนงเค้า รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทรงอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

[๗] ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จพระพุทธานุชาตไปบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ มีภิกษุรูปหนึ่งเป็นปัจฉิมสมณะ แต่ภิกษุรูปนั้นเดินเชยตามพระผู้มีพระภาค ไปเบื้องพระปฤษฎางค์ อุบาสกคนหนึ่งสวมรองเท้าหลายชั้น ได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จพระพุทธานุชาตมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วจึงถอดรองเท้า เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น อภิวัตแล้วจึงได้ถามว่า เพราะอะไร พระผู้เป็นเจ้าจึงเดินเชยก ขอรับ?

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า เพราะเท้าทั้งสองของอาตมาแตก จ๊ะ .

อ. นิมนต์พระผู้เป็นเจ้ารับรองเท้า ขอรับ .

ภ. อย่าเลย ท่าน เพราะผู้มีพระภาคทรงห้ามรองเท้าหลายชั้น .

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า เธอรับรองเท่านั้นได้ ภิกษุ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย รองเท้าหลายชั้นที่ใหม่ ภิกษุไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามสวมรองเท้าในที่บางแห่ง

[๘] ก็โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงฉลองพระบาทเสด็จพระพุทธานุชาตอยู่ในที่แจ้ง ภิกษุเถระทั้งหลายทราบข่าว พระศาสดามิได้ทรงฉลองพระบาทเสด็จพระพุทธานุชาตอยู่ในที่แจ้ง จึงเดินไม่สวมรองเท้า เมื่อพระศาสดาเสด็จพระพุทธานุชาตมิได้ทรงฉลองพระบาท แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่พระฉัพพัคคีย์เดินสวมรองเท้า บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . จึงพึงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เมื่อพระศาสดาเสด็จพระพุทธานุชาตมิได้ทรงฉลองพระบาท แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้สวมรองเท้าเล่า? แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าวว่าเมื่อเราผู้ศาสดาเดินมิได้สวมรองเท้า แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่พระฉัพพัคคีย์เดินสวมรองเท้า จริงหรือ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราผู้ศาสดาเดินมิได้สวมรองเท้า แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่ไฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงได้เดินสวมรองเท้าเล่า อันคฤหัสถ์ชื่อเหล่านั้นนั่งห่มผ้าขาว ยังมีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤติเสมอภาค ในอาจารย์ทั้งหลาย เพราะเหตุแห่งศีลปะซึ่งเป็นเครื่องเลี้ยงชีพอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงงามในธรรมวินัยนี้เป็นแน่ ถ้าพวกเขาบวชในธรรมวินัยอันแรกกล่าวดีแล้วอย่างนี้ จะพึงมีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤติเสมอภาค อยู่ในอาจารย์ ในภิกษุปุนอจารย์ ในอุปัชฌายะ ในภิกษุปุนอปัชฌายะ การกระทำของเหล่าโมฆบุรุษนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่ออาจารย์ ภิกษุปุนอจารย์ อุปัชฌายะ ภิกษุปุนอปัชฌายะ เดินมิได้สวมรองเท้า ภิกษุไม่พึงเดินสวมรองเท้า รูปใดเดินสวมรองเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าภายในอาราม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

ภิกษาอาพาธเป็นหน่อที่เท้า

[๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นหน่อที่เท้า ภิกษุทั้งหลายพยางภิกษุรูปนั้นให้ถ้อยอุจาระบ้าง ให้ถ้อยปัสสาวะบ้าง พระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวจาริกตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุกำลังพยางภิกษุรูปนั้นให้ถ้อยอุจาระบ้าง ให้ถ้อยปัสสาวะบ้าง จึงเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุพวกนั้น แล้วได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้อาพาธเป็นอะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นหน่อที่เท้า พวกข้าพระพุทธเจ้าต้องพยางท่านรูปนี้ให้ถ้อยอุจาระบ้าง ให้ถ้อยปัสสาวะบ้าง พระพุทธเจ้าข้า .

พระพุทธธานุญาตให้สวมรองเท้าเป็นพิเศษ

[๑๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้มีเท้าชอกช้ำ หรือมีเท้าแตก หรืออาพาธมีหน่อที่เท้า สวมรองเท้าได้

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายมีเท้ามีได้บ้าง ขึ้นตี้ย่างบ้าง ขึ้นตั้งบ้าง ทั้งจีวร ทั้งเสนาสนะ ย่อมเสียหาย พวกภิกษุจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวมรองเท้าในขณะที่คิดว่าประเดี๋ยวจักขึ้นตี้ย่างหรือขึ้นตั้ง .

สมัยต่อมา เวลากลางคืน ภิกษุทั้งหลายเดิน ไปสู่โรงอุโบสถกิติ สู่ที่ประชุมกิติ ย่อมเหยียบตอบ้าง หนามบ้าง ในที่มืด เท้าทั้งสองได้รับบาดเจ็บ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภายในอาราม เราอนุญาตให้สวมรองเท้า และใช้คบเพลิง ประทีป ไม่เท้าได้ .

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าไม้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ครั้นต่อมา ถึงเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระฉัพพัคคีย์ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้ แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขงูขงูๆ ดังอึกทึก กล่าวติริจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ พุดเรื่อง พระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องขุนพล เรื่องภิกษุ เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทาน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับ ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิกษุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิบ้าง บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ เมื่อเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขงูขงูๆ ดังอึกทึก กล่าวติริจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร . . . . เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิกษุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิบ้าง แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุฉัพพัคคีย์ เมื่อปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้ แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขงูขงูๆ ดังอึกทึก กล่าวติริจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร . . . . เรื่องความเจริญ และความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิกษุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิ บ้าง จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เขียงเท้าที่ทำด้วยไม้ อันภิกษุ ไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าไปताल

[๑๑] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุสิริมัย แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่จาริกทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินสู่จาริกโดยลำดับ ถึงพระนครพาราณสี ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนคร พาราณสีนั้น .

ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามเขียงเท้าไม้ จึงให้ตัด ต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเขียงเท้าสวม ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้วยอมเหยี้ยวแห้ง . ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ให้ตัด ต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเขียงเท้าสวมแล้ว ต้นตาลเล็กๆ ถูกตัดแล้วยอมเหยี้ยวแห้ง พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเบียดเบียนอินทรีอย่างหนึ่งซึ่งมีชีวะ ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินข่าว บ้านเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุฉัพพัคคีย์ สั่งให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเขียงเท้าสวม ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้ว ย่อม เหยี้ยวแห้ง จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าจึงทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉนไม่ชอบเหล่านั้นจึง ได้ให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเขียงเท้าสวมแล้ว ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้ว ย่อม เหยี้ยวแห้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะชาวบ้านมีความสำคัญในต้น ไม้ว่ามีชีวะ การกระทำของ เหล่าไม่ชอบเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำ ธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เขียงเท้าสานด้วยใบตาล อันภิกษุ ไม่พึง สวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าไม้ไผ่

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามเขียงเท้าสานด้วยใบตาล จึง ได้ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเขียงเท้าสวม ไม้ไผ่เล็กๆ นั้น ถูกตัดแล้ว ย่อมเหยี้ยว แห้ง . ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเขียงเท้าสวมแล้ว ไม้ไผ่เล็กๆ นั้นถูกตัดแล้วยอมเหยี้ยวแห้ง พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรยอมเบียดเบียนอินทรีอย่างหนึ่งซึ่งมีชีวะ . ภิกษุทั้งหลาย ได้ยิน ข่าวบ้านเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า . . . . ครั้นแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เขียงเท้าสานด้วยใบไผ่ อันภิกษุ ไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าต่างชนิด

[๑๒] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสีตามพระพุทธานุสิริมัย แล้ว เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกทางพระนครภัททิยะ เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกโดยลำดับถึงพระนคร ภัททิยะ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในป่าชาติยาวันเขตพระนครภัททิยะนั้น .

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวพระนครภัททิยะ ตั้งหน้าปากเพียรตกแต่งเขียงเท้า หลากหลายอยู่ คือ ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงเท้าสานด้วยหญ้า ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้ามุงกระต่าย ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้าปล้อง
ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยใบเป้ง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसान
ด้วยแฝก ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำถักด้วยขนสัตว์ พวกเธอละเลยอุเทศ ปรีปจฉา
อริสสีล อริจิต อธิปัญญาเสียบ . บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา
ว่า โฉนเล่าพวกภิกษุชาวพระนครภิกษุทิยะ จึงได้ตั้งหน้าพวกเพียรตกแต่งเขียงทำหลากหลายอยู่
คือ ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้า ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้ามุงกระต่าย ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้าปล้อง
ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยใบเป้ง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเขียงทำसानด้วยแฝก ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำถักด้วยขนสัตว์ ภิกษุเหล่านั้น
ได้ละเลยอุเทศ ปรีปจฉา อริสสีล อริจิต อธิปัญญาเสียบ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าพวกภิกษุชาว
พระนครภิกษุทิยะตั้งหน้าพวกเพียรตกแต่งเขียงทำหลากหลายอยู่ คือ ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้า ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้ามุงกระต่าย ทำเอง
บ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้าปล้อง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसान
ด้วยใบเป้ง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยแฝก ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเขียงทำถักด้วยขนสัตว์ ย่อมละเลยอุเทศ ปรีปจฉา อริสสีล อริจิต อธิปัญญาเสียบ จริงหรือ?
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉนเล่าโมฆบุรุษเหล่านั้น
จึงได้ตั้งหน้าพวกเพียรตกแต่งเขียงทำหลากหลายอยู่ คือ ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่ง
เขียงทำसानด้วยหญ้า ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้ามุงกระต่าย
ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยหญ้าปล้อง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเขียงทำसानด้วยใบเป้ง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำसानด้วยแฝก ได้ทำเอง
บ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเขียงทำถักด้วยขนสัตว์ โมฆบุรุษเหล่านั้น ได้ละเลยอุเทศ ปรีปจฉา
อริจิต อธิปัญญาเสียบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของเหล่าโมฆบุรุษนั้นไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสวมเขียงทำसानด้วยหญ้า เขียงทำसानด้วยหญ้ามุงกระต่าย เขียงทำसान
ด้วยหญ้าปล้อง เขียงทำसानด้วยใบเป้ง เขียงทำसानด้วยแฝก เขียงทำถักด้วยขนสัตว์
เขียงทำประดับด้วยทองคำ เขียงทำประดับด้วยเงิน เขียงทำประดับด้วยแก้วมณี เขียงทำ
ประดับด้วยแก้วไพฑูรย์ เขียงทำประดับด้วยแก้วผลึก เขียงทำประดับด้วยทองสัมฤทธิ์ เขียงทำ
ประดับด้วยกระดูก เขียงทำทำด้วยดีบุก เขียงทำทำด้วยสังกะสี เขียงทำทำด้วยทองแดง
รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เขียงทำบางชนิดที่สำหรับสวมเดิน อันภิกษุไม่พึงสวม
รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรاونุญาตเขียงทำที่ตรึงอยู่กับที่ ไม่ใช่สำหรับใช้สวมเดิน ๓ ชนิด
คือ เขียงทำที่สำหรับเหยียบถาดอุจจาระ ๑ เขียงทำที่สำหรับเหยียบถาดปัสสาวะ ๑ เขียงทำที่
สำหรับเหยียบในที่ชำระ ๑ .

พระพุทธบัญญัติห้ามจับโค

[๑๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครภิกษุทิยะ ตามพระพทธาภิรมย์
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินจาริกทางพระนครสวาทถิ เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกโดยลำดับถึง
พระนครสวาทถิแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี
เขตพระนครสวาทถินั้น

ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์จับโคกำลังข้ามแม่น้ำจิวรตี ที่เขาบ่าง ที่หุบข้าง ที่คอบ้าง
ที่หางบ่าง ขึ้นขี่หลังบ่าง มีจิตกำหนด ถูกต้ององค์กำเนิดบ่าง กดลูกโคให้จมน้ำตายบ่าง
ประชาชนทั้งหลาย พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
จึงได้จับโคกำลังข้ามน้ำ ที่เขาบ่าง ที่หุบข้าง ที่คอบ้าง ที่หางบ่าง ขึ้นขี่หลังบ่าง มีจิตกำหนด
ถูกต้ององค์กำเนิดบ่าง กดลูกโคให้จมน้ำตายบ่าง เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมกาม ฉะนั้น .
ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินชาวบ้านเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจับเขาโค
หูโค คอโค หางโค ไม่พึงขี่หลังโค รูปใดจับและขึ้นขี่ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง องค์กำเนิดโค อันภิกษุมีจิตกำหนด ไม่พึงถูกต้อง รูปใดถูกต้อง
ต้องอาบัติถุลลัจจัย ภิกษุ ไม่พึงฆ่าลูกโค รูปใดฆ่า พึงปรับอาบัติตามธรรม .

เรื่องยาน

[๑๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ชียานซึ่งเทียมด้วยโคตัวเมีย มีบุรุษเป็นสารถิ
เทียมด้วยโคตัวผู้ มีสตรีเป็นสารถิบ้าง . ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือน
ชายหนุ่มหญิงสาว ไปเล่นน้ำในแม่น้ำคงคาและแม่น้ำมตี ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
แต่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่พึงไปด้วยยาน รูปใดไปต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งไปพระนครสาวัตถีในโกศลชนบทเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค แต่
อาหารเสียกลางทาง และได้หลีกจากทางนั้นอยู่ ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ประชาชนพบภิกษุนั้นจึง
เรียนถามว่า พระคุณเจ้าจะไปไหน ขอรับ?

ภิกษุนั้นตอบว่า อาตมาจะไปพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค จะ

ป. นิมนตมา ไปด้วยก้นเถิด ขอรับ

ภ. อาตมาไม่อาจ เพราะกำลังอาหาร จะ

ป. นิมนตมาขึ้นยานเถิด ขอรับ

ภ. ไม่ได้จะ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงห้ามยาน

ภิกษุนั้นจึงเกยอยู่ดังนั้นจึง ไม่ยอมขึ้นยาน ครั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว จึงแจ้ง
เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตยานแก่ภิกษุผู้อาหาร .

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้คิดกันว่า ยานที่ทรงอนุญาตนั้นเทียมด้วยโคตัวเมีย หรือเทียม
ด้วยโคตัวผู้ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตยานที่เทียมด้วยโคตัวผู้ และยานที่ใช้มือลาก .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งไม่ฉลาดอย่างแรง เพราะความกระเทือนแห่งยาน ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตคานหามมีตั้งนั่ง และเปลผ้าที่เขาผูกติดกับไม้คาน .

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่

[๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ใช้ที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตียมมีเท้า

เกินประมาณ เตียมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเข่าขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตร
ด้วยลาดลาย เครื่องลาดที่มีสีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะ
วิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขน
ข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะ
จุนาพื่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังข้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วย
หนังสัตว์หรือขนมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขะมัด เครื่องลาดมีพาดาน เครื่อง
ลาดมีหมอนข้าง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหาร ไปพบเข้า จึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือน
เหล่าฤๅษีสถ์ผู้บริโลกกาม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ที่นั่งและ
ที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตียมมีเท้าสูงเกินประมาณ เตียมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเข่าขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรลาดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
สีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและ
เสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงิน
แกมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนาพื่อน ๑๖ คน เครื่องลาด
หลังข้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์หรือขนมีขนอ่อนนุ่ม
เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขะมัด เครื่องลาดมีพาดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง รูปใดใช้ ต้อง
อาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามใช้หนังผืนใหญ่

[๑๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์รู้ว่าพระผู้มีพระภาค ทรงห้ามที่นั่งและที่นอน

อันสูงใหญ่ จึงใช้หนังผืนใหญ่ คือ หนังสีหะ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง หนังเหล่านั้น
ตัดตามขนาดเตี้ยบ้าง ตัดตามขนาดตั้งบ้าง ปลูกัดไว้ภายในเตี้ยบ้าง ปลูกัดไว้ภายนอกเตี้ยบ้าง
ปลูกัดไว้ภายในตั้งบ้าง ปลูกัดไว้ภายนอกตั้งบ้าง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหาร ไปพบเข้า จึงฟังโทษ
ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนเหล่าฤๅษีสถ์ผู้บริโลกกาม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้หนังผืนใหญ่
คือ หนังสีหะ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องภิกษุใจร้าย

[๑๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์รู้ว่าพระผู้มีพระภาคทรงห้ามหนังผืนใหญ่ จึงใช้

หนังโค หนังเหล่านั้นตัดตามขนาดเตี้ยบ้าง ตัดตามขนาดตั้งบ้าง ปลูกัดไว้ภายในเตี้ยบ้าง
ปลูกัดไว้ภายนอกเตี้ยบ้าง ปลูกัดไว้ภายในตั้งบ้าง ปลูกัดไว้ภายนอกตั้งบ้าง .

มีภิกษุใจร้ายรูปหนึ่ง เป็นกุลปะกะของอุบาสกใจร้ายคนหนึ่ง ครั้นเวลาเช้า ภิกษุใจร้าย
รูปนั้นนั่งอันตราสาก ถือบาตรจีวรแล้วเดินเข้าไปในบ้านของอุบาสกใจร้ายคนนั้น แล้วนั่งบน
อาสนะที่เขาจัดไว้ จึงอุบาสกใจร้ายคนนั้น เข้าไปหาภิกษุใจร้ายรูปนั้น นมัสการแล้วนั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมัยนั้น ลูกโคของอุบาสกใจร้ายคนนั้น เป็นสัตว์กำลังรุ่ง รูปร่างเข้าที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นำดูน่าชม งามคล้ายลูกเสื่อเหลือง จึงภิกษุจรรย์รูปนั้นจ้องมองดูมันด้วยความสนใจ ที่นั้น
อุบาสกจรรย์ได้กล่าวกะภิกษุจรรย์ว่า พระคุณเจ้าจ้องมองดูมันด้วยความสนใจเพื่อประสงค์อะไร
ขอรับ? ภิกษุจรรย์รูปนั้น ตอบว่า อาวุโส อาตมาต้องประสงค์หนึ่งของมัน ที่นั้น อุบาสก
จรรย์จึงขำมันแล้วได้ถลกหนังถวายแก่ภิกษุจรรย์รูปนั้น ภิกษุจรรย์รูปนั้น ได้เอาผ้าสังฆาฏิ
ห่อหนังเดินไป ครั้นนั้น แม่โค มีความรักลูก จึงเดินตามภิกษุจรรย์รูปนั้น ไปข้างหลังๆ
ภิกษุทั้งหลายถามภิกษุจรรย์รูปนั้นว่า อาวุโส ทำไมแม่โคตัวนี้จึงเดินตามท่านมาข้างหลังๆ ขอรับ?
ภิกษุจรรย์รูปนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย แม่ผมเองก็ไม่ทราบว่ามันเดินตามผมมาข้างหลังๆ
ด้วยเหตุอะไร ขณะนั้นผ้าสังฆาฏิของภิกษุจรรย์รูปนั้นเปื้อนเลือด ภิกษุทั้งหลาย จึงถามภิกษุ
จรรย์รูปนั้นว่า อาวุโส ก็ผ้าสังฆาฏิผืนนี้ท่านห่ออะไรไว้ ขอรับ? ภิกษุจรรย์รูปนั้น ได้แจ้งความนั้น
แก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโสที่ท่านชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์หรือขอรับ? ภิกษุจรรย์
ตอบว่า อย่างนั้นขอรับ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อยต่างก็เพงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจนภิกษุ
จึงชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์เล่า พระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนการฆ่าสัตว์ ทรงสรรเสริญการงดจากการ
ฆ่าสัตว์ โดยอเนกปริยายมิใช่หรือ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้หนังโค

[๑๘] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น
ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุจรรย์นั้นว่า ดูกรภิกษุ ขาวว่า เธอชักชวน
ให้เขาฆ่าสัตว์ จริงหรือ?

ภิกษุจรรย์นั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ โจนเธอจึงได้ชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์
เล่า ดูกรโมฆบุรุษ เราตีเตียนการฆ่าสัตว์ สรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ไว้ โดยอเนกปริยาย
มิใช่หรือ การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . ครั้นแล้ว
ทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงชักชวนในการฆ่าสัตว์
รูปใดชักชวน พึงปรับอาบัติตามธรรม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง หนังโคอันภิกษุ ไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ หนึ่งอะไรๆ
ภิกษุ ไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา เติงกิตติ ตั้งกิตติ ขอขงชาวบ้าน เขาห่มด้วยหนัง ถักด้วยหนัง ภิกษุทั้งหลาย
รังเกียจ ไม่นิ่งทึบ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หนังทึบเตียงตั้งที่เป็นอย่างคฤหัสถ์ แต่ไม่
อนุญาตให้นอนทับ .

สมัยต่อมา วิหารทั้งหลายเขาผูกมัดด้วยเชือกหนัง ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ ไม่นิ่งพืง
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หนังพืงเฉพาะเชือก .

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้าเข้าบ้าน

[๑๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าเข้าบ้าน คนทั้งหลาย เพงโทษ
ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้ริโลกาม . ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้
มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึง
สวมรองเท้าเข้าบ้าน รูปใดสวมเข้าไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติให้ภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าบ้าน

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเว้นรองเท้าเสีย ไม่อาจเข้าบ้าน ได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าบ้าน ได้ .

เรื่องพระโสณกฏิกัณณะ

[๒๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัจจानะอยู่ ณ ปปาตะบรรพตเขตกรุงมรณะนคร
ในวันดีชนบท ก็คราวนั้นอุบาสกชื่อโสณกฏิกัณณะ เป็นอุปัฏฐากของท่านพระมหากัจจानะ
นมัสการแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสกโสณกฏิกัณณะนั่งอยู่ ณ ที่นั้นแล ได้กราบเรียน
คำนี้กะท่านพระมหากัจจानะว่า ท่านขอรับ ด้วยวิธีอย่างไรๆ กระผมจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่
พระคุณเจ้าแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติพรหมจรรย์นี้ให้บริบูรณ์โดย
ส่วนเดียว ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย กระผมปรารถนาจะปลง
ผมและหนวด ครองผ้ากาสยะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระคุณเจ้ากรุณาโปรดให้
กระผมบวชเถิด ขอรับ เมื่ออุบาสกโสณกฏิกัณณะกราบเรียนเช่นนี้แล้ว ท่านมหากัจจानะได้
กล่าวคำนี้กะอุบาสกโสณกฏิกัณณะว่า โสณะ การประพฤติพรหมจรรย์ซึ่งต้องนอนผู้เดียว
บริโภคาหารหนเดียวจนตลอดชีพ ทำได้ยากนักแล เอาเถอะ โสณะ คุณจงเป็นคฤหัสถ์
อยู่ในจังหวัดนี้แหละ แล้วประกอบตามพระพุทธศาสนา ประกอบตามพรหมจรรย์ ซึ่งต้องนอน
ผู้เดียว บริโภคาหารหนเดียว ควรแก่กาลเถิด .

คราวนั้น ความตั้งใจบรรพชาซึ่งได้เกิดแก่อุบาสกโสณกฏิกัณณะนั้นสงบลงแล้ว

แม้ครั้งที่สองแล อุบาสกโสณกฏิกัณณะ . . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

แม้ครั้งที่สามแล อุบาสกโสณกสิณณะได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจानะ นมัสการแล้วนัง ฅ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสกโสณกสิณณะนังอยู่ ฅ ที่นังแล ได้กราบเรียนค่านี กะท่านพระมหากัจจानะว่า ท่านขอรับ ด้วยวิธีอย่างไร กระผมจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระคุณเจ้า แสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์โดยส่วนเดียว ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย กระผมปรารถนาจะปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระคุณเจ้ากรุณาโปรดให้กระผมบวชเถิด ขอรับ

ครั้นนัง ท่านมหากัจจानะให้อุบาสกโสณกสิณณะบรรพชาแล้ว .

กิลมยนั้น อวันเตชนบถอนตั้งอยู่แถบใต้ มีกิกษุณ้อยรูป ท่านพระมหากัจจानะจัดหา พระกิกษุสงฆ์แต่ที่นังๆ ให้ครบองค์ประชุมทสววรรคได้ยากลำบาก ต่อล่วงไปถึง ๓ ปี จึงอุปสมบท ให้ท่านพระโสณะได้ .

พระโสณะเถระรำพึงแล้วอาลาเข้าเฝ้า

ครั้นนัง ท่านพระโสณะจำพรรษาแล้ว ไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นัง เราได้ยินมาอย่างชัดเจนว่า เป็นผู้เช่นนั้นและเช่นนั้น แต่เรามีได้เฝ้าต่อพระพักตร์ เราควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นัง หากพระอุปัชฌายะจะพึงอนุญาตแก่เรา ครั้นเวลาสายนัง ท่านออกจากที่หลีกเร้นแล้ว จึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจानะ ไหว้แล้วนัง ฅ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบเรียนว่า ท่านขอรับ กระผม ไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ฅ ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระ-
*ภาคพระองค์นัง เราได้ยินมาอย่างชัดเจนว่า เป็นผู้เช่นนั้นและเช่นนั้น แต่เรามีได้เฝ้าต่อพระพักตร์ เราควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นัง หากพระอุปัชฌายะจะพึงอนุญาตแก่เรา ท่านขอรับ กระผมจะ ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นัง หากท่านพระอุปัชฌายะจะอนุญาตแก่กระผม .

อาณัติกัจจานะของพระอุปัชฌายะ ๕ ประการ

ท่านมหากัจจानะ กล่าววาดิลละ ดิลละ คุณโสณะ คุณจง ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นัง คุณจักเห็นพระองค์ผู้นำเลื่อมใส ผู้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส มีพระอินทรีย์สงบ มีพระทัยสงบ ทรงถึงความฝึกร่างกายและความสงบจิตอันสูงสุด ทรงทราบแล้ว คุ่มครองแล้ว มีอินทรีย์อันสำรวมแล้ว ผู้ไม่ทำบาป คุณโสณะ ถ้าเช่นนั้น คุณจงถวายบังคม พระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าตามฉันทสัจจะว่า ท่านมหากัจจานะ อุปัชฌายะของข้าพระพุทธเจ้า ถวายบังคม พระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าพระพุทธเจ้าข้า ดังนี้ และคุณจงกราบทูลอย่างนี้ว่า

๑. พระพุทธเจ้าข้า จังหวัดวันตีทักขินาบท มีกิกษุณ้อยรูป ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดหา กิกษุสงฆ์แต่ที่นังๆ ให้ครบองค์ประชุมทสววรรคได้ยากลำบาก นับแต่วันข้าพระพุทธเจ้าบรรพชา ล่วงไป ๓ ปี จึงได้อุปสมบท ถ้ากระไรเฉพาะในวันตีทักขินาบท พึงทรงอนุญาตอุปสมบทด้วย คณะสงฆ์น้อยรูปกว่านี้ได้ .

๒. พระพุทธเจ้าข้า พื้นดินในวันตีทักขินาบท มีดินสีดามาก ชรชระดินดาด ด้วยระแหงกับโคล ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาต รองเท้าหลายชิ้น .

๓. พระพุทธเจ้าข้า คนทั้งหลายในวันตีทักขินาบทนิยมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้บริสุทธิ์ ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาค พึงทรงอนุญาตการอาบน้ำได้เป็นนิตย์ .

๔. พระพุทธเจ้าข้า ในวันตีทักขินาบท มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตีนกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหนวดแมว หญ้าหางช้าง แม่นังได ในวันตีทักขินาบทก็มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค นังนังเหมือนกันแล ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาค พึงทรงอนุญาตหนังเครื่องลาด คือ หนัง แกะ หนังแพะ หนังมฤค .

๕. พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้คนทั้งหลายฝากถวายจิวรเพื่อหมูกิกษุณ้อยอยู่นอกสีมา ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายขอลถวายจิวรผืนนี้แก่ท่านผู้มีชื่อนี ดั้งนี้ กิกษุผู้รับฝากมาบอกว่า อาวุโส คนทั้งหลาย มีชื่อนีถวายจิวรแก่ท่านแล้ว พวกกิกษุผู้รับคำบอกเล่า รังเกียจไม่ยินดีรับ ด้วยคิดว่า พวกเรา ไม่ต้องการของเป็นนี้สัสคีย์ ถ้ากระไร ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสชี้แจงในเรื่องจิวร .

พระโสณะเถระเข้าเฝ้า

ท่านพระโสณะรับสนองคำของท่านพระมหากัจจानะว่าปฏิบัติตามอย่างนังขอรับ แล้ว ลุกจากอาสนะอภิวาทท่านพระมหากัจจानะทำประทักษิณแล้ว เก็บเสนาสนะ ถือบาตรจิวรเดิน ไปทางที่จะไปพระนครสาวตติ ถึงพระนครสาวตติ พระวิหารเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี โดยลำดับ เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมแล้วนัง ฅ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ครั้นนัง พระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอนนทว่า ดูกรอนนท เธอจงจัดเสนาสนะ ต่อนรับกิกษุอาคันตุกะรูปนี้ จึงท่านพระอนนทคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงพระบัญชาใช้เราเพื่อ กิกษุรูปใดว่า ดูกรอนนท เธอจงจัดเสนาสนะต่อนรับกิกษุอาคันตุกะรูปนี้ ดั้งนี้ พระผู้มีพระภาค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ย่อมปรารถนาจะประทับอยู่ในพระวิหารแห่งเดียวกับภิกษุรูปนั้น พระผู้มีพระภาคปรารถนาจะ
ประทับอยู่ในพระวิหารแห่งเดียวกับท่านพระโสณะเป็นแน่ ดังนี้ จึงจัดเสนาสนะต้อนรับท่าน
พระโสณะในพระวิหารอันเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาค .

ถวายเทศน์ในพระวิหาร

[๒๑] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่แจ้งจนตึก จึงเสด็จเข้าพระวิหาร แม้ท่าน
พระโสณะก็ยังมีอยู่อยู่ที่แจ้งจนตึกจึงเข้าพระวิหาร ครั้นเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาค
ทรงตื่นพระบรรทมแล้วทรงอชฌเมสนาท่านพระโสณะว่า ดูกรภิกษุ เธอจงกล่าวธรรมตามถนัด
ท่านพระโสณะกราบทูลสนองพระพุทธรูปว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วได้สวดพระสูตร
ทั้งหลาย อันมีอยู่ในอัฐกาวรรค จนหมดสิ้นโดยสรภัญญะ ครั้นจบสรภัญญะของท่านพระโสณะ
พระผู้มีพระภาคทรงพระปราโมทย์โปรดประทานสาธการว่า ดีละ ดีละ ภิกษุ สูตรทั้งหลายที่มีใน
อัฐกาวรรคเธอเรียนมาดีแล้ว ทำไว้ในใจดีแล้ว ทรงจำได้แม่นยำดี เธอเป็นผู้ประกอบด้วยวาจา
ไพเราะเพราะพริ้ง ไม่มีโทษ ให้เข้าใจรู้ความได้แจ่มชัด เธอมีพรชญาเท่าไร ภิกษุ?

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ามีพรชญาเดียว พระพุทธเจ้าข้า

ภ. เพราะเหตุไร เธอจึงมีวาประพฤติซุกซิวเช่นนั้นเล่า ภิกษุ?

โส. ข้าพระพุทธเจ้าเห็นโทษในกามทั้งหลายนานแล้ว แต่เพราะขมราวาสคับแคบ มีกิจ
มาก มีกรรมมาก จึงได้ประพฤติซุกซิวอยู่ พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงเปล่งพระอุทาน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความข้อนี้อแล้ว จึงทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ :-

อารยชนเห็นโทษในโลก ทราบธรรมที่ปราศจาก

อุปธิแล้ว ฉะนั้น จึงไม่ยินดีในบาป เพราะคน

สะอาดย่อมไม่ยินดีในบาป .

กราบทูลอาณัติกัจจนของพระอปีชมาเยะ ๕ ประการ

[๒๒] ลำดับนั้น ท่านพระโสณะคิดว่า พระผู้มีพระภาคกำลังโปรดปรานเรา เวลา
นี้ควรกราบทูลถ้อยคำที่พระอปีชมาเยะของเราสิ่งมา ดังนี้ แล้วลุกจากที่นั่ง ห่มจีวรเจริ่งบำ หมอบ
ลงที่พระบาทยุคลของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า แล้วได้กราบทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระมหากัจจนะ อปีชมาเยะของข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายบังคมพระบาท
ยุคลของพระองค์ด้วยเศียรเกล้า และสั่งให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลอย่างนี้ว่า

๑. พระพุทธเจ้าข้า จังหวัดวันตีทักขินาบท มีภิกษุน้อยรูป ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดหา
ภิกษุสงฆ์แต่ที่นั่นๆ ให้ครบองค์ประชุมทศวรรคได้ยากลำบาก นับแต่วันข้าพระพุทธเจ้าบรรพชา
ล่วงไป ๓ ปี จึงได้อุปสมบท ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรง
อนุญาตอุปสมบท ด้วยคณะสงฆ์น้อยรูปกว่านี้ได้

๒. พระพุทธเจ้าข้า พื้นดินในวันตีทักขินาบท มีดินสีดามาก ขรุขระดินดาดด้วย
ระแหงกับโคล ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตรองเท้า
หลายชั้น

๓. พระพุทธเจ้าข้า คนทั้งหลายในวันตีทักขินาบทนิยมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้
บริสุทธิ์ ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบทขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตอาบน้ำได้เป็นนิตย์

๔. พระพุทธเจ้าข้า ในวันตีทักขินาบท มีหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่งแกะ หนึ่งแพะ
หนึ่งมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตีนกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหนวดแมว หญ้าหางช้าง แม่นั่นใด
ในวันตีทักขินาบทก็มีหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่งแกะ หนึ่งแพะ หนึ่งมฤค ฉะนั้นเหมือนกันแล
ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขินาบท ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่ง
แกะ หนึ่งแพะ หนึ่งมฤค

๕. พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้คนทั้งหลายฝากถวายจิวรแก่หมู่ภิกษุผู้อยู่นอกสีมา ด้วยคำว่า
ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายจิวรผืนนี้แก่ท่านผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ ภิกษุผู้รับฝากมาบอกวา อาวุโส คน
ทั้งหลายมีชื่อนี้ถวายจิวรแก่ท่านแล้ว พวกภิกษุผู้ได้รับคำบอกเล่า รังเกียจไม่ยินดีรับ ด้วยคิดว่า
พวกเราไม่ต้องการของเป็นนิสัสคัตถ์ ถ้ากระไร ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสชี้แจงในเรื่องจิวร .

พระพุทธานุญาตพิเศษ

[๒๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ใน
เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย จังหวัดวันตีทักขินาบท มีภิกษุน้อยรูป เราอนุญาตการอุปสมบท
ด้วยคณะสงฆ์มีวินัยธรรมเป็นที่ ๕ ได้ ท้าวปัจจันตชนบท ๑-

กำหนดเขตปัจจันตชนบทและมัชฌิมชนบท

บรรดาชนบทเหล่านั้น ปัจจันตชนบท มีกำหนดเขต ดังนี้ :-

ในทิศบูรพามีนิคมช็อกชังกละ ถัดนิคมนั้นมาถึงมหาสาณคร นอกนั้นออกไปเป็น
ปัจจันตชนบท รวมในเป็นมัชฌิมชนบท ๑-

๑๑. จังหวัดภายในเป็นศูนย์กลางของประเทศ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ในทิศอากาศเนย มีเม่น้ำชื่อสัลลวดี นอกเม่น้ำสัลลวดีนั้นออกไป เป็นปัจฉิมตชนบท
รวมในเป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศทักษิณ มีนิคมชื่อเสตกัณณิกะ นอกนิคมนั้นออกไป เป็นปัจฉิมตชนบท รวมใน
เป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศปัจฉิม มีพราหมณคามชื่ออุณะ นอกนั้นออกไป เป็นปัจฉิมตชนบท รวมใน
เป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศอุดร มีภูเขาชื่ออุสิรรชะ นอกนั้นออกไป เป็นปัจฉิมตชนบท รวมในเป็น
มัชฌิมชนบท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการอุปสมบท ด้วยคณะสงฆ์มีวินัยธรเป็นที่ ๕ ได้ ทว่า
ปัจฉิมตชนบทเห็นปานนี้

๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พื้นดินในอวันตัททกขิณาบถ มีดินสีดามาก ดินดาดด้วยระแหง
กิบโค เราอนุญาตรองเท้าหลายชั้น ทว่าปัจฉิมตชนบท

๓. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายในอวันตัททกขิณาบถ นิยมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้
บริสุทธิ์ เราอนุญาตการอาบน้ำได้เป็นนิตย์ทว่าปัจฉิมตชนบท

๔. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอวันตัททกขิณาบถ มีหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่งแกะ หนึ่งแพะ
หนึ่งมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตันทกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหวาดแมว หญ้าหางช้าง แม่น้ำใน
ในอวันตัททกขิณาบถ ก็มีหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่งแกะ หนึ่งแพะ หนึ่งมฤค ฉะนั้นเหมือนกันแล
เราอนุญาตหนึ่งเครื่องลาด คือ หนึ่งแกะ หนึ่งแพะ หนึ่งมฤค ทว่าปัจฉิมตชนบท

๕. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง คนทั้งหลายในโลกนี้ฝากถวายจิวรเพื่อหมกษุผู้อยู่นอกสีมา
ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายจิวรผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ยืนได้ จิวรนั้นยังไม่ควรนับราตรีตลอดเวลาที่ยังไม่ถึงมือ .

จัมมขันธ์กะ ที่ ๕ จบ .

ในขันธ์กะนี้มี ๖๓ เรื่อง

หัวข้อประจำขันธ์กะ

[๒๔] พระเจ้าแผ่นดินมคธ ทรงปกครองพลเมือง ๘๐,๐๐๐ ตำบล รับสั่งให้โสณเศรษฐี
เข้าเฝ้า ๑ พระสาคตเถระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์มากมาย ณ
คิชฌกุฏบรรพต ๑ โสณเศรษฐีบุตรรอกบวช และปรารภความเพียรเกินขนาด เดินจงกรมจน
เท้าแตก ๑ เปรียบเทียบความเพียรด้วยสายพิณ ๑ ทรงอนุญาตรองเท้าชั้นเดียว ๑ ทรงห้าม
รองเท้าสีเขียว ๑ รองเท้าสีเหลือง ๑ รองเท้าสีแดง ๑ รองเท้าสีบานเย็น ๑ รองเท้าสีดำ ๑
รองเท้าสีแสด ๑ รองเท้าสีชมพู ๑ รองเท้ามีหริจิตร ๑ รองเท้าหุ้มสัน ๑ รองเท้าหุ้มแข้ง ๑
รองเท้าที่ยัดด้วยขน ๑ รองเท้าที่มีลายคล้ายขนปีกนกกระทา ๑ รองเท้าที่ทำหุองนมัสฐาน
ดงเขาแกะ ๑ รองเท้าที่ทำหุองนมัสฐานดงเขาแพะ ๑ รองเท้าที่ทำประกอบหุองนมดงหางแมลง
ป่อง ๑ รองเท้าที่เย็บด้วยขนปีกนกยูง ๑ รองเท้าที่วิจิตร ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังราชสีห์ ๑
รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังเสือโคร่ง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังเสือเหลือง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนัง
ชะมด ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังนาก ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังแมว ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนัง
ค้าง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังนกกะ ๑ เท้าแตก ๑ สวมรองเท้าในวัด ๑ เท้าเป็นหน่อ
ล้างเท้า ตอไม้ และสวมเขียงเท้าเดินเสียงดังขลุ่ย ขลุ่ย ๑ เขียงเท้าสานด้วยใบตาล ๑ เขียงเท้า
สานด้วยใบไผ่ ๑ เขียงเท้าสานด้วยหญ้า ๑ เขียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย ๑ เขียงเท้าสาน
ด้วยหญ้าปล้อง ๑ เขียงเท้าสานด้วยใบเป้ง ๑ เขียงเท้าสานด้วยแฝก ๑ เขียงเท้าถักด้วยขนสัตว์ ๑
เขียงเท้าประดับด้วยทองคำและเงิน ๑ เขียงเท้าประดับด้วยแก้วมณี ๑ เขียงเท้าประดับด้วย
แก้วไพฑูริย์ ๑ เขียงเท้าประดับด้วยแก้วพลึก ๑ เขียงเท้าทำด้วยทองสัมฤทธิ์ ๑ เขียงเท้าประดับ
ด้วยกระจก ๑ เขียงเท้าทำด้วยตีบ ๑ เขียงเท้าทำด้วยสังกะสี ๑ เขียงเท้าทำด้วยทองแดง ๑
จับโค ๑ ขียานและภิกษาอาหาร ๑ ยานเทียมด้วยโคตัวผู้ ๑ คานหาม ๑ ที่นั่งและที่นอน ๑
หนังผืนใหญ่ ๑ หนังโค ๑ ภิกษาจิวราย ๑ เตียงตั้งของพวกฤๅษีที่หุ้มหนัง ๑ สวมรองเท้า
เข้าบ้าน และภิกษาอาหาร ๑ พระมหากัจจนะ ๑ พระโสณะ สวดสูตร อันมีอยู่ในอัฐกัฏวารค
โดยสรภัญญะและพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกได้ทรงประทานพร ๕ อย่างนี้ แก่พระโสณะเถระ คือ
อนุญาตสงฆ์ปัญจวรรคทำการอุปสมบทได้ ๑ สวมรองเท้าหลายชั้นได้ ๑ . อาบน้ำได้เป็นนิตย์ ๑
ใช้หนึ่งเครื่องลาดได้ ๑ ทายกถวายจิวร เมื่อยังไม่ถึงมือภิกษุ ยังไม่ต้องนับราตรี ๑

หัวข้อประจำขันธ์กะ จบ .

เกสัชขันธ์กะ

ภิกษาอาหารในกุตสารถ

[๒๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของ
อนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดขมในกุตสารถ
ถูกต้องแล้ว ยาคูที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้ข้าวสวยที่ฉันแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
จึงชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น พระผู้มีพระภาค
ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ครั้นแล้วจึงตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งถามว่า ดูกรอานนท์
ทำไมหนอ เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายจึงชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลาย อันอาพาธซึ่งเกิดขม
ในฤดูสารทถูกต้องแล้ว ยาคูที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้วาสวยที่จั้นแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น
พวกเขาจึงชูปนม เสร้าหมองมีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น .

พระพุทธชานุญาตภิกษุ ๕ ในกาล

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับในที่สงัดทรงหลีกเร้นอยู่ ได้มีพระปริวิตกแห่งพระทัย
เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดขมในฤดูสารท ถูกต้องแล้ว ยาคูที่ดื่มเข้าไป
ก็พุ่งออก แม้วาสวยที่จั้นแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขาจึงชูปนม เสร้าหมอง
มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวพรรณเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เราจะพึงอนุญาตอะไรหนอ
เป็นภิกษุแก่ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นภิกษุอยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นภิกษุ ทั้งจะพึงสำเร็จ
ประโยชน์ในอาหารก็แก่สัตว์โลก และจะไม่พึงปรากฏเป็นอาหารหยาบ ที่นั่นพระองค์ได้มี
พระปริวิตกสืบต่อไปว่า ภิกษุ ๕ นี้แล คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นภิกษุ
อยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นภิกษุ ทั้งสำเร็จประโยชน์ในอาหารก็แก่สัตว์โลก และ ไม่
ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ฉะนั้น เราพึงอนุญาตภิกษุ ๕ นี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ให้รับประเคน
ในกาลแล้วบริโภคนอกกาล ครั้นเวลาสายณหพระองค์เสด็จออกจากที่หลีกเร้น ทรงทำธรรมิกถา
ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ณ ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เดียวนี้
ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดขมในฤดูสารท ถูกต้องแล้ว ยาคูที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้วาสวย
ที่จั้นแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขาจึงชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลือง
ขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เราจะพึงอนุญาตอะไรหนอเป็นภิกษุแก่ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็น
ภิกษุอยู่ในตัวและเขาสम्मติว่าเป็นภิกษุ ทั้งจะพึงสำเร็จประโยชน์ในอาหารก็แก่สัตว์โลก
และ ไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้น ได้มีความปริวิตกสืบต่อไปว่า ภิกษุ ๕
นี้แล คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นภิกษุอยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นภิกษุ
ทั้งสำเร็จประโยชน์ในอาหารก็แก่สัตว์โลก และ ไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ฉะนั้น เราพึง
อนุญาตภิกษุ ๕ นี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ให้รับประเคนในกาลแล้วบริโภคนอกกาล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้รับประเคนภิกษุ ๕ นั้นในกาล แล้วบริโภคนอกกาล .

พระพุทธชานุญาตภิกษุ ๕ นอกกาล

[๒๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายรับประเคนภิกษุ ๕ นั้นในกาล แล้วบริโภคนอก
ในกาล โภชนาหารของพวกเธอชนิดธรรมดา ชนิดเลว ไม่ย่อย ไม่จำต้องกล่าวถึงโภชนาหาร
ที่ดี พวกเธออันอาพาธซึ่งเกิดขมในฤดูสารทนั้น และอันความเบื่อกัดตาดอาหารนี้ถูกต้องแล้ว
เพราะเหตุ ๒ ประการนั้น ยังเป็นผู้ชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นซึ่งชูปนม
เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น ครั้นแล้วจึง
ตรัสเรียกท่านพระอานนท์ มารับสั่งถามว่า ดูกรอานนท์ ทำไมหนอ เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายยัง
ชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายรับประเคนภิกษุ ๕ นั้น
ในกาลแล้วบริโภคนอกกาล โภชนาหารของพวกเธอชนิดธรรมดา ชนิดเลว ไม่ย่อย ไม่จำต้อง
กล่าวถึงโภชนาหารที่ดี พวกเธออันอาพาธ ซึ่งเกิดขมในฤดูสารทนั้น และอันความเบื่อกัดตาดอาหาร
นี้ถูกต้องแล้ว เพราะเหตุ ๒ ประการนั้น ยังเป็นผู้ชูปนม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ตี
มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น .

ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับประเคน
ภิกษุ ๕ นั้น แล้วบริโภคนอกกาลได้ทั้งในกาลทั้งนอกกาล .

พระพุทธชานุญาตน้ำมันปลา

[๒๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยน้ำมันปลา
เป็นภิกษุ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันปลาคือ น้ำมันปลาหมี น้ำมันปลาลา
น้ำมันปลาลาฉลาม น้ำมันปลาหมี น้ำมันปลาลา ที่รับประเคนในกาล เจียวในกาล
กรองในกาล บริโภคอย่างน้ำมัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับประเคนในวิกาล เจียวในวิกาล กรองในวิกาล หากจะ
พึงบริโภคน้ำมันปลานั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๓ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับประเคนในกาล เจียวในวิกาล กรองในวิกาล หากจะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

พึงบริโภคน้ำมันเปลวนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับประเคนในกาล เจียวในกาล กรองในกาล หากจะ

พึงบริโภคน้ำมันเปลวนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๑ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับประเคนในกาล เจียวในกาล กรองในกาล หากจะ

พึงบริโภคน้ำมันเปลวนั้น ไม่ต้องอาบัติ .

พระพุทธานุญาตมูลเภสัช

[๒๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยรากไม้เป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรากไม้ที่เป็นเภสัช คือ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดพิต ข่า แฝก แห้วหมู ก็หรือมูลเภสัช แมฆชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนมูลเภสัชเหล่านั้นแล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโภคนได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภคน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตเครื่องบดยา

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยรากไม้ที่เป็นเภสัชชนิดละเอียด

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตตัวหินบด ลูกหินบด .

พระพุทธานุญาตกสาวเภสัช

[๒๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยน้ำฝาดเป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำฝาดที่เป็นเภสัช คือ น้ำฝาดสะเดาะ น้ำฝาดมูกมัน น้ำฝาดกระดอม หรือชีกา น้ำฝาดบรเพ็ด หรือพญามือเหล็ก น้ำฝาดกถินพิมาน ก็หรือกสาวเภสัช แมฆชนิดอื่นใด บรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียว ในของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนกสาวเภสัชเหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโภคนได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภคน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตป้อนเภสัช

[๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยใบไม้เป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตใบไม้ที่เป็นเภสัช คือ ใบสะเดา ใบมูกมัน ใบกระดอม หรือชีกา ใบกะเพรา หรือแมงลัก ใบฝ้าย ก็หรือป้อนเภสัช แมฆชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียว ในของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนป้อนเภสัชเหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโภคนได้ เมื่อเหตุไม่มีภิกษุบริโภคน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตผลเภสัช

[๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยผลไม้เป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผลไม้ที่เป็นเภสัช คือ ลูกพืลังกาสา ตีป्ली พริก สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ผลแห้งโกฐ ก็หรือผลเภสัช แมฆชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียวในของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนผลเภสัชเหล่านั้นแล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโภคนได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภคน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตชตฺเภสัช

[๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยยางไม้เป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตยางไม้ที่เป็นเภสัช คือ ยางอันไหลออกจากต้นหิงคฺ ยางอันเขาเคียว จากก้านและใบแห่งต้นหิงคฺ ยางอันเขาเคียวจากใบแห่งต้นหิงคฺ หรือเจือของอื่นด้วย ยางอันไหล ออกจากยอดไม้ตกะ ยางอันไหลออกจากใบแห่งต้นตกะ ยางอันเขาเคียวจากใบหรือไหลออกจาก ก้านแห่งต้นตกะ กายานก็หรือชตฺเภสัชชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียว ในของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนชตฺเภสัช เหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโภคนได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภคน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตโลณเภสัช

[๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยเกลือเป็นเภสัช

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเกลือที่เป็นเภสัช คือ เกลือสมุทร เกลือดำ เกลือสินเธาว์ เกลือดินโป่ง เกลือหุง ก็หรือโลณเภสัชชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารเคียวในของควารเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควารบริโภคนในของควารบริโภคน รับประเคนโลณเภสัช

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
เหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมิเหตุ จึงให้บริโกคได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโกค
ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธธานุญาตจนเกลี้ยงเป็นต้น

[๓๔] โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวฬุสีส อภิษณายของท่านพระอนนท ออาหาร
เป็นโรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใส ผ่านง่ามข้างหูอยู่ทีเดียว เพราะน้ำเหลืองของโรคนั้น ภิกษุทั้งหลาย
เอาน้ำขบๆ ผ้าเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึงออกมา พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ
ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุพวกนั้นกำลังเอาน้ำขบๆ ผ่านง่ามข้างหู ค่อยๆ ดึงออกมา ครั้นแล้วเสด็จ
พระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้ออาหาร
โรคอะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านรูปนี้ออาหารโรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใส
ผ้าข้างหูอยู่ทีเดียว เพราะน้ำเหลือง พวกข้าพระพุทธเจ้าเอาน้ำขบๆ ผ้าเหล่านั้น แล้วค่อยๆ ดึง
ออกมา .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเกลี้ยงชนิดผง สำหรับ
ภิกษุผู้เป็นฝักัด พุพองกิด ลิวกิด โรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใสกิด มีกลิ่นตัวแรงกิด

เรานุญาตโคมัย ดินเหนียว กากน้ำย้อม สำหรับภิกษุไม่อาหาร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตครก สาก .

พระพุทธธานุญาตเครื่องกรอง

[๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาหารมีความต้องการด้วยยาผงที่กรองแล้ว
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตวัตถุเครื่องกรองยาผง

ภิกษุอาหารมีความต้องการด้วยยาผงที่ละเอียด พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้ากรองยา .

พระพุทธธานุญาตเนื้อดิบและเลือดสด

[๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาหารเพราะผีเข้า พระอาจารย์ พระอุปัชฌายะ
ช่วยกันรักษาเธอ ก็ไม่สามารถแก้ไขให้หายโรคได้ เธอเดินไปที่เชียงแลหุม แล้วเคี้ยวกินเนื้อดิบ
ต้มกินเลือดสด อาหารเพราะผีเข้าของเธอนั้น หายดังปลิดทิ้ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเพราะอาหารเกิดแต่ผีเข้า .

พระพุทธธานุญาตยาตาเป็นต้น

[๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาหารเป็นโรคนัยน์ตา ภิกษุทั้งหลายจึงเธอไป
ให้ถ้อยอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ ได้ทอด
พระเนตรเห็นพวกภิกษุเหล่านั้นกำลังจุงภิกษุรูปนั้น ไปให้ถ้อยอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง จึงเสด็จ
พระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุพวกนั้นแล้วได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้ออาหารเป็น
อะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ท่านรูปนี้ออาหารเป็นโรคนัยน์ตา พวกข้าพระพุทธเจ้าคอยจุงท่าน
รูปนี้ไปให้ถ้อยอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตยาตา คือ ยาตาที่
ปรุงด้วยเครื่องปรุงหลายอย่าง ยาตาที่ทำด้วยเครื่องปรุงต่างๆ ยาตาที่เกิดในกระแสน้ำเป็นต้น
หรดาลกลีบทอง เขม่าไฟ

พวกภิกษุอาหารมีความต้องการด้วยยาที่จะบดผสมกับยาตา จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ไม้จันทร์ กฤษณา กะลัมพิก ไบเจียง เหั่วหุม

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเก็บยาตาชนิดผงไว้ในโอบ่าง ในขันบ้าง ผงหญ้าบ้าง ฝุ่นบ้าง
ปลิวลง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตกลักยาตา

สมัยต่อมา พระฉัพพคดียใช้กลักยาตาชนิดต่างๆ คือ ชนิดที่ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิด
ที่ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา เหมือนเหล่าฤหัสถ์ผู้บริโกคกาม .
ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงใช้กลักยาตาชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตกลักยาตาที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยงา ทำด้วยเขา ทำด้วย
ไม้จ้อ ทำด้วยไม้ไผ่ ทำด้วยยาง ทำด้วยผลไม้ ทำด้วยโลหะ ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา กลักยาตาไม่มีฝาปิด ผงหญ้าบ้าง ฝุ่นบ้าง ปลิวตกลง ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตฝาปิด .

ฝาปิดยังตกได้ พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ผูกด้วย แล้วพันกับกลักยาตา .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

กัลกยาตาแตก พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถักด้วยด้าย .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลาย ป้ายยาตาด้วยนิ้วมือ นัยนตาข้าว จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ไม่ป้ายยาตา .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้ไม้ป้ายตาชนิดต่างๆ คือ ที่ทำด้วยทองคำบ้าง ที่ทำด้วย เงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าฤๅษีผู้ริโภคกาม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงใช้ไม้ป้ายยาตาชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ไม่ป้ายยาตาที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยงา ทำด้วยเขา ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา ไม่ป้ายยาตาตกลงที่พื้นเปื้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตภิกษุสำหรับเก็บไม้ป้าย ยาตา .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายบริหารกัลกยาตาบ้าง ไม่ป้ายยาตาบ้าง ด้วยมือ จึงกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตลกัลกยาตา .

หญิงสำหรับสะพายไม่มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี พระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกผูกเป็นสายสะพาย .

พระพุทธานุญาตน้ำมันเป็นต้น

[๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจะปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันทาศีรษะ โรคปวดศีรษะยังไม่หาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการนัตถ์ น้ำมันที่นัตถ์ไหลออก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส อนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกลองสำหรับนัตถ์ .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้กลองสำหรับนัตถ์ชนิดต่างๆ คือ ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิดที่ ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าฤๅษีผู้ริโภคกาม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงใช้กลองสำหรับนัตถ์ชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกลองสำหรับนัตถ์ที่ทำด้วยกระดูก . . . ทำด้วยเปลือกสังข์ ท่านพระปิลินทวัจจะนัตถ์ ไม่เท่ากัน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกลองสำหรับนัตถ์ ประกอบด้วยหลอดคู่ โรคปวดศีรษะยังไม่หาย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สุดคว้น ภิกษุทั้งหลายจุดเกลือวผ่าแล้วสุดคว้นนั้นนั้นแหละ คอแสบร้อน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกลอง สุดคว้น

สมัยต่อมา ฉัพพัคคีย์ใช้กลองสุดคว้นชนิดต่างๆ คือ ชนิดที่ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิดที่ ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าฤๅษีผู้ริโภคกาม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงใช้กลองสุดคว้นชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกลองสุดคว้นที่ทำด้วยกระดูก . . . ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา กลองสุดคว้น ไม่มีฝาปิด ตัวสัตว์เข้าไปได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ฝาปิด

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายบริหารกลองสุดคว้นด้วยมือ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตลก้อง สุดคว้น กลองสุดคว้นเหล่านั้นอยู่ร่วมกันย่อมกระทบกันได้ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ฤๅษี หูสำหรับสะพายไม่มี ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกผูกเป็นสายสะพาย .

พระปิลินทวัจจะเระอาพาธเป็นโรคลม

[๓๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจะอาพาธเป็นโรคลม พวกแพทย์ปรึกษา ตกลงกันอย่างไรว่า ต้องหุงน้ำมันถวาย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันที่หุง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ในน้ำมันที่หุงนั้นแล แพทย์ต้องเจื่อน้ำเมาด้วย ฤกษ์ทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้เจื่อน้ำเมา
ในน้ำมันที่หุง .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์หุงน้ำมันเจื่อน้ำเมาไปเกินขนาด ดื่มน้ำมันนั้นแล้วเมา
ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า
ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ฤกษ์ ไม่พึงดื่มน้ำมันที่เจื่อน้ำเมาไปเกินขนาด รูปใดดื่ม พึงปรับอาบัติตามธรรม
ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่มน้ำมันเจื่อน้ำเมา ชนิดที่เขาหุงไม่ปรากฏสี กลิ่น
และรสของน้ำเมา .

สมัยต่อมา น้ำมันที่พวกภิกษุหุงเจื่อน้ำเมาไปเกินขนาดมีมาก ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลาย
ได้มีความปริวิตกว่า จะพึงปฏิบัติในน้ำมันที่เจื่อน้ำเมาไปเกินขนาด อย่างไรหนอ? แล้วกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ตั้งเอาไว้เป็นยาทา

สมัยต่อมา ท่านพระปิลินทวัจจะหุงน้ำมันไว้มาก ภาชนะสำหรับบรรจุน้ำมันไม่มี ฤกษ์
ทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตลักจัน ๓ ชนิด คือ ลักจันทำด้วยโลหะ ๑ ลักจันทำด้วยไม้ ๑
ลักจันด้วยผลไม้ ๑ .

สมัยต่อมา ท่านพระปิลินทวัจจะอาพาธเป็นโรคลมตามอวัยวะ ฤกษ์ทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย
เราอนุญาตการเข้ากระโจม โรคลมยังไม่หาย ฤกษ์ทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตการรมใบไม้ต่างๆ
โรคลมยังไม่หาย พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตการรมใหญ่ โรคลมยังไม่หาย พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำที่ต้มเดือดด้วยใบไม้ต่างชนิด
โรคลมยังไม่หาย พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาต
อ่างน้ำ .

อาพาธโรคลมเสียดยอกตามข้อ

[๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจะ อาพาธเป็นโรคลมเสียดยอกตามข้อ
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ระบายโลหิตออก โรคลมเสียดยอกตามข้อยังไม่หาย ฤกษ์ทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์
ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ระบายโลหิตออกแล้วรอกด้วยเขา .

อาพาธเท้าแตก

[๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล เท้าของท่านปิลินทวัจจะแตก ฤกษ์ทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย
เราอนุญาตยาทาเท้า โรคยังไม่หาย ฤกษ์นวกะทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ปรุงน้ำมันทาเท้า .

อาพาธเป็นโรคฝี

[๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคฝี ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาต
การผ่าตัด ฤกษ์นั้นต้องการนำผ่าตัด ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตนำผ่าตัด ฤกษ์นั้นต้องการ
งาที่บดแล้ว ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่
ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตงาที่บดแล้ว ฤกษ์นั้นต้องการยาพอก ฤกษ์ทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์
ทั้งหลาย เราอนุญาตยาพอก ฤกษ์นั้นต้องการผ้าพันแผล ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาต
ผ้าพันแผล แผลคัน ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ชะด้วยน้ำเป้งเมล็ดพรรณผักกาด
แผลขึ้นหรือเป็นฝี ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาต
แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตให้รมควัน เนื่องจากยื่นออกมา ฤกษ์ทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์-
* ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตัดด้วยก้อนเกลือ แผลไม่ออก ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาต
น้ำมันทาแผล น้ำมัน ไหลเยิ้ม ฤกษ์ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าเก่าสำหรับซับน้ำมันและ
การรักษาบาดแผลทุกชนิด .

พระพุทธานุญาตยามหาวิกฤ ๔ อย่าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

[๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกงัด ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ช้ายามหาวิกฤ ๔ อย่าง คือ ฤก มุตระ เถ้า ดิน ต่อมา ภิษุทั้งหลายคิดสงสัยว่า ยามหาวิกฤ ไม่ต้องรับประเคน หรือต้องรับประเคน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิษุรับประเคน ในเมื่อมีกบปัยการก เมื่อ กบปัยการกไม่มี ให้ภิษุหยิบบริโภคเองได้ .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งดื่มยาพิษเข้าไป ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ดื่มน้ำเจือฤก ต่อมา ภิษุทั้งหลายคิดสงสัยว่า น้ำเจือฤกนั้น จะไม่ต้องรับประเคน หรือต้องรับประเคน จึง กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุ ทั้งหลาย เรานุญาตฤกที่ภิษุหยิบไว้ตอนกำลังถ่าย นั้นแหละเป็นอันประเคนแล้ว ไม่ต้อง รับประเคนอีก .

ภิษุอาพาธด้วยโรคต่างๆ

[๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธฤกยาแฝด ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ดื่มน้ำที่เขาละลายจากดินรอย โถซึ่งตัดผาล .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นพรตฤก ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ ดื่มน้ำค้างอามิส .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคผอมเหลือง ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ดื่มยาผลสมอดองน้ำมุตระโค .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคผิวน้ำ ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ทำการลูบไล้ด้วยขอม .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งมีกายกอปรด้วยโทษมาก ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต ให้ดื่มยาประจุฤก ภิษุนั้นมีความต้องการน้ำข้าวใส ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำข้าวใส มีความต้องการด้วยน้ำถั่วเขียวต้มที่ไม่ข้น ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำถั่วเขียวต้ม ที่ไม่ข้น มีความต้องการด้วยน้ำถั่วเขียวต้มที่ข้นนิดหน่อย ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต น้ำถั่วเขียวต้มที่ข้นนิดหน่อย มีความต้องการด้วยน้ำเนื้อต้ม ภิษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เรานุญาต น้ำเนื้อต้ม .

พระปิลินทวัจจะระช่อมแปลงเงื่อมเขา

[๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจะ กำลังให้คนชำระเงื่อมเขา ในเขต พระนครราชคฤห์ ประสงค์จะทำให้เป็นสถานที่เร็น ขณะนั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช เสด็จพระดำเนินไปหาท่านพระปิลินทวัจจะถึงสำนัก ทรงอภิวาทแล้วประทับเหนือพระราชอาสน์ อันควรวางข้างหนึ่ง ได้ตรัสถามท่านพระปิลินทวัจจะว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า พระเถระกำลังให้เขา ทำอะไรอยู่?

ท่านพระปิลินทวัจจะถวายพระพรว่า อาตมภาพกำลังให้เขาชำระเงื่อมเขา ประสงค์ให้เป็น สถานที่เร็น ขอถวายพระพร

พี . พระคุณเจ้าต้องการคนทำการวัดบ้างไหม?

ปี . ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรงอนุญาตคนทำการวัด

พี . ถ้าเช่นนั้น โปรดทูลถามพระผู้มีพระภาค แล้วบอกให้ข้าพเจ้าทราบ

ท่านพระปิลินทวัจจะรับพระพรโองการว่า จะปฏิบัติต้อยนั้น ขอถวายพระพร แล้ว ชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ไร่ เริง ด้วยธรรมฤกถา ครั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช อันท่านพระปิลินทวัจจะชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้ทรงสมทาน อาจหาญ ไร่ เริง ด้วยธรรมฤกถา แล้วเสด็จจากพระราชอาสน์ ทรงอภิวาทท่านพระปิลินทวัจจะ ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับ

หลังจากนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะ ส่งสมณทูต ไปในสำนักพระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช มีพระราชประสงค์จะถวายคนทำการวัด ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธาณฤกถาอารามิก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำกรรมมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสังกะภิกษทั้งหลายว่า ดูกรภิกษทั้งหลาย เรานุญาตให้มีคนทำการวัด พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช เสด็จพระราชดำเนินไปหาท่านพระปิลินทวิจจะ ถึงสำนักเป็นคารบสอง ทรงอภิวัตแล้วประทับเหนือพระราชอาสนอันควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วตรัสถามพระปิลินทวิจจะว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า คนทำการวัด พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตหรือ? ท่านพระปิลินทวิจจะถวายพระพรว่า ขอถวายพระพร ทรงอนุญาตแล้ว พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น ข้าพเจ้าจักถวายคนทำการวัดแก่พระคุณเจ้า ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช ทรงรับปฏิญาณถวายคนทำการวัดแก่ท่านพระปิลินทวิจจะดังนี้แล้ว ทรงลิมเสียบ ต่อมาทมาทรงระลึกได้ จึงตรัสถามมหาอำมาตย์ผู้สำเร็จราชการกิจทั้งปวงผู้หนึ่งว่า พนาย คนทำการวัดที่เราได้รับปฏิญาณจะถวายแก่พระคุณเจ้านั้น เราได้ถวายไปแล้วหรือ?

มหาอำมาตย์กราบทูลว่า ขอเดชะ ยังไม่ได้พระราชทาน พระพุทธเจ้าข้า .
พระราชชาติตรัสถามว่า จากวันนั้นมานานกี่ราตรีแล้ว?
ท่านมหาอำมาตย์นบราตรีแล้ว กราบทูลในทันใดนั้นแล้ว ขอเดชะ ๕๐๐ ราตรี พระพุทธเจ้าข้า .

พระราชชาติรับสั่งว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น จงถวายท่านไป ๕๐๐ คน ท่านมหาอำมาตย์รับพระบรมราชโองการว่าเป็นดังโปรดเกล้า ขอเดชะ แล้วได้จัดคนทำการวัดไปถวายท่านพระปิลินทวิจจะ ๕๐๐ คน หมู่บ้านของคนทำการวัดพวกนั้น ได้ตั้งอยู่แผนกหนึ่ง คนทั้งหลายเรียกบ้านตำบลนั้นว่า ตำบลบ้านอารามิกบ้าง ตำบลบ้านปิลินทวิจจะบ้าง .

นිරมิตมาลียทองคำ

[๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวิจจะ ได้เป็นพระกุลปะกะ ในหมู่บ้านตำบลนั้น ครั้นเข้าวันหนึ่ง ท่านครองอินทราวาสแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังตำบลบ้านปิลินทวิจจะ สมัยนั้น ในตำบลบ้านนั้นมีมหรสพ พวกเด็กๆ ตกแต่งกายประดับดอกไม้เล่นมหรสพอยู่ พอดี ท่านพระปิลินทวิจจะเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกในตำบลบ้านปิลินทวิจจะ ได้เข้าไปถึงเรือนคนทำการวัดผู้หนึ่ง ครั้นแล้วนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย

ขณะนั้น ธิดาของสตรีผู้ทำการวัดนั้น เห็นเด็กๆ พวกอื่นตกแต่งกายประดับดอกไม้ แล้ว ร้องอ้อนว่า ขอจงให้ดอกไม้แก่ดิฉัน ขอจงให้เครื่องตกแต่งกายแก่ดิฉัน

จึงท่านพระปิลินทวิจจะถามสตรีผู้ทำการวัดคนนั้นว่า เด็กหญิงคนนี้ร้องอ้อนอยากได้อะไร?

นางกราบเรียนว่า ท่านเจ้าข้า เด็กหญิงคนนี้เห็นเด็กๆ พวกอื่นตกแต่งกายประดับดอกไม้ จึงร้องอ้อนขอว่า ขอจงให้ดอกไม้แก่ดิฉัน ขอจงให้เครื่องตกแต่งกายแก่ดิฉัน ดิฉันบอกว่าเราเป็นคนจนจะได้ดอกไม้มาจากไหน จะได้เครื่องตกแต่งมาจากไหน

ขณะนั้น ท่านพระปิลินทวิจจะหิบบชดหญ้าพวงหนึ่งส่งให้แล้วกล่าวว่า เจ้าจงสวมชดหญ้าพวงนี้ลงบนศีรษะเด็กหญิงนั้น ทันใดนั้นนางได้รับชดหญ้าสวมลงที่ศีรษะเด็กหญิงนั้น ชดหญ้านั้นได้กลายเป็นระเบียบดอกไม้ทองคำงามมาก น่าดู น่าชม ระเบียบดอกไม้ทองคำเช่นนั้น แม้ในพระราชฐานก็ไม่มี

คนทั้งหลายกราบทูลแต่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชว่า ขอเดชะ ระเบียบดอกไม้ทองคำที่เรือนของคนทำการวัดขื่อนั้นงามมาก น่าดู น่าชม แม้ในพระราชฐานก็ไม่มี เขาเป็นคนขี้ใจจะได้มาแต่ไหน เป็นต้องได้มาด้วยโจรกรรมแน่นอน

จึงทำเธอสั่งให้จงจำตระกูลคนทำการวัดนั้นแล้ว .

ครั้นเช้าวันที่ ๒ ท่านพระปิลินทวิจจะครองอินทราวาสแล้วถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตถึงตำบลบ้านปิลินทวิจจะ เมื่อเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกในตำบลบ้านปิลินทวิจจะ ได้เดินผ่านไปทางเรือนคนทำการวัดผู้หนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามคนที่คุ้นเคยกันว่า ตระกูลคนทำการวัดนี้ไปไหนเสีย?

คนพวกนั้นกราบเรียนว่า เขาถูกรับสั่งให้จงจำ เพราะเรื่องระเบียบดอกไม้ทองคำ เจ้าข้า .

ทันใดนั้น ท่านพระปิลินทวิจจะ ได้เข้าไปสู่พระราชนิเวศน์ นั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย

ขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช เสด็จเข้าไปหาท่านพระปิลินทวิจจะ ทรงอภิวัตแล้วประทับเหนือพระราชอาสนอันควรส่วนข้างหนึ่ง

ท่านพระปิลินทวิจจะ ได้ทูลถามพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช ผู้ประทับเรียบร้อยแล้วดังนี้ว่า ขอถวายพระพร ตระกูลคนทำการวัดถูกรับสั่งให้จงจำด้วยเรื่องอะไร?

พระเจ้าพิมพิสารตรัสตอบว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า เพราะที่เรือนของเขามีระเบียบดอกไม้ทองคำอย่างงามมาก น่าดู น่าชม แม้ที่ในวังก็ยังมี เขาเป็นคนจนจะได้มาแต่ไหน เป็นต้องได้มาด้วยโจรกรรมอย่างแน่นอน

ขณะนั้น ท่านพระปิลินทวิจจะ ได้อธิษฐานปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชว่า จงเป็นทอง ปราสาทนั้น ได้กลายเป็นทองไปทั้งหมด แล้วได้ถวายพระพรถามว่า ขอถวายพระพร ก็นี้ทองมากมายเท่านี้หมอบพิตรได้มาแต่ไหน?

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า ข้าพเจ้าทราบแล้ว นี่เป็นอิทธานภาพของพระองค์เจ้า ดังนี้แล้วรับสั่งให้ปล่อยตระกูลคนทำการวัดนั้นพ้นพระราชอาณาไป .

พระพุทธานุญาตเกสัช ๕

[๔๗] ประชาชนทราบข่าวว่า ท่านพระปิลินทวิจจะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ในบริษัทพร้อมทั้งพระราชฯ ต่างพากันยินดี เลื่อมใสยิ่ง นำเกสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย มาถวายท่านพระปิลินทวิจจะ แม้ตามปกติท่านก็ได้เกสัช ๕ อยู่เสมอ ท่านจึงแบ่งเกสัชที่ได้มาถวายแก่บริษัท แต่บริษัทของท่านเป็นผู้มกมาก เก็บเกสัชที่ได้ๆ มาไว้ในกระถางบ้าง ในหม้อน้ำบ้าง จนเต็ม บรรจงในหม้อกรองน้ำบ้าง ในถุงย้อมบ้าง จนเต็มแล้ว แขนงไว้ที่หน้าต่าง เกสัชเหล่านั้นก็เต็มซึ่ม แม้สัตว์จำพวกนกก็กลืนกลนไปทั่ววิหาร คนทั้งหลายเดินเที่ยวชมไปตามวิหารพบเข้า ต่างก็เพงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้มีเรือกคคลังในภายใน เหมือนพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนา มาครราช ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนพวกนั้น เพงโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย . . . . ต่างก็เพงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุทั้งหลายจึงได้พอใจในความมกมากเช่นนี้ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุทั้งหลายพอใจในความมกมากเช่นนี้ จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า อนึ่ง มีเกสัชอันควรรลิมของภิกษุผู้อาพาธ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ภิกษุรับประเคนของนั้นแล้ว ฟังเก็บไว้จนได้ ๗ วันเป็นอย่างยิ่ง ภิกษุให้ล่วงกำหนดนั้นไป ฟังปรับอาบัติตามธรรม .

ภณวารว่าด้วยทรงอนุญาตเกสัช ที่ ๑ จบ .

พระพุทธานุญาตงมน้ำอ้อย

[๔๘] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครสาวัตถิตตามพระพุทธานุภาพแล้วเสด็จพุทธดำเนิน ไปทางพระนครราชคฤห์ ท่านพระกัณหาเวระตะ ได้แวะเข้าโรงทำงมน้ำอ้อย ในระหว่างทาง เห็นเขาผสมแบ่งบ้าง ถ้ำบ้าง ลงในงมน้ำอ้อย จึงร้องเกยจว่า งมน้ำอ้อยเจืออาภิมส เป็นอกปิยะะ ไม่ควรจะฉันในเวลาวิกาล ดังนี้ จึงพร้อมด้วยบริษัทไม่ฉันงมน้ำอ้อย แม้พวกภิกษุที่เชื่อฟังคำท่านก็พลอยไม่ฉันงมน้ำอ้อยไปด้วย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายผสมแบ่งบ้าง ถ้ำบ้าง ลงในงมน้ำอ้อย เพื่อประสงค์อะไร?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เพื่อประสงค์ให้เกาะกันแน่น พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าคนทั้งหลายผสมแบ่งบ้าง ถ้ำบ้าง ลงในงมน้ำอ้อย เพื่อประสงค์ให้เกาะกันแน่น งมน้ำอ้อยนั้นก็ยังถึงความนับว่า งมน้ำอ้อยนั้นแหละ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรออนุญาตให้ฉันงมน้ำอ้อยตามสบาย .

พระพุทธานุญาตถั่วเขียว

ท่านพระกัณหาเวระตะ ได้เห็นถั่วเขียวงอกขึ้นในกองอุจจาระ ณ ระหว่างทาง แล้วร้องเกยจว่า ถั่วเขียวเป็นอกปิยะะ แม้ต้มแล้วก็ยังงอกได้ จึงพร้อมด้วยบริษัทไม่ฉันถั่วเขียว แม้พวกภิกษุที่เชื่อฟังคำของท่านก็พลอยไม่ฉันถั่วเขียวไปด้วย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถั่วเขียวแม้ที่ต้มแล้ว ก็ยังงอกได้ เรออนุญาตให้ฉันถั่วเขียวได้ตามสบาย .

พระพุทธานุญาตยาตองโลณโสจิริกะ

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคลมเกิดในอุทร ท่านได้ต้มยาตองโลณโสจิริกะ โรคลมเกิดในอุทรของท่านหายขาด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรออนุญาตให้ภิกษุอาพาธฉันยาตองโลณโสจิริกะได้ตามสบาย แต่ภิกษุไม่อาพาธต้องเจือน้ำฉันอย่างน้ำปานะ .

ประขารโรคลมเกิดในพระอุทร

[๔๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินโดยลำดับเสด็จถึงพระนครราชคฤห์ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์นั้น คราวนั้น พระองค์ประขารโรคลมเกิดในพระอุทร จึงท่านพระอนนทดำริว่า แม่เมื่อก่อนพระผู้มีพระภาคประขารโรคลมเกิดในพระอุทร ก็ทรงพระสำราญได้ด้วยยาคุปรงด้วยของ ๓ อย่าง จึงของบ้าง ข้าวสารบ้าง ถั่วเขียวบ้าง ด้วยตนเอง เก็บไว้ในภายในที่อยู่ ต้มด้วยตนเองในภายในที่อยู่ แล้วน้อมเข้าไปถวายพระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
โปรดติ่มยาคุปรังด้วยของ ๓ อย่าง พระพุทธเจ้าข้า .

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี
ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้ว ไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมตรัสถาม
สิ่งทีประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จัก
ทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ยาคุนี้ได้มาแต่ไหน?
ท่านพระอานนท์กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทันที .

ทรงตำหนิตานพระอานนท์

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรอานนท์ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ
ไม่สม ไม่ควร มีโทษของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรอานนท์ โฉนเธอจึงได้พอใจใน
ความมักมากเช่นนี้เล่า ดูกรอานนท์ อามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ เป็นอกัปปิยะ แม้ที่หุงต้มใน
ภายในที่อยู่ ก็เป็นอกัปปิยะ แม้ที่หุงต้มเอง ก็เป็นอกัปปิยะ การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ดังต่อไปนี้ :-

พระพุทธรบญญัติห้ามอามิสที่เป็นอันโตวุตถะเป็นต้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันอามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ ที่หุงต้มในภายในที่อยู่
และที่หุงต้มเอง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ หุงต้มในภายในที่อยู่ และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๓ ตัว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ หุงต้มในภายในที่อยู่ แต่ผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ แต่หุงต้มในภายนอก และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก แต่หุงต้มในภายใน และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ แต่หุงต้มในภายนอก และผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายใน แต่ผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายนอก แต่หุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายนอก และผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้นแล ไม่ต้องอาบัติ .

พระพุทธานุญาตให้อันโฆชนาหาร

[๕๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามภัตตาหารที่หุงต้ม
เอง จึงรังเกียจในโฆชนาหารที่ต้องอุ่น แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อันภัตตาหารที่ต้องอุ่น .

พระพุทธานุญาตอามิสที่เป็นอันโตวุตถะเป็นต้น

[๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระนครราชคฤห์บังเกิดทุพภิกขภัย คนทั้งหลายนำเกลือบ้าง
น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของควรเคี้ยวบ้าง มายังอาราม ภิกษุทั้งหลายให้เก็บของเหล่านั้นไว้
ข้างนอก สัตว์ต่างๆ กินเสียบ้าง พวกโจรลักเอาไปบ้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้เก็บไว้ ณ ภายในได้

กัปปิยการกทั้งหลายเก็บอามิสไว้ข้างในแล้ว หุงต้มข้างนอก พวกคนกินแดนพากัน
ห้อมล้อม

ภิกษุทั้งหลายไม่พอใจฉัน แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หุงต้มในภายใน .

ในคราวเกิดทุพภิกขภัย พวกกัปปิยการกนำสิ่งของ ไปเสียมากมาย ถวายภิกษุเพียง
เล็กน้อย

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หุงต้มเอง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ ที่หุงต้มในภายในที่อยู่ และ
ที่หุงต้มเอง .

ผลไม้กลางทาง

[๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกันจำพรรษาในกาฬิชนบทแล้ว เดินทางไปสู่พระนครราชคฤห์ เมื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ในระหว่างทางไม่ได้โภชนาหารที่เต้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์ พอแก่ความต้องการเลย ถึงของขบเคี้ยวคือผลไม้มีมาก แต่ก็หากบิณฑบาตรไม่ได้ต่างพากันลำบาก ครั้นเดินทางไปพระนครราชคฤห์ ถึงพระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระต่าย แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง พุทธประเพณี

ก็การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครคันตกะทั้งหลาย นั้นเป็นพุทธประเพณี

ครั้งนั้น ผู้มีพระภาคได้ตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของพวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ เดินทางมาด้วยความลำบากน้อยหรือ และพวกเธอมาจากไหนเล่า?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้ พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าจำพรรษาในกาฬิชนบท แล้วเดินทางมาพระนครราชคฤห์ เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ พระเวฬุวันนี้ ในระหว่างทาง ไม่ได้โภชนาหารที่เต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ พอแก่ความต้องการเลย ถึงของขบเคี้ยว คือผลไม้มีมาก แต่ก็หากบิณฑบาตรไม่ได้ เพราะเหตุนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าจึงเดินทางมาด้วยความลำบาก .

พระพุทธธานุญาตให้รับประเคนของที่ เป็นอกคหิต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ภิกษุเห็นของขบเคี้ยวคือ ผลไม้ในทีใด ถึงก็บิณฑบาตรให้มี ก็ให้หยิบนำไปเอง พบก็บิณฑบาตรแล้ว วางไว้บนพื้นดิน ให้ก็บิณฑบาตรประเคนแล้วฉัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รับประเคนสิ่งของที่ภิกษุถูกต้องแล้วได้ .

พราหมณ์ถวายงาและน้ำผึ้งใหม่

[๕๓] ก็โดยสมัยนั้นแล งาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บังเกิดแก่พราหมณ์ผู้หนึ่ง จึงพราหมณ์นั้นได้คิดตกลงว่า ฉิจะนั้น เราพึงถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่แก่ภิกษุสงฆ์ มิ่งขวัญพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ครั้นแล้วได้ไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้ว ได้ทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการทูลปราศรัยพอให้เป็นที่บันเทิง เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พราหมณ์ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอท่านพระโคดมพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าในวันพรุ่งนี้ เพื่อเจริญบุญกุศล และปิติปราโมทย์แก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด .

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยคชณิภาพ ครั้นพราหมณ์นั้นทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาค แล้วกลับไป แล้วสั่งให้ตักแต่งของเคี้ยวของฉนอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้นแล้วให้คนไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้วท่านพระโคดม ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปสู่นิเวศน์ของพราหมณ์นั้น ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงพราหมณ์นั้นอังกาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรห้ามภัตรแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงพราหมณ์นั้นผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ราชเริง ด้วยธรรมิกถา แล้วลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับแล้ว ไม่ทันนาน พราหมณ์นั้นระลึกขึ้นได้ว่า เราคิดว่าจักถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ จึงได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อถวายไทยธรรมเหล่านี้ ไทยธรรมเหล่านั้นเราลิมถวาย ฉิจะนั้น เราพึงให้เขาจัดงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บรรจุขวดและหม้อมนำไปสู่อาราม ดังนี้ แล้วให้เขาจัดงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บรรจุขวดและหม้อมนำไปสู่อาราม เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคดม ข้าพระพุทธเจ้าคิดว่าจักถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ จึงได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อถวายไทยธรรมเหล่านี้ ไทยธรรมเหล่านั้นข้าพระพุทธเจ้าลิมถวาย ขอท่านพระโคดมโปรดรับงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ของข้าพระพุทธเจ้าเถิด .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย .

ก็คราวนั้นอัครคันตกะ ภิกษุทั้งหลายรับสั่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้วห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าพระสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามภัตรทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับประเคน .

พระพุทธธานุญาตให้ฉันโภชนะ ไม่เป็นแดน

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เรานุญาตให้ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ฉนโภชนะอันไม่เป็นแดน ซึ่งนำมาจากสถานที่ฉน .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ตระกูลอุปัฏฐากของพระอุปนันทศากยบุตร

[๔๔] ก็สมัยนั้นแล ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ได้ส่งของเคี้ยวไปเพื่อถวายพระสงฆ์ สังกว่า ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายสงฆ์ แต่เวลานั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังเข้าไปบิณฑบาตในบ้าน ครั้นชาวบ้านพวกนั้นไปถึงอารามแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า พระคุณเจ้าอุปนันทไปไหน เจ้าข้า?

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้นเข้าไปบิณฑบาตในบ้านแล้ว .

ชาวบ้านสังกว่า ท่านเจ้าข้า ของเคี้ยวนี้ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายภิกษุสงฆ์ .

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พวกเธอจงรับประเคนเก็บไว้จนกว่าอุปนันทจะมา .

ครั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตร เข้าไปเยี่ยมตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉัน แล้วมาถึงต่อกลางวัน ก็คราวนั้นเป็นสมัยพุกกขภัย ภิกษุทั้งหลายรับสิ่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้วห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าภิกษุสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามกัฏฐ์ทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับประเคน .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉันเสร็จ ห้ามกัฏฐ์แล้ว ฉันโภชนะอันไม่เป็นเดน ซึ่งรับประเคนไว้ในปุเรกัฏฐ์ได้ .

พระสารีบุตรเถระอาพาธ

[๔๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุญาตแล้วเสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น วันต่อมา ท่านพระสารีบุตรอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปเยี่ยมท่านพระสารีบุตร ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า อาวุโส สารีบุตร เมื่อก่อนท่านอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน รักษาหายด้วยเภสัชอะไร?

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า รักษาหายด้วยรากบัวและง่าบัว .

จึงท่านพระมหาโมคคัลลานะได้หายตัว ไปในพระวิหารเชตวันทันที มาปรากฏอยู่ ณ ริมฝั่งสระโบกขรณีมีนทากินี เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น

ข้างเชือกหนึ่งได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะกำลังมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า นิมนต์พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะมา พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะมาดีแล้ว พระคุณเจ้าต้องประสงค์สิ่งไร ข้าพเจ้าจะถวายสิ่งไร เจ้าข้า?

ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า ฉันประสงค์ง่าบัวและรากบัว จะ .

ข้างเชือกนั้นสิ่งข้างอีกเชือกหนึ่งทันทีว่า พนาย ฌิฉะนั้น เจ้าจงถวายง่าบัวและรากบัวแก่พระคุณเจ้า จนพอแก่ความต้องการ .

จึงข้างเชือกที่ถูกใช้นั้นลงสู่สระโบกขรณีมีนทากินี ซึ่งวางถองง่าบัวและรากบัวล้างน้ำให้สะอาด ม้วนเป็นห่อเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ ทันใดนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้หายตัวไปที่ริมฝั่งสระโบกขรณีมีนทากินี มาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น แม้ข้างเชือกนั้นก็หายไปที่ตรงริมฝั่งสระโบกขรณีมีนทากินี มาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน ได้ประเคนง่าบัวและรากบัวแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ แล้วหายตัวไปที่พระวิหารเชตวันมาปรากฏตัวที่ริมฝั่งสระโบกขรณีมีนทากินี ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะน้อมง่าบัวและรากบัวเข้าไปถวายท่านพระสารีบุตร เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันง่าบัวและรากบัวแล้ว โรคไข้ตัวร้อนก็หายทันที ง่าบัวและรากบัวยังเหลืออยู่มากมาย

ก็แลสมัยนั้นอดัดอาหาร ภิกษุทั้งหลายรับสิ่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้วห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าภิกษุสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามกัฏฐ์ทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับประเคน .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉันเสร็จ ห้ามกัฏฐ์แล้ว ฉันโภชนะอันไม่เป็นเดน ซึ่งเกิดในป่าเกิดในสระบัว .

พระพุทธานุญาตผลไม้ที่ใช้เพาะพันธุ์ไม่ได้

[๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ในพระนครสาวัตถี มีของฉัน คือ ผลไม้เกิดขึ้นมาก แต่กับปัยการกไม่มี ภิกษุทั้งหลายรังเกียจ ไม่ฉันผลไม้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันผลไม้ที่ใช้เพาะพันธุ์ไม่ได้ หรือที่ปล่อนเมล็ดออกแล้ว ยังมีได้ทำกัปะกัฉันได้ .

พระพุทธบัญญัติห้ามทำสัตถกรรม

[๔๗] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครสาวัตถีตามพระพุทธานุญาตแล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครราชคฤห์ เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับถึงพระนครราชคฤห์ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในพระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์นั้น คราวนั้นภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคจิตสติดวงทวาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นายแพทย์ชื่ออากาสโคตตะกำลังทำการผ่าตัดทวารหนักด้วยศัสตรา ขณะนั้น พระผู้มีพระภาค
เสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ เสด็จ ไปถึงวิหารที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น นายแพทย์อากาสโคตตะ
ได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้ว ได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ขออาราธนา
ท่านพระโคตมเสด็จมาทอดพระเนตรวิจจมรรคของภิกษุรูปนี้ เหมือนปากคางคก .

ทรงประชุมภิกษุสงฆ์

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า โมฆบุรุษนี้เยาะเย้ยเรา จึงเสด็จกลับจากที่นั้นแล
แล้วรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นแค้นมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้ว
ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในวิหารหลังโน้น มีภิกษุอาพาธหรือ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า มี พระพุทธเจ้าข้า .

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นอะไร?

ภ. ท่านรูปนั้นอาพาธเป็นโรคริดสีดวงทวาร นายแพทย์อากาสโคตตะทำการผ่าตัด
ทวารหนักด้วยศัสตรา พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำริเห็นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษนั้น
ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มีชกกิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉน
โมฆบุรุษนั้นจึงได้ให้ทำสังตกรรมในที่แคบเล่า ในที่แคบมีผิวเนื้ออ่อน แผลงอกเต็มยาก ผ่าตัด
ไม่สะดวก การกระทำของโมฆบุรุษนั้นไม่เป็น ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง ไม่เลื่อมใส . . . .
ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงให้ทำสังตกรรม
ในที่แคบ รูปใดให้ทำ ต้องอาบัติถุลลัจจัย .

พระพุทธานุญาตห้ามทำสังตกรรม

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ทราบข่าว พระผู้มีพระภาคทรงห้ามทำการผ่าตัดทวารหนักด้วย
ศัสตรา จึงเลี้ยงให้ทำการรัดหัวไส้ บรรดาภิกษุที่มกน้อย . . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ให้ทำสังตกรรมแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าวว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์
ให้ทำสังตกรรม จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำริเห็นว่า . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถา รับสั่งห้ามภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงให้ทำสังตกรรม หรือสังตกรรมในที่ประมาณ ๒ นิ้ว
โดยรอบแห่งที่แคบ รูปใดให้ทำ ต้องอาบัติถุลลัจจัย .

อุบาสิกาสุปปียาถวายเน้อขา

[๔๘] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุญาต
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ
ถึงพระนครพาราณสีแล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ อิสสิปตนะมฤคทายวันเขตพระนคร
พาราณสีนั้น สมัยนั้น อุบาสกสุปปียะและอุบาสิกาสุปปียา ๒ คน เป็นผู้เลื่อมใส เป็นทายก
กับปิยการก บำรุงพระสงฆ์อยู่ในพระนครพาราณสี วันหนึ่ง อุบาสิกาสุปปียาไปสู่อาราม เทียว
เยี่ยมวิหารและบริเวณทั่วทุกแห่ง แล้วเรียนถามภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุรูปใดอาพาธ ภิกษุรูปใด
โปรดให้ดิฉันนำอะไรมาถวาย เจ้าข้า .

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งตีมาถ้อยและได้บอกอุบาสิกาสุปปียาว่า ดูกรน้องหญิง อาตมา
ตีมาถ้อย อาตมาต้องการน้ำเนื้อต้ม

อุบาสิกาสุปปียารับคำว่า ดิฉันจักนำมาถวายเป็นพิเศษ เจ้าข้า แล้วไปเรือนสังฆายคน
รับใช้ว่า เจ้าจงไปหาซื้อเนื้อสัตว์ที่เขาขายมา

ชายคนรับใช้รับคำอุบาสิกาสุปปียาว่า ขอรับกระผม แล้วเที่ยวหาซื้อหัวพระนครพาราณสี
ก็มีได้พบเนื้อสัตว์ที่เขาขาย จึงได้กลับไปหาอุบาสิกาสุปปียาแล้วเรียนว่า เนื้อสัตว์ที่เขาขายไม่มี
ขอรับ เพราะวันนี้ห้ามฆ่าสัตว์

จึงอุบาสิกาสุปปียาได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุอาพาธรูปนั้นแล เมื่อไม่ได้ฉนน้ำเนื้อต้ม
อาพาธจักมากขึ้นหรือจักมรณภาพ การที่เรารับคำแล้วไม่จัดหาไปถวายนั้น เป็นการไม่สมควร
แก่เราเลย ดังนี้ แล้วได้หยิบมีดหินเนื้อมาขีดเนื้อข้างสั้งให้หญิงคนรับใช้สั่งว่า แม่สาวใช้
ฉฉนั้น แม่จงต้มเนื้อนี้แล้วนำไปถวายภิกษุรูปที่อาพาธอยู่ในวิหารหลังโน้น อนึ่ง ผู้ใดถามถึงฉฉ
จงบอกว่าป่วย แล้วเอาผ้าห่มพันขา เข้าห้องนอนบนเตียง .

ครั้งนั้น อุบาสิกาสุปปียะไปเรือนแล้วถามหญิงคนรับใช้ว่า แม่สุปปียาไปไหน?

หญิงคนรับใช้ตอบว่า คุณนายนอนในห้อง เจ้าข้า .

จึงอุบาสกสุปปียะเข้าไปหาอุบาสิกาสุปปียาถึงในห้องนอน แล้วได้ถามว่า เธอนอนทำไม
อุบาสิกา .

ดิฉัน ไม่สบายค่ะ อุบาสก .

เธอป่วยเป็นอะไร .

ที่นั่น อุบาสิกาสุปปียาจึงเล่าเรื่องนั้นให้อุบาสกสุปปียะทราบ

ขณะนั้น อุบาสกสุปปียะรำเรงดีใจว่า อัศจรรย์นักชาวเราไม่เคยมีเลยชาวเรา แม่สุปปียา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นี้มีศรัทธาเลื่อมใสถึงแก่สละเนื้อของตนเอง สิ่งอื่นทำไฉนนางจักให้ไม่ได้เล่า แล้วเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาค . ถวายบังคมนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสกสพฺปิยะนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระสงฆ์
จงทรงกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าในวันพรุ่งนี้เพื่อเจริญมหากุศล และปิติปราโมทย์
แก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยคุณูปภาพ ครั้นอุบาสกสพฺปิยะ
ทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ
แล้วกลับไป และสั่งให้ตกแต่งของเสวยของฉันทประณีตโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้คนไป
กราบทูลภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทราวาสก แล้วถือบาตรจีวรเสด็จ ไปสู่
นิเวศน์ของอุบาสกสพฺปิยะ ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวายพร้อมด้วย
พระสงฆ์ จึงอุบาสกสพฺปิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอุบาสกสพฺปิยะผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า อุบาสก
สพฺปิยาไปไหน?

- อ. นางป่วย พระพุทธเจ้าข้า
- พ. ถ้าเช่นนั้น เชิญอุบาสกสพฺปิยามา
- อ. นางไม่สามารถ พระพุทธเจ้าข้า
- พ. ถ้าเช่นนั้น พวกเธอช่วยกันพยุงบาปมา

ขณะนั้น อุบาสกสพฺปิยะได้พยุงบาปมาเข้าไปเฝ้า พร้อมกับนางได้เห็นพระผู้มี
พระภาค แผลใหญ่เพียงนั้น ไตงอกเต็ม มีผิวพรรณเรียบสนิท เกิดโลมชาติทันที จึงอุบาสกสพฺปิยะ
และอุบาสกสพฺปิยา พวกเขาร่ำเรียงยินดีว่า อัจฉรย์นักชาวเรา ไม่เคยมีเลยชาวเรา พระตถาคต
ทรงมีฤทธิ์มาก ทรงมีพระอานภาพมาก เพราะพอเห็นพระองค์เท่านั้น แผลใหญ่โตยังงอกขึ้น
เต็มทันที มีผิวพรรณเรียบสนิท เกิดโลมชาติ แล้วอังกาศกฤษณสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
ด้วยชาตนิยโทษนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสด็จแล้ว ทรงนำ
พระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงให้อุบาสกสพฺปิยะและอุบาสกสพฺปิยา เห็นแจ้ง สมทาน
อาจหาญ ร่ำเรียงด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ .

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

[๔๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเพราะเหตุเป็นแค้นนั้น
ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปไหน
ขอเนื้อต่ออุบาสกสพฺปิยา .

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว ภิกษุรูปนั้น ได้ทูลรับต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระ-

* พุทธเจ้า ได้ขอเนื้อต่ออุบาสกสพฺปิยา พระพุทธเจ้าข้า

- พ. เขานำมาถวายแล้วหรือ ภิกษุ
- ภ. เขานำมาถวายแล้ว พระพุทธเจ้าข้า
- พ. เธอฉันแล้วหรือ ภิกษุ
- ภ. ฉันแล้ว พระพุทธเจ้าข้า
- พ. เธอพิจารณาหรือเปล่า ภิกษุ
- ภ. มิได้พิจารณา พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆฆบุรุษ โฉนเธอจึงไม่ได้พิจารณา แล้วฉัน
เนื้อเล่า เธอฉันเนื้อมนุษย์แล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อมนุษย์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาคนที่มิศรัทธาเลื่อมใสมีอยู่ เขาสละเนื้อของเขาถวายก็ได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ รูปใดฉัน ต้องอาบัติถุลลัจจัย อนึ่ง ภิกษุยังมีได้
พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อช้าง

[๖๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ช้างหลวงล้มลงหลายเชือก สมัยอตัดอาหาร ประชาชน
พากันบริโภคน้ำเนื้อช้าง และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายฉันเนื้อช้าง
ประชาชนจึงพึงโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉัน
เนื้อช้างเล่า เพราะช้างเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบคงไม่ทรงเลื่อมใสต่อพระสมณะ
เหล่านั้นเป็นแน่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติ
ห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงฉันเนื้อช้าง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อม้า

สมัยต่อมา ม้าหลวงตายมาก สมัยอตัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคน้ำเนื้อม้า และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ถวายแก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายจึงน้อมมา ประชาชนจึงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา
โจนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึง ได้จันน้อมมาแล้ว เพราะมาเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัว
ทรงทราบ คงไม่เลื่อมใสต่อพระสมณะเหล่านั้นเป็นแน่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจัน
น้อมมา รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมสนัษ

สมัยต่อมา ถึงคราวอตัดัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคน้อมสนัษ และถวายแก่พวก
ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายจึงน้อมสนัษ ประชาชนจึงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา
โจนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึง ได้จันน้อมสนัษแล้ว เพราะสนัษเป็นสัตว์น่าเกลียด น่าชัง
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมสนัษ รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อม

สมัยต่อมา ถึงคราวอตัดัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคน้อม และถวายแก่พวกภิกษุ
ผู้เที่ยวบิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายจึงน้อมน้อม ประชาชนจึงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจน
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึง ได้จันน้อมแล้ว เพราะน้อมเป็นสัตว์น่าเกลียดน่าชัง แม้พระยานาค
ชื่อสุปัสสะก็เข้าไปในพุทธสำนักถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ส่วนข้างหนึ่ง
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า บรรดาที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสมีอยู่
มั่นคงเบียดเบียนพวกภิกษุจำนวนน้อยบ้าง ของประทานพระวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอพระ –
* คุณเจ้าทั้งหลายโปรดกรุณาอย่าจันน้อม ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระยานาคสุปัสสะ
เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ราเริงด้วยธรรมิกถา ครั้นพระยานาคสุปัสสะอันพระผู้มีพระภาค
ทรงให้เห็นแจ้งสมทาน อาจหาญ ราเริงด้วยธรรมิกถาแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำ
ประทักษิณกลับไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อม รูปใดจัน
ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมราชสีห์

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าราชสีห์แล้วบริโภคน้อมราชสีห์ และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยว
บิณฑบาต พวกภิกษุจันน้อมราชสีห์แล้วอยู่ในป่า ผุ่งราชสีห์ฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะ ได้กลืนน้อม
ราชสีห์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมราชสีห์ รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมเสือโคร่ง

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือโคร่งแล้วบริโภคน้อมเสือโคร่งและถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยว
บิณฑบาต พวกภิกษุจันน้อมเสือโคร่งแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือโคร่งฆ่าพวกภิกษุเสียเพราะ ได้กลืนน้อม
เสือโคร่ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้าม
ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมเสือโคร่ง รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมเสือเหลือง

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือเหลือง แล้วบริโภคน้อมเสือเหลืองและถวายแก่พวกภิกษุ
ผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุจันน้อมเสือเหลืองแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือเหลืองฆ่าพวกภิกษุเสีย
เพราะ ได้กลืนน้อมเสือเหลือง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมเสือเหลือง รูปใดจัน
ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมหมี

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าหมีแล้วบริโภคน้อมหมี และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต
พวกภิกษุจันน้อมหมีแล้วอยู่ในป่าเหล่าหมีฆ่าพวกภิกษุเสียเพราะ ได้กลืนน้อมหมี ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมหมี รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามจันน้อมเสือดาว

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือดาวแล้วบริโภคน้อมเสือดาว และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยว
บิณฑบาต พวกภิกษุจันน้อมเสือดาวแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือดาวฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะ ได้กลืน
น้อมเสือดาว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติ
ห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจันน้อมเสือดาว รูปใดจัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

สปปิยภาณวาร ที่ ๒ จบ .

เรื่องพราหมณ์ถวายยาและขมนมปรุงด้วยน้ำหวาน

[๖๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสี ตามพระพุทธานิรมล
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางอันธกวินทะชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
๑, ๒๕๐ รูป คราวนั้นประชาชนชาวชนบทบรรทุกเกลือบ้างน้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของควรเคี้ยว
บ้าง เป็นอันมากมาในเกวียน เดินติดตามภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุขมาข้างหลังๆ
ด้วยตั้งใจว่า ได้โอกาสเมื่อใดจักทำภัตตาหารถวายเมื่อนั้น อนึ่ง คนกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน
ก็พลอยเดินติดตามไปด้วย ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธรูปดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ
เสด็จถึงอันธกวันทชนบท .

ขณะนั้นพร้าหมกคนหนึ่ง ยังหาโอกาสไม่ได้ จึงดำริในใจว่าเราเดินติดตามภิกษุสงฆ์
มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุขมากกว่า ๒ เดือนแล้ว ด้วยหมายใจว่า ได้โอกาสเมื่อใด จักทำภัตตาหาร
ถวายเมื่อนั้น แต่ก็หาโอกาสไม่ได้ อนึ่ง เราตัวคนเดียวและยังเสียประโยชน์ทางฆราวาสไปมาก
โฉนหน่อ เราพึงตรวจดูโรงอาหาร สิ่งใดไม่มีในโรงอาหาร เราพึงตักแต่งสิ่งนั้นถวาย แล้วจึง
ตรวจดูโรงอาหารมิได้เห็นมีของ ๒ สิ่ง คือ ยาคู ๑ ขนมปรุงด้วยน้ำหวาน ๑ จึงเข้าไปหาท่านพระ
อานนท์ถึงสำนัก ครั้นแล้วได้กราบเรียนคำนี้แด่ท่านอานนท์ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าอานนท์ ข้าพเจ้า
หาโอกาสในที่นี้ไม่ได้จึงได้ดำริในใจว่า ตนเดินติดตามภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุขมา
กว่า ๒ เดือนแล้ว ด้วยหมายใจว่า ได้โอกาสเมื่อใด จักทำภัตตาหารถวายเมื่อนั้น แต่ก็หาโอกาส
ไม่ได้ อนึ่ง ตนตัวคนเดียวและยังเสียประโยชน์ทางฆราวาสของตนไปมาก โฉนหน่อ ตนพึง
ตรวจดูโรงอาหาร สิ่งใดไม่มีในโรงอาหาร พึงตักแต่งสิ่งนั้นถวาย ดังนี้ ข้าแต่พระคุณเจ้าอานนท์
ข้าพเจ้านั้นตรวจดูโรงอาหาร มิได้เห็นมีของ ๒ สิ่ง คือ ยาคู ๑ ขนมปรุงด้วยน้ำหวาน ๑ ถ้า
ข้าพเจ้าตักแต่งยาคู และขนมปรุงด้วยน้ำหวานถวาย ท่านพระโคตมจะพึงรับของข้าพเจ้าไหม
เจ้าข้า?

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรพร้าหมก ถ้าเช่นนั้นฉันจักทูลถามพระผู้มีพระภาค ดังนี้
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคดังนี้ .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ถ้าเช่นนั้นพร้าหมกจงตักแต่ง ถวายเถิด .

ท่านพระอานนท์ บอกพร้าหมกว่า ดูกรพร้าหมก ถ้าเช่นนั้นท่านตักแต่งถวายได้ละ .

จึงพร้าหมกนั้นตักแต่งยาคูและขนมปรุงด้วยน้ำหวานมากมายโดยผ่านราตรีนั้น แล้วน้อม
เข้าไปถวายแด่พระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า ขอท่านพระโคตมโปรดกรุณารับยาคูและขนมปรุงด้วย
น้ำหวานของข้าพพระพุทธเจ้าด้วยเถิด .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพร้าหมก ถ้าเช่นนั้นเธอจงถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย รุ่งเกี้ยว
ไม่รับ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด .

จึงพร้าหมกนั้นอังกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยยาคูและขนมปรุงด้วย
น้ำหวานมากมายด้วยมือของตน จนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จล้างพระหัตถ์แล้ว ทรงนำ
พระหัตถ์ออกจากบาตร ให้ห้ามภัตรแล้ว จึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ข้าวยาคูมีคุณ ๑๐ อย่าง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธรูปองค์พร้าหมกนั้น ผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า
ดูกรพร้าหมก ข้าวยาคูมีคุณ ๑๐ อย่างนี้ ๑๐ อย่างเป็นโฉน คือ ผู้ให้ข้าวยาคู ชื่อว่าให้อายุ ๑
ให้วรรณะ ๑ ให้สุข ๑ ให้กำลัง ๑ ให้ปฏิภาณ ๑ ข้าวยาคูที่ดื่มแล้วกำจัดความหิว ๑ บรรเทาความ
ระหาย ๑ ทำลมให้เดินคล่อง ๑ ล้างลำไส้ ๑ ย่อยอาหารใหม่ที่เหลืออยู่ ๑ ดูกรพร้าหมก ข้าวยาคู
มีคุณ ๑๐ อย่างนี้แล .

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์พจน์นี้ ครั้นแล้วพระสุคตผู้พระศาสดาจึงได้ตรัสคาถา
อนุโมทนาต่อไปนี้ในภายหลัง ว่าดังนี้ :-

คาถาอนุโมทนา

[๖๒] ทายกใดถวายข้าวยาคูโดยเคารพตามกาล แก่ปฏิคาหก

ผู้สำรวมแล้ว บริโภคโภชนาอันผู้อื่นถวาย ทายกนั้น

ชื่อว่าตามเพิ่มให้ซึ่งสถานะ ๑๐ อย่างแก่ปฏิคาหกนั้น

วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ย่อมเกิดแก่ปฏิคาหกนั้น

แต่นั้นยาคูย่อมกำจัดความหิว ความระหาย ทำลมให้เดิน

คล่อง ล้างลำไส้ และย่อยอาหาร ยาคูนั้นพระสุคตตรัส

สรรเสริญว่าเป็นเภสัช เพราะเหตุนี้แล มนุษย์ชนที่ต้อง

การสุขยังยืน ปราศจากนาสขที่เลิศ หรืออยากได้ความงามอัน

เพริศพรึงในมนุษย์ จึงควรแท้เพื่อถวายข้าวยาคู .

พระพุทธานุญาตข้าวยาคูและขนมปรุงด้วยน้ำหวาน

[๖๓] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่พร้าหมกนั้นด้วย ๓ คาถานี้แล้ว เสด็จลุก
จากที่ประทับกลับไป .

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตข้าวยาคู และขนม
ปรุงด้วยน้ำหวาน .

เรื่องมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใส

[๖๔] ประชาชนทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตยาคูและขนมปรุงด้วยน้ำหวาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
แก่งกัษทั้งหลาย จึงตกแต่งยาคุที่เข็นและขนมปังด้วยน้ำหวานถวายแต่เช้า กัษทั้งหลายที่ได้รับ
รับอังกาสด้วยยาคุที่เข็นและขนมปังด้วยน้ำหวานแต่เช้า ฉันทัดดาหารในโรงอาหารไม่ได้ตาม
ที่คาดหมาย คราวนั้น มหาอำมาตย์คนหนึ่งผู้เริ่มเลื่อมใส ได้นิมนต์กัษสงฆ์ผู้มีพระพุทธรเจ้าเป็น
ประมุขเพื่อฉันในวันรุ่งขึ้นและได้มีความคิดว่า ถ้ากระไร เราพึงตกแต่งสำหรับมังสะ ๑, ๒๕๐
เพื่อกัษ ๑, ๒๕๐ รูป น้อมเข้าไปถวายกัษรูปละ ๑ สำหรับ แล้วสั่งให้ตกแต่งขาทนายโกชนิยาหาร
อันประณีตและสำหรับมังสะ ๑, ๒๕๐ ที่ โดยผ่านราตรีนั้น แล้วสั่งให้เจ้าพนักงาน ไปกราบทูล
กัษกาลแต่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธรเจ้าข้า กัษดาหารสำเร็จแล้ว .

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธร
ดำเนินสู่วิวคณของมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้นแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธรอาสน์ที่เขาจัด
ถวาย พร้อมด้วยพระสงฆ์ จึงมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้น อังกาสกัษทั้งหลายอยู่ในโรงอาหาร
กัษทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า จงถวายแต่น้อยเถิดท่าน จงถวายแต่น้อยเถิดท่าน

ท่านมหาอำมาตย์กราบเรียนว่า ท่านเจ้าข้า ขอท่านทั้งหลายอย่ารีบแต่ค่อยๆ ด้วยคิดว่า
นี่เป็นมหาอำมาตย์ที่เริ่มเลื่อมใส กระผมตกแต่งขาทนายโกชนิยาหารไว้มาก กับสำหรับมังสะ
๑, ๒๕๐ ที่ จักน้อมเข้าไปถวายกัษรูปละ ๑ สำหรับ ขอท่านทั้งหลายกรุณาอย่าให้พอแก่ความ
ต้องการเถิด เจ้าข้า

กัษทั้งหลายว่า ท่าน พวกอาตมภาพรีบแต่ค่อยๆ มิใช่เพราะเหตุนั้นเลย แต่เพราะ
พวกอาตมภาพได้รับอังกาสด้วยยาคุที่เข็น และขนมปังด้วยน้ำหวานแต่เช้า ฉะนั้น พวก
อาตมภาพจึงขอรีบแต่ค่อยๆ

ทันใดนั้น มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้นจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระ
คุณเจ้าทั้งหลาย อันกระผมนิมนต์แล้วจึงได้ฉันยาคุที่เข็นของผู้อื่นเล่า กระผมไม่สามารถจะถวาย
ให้พอแก่ความต้องการหรือ แล้วโกรธไม่พอใจ เพ่งจะหาโทษให้ ได้บรรจบาตรของกัษทั้งหลาย
เต็มพลางกล่าววาทานทั้งหลายจะฉันก็ได้ นำไปก็ได้ ครั้นแล้วอังกาสกัษสงฆ์ผู้มีพระพุทธรเจ้า
เป็นประมุข ด้วยขาทนายโกชนิยาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวย
เสร็จแล้ว นำพระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามกัษแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงแก่มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้น ซึ่งนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ฐาเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับ
เสด็จกลับ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับไม่ทันนาน มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้น ได้บังเกิด
ความรำคาญและความเดือดร้อนว่า มิใช่ลาภของเราหนอ ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ
เราไม่ได้ดีแล้วหนอ เพราะเราโกรธไม่พอใจ เพ่งจะหาโทษให้ ได้บรรจบาตรของกัษทั้งหลาย
เต็มพลางกล่าววาทานทั้งหลายจะฉันก็ได้ นำไปก็ได้ อะไรหนอแล เราสร้างสมมาก คือ บุญ
หรือบาป ครั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงกราบทูล
ว่า พระพุทธรเจ้าข้า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับไม่ทันนาน ความรำคาญและความเดือดร้อน
ได้บังเกิดแก่ข้าพระพุทธเจ้า ณ ที่นั้นว่า มิใช่ลาภของข้าพระพุทธเจ้าหนอ ลาภของข้าพระพุทธเจ้า
ไม่มีหนอ ข้าพระพุทธเจ้าได้ชั่วแล้วหนอ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ดีแล้วหนอ เพราะข้าพระพุทธเจ้า
โกรธไม่พอใจ เพ่งจะหาโทษให้ ได้บรรจบาตรของกัษทั้งหลายเต็มพลางกล่าววาทานทั้งหลาย
จะฉันก็ได้ นำไปก็ได้ อะไรหนอแล ข้าพระพุทธเจ้าสร้างสมไว้มาก คือ บุญหรือบาป ดังนี้
อะไรกันแน่ที่ข้าพระพุทธเจ้าสร้างสมมาก คือ บุญหรือบาป พระพุทธรเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อาวุโส ท่านนิมนต์กัษสงฆ์ผู้มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
เพื่อเจริญบุญกุศลและปิดปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยท่านอันเลิศใด ท่านชื่อว่าสร้างสมบุญไว้มาก
เพราะท่านอันเลิศนั้น เมล็ดข้าวสุกเมล็ดหนึ่งๆ ของท่าน อันกัษรูปหนึ่งๆ ผู้เลิศด้วยคุณสมบัติ
อันใด รับไปแล้ว ท่านชื่อว่าสร้างสมบุญไว้มาก เพราะกัษผู้เลิศด้วยคุณสมบัตินั้น สวรรค์
เป็นอันท่านปรารถนาไว้แล้ว .

ลำดับนั้น มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้น ได้ทราบว่าเป็นลาภของตน ตนได้ดีแล้ว
สวรรค์อันตนปรารถนาไว้แล้ว ก็ฐาเริง ตีใจลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ
แล้วกลับไป .

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมกัษสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น
ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามกัษทั้งหลายว่า ดูกรกัษทั้งหลาย ข้าว่า กัษ-
* ทั้งหลายอันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น ฉันทัดดาหารในโรงอาหารหรือ?

กัษทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธรเจ้าข้า .

พระพุทธรเจ้าข้าผู้ห้ามฉันทัดดาหารในโรงอาหาร

พระผู้มีพระภาคพุทธรเจ้า ทรงตีเตียนว่า ดูกรกัษทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น
อันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น จึงได้ฉันทัดดาหารในโรงอาหาร การกระทำของพวกโมฆบุรุษนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกัษ-

* ทั้งหลายว่า ดูกรกัษทั้งหลาย กัษอันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น มิพึงฉันทัดดาหารในโรงอาหาร
รูปใดฉันทัดดาหารตามธรรม .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

เรื่องพราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะถวายบงนำอ้อย

[๖๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในอันธกรินทชนบทตามพระพุทธานุญาตแล้ว

เสด็จพระพุทธานุญาตเดินทางไปทางพระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ รูป คราวนั้น พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ เดินทางไกลแต่พระนครราชคฤห์ไปยังอันธกรินทชนบท พร้อมด้วยเกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่มล้วนบรรทุกหม้อบงนำอ้อยเต็มทุกเล่ม พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นเวลัฏฐกิจจานะกำลังมาแต่ไกล ครั้นแล้ว เสด็จแวงออกจากทางประทับนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง .

จึงพราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ เดินเข้าไปถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าปรารถนาจะถวายบงนำอ้อย แก่ภิกษุรูปละ ๑ หม้อ .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงนำบงนำอ้อยมาแต่เพียง หม้อเดียว .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วนำบงนำอ้อยมาแต่หม้อเดียว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า หม้อบงนำอ้อย ข้าพระพุทธเจ้านำมาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไร ต่อไป .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายบงนำอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วถวายบงนำอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า บงนำอ้อยข้าพระพุทธเจ้า ถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไร พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงถวายบงนำอ้อยแก่ภิกษุ ทั้งหลายจนพอแก่ความต้องการ .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วถวายบงนำอ้อยแก่ภิกษุทุกรูป จนพอแก่ความต้องการ แล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า บงนำอ้อยข้าพระพุทธเจ้าถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย จนพอแก่ความต้องการแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไร พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงอ้างคาสภิกษุทั้งหลายด้วยบงนำอ้อยให้อิ่มหน้า .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วอ้างคาสภิกษุทั้งหลายด้วยบงนำอ้อยให้อิ่มหน้า ภิกษุบางพวกบรรจบบงนำอ้อยเต็มบาตรบ้าง เต็มหม้อรองน้ำบ้าง เต็มถุงย่ำมบ้าง ครั้นพราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะอ้างคาสภิกษุทั้งหลายด้วยบงนำอ้อยให้อิ่มหน้าแล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภิกษุทั้งหลายอันข้าพระพุทธเจ้าอ้างคาส ด้วยบงนำอ้อยให้อิ่มหน้าแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไร พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้บงนำอ้อยแก่พวกคนกินเดน .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า . แล้วจึงให้บงนำอ้อยแก่พวกคนกินเดน แล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า บงนำอ้อย ข้าพระพุทธเจ้า ให้พวกคนกินเดนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไร พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงให้บงนำอ้อยแก่พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการ

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วจึงให้บงนำอ้อยแก่พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการ แล้ว ได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาค ว่า บงนำอ้อยข้าพระพุทธเจ้าให้พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไรต่อไป พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงเลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้อิ่มหน้า ด้วยบงนำอ้อย .

พราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วเลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้อิ่มหน้าด้วยบงนำอ้อย คนกินเดนบางพวกบรรจบบงนำอ้อยเต็ม กระป๋องบ้าง เต็มหม้อน้ำบ้าง ห่อเต็มผ้าขาวปูลาดบ้าง เต็มพกบ้าง ครั้นพราหมณ์เวลัฏฐกิจจานะ เลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้อิ่มหน้าด้วยบงนำอ้อย แล้วทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พวกคนกินเดน อันข้าพระพุทธเจ้าเลี้ยงดูด้วยบงนำอ้อยให้อิ่มหน้าแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บงนำอ้อยนี้ยังเหลือ อยู่ มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใด ไรต่อไป พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิจจานะ ทัวโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ทัวทุกหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ เราไม่เล็งเห็นบุคคลผู้บริโภกบงนำอ้อย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นั้นแล้วจะให้ย่อยได้ดี นอกจากตภาคหรือสาวกของตภาค ดุรงก์จางนะ ถ้าเช่นนั้น เธอจง
ทิ้งงบน้ำอ้อยนั้นเสียในสถานที่อื่นปราศจากของเขียวสด หรือจงเทเสียในน้ำซึ่งปราศจากตัวสัตว์ .

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจางนะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า
แล้วเทงบน้ำอ้อยนั้นลงในน้ำซึ่งปราศจากตัวสัตว์ งามน้ำอ้อยที่เทลงในน้ำนั้น เดือดพล่ง สงเสียง
ดังจิกจิก ฟันโอฟันควันทันที เปรียบเหมือนผาลที่ร้อนโชนตลอดวันอันบุคคลจุ่มลงในน้ำ
ย่อมเดือดพล่ง สงเสียงดังจิกจิก ฟันโอฟันควันอยู่ แม้นั้นใด งามน้ำอ้อยที่เทลงในน้ำนั้น
ย่อมเดือดพล่าน สงเสียงดังจิกจิก ฟันโอฟันควันอยู่ ฉะนั้นเหมือนกัน .

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจางนะ สลดใจ บังเกิดโลมชาติขุขันทีทันที แล้วเข้าไปในพุทธสำนัก
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ทรงแสดงอนุปพิทกาและจตราริยสัง

เมื่อพราหมณ์เวฬุฏฐกัจจางนะนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงทรง
แสดงอนุปพิทกา คือ ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความ
เศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอานิสสในกามออกจากกาม เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ
ว่าพราหมณ์เวฬุฏฐกัจจางนะมีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใส
แล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ
ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดแก่พราหมณ์-
*เวฬุฏฐกัจจางนะ ณ ที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมี
ความดับเป็นธรรมดา ดุณฺสาอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำอ้อยเป็นอย่างดีนั้น ครั้น
พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจางนะได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรม
อันหยั่งลงแล้ว ชำมความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยแล้ว ถึงความเป็น
ผู้แก่กล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดาได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาสิต
ของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า
พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลนายของทีคว่า
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป
ดังนั้น ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอ
พระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่นั้น
เป็นต้นไป .

พระพุทธธานุญาตงบน้ำอ้อย

[๖๖] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ เสด็จถึง
พระนครราชคฤห์แล้ว ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่
พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์นั้น ครั้นนั้น ในพระนครราชคฤห์มีงบน้ำอ้อย
มาก ภิกษุทั้งหลายจึงทูลทูลว่า ผู้ไม่อาพาธ จึงไม่ฉันงบน้ำอ้อย แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุรงก์จางนะทั้งหลาย เรานุญาตงบน้ำอ้อย
แก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ และงบน้ำอ้อยละลายน้ำแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ .

ทรงรับอาการพักแรม

[๖๗] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธาภิรมย์แล้ว
เสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางตำบลบ้านป่าภูลี พร้อมด้วยพระสงฆ์หมู่ใหญ่อันมีจำนวน ๑, ๒๕๐ รูป
เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับถึงตำบลบ้านป่าภูลีแล้ว อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบล
บ้านป่าภูลีได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จถึงตำบลบ้านป่าภูลีแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้า ณ
พลับพลาที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ทรงชี้แจงให้อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูลีผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเห็นแจ้ง สมათาน
อาจหาญ ราชเริง ด้วยธรรมมีกถา .

ครั้นอุบาสก อุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูลีอันพระผู้มีพระภาคชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน
อาจหาญ ราชเริง ด้วยธรรมมีกถาแล้ว ได้กราบทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาค
พร้อมด้วยพระสงฆ์ โปรดทรงรับอาการพักแรมของพวกข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า .
พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยดุษณีภาพ ครั้นอุบาสกอุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูลีทราบการทรงรับ
ของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วพากัน
เดินไปทางอาการพักแรม ปลูกตาดาดเพดานทั่วอาการพักแรมทุกแห่ง จัดอาสนะ ตั้งหมอน้ำ
ตามประทีปน้ำมัน แล้วพากันเข้าไปพลับพลาที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ได้ยินอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกเขายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลคำนับแด่พระผู้มี-
*พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าปลูกตาดาดเพดานอาการพักแรมทุกแห่ง จัดอาสนะ
ตั้งหมอน้ำ ตามประทีปน้ำมันไว้แล้ว พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบกาล อันควรในบัดนี้
พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสก ทรงถือบาตรจีวรแล้ว เสด็จไปทางอาการ
พักแรมพร้อมกับพระสงฆ์ ทรงชำระพระบาททุกแล้วเสด็จเข้าสู่อาการพักแรม ประทับนั่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
พึงเสากลางผืนพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก แม่พระสงฆ์เหล่านั้นก็ล้างเท้าแล้ว เข้าสู่อาคารพักผ่อน
นั่งฟังผาด้านตะวันตก ผืนหน้าไปทางทิศตะวันออก ห้อมล้อมพระผู้มีพระภาค แม่อุบาสกอุบาสิกา
ชาวตำบลบ้านป่าภูลิกี่ล้างเท้าแล้วเข้าสู่อาคารพักผ่อน นั่งฟังผาด้านตะวันออก ผืนหน้าไปทาง
ตะวันตกห้อมล้อมพระผู้มีพระภาค .

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านป่าภูลิกี่
ดังต่อไปนี้ :-

โทษแห่งศีลวิบัติ ๕ ประการ

[๖๘] ดุรคหบดีทั้งหลาย โทษแห่งศีลวิบัติของคนทุศีลมี ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน ดุรคหบดีทั้งหลาย คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติในโลกนี้ย่อมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์
ใหญ่หลวง เพราะเหตุแห่งความประมาท นี่เป็นโทษข้อที่ ๑ แห่งศีลวิบัติ ของคนทุศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก ชื่อเสียงอันลามกของคนทุศีล ผู้มีศีล
วิบัติย่อมเฟื่องฟูไป นี่เป็นโทษข้อที่ ๒ แห่งศีลวิบัติ ของคนทุศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ เข้าไปหาบริษัท
ใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัทย่อมเป็นผู้ครั้นคร้าม ขวยเขิน
เข้าไปหาบริษัทนั้นๆ นี่เป็นโทษข้อที่ ๓ แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ ย่อมเป็นผู้หลง
ทำกาละ นี่เป็นโทษข้อที่ ๔ แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล .

ดุรคหบดี อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ เบื้องหน้าแต่แตกกาย
ตายไป ย่อมเข้าถึง อบาย ทุกติ วินิบาต นรก นี่เป็นโทษข้อที่ ๕ แห่งศีลวิบัติ ของคน
ทุศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย โทษแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล มี ๕ ประการนี้แล .

อานิสงส์แห่งศีลสมบัตติ ๕ ประการ

[๖๙] ดุรคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัตติของคนมีศีลมี ๕ ประการ เหล่านี้ ๕
ประการเป็นไฉน? ดุรคหบดีทั้งหลาย คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมได้กองโภคทรัพย์
ใหญ่หลวง เพราะเหตุแห่งความไม่ประมาท นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ แห่งศีลสมบัตติ ของคนมีศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก ชื่อเสียงอันดีงามของคนมีศีล
ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเฟื่องฟูไป นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ แห่งศีลสมบัตติของคนมีศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล เข้าไปหา
บริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก้แค้น
ไม่ขวยเขินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ แห่งศีลสมบัตติ ของคนมีศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมไม่หลง
ทำกาละ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ แห่งศีลสมบัตติ ของคนมีศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล เบื้องหน้า
แต่แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๕ แห่งศีลสมบัตติ ของคน
มีศีล .

ดุรคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัตติ ของคนมีศีล มี ๕ ประการ นี้แล .

[๗๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้อุบาสกอุบาสิกาของตำบลบ้านป่าภูลิกี่เห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาจนตึกตื่นแล้วทรงส่งกลับด้วยรับสั่งว่า ดุรคหบดี-

* ทั้งหลาย ราชตริวณสว่างแล้ว บัดนี้ พวกเธองงรู้กาลที่จะกลับเกิด อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบล
บ้านป่าภูลิกี่ รับสนองพระพุทธดำรัสว่า ทราบเกล้าฯ เช่นนั้นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วลุกจาก
ที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วพากันกลับ ครั้นอุบาสกอุบาสิกาชาวตำบล
บ้านป่าภูลิกี่กลับไปไม่ทันนาน พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเข้าสู่ญญาคารแล้ว .

เรื่องสนธิระวัสสการะมหาอำมาตย์

[๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล มหาอำมาตย์แห่งนครรัฐ ๒ ท่านชื่อ สนธิระ ๑ วัสสการ ๑
กำลังจัดการสร้างพระนคร ณ ตำบลบ้านป่าภูลิกี่ เพื่อป้องกันชาววัชชี พระผู้มีพระภาคทรงตั้งบรรทม
ในเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ทรงเล็งที่พิกษอันบริสุทธิ์ลวงวิสัยของมนุษย์ หอดพระเนตรเห็น
เทวดาเป็นอันมากกำลังยึดถือที่ดินในตำบลบ้านป่าภูลิกี่ คือ ในประเทศที่ใด พวกเทวดามีศักดิ์ใหญ่
ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์สูงๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศนลงในประเทศ
ที่นั่น ในประเทศที่ใด พวกเทวดามีศักดิ์ขึ้นกลางยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหาอำมาตย์
ที่มีศักดิ์ขึ้นกลางๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศนลงในประเทศที่นั่น ในประเทศที่ใด เทวดามี
ศักดิ์ขึ้นต่ำยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหาอำมาตย์ชั้นต่ำๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศนลงใน
ประเทศที่นั่น จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า ดุรคหบดีทั้งหลาย คนพวกไหนกำลัง
สร้างนครลงที่ตำบลบ้านป่าภูลิกี่?

อ. มหาอำมาตย์แห่งนครรัฐ ชื่อ สนธิระ ๑ วัสสการะ ๑ กำลังสร้างนครลงที่ตำบล
บ้านป่าภูลิกี่ เพื่อป้องกันชาววัชชี พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ดุรคหบดี สนธิระ กับ วัสสการะ ๒ มหาอำมาตย์แห่งนครรัฐกำลังสร้างนคร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ลงในตำบลบ้านป่าภูลี เพื่อป้องกันชาววิเศษเหมือน ได้ปรึกษากับพวกเทพเจ้าชั้นดาวดึงส์ ฉะนั้น
อานนท์ เมื่อเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรีนี้ เราลุกขึ้น ได้เล็งทิพจักษุอันบริสุทธิ์ล่วงวิสัยของมนุษย์
เห็นพวกเทวดาเป็นอันมากกำลังยึดถือที่ดินในตำบลบ้านป่าภูลี คือ ในประเทศที่ใด พวกเทวดา
มีศักดิ์สูงๆ ยึดถือที่ดินพวกเจ้าและราชมหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์สูงๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์
ลงในประเทศที่นั้น ในประเทศที่ใด เทวดามีศักดิ์ชั้นกลางๆ ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราช-

*มหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์ชั้นกลางๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศที่นั้น ในประเทศที่ใด
เทวดามีศักดิ์ชั้นต่ำๆ ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์ชั้นต่ำๆ ต่างก็น้อมจิต
เพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศที่นั้น อานนท์ ตลอดสถานที่อันเป็นย่านชุมนุมแห่งอารยชน และ
เป็นทางค้าขาย พระนครนี้ จักเป็นพระนครชั้นเอก เป็นทำเลค้าขาย ชื่อป่าภูลีบุตร แลเมือง
ป่าภูลีบุตร จักบังเกิดอันตราย ๓ ประการ คือ บังเกิดแต่ไฟ ๑ บังเกิดแต่น้ำ ๑ บังเกิดแต่ภายใน
คือ แดกสามัคคีกัน ๑ .

[๗๒] ครั้นนั้น ท่านสนธิระมหาอำมาตย์และท่านวิสสการะมหาอำมาตย์แห่งมครรัฐ พา
กันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว ได้ทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้เป็นที่บันเทิงเป็นทีระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
อาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคดม พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับ
ภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพื่อเจริญกุศลและปีติปราโมทย์ในวันนี้ด้วยเถิด พระ
พุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุณนิภาพ ครั้นสนธิระมหาอำมาตย์และวิสสการะ
มหาอำมาตย์ ทราบพระอาการที่ทรงรับอาราธนาแล้ว ลุกจากที่นั่งกลับไป ครั้นตกแต่งของเคี้ยว
ของดื่มนอนประณีตแล้ว ให้เจ้าหน้าที่มากราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว ท่าน
พระโคดม ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ครั้นนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสก ทรงถือบาตรจีวรเสด็จพระ
พุทธดำเนินไปทางสถานที่อังกาส ของสองมหาอำมาตย์แห่งมครรัฐ ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือ
พระพุทธรูปที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ครั้นสองมหาอำมาตย์อังกาสภิกษุสงฆ์
พระพุทธรูปเป็นประมุข ด้วยขาทนัยโภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาค
เสวยเสร็จแล้วทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร ห้ามภัตรแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่สองมหาอำมาตย์นั้นด้วยพระคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ :-

คาถาอนุโมทนา

[๗๓] บัณชิตชาติอยู่ในประเทศใด เลี้ยงดูท่านผู้มีศีล ผู้
สำรวม ประพฤติพรหมจรรย์ในประเทศ และได้อุทิศ
ทักษิณาทนแก่เหล่าเทพดาผู้สถิตในสถานที่นั้นเทพดาเหล่านั้น
อันบัณชิตชาติบูชาแล้ว ย่อมบูชาตอบ อันบัณชิตชาติ
นับถือแล้วย่อมนับถือตอบ ซึ่งบัณชิตชาติดีนั้น แต่นั้น ย่อม
อนุเคราะห์บัณชิตชาติดีนั้น ดุจมารดาอนุเคราะห์บุตรผู้เกิด
แตก ฉะนั้น คนที่เทพดาอนุเคราะห์แล้ว ย่อมพบเห็น
แต่สิ่งทีเจริญทุกเมื่อ .

[๗๔] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่สองมหาอำมาตย์ ด้วยพระคาถา
เหล่านี้แล้ว ทรงลุกจากพระพุทธรูปเสด็จกลับ จึงสองมหาอำมาตย์ตามส่งเสด็จพระผู้มี
พระภาค ไปทางเบื้องพระอุษณาสถิตด้วยความประสงค์ว่า วันนี้ พระสมณโคดมจักเสด็จออกทาง
ประตูด้านใด ประตูด้านนั้นจักมีนามว่า "ประตูพระโคดม" จักเสด็จข้ามแม่น้ำคงคาโดยทำไค
ทำนั้นจักมีนามว่า "ท่าพระโคดม" ต่อมาประตูที่พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่าน ไปนั้น
ได้ปรากฏนามว่า "ประตูพระโคดม" .

ครั้นนั้น ผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปทางแม่น้ำคงคา ก็เวลานั้น แม่น้ำคงคา
กำลังเปี่ยม น้ำเสมอตลิ่ง พออาศัยกันได้ คนทั้งหลายใครจะ ไปจากฝั่งนี้สู่ฝั่งโน้น ต่างก็หาเรือ
ต่างก็หาแพ ต่างก็ผูกแพลูกบวบ พระผู้มีพระภาค ได้ทอดพระเนตรเห็นคนเหล่านั้นต่างก็พากันหา
เรือ หาแพ ผูกแพลูกบวบ ประสงค์จะข้ามจากฝั่งโน้น จึงได้ทรงอันตรธาน ณ ฝั่งนี้แห่งแม่
น้ำคงคา ไปปรากฏ ณ ฝั่งโน้นพร้อมกับภิกษุสงฆ์ ดุจบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่
เหยียด ฉะนั้น .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความช้อนี้แล้ว จึงทรงแปลงพระอุทานนี้ในเวลานั้น
ชนเหล่าใดจะข้ามแม่น้ำที่ห้วงลึก ชนเหล่านั้นต้องสร้าง
สะพานแล้วสละสละน้อยเสีย จึงข้ามสถานอันลุ่มเต็มด้วย
น้ำได้ ส่วนคนที่ข้ามแม่น้ำน้อยนี้ ก็ผูกแพข้ามไปได้
แต่พวกคนมีปัญญา เว้นแพเสียก็ข้ามได้ .

ทรงแสดงจตุราริยสัง

[๗๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางตำบลบ้านโกฏิ ทราบว่า
พระองค์ประทับอยู่ที่ตำบลบ้านโกฏินั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ณ ที่นั้นแลพระผู้มีพระภาครับสั่งพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราและพวกเธอเร่รอนท่องเที่ยวไป ตลอดกาลนานอย่างนี้ เพราะไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้แหงตลอดอริยสัง ๔ อริยสัง ๔ อะไรบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราและพวกเธอเร่รอนท่องเที่ยวไปตลอดกาลนานอย่างนี้ เพราะไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้แหงตลอดทุกขอริยสัง . . . . ทุกขสมุททยอริยสัง . . . . ทุกขนิโรธอริยสัง . . . . ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสัง ทุกขสมุททยอริยสัง ทุกขนิโรธอริยสัง ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังนั้น อันเราและพวกเธอได้ตรัสรู้แล้ว ได้แหงตลอดแล้ว ตัดตัณหาในภพได้ขาดแล้ว ตัณหาที่จะนำไปเกิดก็สิ้นแล้ว บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีกต่อไป .

นิกมคคาถา

[๗๖] เพราะไม่เห็นอริยสัง ๔ ตามเป็นจริง จึงต้องท่องเที่ยวไป ในชาติหนึ่งๆ ตลอดเวลานาน อริยสังเหล่านั้นนั้น เราและพวกเธอได้เห็นแล้ว ตัณหาที่จะนำไปเกิดเราและพวกเธอได้ถอนขึ้นแล้ว รากแห่งทุกข์ เราและพวกเธอก็ได้ตัดขาดแล้ว บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีก .

เรื่องเจ้าลิจจวีชาวพระนครเวสาลี

[๗๗] นางอัมพปาลีหญิงงามเมืองได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาโดยลำดับถึงตำบลบ้านโกฏฐิแล้ว จึงให้จัดยานที่งามๆ แล้วขึ้นสู่วทยานที่งามๆ มียวดยานที่งามๆ ออกไปจากพระนครเวสาลี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ไปด้วยยวดยานตลอดพื้นที่ที่ยวดยานจะไปได้ แล้วลงจากยวดยานเดินด้วยเท้าเข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้นางเห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถา ครั้นนางอัมพปาลีคณิกา อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กราบทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระสงฆ์ ทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของหม่อมฉันเพื่อเจริญบุญกุศลและปิตปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุษณภาพ ครั้นนางทราบพระอาการที่ทรงรับอาราธนาแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไป .

พวกเจ้าลิจจวีชาวพระนครเวสาลี ได้ทรงสดับข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาโดยลำดับถึงตำบลบ้านโกฏฐิแล้ว จึงพากันจัดยานที่งามๆ เสด็จขึ้นสู่วทยานที่งามๆ มียวดยานที่งามๆ ออกไปจากพระนครเวสาลี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เจ้าลิจจวีบางพวกเขี้ยว คือ มีพระจวีเขี้ยว ทรงวิตถาลังการเขี้ยว บางพวกเหลือง คือ มีพระจวีเหลือง ทรงวิตถาลังการเหลือง บางพวกแดง คือ มีพระจวีแดง ทรงวิตถาลังการแดง บางพวกขาว คือ มีพระจวีขาว ทรงวิตถาลังการขาว ขณะนั้น นางอัมพปาลีคณิกา ทำให้งอนรถกระบะงอนรถ แอกระทบแอกล้อกระบะล้อ เพลกระบะเพลลา ของเจ้าลิจจวีหนุ่มๆ จึงเจ้าลิจจวีเหล่านั้นได้ตรัสถามนางว่า แม่อัมพปาลี เหตุไฉนเธอจึงได้ทำให้งอนรถกระบะงอนรถ แอกระทบแอกล้อกระบะล้อ เพลกระบะเพลลาของเจ้าลิจจวีหนุ่มๆ ของพวกเราเล่า?

อัม . จริงอย่างนั้น พะยะคะ เพราะหม่อมฉันได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข เพื่อเจริญบุญกุศลและปิตปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ .

ลิจ . แม่อัมพปาลี เธอจงให้ภัตตาหารมือนี้แก่พวกฉัน ด้วยราคาแสนกษาปณ์เถิด .

อัม . แม้ว่าเฝ้าพระบาท จึงพึงประทาน พระนครเวสาลีพร้อมทั้งชนบทแก่หม่อมฉัน หม่อมฉันก็ถวายภัตตาหารมือนี้ไม่ได้ พะยะคะ .

จึงเจ้าลิจจวีเหล่านั้นได้ทรงคิดพระองค์ลิตร์สว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้แม่อัมพปาลีแล้ว ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้แม่อัมพปาลีแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นเจ้าลิจจวีเหล่านั้นกำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าใด ไม่เคยเห็นเทพเจ้าขึ้นดาวดึงส์ก็จงแลดูพวกเจ้าลิจจวีพิจารณา ดูเทียบเคียงดู พวกเจ้าลิจจวีกับพวกเทพเจ้าขึ้นดาวดึงส์เถิด จึงเจ้าลิจจวีเหล่านั้นได้เสด็จไปด้วยยวดยาน ตลอดพื้นที่ที่ยวดยานจะไปได้ แล้วเสด็จลงจากยวดยานทรงดำเนินด้วยพระบาท เข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เจ้าลิจจวีเหล่านั้น ทรงเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถา จึงเจ้าลิจจวีเหล่านั้น อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของพวกข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศล และปิตปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรลิจจวีทั้งหลาย อาตมารับนิมนต์ฉันภัตตาหารของนางอัมพปาลีคณิกา เพื่อเจริญบุญกุศล และปิตปราโมทย์ ในวันพรุ่งนี้แล้ว .

เจ้าลิจจวีเหล่านั้นทรงคิดองค์แล้วตรัสในทันใดนั้นว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้นางอัมพปาลีคณิกาแล้ว ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้แม่อัมพปาลีคณิกาแล้ว และได้ทรงเปล็ดเพลิน ยินดีตามภาษิตของพระผู้มีพระภาค เสด็จลงจากที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ประทักษิณ แล้วเสด็จกลับ .

นางอัมพปาลี ถวายอัมพปาลีวัน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลบ้านโกฏิตามพระพุทธานุชากริรมย์ แล้วเสด็จพระ
พุทธดำเนินไปทางเมืองนาทิกา ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่พระตำหนักตึก เขตเมืองนาทิกานั้น .

ส่วนนางอัมพปาลีศกนิกา สั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต ในสวนของตนโดย
ผ่านราตรีนั้น แล้วให้คนไปกราบทูลกตเวทิตาแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า
ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จ
พระพุทธดำเนินไปสู่สถานที่อากาศของนางอัมพปาลีศกนิกา ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธ-

* อาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงนางอัมพปาลีศกนิกา อากาศภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า
เป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ
แล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร ห้ามกัฏฐแล้ว ได้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง นางได้
กราบทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า หม่อมฉันขอถวายสวนอัมพปาลีวันนี้ แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า
เป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับเป็นสังฆารามแล้ว ครั้นแล้วพระองค์ทรง
ชี้แจงให้นางอัมพปาลีเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ราษฎร์ด้วยธรรมิกถา เสร็จจากพระพุทธอาสน์
แล้ว เสด็จพระพุทธดำเนิน ไปทางป่ามหาวัน ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่า
มหาวัน เขตพระนครเวสาลีนั้น .

เรื่องเจ้าลิจฉวีชาวพระนครเวสาลี จบ .

ลิจฉวีภาณวาร จบ .

เรื่องสี่หะเสนาบตี

ดำริเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค

[๗๘] ก็โดยสมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จัก นั่งประชุมพร้อมกัน
ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุ
ปริยาย และเวลานั้น สี่หะเสนาบตีสาวกของนิครนถ์ นั่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย จึงคิดว่า
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นจักเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยไม่ต้องสงสัยเลย คงเป็น
ความจริง เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จักเหล่านี้จึง ได้นั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง
ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย ถ้ากระ
ไรเราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น แล้วจึงได้เข้าไปหานิครนถ์
นาฏบุตรถึงสำนัก ครั้นแล้วให้นิครนถ์นาฏบุตร นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งและได้แจ้งความ
ประสงค์นี้ แก่นิครนถ์นาฏบุตรว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าอยากจะไปเฝ้าพระสมณโคดม .

อภิกิริยวาทถา

นิครนถ์นาฏบุตรพูดค้านว่า ท่านสี่หะ ก็ท่านเป็นคนกล่าวการทำ โฉนจึงจักไปเฝ้า
พระสมณโคดมผู้เป็นคนกล่าวการไม่ทำเล่า เพราะพระสมณโคดมเป็นผู้กล่าวการไม่ทำ ทรงแสดง
ธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น .

ขณะนั้น ความตระเตรียมในอันจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคของสี่หะเสนาบตีได้เลิกล้มไป .

แม้ครั้งที่สอง . . . .

แม้ครั้งที่สาม เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จักได้นั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้อง
พระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย
ท่านสี่หะเสนาบตีก็ได้คิดเป็นครั้งที่สามว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จักเป็นพระอรหันต-
* สัมมาสัมพุทธเจ้า โดยไม่ต้องสงสัยเลย คงเป็นความจริง เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคน
รู้จักเหล่านี้ จึงได้มานั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ
พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย ก็พวกนิครนถ์ เราจะบอกหรือไม่บอกจักทำอะไร
แก่เรา ฉะนั้น เราจะ ไม่บอกพวกนิครนถ์ ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้นเลยทีเดียว จึงเวลาบ่าย สี่หะเสนาบตีออกจากพระนครเวสาลีพร้อมด้วยรถ ๕๐๐ คัน
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคไปด้วยยวดยานตลอดพื้นที่ที่ยวดยานจะผ่านไป ได้แล้วลงจากยวดยานเดิน
เข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง สี่หะเสนาบตี
นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า

พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าทราบมาว่า พระสมณโคดมกล่าวการไม่ทำ ทรงแสดง
ธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น บุคคลจำพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า พระ
สมณโคดมกล่าวการไม่ทำ ทรงแสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น
ตั้งนั้นนี้ ได้กล่าวตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว ไม่กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำอันไม่เป็นจริง
กล่าวอ้างเหตุผลสมควรแก่เหตุ และถ้อยคำที่สมควรพูดบางอย่างที่มีเหตุผล จะ ไม่มาถึงฐานะที่
วิญญูชนจะพึงติเตียนบ้างหรือ เพราะข้าพระพุทธเจ้า ไม่ประสงค์จะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเลย
พระพุทธเจ้าข้า .

พระพุทธดำรัสตอบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒ ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มีในภายหลัง มีอันไม่เกิดอีกต่อไป เป็นธรรมดา นี่แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมไม่พูดเกิด แสดงธรรมเพื่อความไม่พูดเกิด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ชื่อวากกล่าวถูก .

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นผู้เบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อวากกล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเราเบาใจ ด้วยธรรมที่ให้เกิดความโล่งใจอย่างสูงและแสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น นี่แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นผู้เบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อวากกล่าวถูก .

แสดงตนเป็นอุบาสก

[๘๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านสีหะเสนาบดี ได้กราบทูลคำนี้แด่ พระผู้มีพระภาคว่า ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของ ที่ปิด บอกทางแคว้นหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรด ทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเต็มแต่วันนี้เป็นต้นไป .

ภ. ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อน แล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ .

สี. พระพุทธเจ้าข้า โดยพระพุทธดำรัสแม่นี้ ข้าพระพุทธเจ้ายินดี พอใจยิ่งกว่าคาดหมายไว้ เพราะพระองค์ตรัสอย่างนี้กะข้าพระพุทธเจ้าว่า ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ ความจริง พวกอัญญาเดียรถีย์ได้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวก เพียงทรงเที่ยวประกาศทั่วพระนครเวสาลีว่า สีหะเสนาบดีเข้าถึงความเป็นสาวกของเราแล้ว แต่ส่วนพระองค์สิ มาตรัสอย่างนี้ กะข้าพระพุทธเจ้าว่า ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สอง ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเต็มแต่วันนี้เป็นต้นไป พระพุทธเจ้า .

ภ. นานนักแล สีหะ ตระกูลของเธอได้เป็นสถานที่รับรองพวกนิกครนถ์มา ด้วยเหตุนี้ เธอพึงสำคัญเห็นบิณฑบาตว่าเป็นของควารให้นิกครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึงแล้ว .

สี. โดยพระพุทธดำรัสแม่นี้ ข้าพระพุทธเจ้ายินดีพอใจยิ่งกว่าคาดหมายไว้ เพราะพระองค์ตรัสอย่างนี้กะข้าพระพุทธเจ้าว่า นานนักแล สีหะ ตระกูลของเธอได้เป็นสถานที่รับรอง พวกนิกครนถ์มา ด้วยเหตุนี้ เธอพึงสำคัญบิณฑบาตว่าเป็นของควารให้นิกครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึงแล้ว ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบ ว่า พระสมณะโคดมรับสั่งอย่างนี้ว่า ควารให้ทานแก่เราผู้เดียว ไม่ควารให้ทานแก่คนพวกอื่น ควารให้ทานแก่สาวกของเราเท่านั้น ไม่ควารให้ทานแก่สาวกของ ศาสดาอื่น เพราะทานที่ให้แก่เราเท่านั้น มีผลมาก ทานที่ให้แก่คนพวกอื่น ไม่มีผลมาก ทาน ที่ให้แก่สาวกของเราเท่านั้น มีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของ ศาสดาอื่น ไม่มีผลมาก แต่ส่วน พระองค์ทรงชักชวนข้าพระพุทธเจ้า ในการให้แก่นิกครนถ์ แต่ข้าพระพุทธเจ้าจักรู้กาลใน ข้อนี้เอง ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ แม้ ครั้งที่สาม ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเต็ม แต่วันนี้เป็นต้นไป พระพุทธเจ้าข้า .

สีหะเสนาบดีได้ธรรมจักษุ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปุพพิกถาแก่สีหะเสนาบดี คือ ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และ อาณิสสใน ความออกจากกาม เมื่อพระองค์ทรงทราบ ว่า สีหะเสนาบดีมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงได้ทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากอริสัจ ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่สีหะเสนาบดี ณ สถานที่นั่งนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดุจดุจดที่สะอาด ปราศจากมลทินควารรับน้ำย่อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น .

ครั้นสีหะเสนาบดีเห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว หยั่งลงสู่ธรรม แล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่ล้า ล้า ไม่ ต้องเชื่อผู้อื่น ในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาค พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศล และปิดปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดย ดุษณีภาพ ครั้นสีหะเสนาบดีทราบอาการที่ทรงรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป ต่อมาสีหะเสนาบดีใช้มหาดเล็กผู้หนึ่งว่า พนาย เจ้าจงไปหาซื้อเนื้อสดที่เขายาย แล้วสั่งให้ตกแต่งขาทนียโภชนาหาร อันประณีตโดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ผ่านราตรีนั้นแล้ว ให้มหาดเล็กไปกราบทูลกัฏกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้วพระพุทธานุญาต
ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสก ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธานุญาต
ไปทางทิศเหนือของสิหะเสนาบตี ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมกับ
ภิกษุสงฆ์ .

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกนิครนถ์เป็นอันมาก พากันประคองแขน คร่ำครวญไปตามถนน
หนทางสี่แยก สามแยกทั่วทุกสายในพระนครเวสาลีว่า วันนี้ สิหะเสนาบตีล้มสัตว์ของเลี้ยงตัว
อ้วนๆ ทำอาหารถวายพระสมณะโคดม พระสมณะโคดมทรงทราบอยู่ยังเสวยเนื้อนั้นซึ่งเขาทำ
เฉพาะเจาะจงตน ขณะนั้น มหาดเล็กผู้หนึ่งเข้าไปเฝ้าสิหะเสนาบตีทูลกระซิบว่า ขอเดชะ
ฝ่าพระบาทพึงทราบว่าเป็นนิครนถ์มากมายเหล่านั้น พากันประคองแขนคร่ำครวญไปตามถนนหนทาง
สี่แยกสามแยกทั่วทุกสายในพระนครเวสาลีว่า วันนี้สิหะเสนาบตี ล้มสัตว์ของเลี้ยงตัวอ้วนๆ
ทำอาหารถวายพระสมณะโคดม พระสมณะโคดมทรงทราบอยู่ ยังเสวยเนื้อนั้น ซึ่งเขาทำเฉพาะ
เจาะจงตน .

สิหะเสนาบตีตอบว่า ช่างเกิดเจ้า ท่านเหล่านั้นมุ่งดีเตียนพระพุทธานุญาตมุ่งดีเตียนพระธรรม
มุ่งดีเตียนพระสงฆ์มานานแล้ว แต่ก็กล่าวตพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นด้วยถ้อยคำอันไม่มี เปลา
เท็จ ไม่จริง ยังไม่พอใจ ส่วนพวกเราไม่ตั้งใจปลงสัตว์จากชีวิต แม้เพราะเหตุแห่งชีวิตเลย .

ครั้งนั้น สิหะเสนาบตีอังกษภิกษุสงฆ์มีพระพุทธานุญาตเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนาหาร
อันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร
ห้ามภัตแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้สิหะเสนาบตีผู้หนึ่ง
เฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ราชเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุก
จากที่ประทับเสด็จกลับไป .

เรื่องสิหะเสนาบตี จบ .

พระพุทธานุญาตห้ามฉันเนื้อที่จำเพาะ

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิด
นั้น แล้วรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดไม่พึงฉันเนื้อที่เขาทำจำเพาะ
รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ปลา เนื้อ ที่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม คือ ไม่ได้เห็น
ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ .

พระพุทธานุญาตห้ามภัตตาหารบางชนิด

[๘๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระนครเวสาลีมีภิกษุสงฆ์มาก มีชาวกล้างอกงาม บิณฑบาต
ได้ง่าย ภิกษุสงฆ์จะยังอึดภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหาก็กทำได้ง่าย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
ประทับหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ทรงปริวิตกนี้ว่า ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคราว
อหังการอาหาร มีชาวกล้างน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่
หุงต้มภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหารที่หายก
นำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑ อาหารที่รับประทานในป่า ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ๑
ภัตตาหารเหล่านั้น ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่ทุกวันนี้หรือหนอ .

ครั้นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ประทับพักเร้น แล้วรับสั่งถามท่าน
พระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคราวอหังการอาหาร
มีชาวกล้างน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ ๑
อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหารที่หายกนำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑
อาหารที่รับประทานในป่า ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ๑ ภัตตาหารเหล่านั้น
ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่ทุกวันนี้หรือ?

ท่านพระอานนท์ทูลว่า ยังฉันอยู่ พระพุทธานุญาต .

ลำดับนั้น ผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิด
นั้น แล้วรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย
เมื่อคราวอหังการอาหาร มีชาวกล้างน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑
อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหาร
ที่หายกนำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑ อาหารที่รับประทานในป่า ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิด
ในสระบัว ๑ ภัตตาหารเหล่านั้น เราห้ามจำเดิมนี้เป็นต้นไป

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันอาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่
อาหารที่หุงต้มเอง อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอาหารที่หายกนำมาจากที่นิมนต์นั้น อาหารที่รับประทานใน
ป่า ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ยังไม่เป็นเดน ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว
ไม่พึงฉัน รูปใดฉัน พึงปรับอาบัติตามธรรม .

พระพุทธานุญาตกับปิยภูมิ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

[๘๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนชาวชนบทบรรทุกเกลือบ้าง นำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง ไว้ในเกวียนเป็นอันมาก แล้วตั้งวงล้อมเกวียนอยู่นอกซุ้มประตูพระอารามคอยทำว่าเมื่อใด เราทั้งหลาย ได้ลำดับที่จะถวาย เมื่อนั้นเรารู้จักทำกัณฑ์ตักทายถวาย ฝนตั้งเค้ามาจะตกใหญ่ จึงคนเหล่านั้นพากันเข้าไปหาท่านพระอานนท์กราบเรียนว่า ท่านพระอานนท์เจ้าข้า เกลือ น้ำมัน ข้าวสาร และของขบฉันเป็นอันมาก พวกข้าพเจ้าบรรทุกไว้ในเกวียนตั้งอยู่หน้าวัดนี้ และฝนตั้งเค้ามาจะตกใหญ่ ท่านพระอานนท์เจ้าข้า พวกข้าพเจ้าพึงปฏิบัติอย่างไร? จึงท่านพระอานนท์กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงสมมติวิหารที่ตั้งอยู่สุดเขตวัด ให้เป็นสถานที่เก็บของกบปียะ แล้วให้เก็บไว้ในสถานที่ที่สงฆ์จำนงหมาย คือวิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น หรือถ้าก็ได้ .

วิธีสมมติกบปียะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาสมมติกบปียะ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติวิหารมีชื่อนี้ ให้เป็นกบปียะ นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นกบปียะ การสมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นกบปียะ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

วิหารมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้เป็นกบปียะแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

สมัยต่อมา ชาวบ้านตมข้าวตม หุงข้าวสวย ต้มแกง สับเนื้อ ผ่าพิน สงเสียงแข่งแซ่กริ้วกราว ณ สถานที่กบปียะ ที่สงฆ์สมมติไว้วันนั้นแล .

พระผู้มีพระภาค ทรงตื่นบรรทมในเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงแข่งแซ่กริ้วกราว และเสียงการร้องก้อง ครั้นแล้วรับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ เสียงแข่งแซ่กริ้วกราว และเสียงการร้องก้องนั้น อะไรกันหนอ?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ชาวบ้านมาตมข้าวตม หุงข้าวสวย ต้มแกง สับเนื้อ ผ่าพิน ณ สถานที่กบปียะซึ่งสมมติไว้วันนั้นแล เสียงแข่งแซ่กริ้วกราว และเสียงการร้องก้องนั้นคือเสียงนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

พระพุทธธานุญาตกบปียะ ๓ ชนิด

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงใช้สถานที่กบปียะซึ่งสงฆ์สมมติ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสถานที่กบปียะ ๓ ชนิด คือ อุตสาวันนติกา ๑ โคนิสาทิกา ๑ คหปติกา ๑

พระพุทธธานุญาตกบปียะ ๔ ชนิด

สมัยต่อมา ท่านพระยโสชะอาพาธ ชาวบ้านนำเกลือขมาถวายท่าน ภิกษุทั้งหลายให้เก็บเกลือเหล่านั้นไว้ข้างนอก สัตว์กินเสียบ้าง ขโมยลักไปเสียบ้าง ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้สถานที่กบปียะที่สงฆ์สมมติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสถานที่กบปียะ ๔ ชนิด คือ อุตสาวันนติกา ๑ โคนิสาทิกา คหปติกา ๑ สมมตিকা ๑ .

เรื่องเมณฑกะคหบดี

[๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล เมณฑกะคหบดีตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภัททิยะ ท่านมีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ ท่านสระเกล้า แล้วให้กวาดล้างช้านั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยามีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกรอาหารนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ บุตรมีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาคือหญิงเงินพันหนึ่ง ถูเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกรเงินนั้น ไม่หมดสิ้น ตลอดเวลาที่หญิงยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าว ๔ ทะนานไบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ช้านั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ ทาสมีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือเมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย .

พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชได้ทรงสดับข่าวว่า เมณฑกะคหบดีตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภัททิยะแคว้นของพระองค์ เธอมีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้วให้กวาดล้างช้านั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยามีอิถานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
หม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ บุตรมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพื้นหนึ่งถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้น ไม่หมดสิ้น ตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระเบื้องจ้าว ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ ทาสมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย .

ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช ได้ตรัสเรียกมหาอำมาตย์ผู้สำเร็จราชการ มารับสั่งว่า ข้าว่าเมณฑกะคบคิดตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภักทียะแคว้นของเรา เธอมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้วให้กวางคางขาว นิ่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือก ตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยามีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจวน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ บุตรมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพื้นหนึ่งถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระเบื้องจ้าว ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ ทาสมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย พนาย เรอจงไปดูให้รู้เห็นเหมือนอย่างเรา ได้เห็นด้วยตนเอง .

ท่านมหาอำมาตย์รับพระบรมราชโองการของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชว่า เป็นดังพระราชประสงค์ พระพุทธเจ้าข้า แล้วพร้อมด้วยเสนา ๔ เหล่า เดินทาง ไปยังภักทียะนคร บทจร ไปโดยลำดับจนถึงเมืองภักทียะ เข้าไปหาเมณฑกะคบคิด ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะเมณฑกะ—
* คบคิดว่า ท่านคบคิด ความจริงข้าพเจ้ามาโดยมีพระบรมราชโองการว่า พนาย ข้าว่าเมณฑกะ—
* คบคิดตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภักทียะแคว้นของเรา ครอบคริวของเรามีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้วให้กวางคางขาว นิ่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยามีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจวน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ บุตรมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพื้นหนึ่งถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้น ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระเบื้องจ้าว ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่ ทาสมีอิทรานภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย พนาย เรอจงไปดูให้รู้เห็นเหมือนอย่างเรา ได้เห็นด้วยตนเอง ท่านคบคิด ข้าพเจ้าขอชมอิทรานภาพของท่าน .

จึงเมณฑกะคบคิดสระเกล้าแล้ว ให้กวางคางขาว นิ่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกลงมาจากอากาศเต็มฉาง

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคบคิด อิทรานภาพของท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ขอชมอิทรานภาพของภรรยาท่าน

เมณฑกะคบคิดสังกรยาในทันใดว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจะเลี้ยงอาหารแก่เสนา ๔ เหล่า ขณะนั้น ภรรยาท่านเมณฑกะคบคิดได้นั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจวน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น กับหม้อแกงหม้อหนึ่ง แล้วเลี้ยงอาหารแก่เสนา ๔ เหล่า อาหารนั้นมิได้หมดสิ้นไปตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคบคิด อิทรานภาพของภรรยาท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ขอชมอิทรานภาพของบุตรท่าน

จึงเมณฑกะคบคิดสั่งบุตรว่า ถ้าเช่นนั้น พ่อจงแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า ขณะนั้น บุตรของท่านเมณฑกะคบคิดถือถุงเงินพื้นหนึ่ง ถุงเดียวเท่านั้น แล้วได้แจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า เงินนั้นมิได้หมดสิ้นไป ตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา ท่านมหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคบคิด อิทรานภาพของบุตรท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ขอชมอิทรานภาพของสะใภ้ท่าน

เมณฑกะคบคิดสั่งสะใภ้ทันทีว่า ถ้าเช่นนั้น แม่จงแจกข้าวกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า ขณะนั้น สะใภ้ของเมณฑกะคบคิดได้นั่งใกล้กระเบื้องจ้าว ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น แล้วได้แจกข้าวกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นไปตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุก ไปจากที่

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคบคิด อิทรานภาพของสะใภ้ท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ขอชมอิทรานภาพของทาสท่าน

เมณ . อิทรานภาพของทาสข้าเจ้า ท่านต้องชมที่นา ขอรับ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ม. ไม่ต้องละท่านคหบดี เมื่ออิทรานภาพของทาสท่าน ก็เป็นอันข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ครั้นเสร็จราชการนั้นแล้ว ท่านมหาอำมาตย์นั้นพร้อมด้วยเสนา ๔ เหล่า ก็เดินทางกลับพระนคร ราชคฤห์ เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครธากราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ .

[๘๔] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครเวสาลีตามพระพุทธานุชากรรม แล้วเสด็จจาริกทางพระนครภัททิยะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป เสด็จจาริกโดยลำดับ ได้เสด็จถึงพระนครภัททิยะแล้วทราบบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน เขตพระนครภัททิยะนั้น .

พระพุทธรคุณ

เมณฑกะคหบดีได้สดับข่าวกัณฑ์แล้ว ท่านผู้เจริญ พระสมณะโคดมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยตระกูล เสด็จโดยลำดับถึงพระนครภัททิยะ ประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน เขตพระนครภัททิยะ ก็พระกิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคดมพระองค์นั้น ขจร ไปแล้วอย่างนี้ว่า แม่เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงบรรลุวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ ทวยเทพและมนุษย์ ให้รู้ ทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ อธิษฐาน การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น เป็นความดี

หลังจากนั้น เมณฑกะคหบดีให้จัดแจงยวดยานที่งามๆ แล้วขึ้นสู่วดยานที่งามๆ มียวดยานที่งามๆ หลายคันแล่นออกจากพระนครภัททิยะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค .

พวกเดียรฉัตรเป็นอันมาก ได้เห็นเมณฑกะคหบดีกำลังมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ทักถามเมณฑกะคหบดีว่า ท่านคหบดี ท่านจะไปไหน?

เมณฑ . ข้าพเจ้าจะไปเฝ้าพระสมณะโคดม เจ้าข้า .

ค . คหบดี ก็ท่านเป็นกิริยวาท จะไปเฝ้าสมณะโคดมผู้เป็นอกิริยวาททำไม เพราะพระสมณะโคดมเป็นอกิริยวาท แสดงธรรมเพื่อความไม่ทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ลำดับนั้น เมณฑกะคหบดีคิดว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จักเป็นพระอรหันต์-

* สัมมาสัมพุทธเจ้าแน่แท้ไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้น เดียรฉัตรพวกนี้จึงพากันริษยา แล้วไปด้วยยวดยานตลอดภูมิภาคที่ยวดยานจะไป ได้ ลงจากยวดยานแล้ว เดินเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ทรงแสดงธรรมโปรด

พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปพพิททาแก่เมณฑกะคหบดี ผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง คือ ทรงประกาศทานกถา สีลกถา สัตตกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอันสงสีในความออกจากกาม ขณะเมื่อพระองค์ทรงทราบบว่า ท่านเมณฑกะคหบดีมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากมลทิน ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่ท่านเมณฑกะ-

* คหบดี ณ สถานที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดูจผู้ที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมด้วยดีจะนั้น .

แสดงตนเป็นอุบาสก

ครั้นเมณฑกะคหบดีเห็นธรรมแล้ว บรรลธรรมแล้ว รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว หยั่งลงสูธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยถึงความเป็นผู้เอาจง ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางหรือส่งประทีปในที่มืด ด้วยประสงค์ว่า คนมีจักษุจักเห็นรูปจะนั้น ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธ-

* เจ้าข้า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่นั้นนี้เป็นต้น ไป และขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า . พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยคุณภาพ ครั้นเมณฑกะคหบดีกราบการรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมทำประทักษิณกลับไป แล้วสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้เจ้าหน้าที่ไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางนิเวศน์ของเมณฑกะคหบดี ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ขณะนั้น ภรรยา บุตร สะใภ้ และทาส ของเมณฑกะคบคิดได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพิทกาแก่เขาทั้งหลาย คือ ทรงประกาศทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอาณิสสในคามมอกจากกาม เมื่อพระองค์ทรงทราบ ว่า ขณะเหล่านั้นมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรเจ้า ทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากมลทิน ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่เขาทั้งหลาย ณ สถานที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดอกฟ้าที่สะอาด ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย่อมด้วยดี ฉะนั้น .

ครั้นขณะเหล่านั้นเห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้วยังลงสูธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยแล้ว ถึงความเป็นผู้องอาจ ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธรเจ้าข้า ภาชิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธรเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรม โดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหมายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือสองประทีปในที่มืดด้วยประสงคว่า คนมีจักขุจะเห็นรูปฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกาผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป .

ครั้นเมณฑกะคบคิดอังกาสกฤษณสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหาร อันประณีต ด้วยมือของตนจนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้วจึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลปวารณาแด่พระผู้มีพระภาคว่า ตราบใดที่พระองค์ยังประทับอยู่ ณ พระนครภัททิยะ ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายภัตตาหารเป็นประจำแก่กฤษณสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เมณฑกะคบคิดเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ไร่เรียง ด้วยธรรมิกถา แล้วทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับไป .

เมณฑกะคบคิดอังกาสพระสงฆ์

[๘๔] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครภัททิยะตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว ไม่ได้ทรงลาเมณฑกะคบคิด เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางชนบทอังกุตตราปะ พร้อมด้วยกฤษณสงฆ์ หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ รูป เมณฑกะคบคิดได้ทราบข่าวแน่ชัดว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางชนบทอังกุตตราปะ พร้อมด้วยกฤษณสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ รูป จึงสั่งทาสและกรรมกรว่า พนายทั้งหลาย ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงบรรทุกเกลือบ้าง น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง ลงในเกวียนให้มากๆ และคนเลี้ยงโค ๑, ๒๕๐ คน จงพาแม่โคนม ๑, ๒๕๐ ตัวมาด้วย เราจักเลี้ยงพระสงฆ์ด้วยน้ำมันนมสดอันรืดใหม่ที่มีน้ำยังอุ่นๆ ณ สถานที่ๆ เราได้พบพระผู้มีพระภาค ครั้นเมณฑกะคบคิดตามไปพบพระผู้มีพระภาค ณ ระหว่างทางกัณดาร จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลอาราธนาว่า พระพุทธรเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมกับกฤษณสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิดปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยดุษณีภาพ ครั้นเมณฑกะคบคิด ทราบการทรงรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมทำประทักษิณกลับไป แล้วสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต โดยผ่านราตรีนั้นแล้วให้คน ไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธรเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธ-

* ดำเนินเข้าสถานที่อยู่ของเมณฑกะคบคิด ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปูลาดถวาย พร้อมด้วยกฤษณสงฆ์ จึงเมณฑกะคบคิดสังคนเลี้ยงโค ๑, ๒๕๐ คนว่า พนายทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น จงช่วยกันจับแม่โคนมคนละตัว แล้วยึนไถ่ๆ กฤษณรูปละคนๆ เราจักเลี้ยงพระด้วยน้ำมันนมสดอันรืดใหม่ที่มีน้ำยังอุ่นๆ ครั้นแล้ว ได้อังกาสกฤษณสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนีย-

* โภชนียาหารอันประณีต และด้วยน้ำมันนมสดอันรืดใหม่ด้วยมือของตน จนให้ห้ามภัตรแล้ว กฤษณทั้งหลายจึงยกยอ ไม่ยอมรับประเคนน้ำมันนมสด พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรกฤษณทั้งหลาย จงรับประเคนฉันเถิด .

เมื่อเมณฑกะคบคิดอังกาสกฤษณสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหาร อันประณีต และด้วยน้ำมันนมสดรืดใหม่ด้วยมือของตนจนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมณฑกะคบคิดนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า มีอยู่ พระพุทธรเจ้าข้า หนทางกัณดารอึดคัดน้ำ อัดคัดอาหาร กฤษณ ไม่มีเสบียงจะเดินทางไป ทำไม่ได้ง่าย ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์โปรดทรงอนุญาตเสบียงเดินทางแก่กฤษณทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธรเจ้าข้า .

เมณฑกานุญาต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เมณฑกะคบคิดเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ไร่เรียง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒ ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับไป หลังจากนั้นพระองค์ทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นแต่มาถนนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตโครส ๕ คือ นมสด นมส้ม เปรียง เนยข้น เนยใส .

มียอยู่ ภิกษุทั้งหลาย หนทางกัณดารอดีตคณา อดีตอาหาร ภิกษุไม่มีเสบียงจะเดินทางไป ทำไม่ได้ง่าย เราอนุญาตให้แสวงหาเสบียงได้ คือ ภิกษุต้องการข้าวสาร พึงแสวงหาข้าวสาร ต้องการถั่วเขียว พึงแสวงหาถั่วเขียว ต้องการถั้วราชมาส พึงแสวงหาถั้วราชมาส ต้องการเกลือ พึงแสวงหาเกลือ ต้องการน้ำอ้อย พึงแสวงหาน้ำอ้อย ต้องการน้ำมัน พึงแสวงหาน้ำมัน ต้องการเนยใส ก็พึงแสวงหาเนยใส .

มียอยู่ ภิกษุทั้งหลาย ชาวบ้านที่มีศรัทธาเลื่อมใส เขามอบเงินทอง ไว้ในมือกบปียการก สิ่งว่า สิ่งใดควรแก่พระผู้เป็นเจ้า ขอท่านจงถวายสิ่งนั้นด้วยกบปียกัณเฑาะนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีของอันเป็นกบปียะจากกบปียกัณเฑาะนี้ได้ แต่เรา มิได้กล่าวไว้ พึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงินโดยปริยายใดๆ เลย .

เรื่องเกณียชฎิล

[๘๖] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนนผ่านระยะทางโดยลำดับ เสด็จถึง อาปถนิคมแล้ว เกณียชฎิล ได้สดับข่าวถนัดแน่ว่า ท่านผู้เจริญ พระสมณโคตม ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยตระกูล เสด็จโดยลำดับถึงอาปถนิคมแล้ว ก็เพราะกิตติศัพท์อันงามของท่าน พระโคตมพระองค์นั้นขจร ไปแล้วอย่างนี้ว่า แม่เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรง เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงบรรลุลวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบาน แล้ว เป็นผู้จําแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัด ด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสั่งสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ ทวยเทพและมนุษย์ให้รู้ ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรง ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ ออหนึ่ง การเห็นพระอรหันต์ ทั้งหลายเห็นปานนั้นเป็นความดี .

หลังจากนั้น เกณียชฎิล ได้ดำริว่า เราจะให้นำอะไร ไปถวายพระสมณโคตมดีหนอ จึง ได้ดำริต่อไปว่า บรรดาอุษผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพราหมณ์ คือ ฤๅษีอัฐกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามเทวะ ฤๅษีเวสสามิตตะ ฤๅษีมัตตคิ ฤๅษีอังคีระ ฤๅษีการทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ ฤๅษีกัสสปะ ฤๅษีภค ซึ่งเป็นผู้ผูกมนต์มาก่อนพวกพราหมณ์ในบัดนี้ ชิบตามกล่าวตามซึ่งบทมนต์ของเกานี้ ที่ท่านขับแล้วบอกว่า รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่กล่าวไว้บอกไว้ เป็นผู้วันฉันในราตรี จดฉันในเวลารีกาล ฤๅษีเหล่านั้น ได้ยินดีน้ำปานะเห็นปานนี้ แม่พระสมณะ โคตมก็วันฉันในราตรี จดฉันในเวลารีกาล ก็ควรจะยินดีน้ำปานะเห็นปานนี้บ้าง แล้วสั่งให้ ตกแตงน้ำปานะเป็นอันมาก ให้คนหาบไปถึงพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้ว ได้ทูลปราศรัยพอให้เป็น ที่บันเทิง เป็นที่ระลึกถึงกัน ไปแล้ว ได้ยินยอม ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลอาราธนา พระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคตมโปรดทรงรับน้ำปานะของข้าพระเจ้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เกณียะ ถ้าเช่นนั้นจงถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายจึงยก ไม่ยอมรับปะเคน พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย จงรับปะเคนฉันเถิด ครั้นนั้น เกณียชฎิล ได้โอกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยน้ำปานะอันมากด้วยมือของตนจนยัง พระผู้มีพระภาคผู้ล้างพระหัตถ์ นำพระหัตถ์จากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว ได้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วน ข้างหนึ่ง .

พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้เกณียชฎิลผู้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ ราชิงด้วยธรรมิกถา .

ครั้นนั้น เกณียชฎิลอันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ ราชิง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคตมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิตปราโมทย์ในวัน พรุ้งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสเตือนว่า เกณียะ ภิกษุสงฆ์มีมากถึง ๑, ๒๕๐ รูป และท่านก็เลื่อมใส ยิ่งนักในหมู่พราหมณ์ .

เกณียชฎิล ได้ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเป็นคำรบที่สองว่า แม่ภิกษุสงฆ์จะมีมากถึง ๑, ๒๕๐ รูป และข้าพระพุทธเจ้าได้เลื่อมใสยิ่งนักในหมู่พราหมณ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ขอท่าน พระโคตมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญ กุศลและปิตปราโมทย์ในวันพรุ้งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสเตือนเกณียะว่า ภิกษุสงฆ์มีมากถึง ๑, ๒๕๐ รูป และท่านก็เลื่อมใส ยิ่งนักในหมู่พราหมณ์ .

เกณียชฎิล ก็ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเป็นคำรบสามว่า แม่ภิกษุสงฆ์จะมีมาก ถึง ๑, ๒๕๐ รูป และข้าพระพุทธเจ้าได้เลื่อมใสยิ่งนักในหมู่พราหมณ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ขอท่าน พระโคตมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
กฤตและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุณิภาพ ครั้นเกษียชฎิลทราบอาการ รับอาราธนา
ของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งกลับไป .

พระพุทธานุญาตน้ำอัฐิบาน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำปานะ ๘ ชนิด
คือ น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง ๑ น้ำปานะทำด้วยผลหว่า ๑ น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด ๑
น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะพร้าว ๑ น้ำปานะทำด้วยผลจันทน์หรือ
องุ่น ๑ น้ำปานะทำด้วยงาขาว ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะพร้าวหรือลินจี ๑ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักตบ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะพร้าว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำอ้อยสด .

ครั้งนั้น เกษียชฎิลสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต ณ อาศรมของตนโดยผ่าน
ราตรีนั้น แล้วให้คนกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว ท่านพระโคตม ภัตตอาหาร
เสร็จแล้ว ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทราวาสก แล้วถือบาตรจีวรเสด็จ
พระพุทธดำเนินไปทางอาศรมของเกษียชฎิล ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธอาสน์ที่เขา
จัดถวาย พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จึงเกษียชฎิลอังกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยของ
เคี้ยว ของฉันอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ นำพระหัตถ์จากบาตร
ห้ามภัตแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พระผู้มีพระภาค ได้ทรงอนุโมทนาเกษียชฎิลด้วยคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ -

[๘๗] ยัญทั้งหลายมีการบูชาไฟเป็นหัวหน้า สาวิตตัตถินันท์

เป็นยอดของฉันทศาสตร์ พระมหाराชเจ้าเป็นประมุขของ
มนุษย์นิกร สมุทรสาครเป็นประธานของแม่น้ำทั้งหลาย
ดวงจันทร์ใหญ่กว่าดวงดาวนักษัตรในอากาศ ดวงกลมมาศ
ใหญ่กว่าบรรดาสัตว์ที่มีแสงร้อนทั้งหลาย ฉันท ไต พระ-

*สงฆ์ ย่อมเป็นใหญ่สำหรับทายกผู้หวังบุญบำเพ็ญทานอยู่

ฉันทนั้น .

ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาเกษียชฎิล ด้วยคาถาเหล่านี้แล้ว ทรงลุกจากที่ประทับ
เสด็จกลับ .

เตรียมการต้อนรับพระพุทธเจ้า

[๘๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อาปณนิคมตามพระพุทธานุญาตแล้วเสด็จ
จาริกไปทางพระนครกุสินารา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป .

พวกมัลลกษัตริย์ชาวพระนครกุสินารา ได้ทรงทราบข่าวแนกนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
กำลังเสด็จมาพระนครกุสินารา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป มัลลกษัตริย์
เหล่านั้นได้ตั้งกติกาไว้ว่า ผู้ใดไม่ต้อนรับเสด็จพระผู้มีพระภาค จะต้องถูกปรับสินไหมเป็นเงิน
๕๐๐ กษาปณ์ สมัยนั้น โรหิตมัลลกษัตริย์เป็นพระสหายของพระอานนท์ ครั้นพระผู้มีพระภาค
เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครกุสินาราแล้ว พวกมัลลกษัตริย์ชาวพระนครกุสินารา ได้จัดการ
ต้อนรับเสด็จพระผู้มีพระภาคแล้ว ครั้นโรหิตมัลลกษัตริย์รับเสด็จพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปหา
ท่านพระอานนท์ถึงที่พัก ทรงอภิวัตแล้วประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ท่านพระอานนท์ได้ปราศรัยกะโรหิตมัลลกษัตริย์ผู้ประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า
ท่านโรหิต การรับเสด็จพระผู้มีพระภาคของท่านโอฬารแท้ .

โรหิตมัลลกษัตริย์ตรัสว่า พระคุณเจ้าอานนท์ พระพุทธเจ้ากิติ พระธรรมกิติ พระสงฆ์
กิติ ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้าใหญ่โต พวกญาติต่างหากได้ตั้งกติกาไว้ว่า ผู้ใดไม่ต้อนรับเสด็จพระผู้มี
พระภาค จะต้องถูกปรับสินไหมเป็นเงิน ๕๐๐ กษาปณ์ ข้าพเจ้านั้นแลได้ต้อนรับเสด็จพระผู้มี
พระภาคเช่นนี้ เพราะกลัวพวกญาติปรับสินไหม .

ทันใดท่านพระอานนท์แสดงความไม่พอใจว่า โจน โรหิตมัลลกษัตริย์จึงได้ตรัสอย่างนี้
แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
คำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า โรหิตมัลลกษัตริย์ผู้นี้ เป็นคนมีชื่อเสียง มีคนรู้จักมาก
และความเลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ ของคนที่มีผู้รู้จักมากเช่นนี้ มีอิทธิพลมากนัก ขอประทาน
พระวโรกาส ขอพระองค์ทรงกรุณาโปรดบันดาลให้โรหิตมัลลกษัตริย์เลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ด้วย
เถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ การที่จะบันดาลให้โรหิตมัลลกษัตริย์เลื่อมใสใน
พระธรรมวินัยนี้นั้น ตถาคตทำไม่ได้เลย .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแผ่เมตตาจิตไปยังโรหิตมัลลกษัตริย์ แล้วทรงลุกจากที่
ประทับเสด็จเข้าพระวิหาร ครั้นโรหิตมัลลกษัตริย์ อันพระเมตตาจิตของพระผู้มีพระภาคถูกต้องแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ได้เที่ยวค้นหาตามวิหาร ตามบริเวณทั่วทุกแห่ง ดุจโคแม่ลูกอ่อน แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ท่านเจ้าข้า เวลานี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ประทับอยู่ที่ไหน
เพราะข้าพเจ้าใครจะเฝ้าพระองค์ .

ภิกษุทั้งหลายถวายพระพรว่า ท่านโรหะ พระวิหารนั้นเขาปิดพระทวารเสียแล้ว ขอท่าน
โปรดสงบเสียง เสด็จเข้าไปทางพระวิหารนั้น ค่อยๆ ย่องเข้าไปที่หน้ามุข ทรงกระแอมแล้ว
ทรงเคาะพระทวารเถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดพระทวารรับท่าน ถวายพระพร .

โรหะมัลลภษัตริย์ ได้ธรรมจักขุ

ขณะนั้น โรหะมัลลภษัตริย์ทรงสงบเสียง เสด็จเข้าไปทางพระวิหารซึ่งปิดพระทวารเสีย
แล้วนั้น ค่อยๆ ย่องเข้าไปที่หน้ามุข ทรงกระแอมแล้วเคาะบานพระทวาร พระผู้มีพระภาค
ทรงเปิดพระทวารรับ จึงโรหะมัลลภษัตริย์เสด็จเข้าพระวิหาร ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
ประทับนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปพพิกกาแก่โรหะมัลลภษัตริย์
คือ ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกาม
ทั้งหลาย และอานิสงสีในความออกจากกาม ขณะเมื่อพระองค์ทรงทราบวาทะ โรหะมัลลภษัตริย์
มีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศ
พระธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือทกขั สมุทัย นิโรธ
มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้บังเกิดแก่โรหะมัลลภษัตริย์ ณ สถานที่
ประทับนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา
ดูผ้าที่สะอาดปราศจากมลทินควรรับน่าย้อมด้วยดี ฉะนั้น โรหะมัลลภษัตริย์ได้ทรงเห็นธรรมแล้ว
ได้ทรงบรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้ง ได้หยั่งลงสู่ธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว
ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้องอาจ ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์เจ้าทั้งหลายโปรดรับจิ๋ว
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิมปัจฉิมบริวาร ของข้าพระพุทธเจ้าผู้เดียว อย่ารับของ
คนอื่น .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโรหะ แม้อริยบุคคลผู้ได้เห็นธรรมแล้วด้วยญาณของ
พระเสขะ ด้วยทัสสนะของพระเสขะเหมือนอย่างท่าน ก็คงมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอ
พระองค์เจ้าทั้งหลายคงกรุณารับจิ๋ว บิณฑบาต เสนาสนะคิลานปัจฉิมปัจฉิมบริวารของพวกเรา
เท่านั้น คงไม่รับของผู้อื่นเป็นแน่ เพราะฉะนั้นแล ภิกษุทั้งหลายจักรับปัจฉิมของท่านด้วย
ของคนอื่นด้วย .

ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนทั้งหลาย ได้จัดตั้งลำดับภัตตาหารอันประณีตไว้ที่นครกสิณารา
ครั้นโรหะมัลลภษัตริย์ไม่ได้ลำดับที่จะถวายภัตตาหารจึงได้ทรงดำริว่า โฉนหนอ เราพึงตรวจดู
โรงอาหาร สิ่งใดไม่มีในโรงอาหาร เราพึงตกแต่งสิ่งนั้นถวาย ครั้นแล้วทรงตรวจดูในโรงอาหาร
ไม่ทอดพระเนตรเห็นของ ๒ อย่าง คือผักสด ๑ ของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ๑ จึงเสด็จเข้าไปหา
ท่านพระอานนท์ ครั้นแล้วได้ทูลหาหรือว่า ท่านพระอานนท์เจ้าข้า เมื่อข้าพเจ้าไม่ได้ลำดับที่จะ
ถวายภัตตาหาร ณ สถานที่แห่งนี้ ได้มีความดำริว่า โฉนหนอ เราพึงตรวจดูโรงอาหาร สิ่งใด
ไม่มีในโรงอาหาร เราพึงตกแต่งสิ่งนั้นถวาย ท่านพระอานนท์เจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นเมื่อตรวจดู
โรงอาหาร ไม่ได้เห็นของ ๒ อย่าง คือผักสด ๑ ของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ๑ หากข้าพเจ้าพึง
ตกแต่งผักสดและของขบฉันที่ทำด้วยแป้งถวาย พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงรับของข้าพเจ้าหรือไม่
เจ้าข้า?

ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า ท่านโรหะ ถ้ากระนั้นอาตมาจะทูลถามพระผู้มีพระภาคดู
แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนท์ ถ้าเช่นนั้นจงให้เขาตกแต่งเถิด .

ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า ท่านโรหะ ถ้ากระนั้น ท่านจงตกแต่งถวาย .

โรหะมัลลภษัตริย์ จึงสั่งให้ตกแต่งผักสด และของขบเคี้ยวที่ทำด้วยแป้งเป็นอันมาก
โดยผ่านราตรีนั้นแล้ว น้อมถวายแด่พระผู้มีพระภาคพลางกราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงโปรด
รับผักสด และของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ของข้าพระพุทธเจ้าเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโรหะ ถ้าเช่นนั้น จงถวายภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย
รังเกียจ ไม่รับประเคน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด .
ขณะนั้น โรหะมัลลภษัตริย์ ทรงอังกาสภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขด้วยผักสด และของ
ขบฉันที่ทำด้วยแป้งมากมาย ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ จนยังพระผู้มีพระภาคผู้ล้างพระหัตถ์แล้ว
ทรงนำพระหัตถ์จากบาตร ให้ห้ามกัณฑ์แล้ว ได้ประทับเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ทรงชี้แจงให้โรหะมัลลภษัตริย์ผู้หนึ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ทรงเห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ
ว่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ .

พระพุทธธานุญาตผักและแป้ง

ภายหลังพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาแล้ว ในเพราะเหตุเป็นแค้นมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผักสดทุกชนิด
และของขบเคี้ยวที่ทำด้วยแป้งทุกชนิด .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

เรื่องอาชวมบรพชิต

[๘๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ในพระนครกุสินารตามพระพุทธานิรมย แล้วเสด็จพระพุทธานินทางอาตมานครพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ รูป สมัยนั้นมีภิกษุบวชภายหลังแก่รูปหนึ่ง เคยเป็นช่างกลบก อาศัยอยู่ในอาตมานคร เธอมีบุตรชายสองคน เป็นเด็กพูดจาอ่อนหวาน มีไหวพริบดี ขยันแข็งแรง มีฝีมือยอดเยี่ยมในการช่างกลบกของตนดีเท่าอาจารย์ เธอได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาสู่อตมานคร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ รูป ครั้นแล้วได้แจ้งความประสงค์อันนั้นแก่บุตรทั้งสองนั้นว่า พ่อทั้งหลายข่าวว่า พระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จสู่อตมานคร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑, ๒๕๐ ไปเกิด พ่อทั้งสอง จึงถือเครื่องมือตัดผม และโกนผม กับทะนานและถูง เทียวไปตัดและโกนผม ตามบ้านเรือนทุกแห่ง แลกลือบ้าง นำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง พ่อจักทำยาคุที่ตีได้ถวายพระผู้มีพระภาคผู้เสด็จมาถึงแล้ว .

บุตรชายทั้งสองรับคำสั่งของหลวงพ่อกว่า จะปฏิบัติเช่นนั้น แล้วถือเครื่องมือตัดผม โกนผมกับทะนานและถูง เทียวไปตัดและโกนผมตามบ้านเรือนทุกแห่ง แลกลือบ้าง นำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง ชาวบ้านเห็นเด็กสองคนนั้นพูดจาอ่อนหวาน มีไหวพริบดี แม่ผู้ที่ไม่ประสงค์จะให้ตัดและโกนผม ก็ให้ตัดให้โกนผม ถึงให้ตัดให้โกนผมแล้ว ก็ให้ค่าแรงมาก เป็นอันว่าเด็กทั้งสองคนนั้นเก็บรวบรวมกลือบ้าง นำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง ได้เป็นอันมาก .

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกโดยลำดับ เสด็จถึงอาตมานครแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่กุสาคารเขตอาตมานครนั้น จึงพระขริวตานัน สั่งให้คนตกแต่งข้าวยาคุเป็นอันมาก โดยผ่านราตรีนั้นแล้ว น้อมถวายพระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงโปรดรับข้าวยาคุของข้าพระพุทธเจ้า .

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมตรัสถามสิ่งที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ สิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่างไร จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างไร .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามพระขริวตานันว่า ดูกรภิกษุ ข้าวยาคุนี้เธอได้มาจากไหน พระขริวตาจึงกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ .

ห้ามภิกษุผู้เคยเป็นช่างกลบกเก็บรักษามัดโกน

พระผู้มีพระภาคทรงเตือนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สมไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธอบวชแล้วจึงได้ชักจูงทายกในสิ่งอันไม่ควรเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรพชิตไม่พึงชักจูงทายกในสิ่งอันไม่ควร รูปใดชักจูง ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เคยเป็นช่างกลบก ไม่พึงเก็บรักษาเครื่องตัดโกนผมไว้สำหรับตัว รูปใดเก็บรักษาไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตผลไม้

[๙๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อาตมานครตามพระพุทธานิรมย แล้วเสด็จพุทธานินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น เวลานั้นของขบฉันคือผลไม้ในนครสาวัตถีมีดาษดื่นมาก จึงภิกษุทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า ของขบฉันคือผลไม้ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้แล้วหรือมิได้ทรงอนุญาต แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผลไม้มากทุกชนิด .

พืชของสงฆ์และของบุคคล

[๙๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พืชของสงฆ์เขาเพาะปลูกในที่ของบุคคล พืชของบุคคลเขาเพาะปลูกในที่ของสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พืชของสงฆ์ที่เพาะปลูกในที่ของบุคคล พึงให้ส่วนแบ่ง แล้วบริโภคนั้น พืชของบุคคลที่เพาะปลูกในที่ของสงฆ์ พึงให้ส่วนแบ่งแล้วบริโภคนั้น .

พระพุทธานุญาตมหาประเทศ ๔

[๙๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเกิดความรังเกียจในพระบัญญัติบางสิ่งบางอย่างว่า สิ่งใดหนอ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้ สิ่งไรไม่ได้ทรงอนุญาต จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

วัตถุเป็นกัปปิยะและอกัปปิยะ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสประทานสำหรับอังก ๔ ข้อ ดังต่อไปนี้ :-

๑. ดุกรกษทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย
๒. ดุกรกษทั้งหลาย สิ่งที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย
๓. ดุกรกษทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย
๔. ดุกรกษทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย .

พระพุทธบาทกาลีกระคน

[๙๓] ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ยามกาลีกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ สัตตาหกาลิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชิวิกระคนกับยามกาลีกระคนหรือไม่ควรหนอ สัตตาหกาลิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชิวิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชิวิกระคนกับสัตตาหกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัส ว่าดังนี้ :-

๑. ดุกรกษทั้งหลาย ยามกาลีกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาลไม่ควรในวิกาล
๒. สัตตาหกาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล
๓. ยาวชิวิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล
๔. สัตตาหกาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรช่วยยาม ล่วงยามแล้วไม่ควร .
๕. ยาวชิวิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรช่วยยาม ล่วงยามแล้วไม่ควร .
๖. ยาวชิวิกระคนกับสัตตาหกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรตลอด ๗ วัน ล่วง ๗ วันแล้วไม่ควร .

เกสัชชขันธกะ ที่ ๖ จบ .

ในขันธกะนี้มี ๑๐๖ เรื่อง .

หัวข้อประจำขันธกะ

[๙๔] ๑. เรื่องอาพาธที่เกิดชมในฤดูสารท ๒. เรื่องฉันทเกสัชชนอกกาล ๓. เรื่องน้ำมันเปลวสัตว์เป็นยา ๔. เรื่องรากไม้ที่เป็นตัวยา ๕. เรื่องรากไม้ทำยาผง ๖. เรื่องน้ำฝาด ๗. เรื่องใบไม้ ๘. เรื่องผลไม้ ๙. เรื่องยางไม้ ๑๐. เรื่องเกลือ ๑๑. เรื่องมูลโค ๑๒. เรื่องยาผงและวัตถุเครื่องร้อนยา ๑๓. เรื่องเนื้อดิบเลือดสด ๑๔. เรื่องยาตา ๑๕. เรื่องเครื่องยาผสมกับยาตา ๑๖. เรื่องกลัทยาตา กลัทยาตาชนิดต่างๆ และกลัทยาตาไม่มีฝาปิด ๑๗. เรื่องไม้ป้ายยาตา ๑๘. เรื่องภาชนะเก็บไม้ป้ายยาตา ถุงกลัทยาตา และเชือกผูกเป็นสายสะพาย ๑๙. เรื่องน้ำมันหุงมันทาศีรษะ ๒๐. เรื่องการนัตถุ ๒๑. เรื่องกล้องนัตถุยา ๒๒. เรื่องสวดควัน กล้องสวดควัน ฝาปิดกล้องสวดควัน ๒๓. เรื่องถุงเก็บกล้องสวดควัน ๒๔. เรื่องน้ำมันหุง ๒๕. เรื่องน้ำมาที่ผสมในน้ำมันที่หุง ๒๖. เรื่องน้ำมันเจือน้ำเมามาก ๒๗. เรื่องน้ำมันเจือน้ำเมามากใช้เป็นยาทา ๒๘. เรื่องลักจัน ๒๙. เรื่องเข้ากระโจม ๓๐. เรื่องรมด้วยใบไม้ต่างๆ ๓๑. เรื่องการรมใหญ่และเอาใบไม้มาต้มรม ๓๒. เรื่องอ่างน้ำ ๓๓. เรื่องระบายเลือดออก ๓๔. เรื่องกรอกโลหิตด้วยเขา ๓๕. เรื่องยาทาเท้า ๓๖. เรื่องปรุงรสน้ำมันทาเท้า ๓๗. เรื่องผ้าฝี่ ๓๘. เรื่องชะแผลด้วยน้ำฝาด ๓๙. เรื่องงาที่บดแล้ว ๔๐. เรื่องยาพอกแผล ๔๑. เรื่องผ้าพันแผล ๔๒. เรื่องชะแผลด้วยน้ำเป้งพรรณผักราด ๔๓. เรื่องรมแผลด้วยควัน ๔๔. เรื่องตัดเนื้ออกด้วยก้อนเกลือ ๔๕. เรื่องน้ำมันทาแผล ๔๖. เรื่องผ้าปิดกันน้ำมันเย็บ ๔๗. เรื่องยามหาวิกฤ ๔๘. เรื่องรับประเคน ๔๙. เรื่องตีม้น้ำเจือคูก และหีบคูกเมื่อกำลังถ่าย ๕๐. เรื่องตีม้น้ำที่ละลายจากดินติดผาล ไถ ๕๑. เรื่องตีม้น้ำต่างอำมิส ๕๒. เรื่องตีม้น้ำสมอดองบุตร ๕๓. เรื่องทาของหอม ๕๔. เรื่องตีม้น้ำถ่าย ๕๕. เรื่องน้ำข้าวใส ๕๖. เรื่องน้ำถั่วเขียวต้มที่ไม่ข้น ๕๗. เรื่องน้ำถั่วเขียวที่ข้นนิดหน่อย ๕๘. เรื่องน้ำเนื้อต้ม ๕๙. เรื่องชำระเงื่อมเขา และพระราชทานคนทำการวัด ๖๐. เรื่องฉันทเกสัชชที่เก็บไว้ ๗ วัน ๖๑. เรื่องน้ำอ้อย ๖๒. เรื่องถั่วเขียว ๖๓. เรื่องยาตองโลณโสจิระกะ ๖๔. เรื่องอำมิสที่หุงต้มเอง ๖๕. เรื่องภัตตอาหารที่ต้องอุ่น ๖๖. เรื่องให้เก็บที่หุงต้มอำมิสในภายในและหุงต้มเอง เมื่อคราวอตัดอาหารต่อไปอีก ๖๗. เรื่องรับประเคนผลไม้ที่เป็นอกลหิตได้ ๖๘. เรื่องถายนา ๖๙. เรื่องของขบฉันที่รับประเคนไว้ตอนเช้า ๗๐. เรื่องเป็นไขตัวร้อน ๗๑. เรื่องฉันทผลไม้ที่ปล่อนเมล็ดออก ๗๒. เรื่องริดสีดวงทวาร ๗๓. เรื่องสัตถกรรมและวัตรกรรม ๗๔. เรื่องอุบาสิกาสุปปิยา ๗๕. เรื่องทรงห้ามฉันทเนื้อมนุษย์ ๗๖. เรื่องทรงห้ามฉันทเนื้อช้าง ๗๗. เรื่องทรงห้ามฉันทเนื้อม้า ๗๘. เรื่องทรงห้ามฉันทเนื้อสุนัข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
๗๙. เรื่องทรงห้ามฉันทน์เนื้อ ๘๐. เรื่องทรงห้ามฉันทน์เนื้อราชสีห์ ๘๑. เรื่องทรงห้ามฉันทน์เนื้อ
เสือโคร่ง ๘๒. เรื่องทรงห้ามฉันทน์เนื้อเสือเหลือง ๘๓. เรื่องทรงห้ามฉันทน์เนื้อหมี ๘๔. เรื่อง
ทรงห้ามฉันทน์เนื้อเสือดาว ๘๕. เรื่องคอยโอกาสถวายภัต และช้ำอายุ ๘๖. เรื่องมหาอำมาตย์
เริ่มเลื่อมใส เป็นต้นเหตุให้ทรงห้ามภิกษุรับนิมนต์ไว้แห่งหนึ่งแล้วไปฉันทน์ในที่อื่น ๘๗. เรื่อง
ถวายงาน นำอ้อย ๘๘. เรื่องทรงรับอาการพิกแรม ๘๙. เรื่องมหาอำมาตย์สนธิและวิสการะ
๙๐. เรื่องแม่น้ำคงคา ๙๑. เรื่องเสด็จตำบลบ้านโกฏี ทรงแสดงอริยสังคคา ๙๒. เรื่อง
นางอัมพปาลีคณิกา ๙๓. เรื่องเจ้าลิจฉวี ๙๔. เรื่องอุทิศมังสะ ๙๕. เรื่องพระนครเวสาลี
หาอาหารได้ง่าย ๙๖. เรื่องทรงห้ามอำมาตย์ที่เป็นอินโตตตะเป็นต้นใหม่ ๙๗. เรื่องฝนตั้งเค้า
๙๘. เรื่องพระโสชะอาพาธ ๙๙. เรื่องเมณฑกะคหบดี ถวายปัญญาโครสกับเสบียงเดินทาง
๑๐๐. เรื่องเกณียชฎิลถวายน้ำอัฐฐฐาน คือ น้ำผลมะม่วง น้ำผลหว่า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วย
ไม่มีเมล็ด น้ำผลทราง น้ำผลจันทน์ น้ำเงาะบัว น้ำผลมะปราง ๑๐๑. เรื่องโรชะมัลลภคตริยถวาย
ฝึกสดและของขบฉันที่สำเร็จด้วยแป้ง ๑๐๒. เรื่องภิกษุช่างกลบกในเมืองอาตมา ๑๐๓. เรื่อง
ผลไม้คาดดินในพระนครสาวัตถี ๑๐๔. เรื่องพีช ๑๐๕. เรื่องเกิดสงสัยในพระบัญญัติบาง
สิ่งบางอย่าง ๑๐๖. เรื่องกาลิกระคน .

หัวข้อประจำชั้นระกะ จบ .

กฐินชั้นระกะ

ภิกษุปาฐุรัฐเดินทางเข้าเฝ้า

[๙๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณ-

*ติกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี. ครั้นนั้น ภิกษุปาฐุรัฐจำนวน ๓๐ รูป ล้วนถืออารัญญิกธงดงค์
บิณฑปาติกธงดงค์ และเตจวิกรธงดงค์เดินทางไปพระนครสาวัตถีเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อจวน
ถึงวันเข้าพรรษา ไม่สามารถจะเดินทางให้ทันวันเข้าพรรษาในพระนครสาวัตถี จึงจำพรรษา ณ
เมืองสาเกต ในระหว่างทาง ภิกษุเหล่านั้นจำพรรษามีใจริยจวนว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่
ใกล้ๆ เรา ระยะทางห่างเพียง ๖ โยชน์ แต่พวกเราไม่ได้เฝ้าพระองค์ ครั้นล่วงไตรมาส ภิกษุ
เหล่านั้นออกพรรษาทำปวารณาเสร็จแล้ว เมื่อฝนยังตกชุก พื้นภูมิภาคเต็มไปด้วยน้ำ เป็นหล่มเลน
มีจิวรชมขึ้นด้วยน้ำ ล้ำปากกาย เดินทางไปถึงพระนครสาวัตถี พระเชตวัน อารามของอนาถบิณ-

*ติกคหบดี เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครนาคะทั้งหลายนั้นเป็น
พุทธประเพณี .

พุทธประเพณี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยังพอ
ทนได้หรือ พอยังอดภาพให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน
จำพรรษาเป็นผาสก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาตหรือ?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า พวกข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนได้ พอยังอดภาพให้เป็นไปได้
พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน จำ
พรรษาเป็นผาสก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าในชุมชนนี้
เป็นภิกษุปาฐุรัฐจำนวน ๓๐ รูป เดินทางมาพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อจวน
ถึงวันเข้าพรรษา ไม่สามารถจะเดินทางให้ทันวันเข้าพรรษาในพระนครสาวัตถี จึงจำพรรษา ณ เมือง
สาเกต ในระหว่างทาง พวกข้าพระพุทธเจ้านั้นจำพรรษามีใจริยจวนว่า พระผู้มีพระภาคประทับ
อยู่ใกล้ๆ เรา ระยะทางห่างเพียง ๖ โยชน์ แต่พวกเราไม่ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นล่วง
ไตรมาส พวกข้าพระพุทธเจ้าออกพรรษาทำปวารณาเสร็จแล้ว เมื่อฝนยังตกชุก พื้นภูมิภาคเต็ม
ไปด้วยน้ำ เป็นหล่มเลน มีจิวรชมขึ้นด้วยน้ำ ล้ำปากกาย เดินทางมา พระพุทธเจ้าข้า .

พระพุทธธานุญาตให้กรานกฐิน

[๙๖] ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาค ทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย
ผู้จำพรรษาแล้วได้กรานกฐิน พวกเธอผู้ได้กรานกฐินแล้ว จักได้อานิสงส์ ๕ ประการ คือ

๑. เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา
๒. ไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับ
๓. ฉันทคณะโภชนาได้
๔. ทรงอดิเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา
๕. จิวรอันเกิดขึ้น ณ ที่นั้นจักได้แก่พวกเขา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ จักได้แก่เธอทั้งหลายผู้ได้กรานกฐินแล้ว .

วิธีการกฐิน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงกรานกฐินอย่างนี้ คือภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศ
ให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้ผ้ากฐิน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินผืนนี้เกิดแล้วแก่สงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่ง
ของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์จงให้ผ้ากฐินผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ เพื่อกรานกฐิน นี่เป็นญัตติ
ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินผืนนี้เกิดแล้วแก่สงฆ์ สงฆ์ให้ผ้ากฐิน
ผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้เพื่อกรานกฐิน การให้ผ้ากฐินผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ เพื่อกรานกฐิน ขอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด
ผ้ากฐินผืนนี้ สงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ เพื่อกรานกฐิน ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐินเป็นอันกราน อย่างนี้ไม่เป็นอันกราน .

กฐิน ไม่เป็นอันกราน

[๙๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐิน ไม่เป็นอันกราน คือ :-

๑. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงขีดรอย
๒. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงซักผ้า
๓. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงกะผ้า
๔. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงตัดผ้า
๕. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงเนาผ้า
๖. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงเย็บต้น
๗. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงทำลูกตุ้ม
๘. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงทำรังคัม
๙. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงประกอบผ้าอนุวาด
๑๐. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงประกอบผ้าอนุวาดด้านหน้า
๑๑. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงตามผ้า
๑๒. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงย้อมเป็นสีหม่นเท่านั้น
๑๓. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ทำนมิตได้มา
๑๔. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่พุดเลียบเคียงได้มา
๑๕. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ย้อมเขามา
๑๖. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่เก็บไว้ค้างคืน
๑๗. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่เป็นนิสสัคคีย์
๑๘. กฐิน ไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่มีได้ทำก็ปะปะพันทุ
๑๙. กฐิน ไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าสังฆาฏิเสีย
๒๐. กฐิน ไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าอตราสงค์เสีย
๒๑. กฐิน ไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าอันตราวาสกเสีย
๒๒. กฐิน ไม่เป็นอันกราน เว้นจากจีวรมีขนธ์ ๕ หรือเกิน ๕ ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้มีมณฑล
เสร็จในวันนั้น
๒๓. กฐิน ไม่เป็นอันกราน เว้นจากการกรานแห่งบุคคล
๒๔. กฐิน ไม่เป็นอันกรานโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่นอกสีมาอนโมทนา กฐินนั้น แม้อย่างนี้
กฐินก็เชื่อว่าไม่เป็นอันกราน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐิน ไม่เป็นอันกราน .

กฐินเป็นอันกราน

[๙๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินเป็นอันกราน คือ :-

๑. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าใหม่
๒. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าเทียมใหม่
๓. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าเก่า
๔. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าบังสกุล
๕. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ตกตามร้าน
๖. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้ทำนมิตได้มา
๗. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้พุดเลียบเคียงได้มา
๘. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้ย้อมเขามา
๙. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้เก็บไว้ค้างคืน
๑๐. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้เป็นนิสสัคคีย์
๑๑. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ทำก็ปะปะพันทุแล้ว
๑๒. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าสังฆาฏิ
๑๓. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าอตราสงค์
๑๔. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าอันตราวาสก
๑๕. กฐินเป็นอันกราน ด้วยจีวรมีขนธ์ ๕ หรือเกิน ๕ ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้มีมณฑลเสร็จ
ในวันนั้น
๑๖. กฐินเป็นอันกราน เพราะการแห่งบุคคล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

๑๗. กฐินเป็นอันกราน ถ้าภิกษุอยู่ในสีมาอนโมทนากฐินนั้น แม้อย่างนี้ กฐินก็ชื่อว่า เป็นอันกราน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐินเป็นอันกราน .

[๙๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อยากรู้ว่า กฐินเป็นอันใด .

มาตिका ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตिका เพื่อดู กฐิน ๘ ข้อนี้ คือ :-

๑. กำหนดด้วยหลักไป
๒. กำหนดด้วยจีวรทำเสร็จ
๓. กำหนดด้วยตกลงใจ
๔. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย
๕. กำหนดด้วยไต่ยินข่าว
๖. กำหนดด้วยสิ้นหวัง
๗. กำหนดด้วยล่วงเขต
๘. กำหนดด้วยเดาะพร้อมกัน .

อาทายสัตตะกะ ที่ ๖

[๑๐๐] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรที่ทำเสร็จแล้วหลักไป ด้วยคิดว่าจักไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยหลักไป .

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับมาละ เธอให้ทำจีวรผืนนั้นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักไม่ทำจีวรผืนนี้ จักไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับมา แล้วทำจีวรผืนนั้น จีวรของเธอ ที่กำลังทำอยู่นั้น ได้เสียหาย การเดาะกฐินของภิกษุนั้นกำหนดด้วยผ้าเสียหาย

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว ไต่ยินข่าวว่า ในอาวาสนั้นกฐินเดาะเสียแล้ว การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยไต่ยินข่าว

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จ คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วล่วงคราวกฐินเดาะ ณ ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้นกำหนดด้วยล่วงเขต

๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จ คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วกลับมาทันกฐินเดาะ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย .

อาทายสัตตะกะที่ ๑ จบ .

สมาทายสัตตะกะ ที่ ๒

[๑๐๑] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรที่ทำเสร็จแล้วหลักไป ด้วยคิดว่าจักไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยหลักไป

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับมา เธอให้ทำจีวรผืนนั้นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักไม่ทำจีวรผืนนี้ จักไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับมา เธอให้ทำจีวรผืนนั้น จีวรของเธอที่กำลังทำอยู่นั้น ได้เสียหรือหาย การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยผ้าเสียหรือหาย

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว ไต่ยินข่าวว่า ในอาวาสนั้น กฐินเดาะเสียแล้ว การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยไต่ยินข่าว

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จแล้วคิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วล่วงคราวกฐินเดาะ ณ ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยล่วงเขต

๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่ ณ ภายนอกสีมา ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วกลับมาทันกฐินเดาะ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย .

สมาทายสัตตะกะ ที่ ๒ จบ .

อาทายฉักกะ ที่ ๓

[๑๐๒] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถูจีวรที่ทำค้างไว้หลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นี้แหละ จักไปกลับ แล้วให้ทำจิวนั้น จิวของเธอที่ท่ายู่นั้น ได้เสียหรือหาย การเตาะกฐิน
ของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยฝ่าเสียหาย .

[๑๒๔] ๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศจึงหลีกไป แต่ยั้งหวังจะได้จิวนั้น
เธอนั้น ไปสู่ทิศแล้ว ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโส คุณเจ้าพรราชาที่ไหน และส่วนจิวนของคุณ
อยู่ที่ไหน เธอตอบอย่างนี้ว่า ผมเจ้าพรราชาในอาวาสโน้น และส่วนจิวนของผมก็อยู่ที่อาวาสโน้น
ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณจงไปนำจิวนั้นมา พวกผมจักทำจิวนให้คุณ ณ ที่นี้
เธอกลับไปสู่อาวสนั้นแล้ว ถามภิกษุทั้งหลายว่า อาวุโส ส่วนจิวนของผมอยู่ที่ไหน ภิกษุเหล่านั้น
ตอบอย่างนี้ว่า นี่ส่วนจิวนของคุณ เธอถือจิวนั้นมาสู่อาวสนั้น เมื่อเธอมาถึงอาวาสโน้นแล้ว
ได้คิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจิวนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับละ เธอให้ทำจิวนนั้นเสร็จ
การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยทำจิวนเสร็จ .

๘. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศ เธอคิดอย่างนี้ว่า จักไม่ให้
ทำจิวนั้น จักไม่กลับละ การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยตกลงใจ

๙. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศจึงหลีกไป . . . เธอคิดอย่างนี้ว่า จักให้
ทำจิวนั้น ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับละ เธอให้ทำจิวนนั้นเสร็จ จิวของเธอ
ที่ท่ายู่นั้น ได้เสียหรือหาย การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยฝ่าเสียหาย .

หวังได้ส่วนจิวน ๙ วิธี จบ .

ผาสวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ

[๑๒๕] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวนหลีกไปด้วย
ตั้งใจว่า จักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความ
สบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จักให้ทำจิวนั้น ณ ที่นี้แหละ จักไม่กลับละ เธอให้ทำจิวนนั้นเสร็จ การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่ง
กำหนดด้วยทำจิวนเสร็จ .

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวนหลีกไปด้วยตั้งใจว่า
จักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มี
แก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความ
สบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมาเกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักไม่ให้ทำจิวนนั้น
จักไม่กลับละ การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยตกลงใจ .

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวนหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า
จักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมาเกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้
ทำจิวนั้น ณ ที่นี้แหละ จักไม่กลับละ เธอให้ทำจิวนนั้นเสร็จ จิวของเธอที่ท่ายู่นั้น
ได้เสียหรือหาย การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยฝ่าเสียหรือหาย .

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวนหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า
จักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจิวนนั้น ครั้นทำจิวน
เสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ จนล่วงครราวกฐินเตาะ ณ ภายนอกสีมา การเตาะกฐินของ
ภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยล่วงเขต .

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวนหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า
จะไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวสนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมา ให้ทำจิวนนั้น ครั้นทำ
เสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ กลับมาทันกฐินเตาะ การเตาะกฐินของภิกษุหนึ่ง พร้อมกับ
ภิกษุทั้งหลาย .

ผาสวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ จบ .

ปัลลิวรและสิ้นปัลลิวร

[๑๒๖] ๑. คุกรภิกษุทั้งหลาย กฐินมีปัลลิวร ๒ และสิ้นปัลลิวร ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินมีปลีโพธ ๒ คือ อาวาสปลีโพธ ๑ จีวรปลีโพธ ๑
ปลีโพธ ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อาวาสปลีโพธเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังอยู่ในอาวาสนั้น หรือหลีกไป ผูกใจอยู่ว่า
จักกลับมา อย่างนี้แลชื่อว่าอาวาสปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็จีวรปลีโพธเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ได้ทำจีวร หรือทำค้างไว้ก็ดี ยังไม่สิ้น
ความหวังว่าจะได้จีวรก็ดี อย่างนี้แลชื่อว่าจีวรปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กฐินมีปลีโพธ ๒ อย่างนี้แล .

สิ้นปลีโพธ ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินสิ้นปลีโพธ ๒ คือ สิ้นอาวาสปลีโพธ ๑ สิ้นจีวร
ปลีโพธ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ้นอาวาสปลีโพธอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ หลีกไปจากอาวาสนั้น ด้วยสละใจ วางใจ
ปล่อยใจ ทอดธุระว่าจักไม่กลับมา อย่างนี้แล ชื่อว่าสิ้นอาวาสปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ้นจีวรปลีโพธเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ทำจีวรเสร็จแล้วก็ดี ทำเสียก็ดี ทำหายเสียก็ดี
ทำไฟไหม้เสียก็ดี สิ้นความหวังว่าจะได้จีวรก็ดี อย่างนี้แล ชื่อว่าสิ้นจีวรปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กฐินสิ้นปลีโพธมี ๒ อย่างนี้แล .

กฐินชั้นรกะ ที่ ๗ จบ .

ในชั้นรกะนี้มี ๑๒ เรื่อง และเปยายาลมข ๑๑๘ .

หัวข้อประจำชั้นรกะ

[๑๒๓] ๑. ภิกษุชาวปาไฐยรัฐ ๓๐ รูป จำพรรษาอยู่ในเมืองสาเกต รัญจวนใจ ออก
พรรษาแล้วมีจีวรเปียกปอนมาเฝ้าพระพุทธชินเจ้า ๒. ต่อไปนี้เป็นเรื่องกฐิน คือ ได้อานิสสงส์
กฐิน ๕ คือ ก. เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา ข. เทียวไปไม่ต้องถือไตรจีวรครบสำหรับ ค. ฉ้น
คณะโภชนาได้ง. เก็บอดิกรจีวรไว้ได้ตามปรารถนา จ. จีวรลากอันเกิดในที่นั้น เป็นของภิกษุ
ผู้ได้กรานกฐินแล้ว ๓. อยู่ติดหัตถกรรมมาจา ๔. อย่างนี้กฐินเป็นอันกราน อย่างนี้ไม่เป็น
อันกราน คือ กฐินกรานด้วยอาการเพียงชั้ตรอย ชัก กะ ตัด เนา เย็บ ดัน ทำลูกดุม
ทำรังดุม ประกอบผ้าอนวาด ประกอบผ้าอนวาดด้านหน้า ตามผ้า ย้อม ทำนิมิต พุดเลียบเคียง
ผ้าที่ยืมเขามา เก็บไว้ค้างคืน เป็นนิสสัคคิยะ ไม่ได้ทำก็ปะพินทุ นอกจากไตรจีวร นอกจาก
จีวรมีชั้น ๕ หรือเกินกว่า ซึ่งตัดดีแล้วทำให้เป็นจีวรมีมณฑลนอกจากบุคคลกราน กรานโดย
ไม่ชอบ ภิกษุอยู่นอกสีมาอนโมทนา กฐินอย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าไม่เป็นอันกราน
๕. กฐินกรานด้วยผ้าใหม่ ผ้าเทียมใหม่ ผ้าเก่า ผ้าบังสกุล ผ้าตกตามร้าน ผ้าที่ไม่ได้ทำนิมิต
ผ้าที่ไม่ได้พุดเลียบเคียง ได้มา ไม่ใช่ผ้าที่ยืมเขามา ไม่ใช่ผ้าที่ทำค้างคืน ไม่ใช่เป็นผ้านิสสัคคิยะ
ผ้าที่ทำก็ปะพินทุแล้ว ผ้าไตรจีวร ผ้ามีชั้น ๕ หรือเกินกว่า ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้เป็นจีวรมี
มณฑลเสร็จในวันนั้น บุคคลกราน กรานโดยชอบ ภิกษุอยู่ในสีมาอนโมทนา อย่างนี้ชื่อว่า
กรานกฐิน ๖. มาติกาเพื่อเจาะกฐิน ๘ ข้อ คือ ๑. กำหนดด้วยหลักไป ๒. กำหนด
ด้วยทำจีวรเสร็จ ๓. กำหนดด้วยตกลงใจ ๔. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย ๕. กำหนดด้วย
ได้ยืมชาว ๖. กำหนดด้วยสิ้นหวัง ๗. กำหนดด้วยล่วงเขต ๘. กำหนดด้วยเดาะ
พร้อมกัน ๙. อาทายสัตตกะ ๗ วิธี คือ ๑. ถือจีวรที่ทำเสร็จแล้วไปคิดว่าจักไม่กลับ การ
เจาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยหลักไป ๒. ถือจีวรไปนอกสีมา คิดว่าจักทำ ณ ที่นี้ จักไม่
กลับละ การเจาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ ๓. ถือจีวรไปนอกสีมา คิดว่า
จักไม่ให้ทำ จักไม่กลับ การเจาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยตกลงใจ ๔. ถือจีวรไปนอกสีมา
คิดว่าจักให้ทำจีวร ณ ที่นี้ จักไม่กลับละ กำลังทำ จีวรเสียหาย การเจาะกฐินของภิกษุหนึ่ง
กำหนดด้วยผ้าเสียหาย ๕. ถือจีวรไป คิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวรนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว
ได้ยืมชาวว่า ในอาวาสนั้น กฐินเจาะแล้ว การเจาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยได้ยืมชาว
๖. ถือจีวรไปคิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวรนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้วไอ้เอ้อยู่นอกสีมาจนกฐินเจาะ
การเจาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยล่วงเขต ๗. ถือจีวรไป คิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวร ณ
ภายนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ กลับทันกฐินเจาะ การเจาะกฐิน
ของภิกษุหนึ่งพร้อมทั้งภิกษุทั้งหลาย ๘. สมาทายสัตตกะมี ๗ วิธี ๙. อาทายฉักกะ และ
สมาทายฉักกะ คือ ถือจีวรที่ทำค้างไว้ไปอย่างละ ๖ วิธี ไม่มีการเจาะกำหนดด้วยหลักไป
๑๐. อาทายภาณวาร กล่าวถึงภิกษุถือจีวรไปนอกสีมา คิดว่าจักให้ทำจีวร มี ๓ มาติกา คือ
๑. กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ ๒. กำหนดด้วยตกลงใจ ๓. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย กล่าวถึง
ภิกษุถือผ้าหลักไป คิดว่าจักไม่กลับไปนอกสีมา แล้วคิดว่าจักทำ มี ๓ มาติกา คือ ๑. กำหนด
ด้วยทำจีวรเสร็จ ๒. กำหนดด้วยตกลงใจ ๓. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย กล่าวถึงภิกษุถือจีวร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
หลีกไป ด้วยไม่ได้ตั้งใจ ภายหลังเธอดึกว่าจักไม่กลับ มี ๓ นัย กล่าวถึงภิกษุถือจิวรไป คิดว่า
จักกลับ อยู่นอกสีมา คิดว่าจักทำจิวร จักไม่กลับ ให้ทำจิวรเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น
กำหนดด้วยทำจิวรเสร็จ ด้วยตกลงใจ ด้วยผ้าเสียหาย ด้วยไต่ยืนขาว ด้วยลวงเขต ด้วยเดาะ
พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย รวมเป็น ๑๕ ภิกษุนำจิวรหลีกไปและนำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไปอีก ๔ วาระ
ก็เหมือนกัน รวมทั้งหมด ๑๙ วิธี หลีกไปด้วยสิ้นหวัง ด้วยหวังว่าจะได้ หลีกไปด้วยภริยานะ
บางอย่าง ทั้งสามอย่างนั้นนักปราชญ์พึงทราบโดยนัยอย่างละ ๑๒ วิธี ๑๑. หวังได้สวนจิวร
ผาสวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ ๑๒. กฐินมีปลีโพธและสิ้นปลีโพธ นักปราชญ์พึงแต่ง
หัวข้อตามเค้าความเทอญ .

หัวข้อประจำชั้นระกะ จบ .

จิวรชั้นระกะ

เรื่องคนมีทรัพย์ ชาวพระนครราชคฤห์

[๑๒๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็น
สถานที่พระราชาเห็นแก่กระเดาะ เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นพระนครเวสาลี เป็นบุรีมั่งคั่ง
กว้างขวาง มีคนมาก มีคนคับคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย มีปราสาท ๗, ๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด
๗, ๗๐๗ หลัง มีสวนดอกไม้ ๗, ๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี ๗, ๗๐๗ สระ และมีหญิงงามเมือง
ชื่ออัมพปาลีเป็นสตรีทรงโฉมสครายุตานาเสนาหา ประกอบด้วยผิวพรรณเจิดฉายยิ่ง ชำนาญ
ในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความประสงค์ต้องการพาตัว ไปร่วม
อภิรมย์ด้วย ราคาตัวคินละ ๕๐ กษาปณ์ พระนครเวสาลีงามเพริศพรึงยิ่งกว่าประมาณ เพราะ
นางอัมพปาลีหญิงงามเมืองนั้น ครั้นนั้น พวกคนมีทรัพย์คนหนึ่ง ชาวพระนครราชคฤห์
ได้เดินทางไปพระนครเวสาลีด้วยภริยานะบางอย่าง และได้เห็นพระนครเวสาลีมั่งคั่งกว้างขวาง
มีคนมาก มีคนคับคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย มีปราสาท ๗, ๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด ๗, ๗๐๗ หลัง
มีสวนดอกไม้ ๗, ๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี ๗, ๗๐๗ สระ และมีนางอัมพปาลีหญิงงามเมือง
ผู้ทรงโฉมสครายุตานาเสนาหา ประกอบด้วยผิวพรรณเจิดฉายยิ่ง ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้อง
และประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความประสงค์ต้องการพาตัว ไปร่วมอภิรมย์ด้วย ราคาตัวคินละ
๕๐ กษาปณ์ และพระนครเวสาลี งามเพริศพรึงยิ่งกว่าประมาณ เพราะนางอัมพปาลีหญิงงามเมือง
นั้น ครั้นพวกเขาเสร็จภริยานะนั้นในพระนครเวสาลีแล้ว กลับมาพระนครราชคฤห์ตามเดิม
เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ครั้นแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แต่ทว่าเธอว่า ขอเดชะฯ
พระนครเวสาลี เป็นบุรีที่มั่งคั่ง กว้างขวาง มีคนมาก มีคนคับคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย
มีปราสาท ๗, ๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด ๗, ๗๐๗ หลัง มีสวนดอกไม้ ๗, ๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี
๗, ๗๐๗ สระ และมีนางอัมพปาลีหญิงงามเมืองผู้ทรงโฉมสครายุตานาเสนาหา ประกอบด้วย
ผิวพรรณเจิดฉายยิ่ง ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้องและประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความ
ประสงค์ต้องการพาตัว ไปร่วมอภิรมย์ด้วยราคาตัวคินละ ๕๐ กษาปณ์ และพระนครเวสาลีงาม
เพริศพรึงยิ่งกว่าประมาณ เพราะนางอัมพปาลีหญิงงามเมืองนั้น ขอเดชะฯ แม้ชาวเราจะตั้ง
หญิงงามเมืองขึ้นบ้าง ก็จะเป็นการดี .

พระราชารับสั่งว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น พวกท่านจงเสาะหากุมารีผู้มีลักษณะงามเช่นนั้น
ที่ควรจะคัดเลือกให้เป็นหญิงงามเมือง .

กำเนิดชิวโกมารภักจ

ก็สมัยนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีกุมารีชื่อสาลาวดีเป็นสตรีทรงโฉมสครายุตานาเสนาหา
ประกอบด้วยผิวพรรณเจิดฉายยิ่ง จึงพวกคนมีทรัพย์ชาวพระนครราชคฤห์ ได้คัดเลือกกุมารีสาลาวดี
เป็นหญิงงามเมือง ครั้นนางกุมารีสาลาวดี ได้รับเลือกเป็นหญิงงามเมืองแล้ว ไม่ช้านานเท่าไรนัก
ก็ได้เป็นผู้ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงเครื่องดนตรี มีคนที่มีความประสงค์ต้องการตัว
ไปร่วมอภิรมย์ ราคาตัวคินละ ๑๐๐ กษาปณ์ ครั้นมีข่าวมีนาง สาลาวดีหญิงงามเมืองก็ตั้งครรภ
จึงนางมีความคิดเห็นว่า ธรรมดาสตรีมีครรภไม่เป็นที่พอใจของพวกบุรุษ ถ้าใครๆ ทราบว่าเรา
มีครรภ ลากผลของเราจักเสื่อมหมด ถ้ากระไร เราควรแจ้งให้เขาทราบว่าเราเป็นไข้ ต่อมานางได้
สังคนเฝ้าประตูไว้ว่า นายประตู่จำ โปรดอย่าให้ชายใดๆ เข้ามา และผู้ใดถามหาดิฉัน จงบอก
ให้เขาทราบว่าเราเป็นไข้นะ

คนเฝ้าประตูนั้นรับค่านางสาลาวดีหญิงงามเมืองว่า จะปฏิบัติตามคำสั่งเช่นนั้น หลังจากนั้น
อาศัยความแก่แห่งครรภนั้น นางได้คลอดบุตรเป็นชาย และสั่งกำชับทาสีว่า แม่สาวใช้
จงวางทารกนี้ลงบนกระดั่งเก่าๆ แล้วนำออกไปทิ้งที่กองหยากเยื่อ

ทาสีนั้นรับค่านางว่า ทำเช่นนั้นได้ เจ้าคะ ดังนี้ แล้ววางทารกนั้นลงบนกระดั่งเก่าๆ
นำออกไปทิ้งไว้ ณ กองหยากเยื่อ

ก็ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า เจ้าชายอภัย กำลังเสด็จเข้าสู่พระราชวัง ได้ทอดพระเนตร
เห็นทารกนั้นอันผู้กำห่อมล้อมอยู่ ครั้นแล้ว ได้ถามมหาดเล็กว่า พนายนั้นอะไรผู้กำห่อมกันตอม

ม. ทารก พะยะคะ

อ. ยังเป็นอยู่หรือ พนาย

ม. ยังเป็นอยู่ พะยะคะ

อ. พนาย ถ้าเช่นนั้น จงนำทารกนั้น ไปที่วังของเรา ให้นางนมเลี้ยงไว้

คนเหล่านั้นรับสนองพระบัญชาว่า อย่างนั้น พะยะคะ แล้วนำทารกนั้น ไปวังเจ้าชายอภัย มอบแก่นางนมว่า โปรดเลี้ยงไว้ด้วย อาศัยคำว่า ยังเป็นอยู่ เขาจึงขนานนามทารกนั้นว่า ชิวก ชิวกนั้น อันเจ้าชายรับสั่งให้เลี้ยงไว้ เขาจึงได้ตั้งนามสกุลว่า โกมารกัจจ ต่อมาไม่นานนัก ชิวกโกมารกัจจก็รู้เตยงสา จึงเข้าเฝ้าเจ้าชายอภัย ครั้นแล้วได้ทูลคำนับแด่เจ้าชายอภัยว่า ใครเป็น มารดาของเกล้ากระหม่อม ใครเป็นบิดาของเกล้ากระหม่อม พะยะคะ

เจ้าชายรับสั่งว่า พ่อชิวก แม่ถึงตัวเราก็มารู้จักมารดาของเจ้า ก็แต่ว่าเราเป็นบิดาของเจ้า เพราะเราได้ให้เลี้ยงเจ้าไว้ .

จึงชิวกโกมารกัจจมีความคิดเห็นว่า ราชสกุลเหล่านี้แล คนที่ไม่มีศีลปะ จะเข้าฟัง พระบารมี ทำไม่ได้ง่าย ถ้ากระไร เราควรเรียนวิชาแพทย์ไว้ .

เรียนศิลปะทางแพทย์

[๑๒๙] ก็โดยสมัยนั้นแล นายแพทย์ทิตาปาโมกข์ตั้งสำนักกอยู่ ณ เมืองตักกสิลา จึงชิวกโกมารกัจจ ไม่ทูลลาเจ้าชายอภัย ลอบเดินทาง ไปเมืองตักกสิลา เดินรอนแรม ไปโดยลำดับ ถึงเมืองตักกสิลา แล้วเข้าไปหานายแพทย์ผู้นั้น ครั้นแล้วได้กราบเรียนคำนับแก่นายแพทย์ว่า ท่านอาจารย์ กระผมประสงค์จะศึกษาศิลปะ

นายแพทย์สั่งว่า พ่อชิวก ถ้าเช่นนั้น จึงศึกษาเถิด .

ครั้งนั้นชิวกโกมารกัจจ เรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย และวิชาที่เรียน ได้แล้วก็ไม่มี ครั้นล่วงมาได้ ๗ ปี ชิวกโกมารกัจจคิดว่า ตัวเราเรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย ทั้งวิชาที่เรียน ได้ก็ไม่มี และเราเรียนมาได้ ๗ ปีแล้วยังไม่สำเร็จศิลปะนี้ เมื่อไร จึงสำเร็จสักที จึงเข้าไปหานายแพทย์ผู้นั้นแล้ว ได้เรียนถามว่า ท่านอาจารย์ กระผมเรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย ทั้งวิชาที่เรียน ได้แล้วก็ไม่มี และกระผมได้เรียนมาเป็นเวลา ๗ ปี ก็ยังไม่สำเร็จ เมื่อไรจึงสำเร็จสักทีเล่า ขอรับ .

นายแพทย์ตอบว่า พ่อชิวก ถ้าเช่นนั้น เธอจงถือเสียมเที่ยว ไปรอบเมืองตักกสิลา ระยะทาง ๑ โยชน์ ตรวจดูสิ่งใด ไม่ใช่ตัวยา จงขุดสิ่งนั้นมา

ชิวกโกมารกัจจรับคำนายแพทย์ว่า เป็นเช่นนั้นท่านอาจารย์ ดั่งนั้นแล้ว ถือเสียมเดิน ไป รอบเมืองตักกสิลา ระยะทาง ๑ โยชน์ มิได้เห็นสิ่งใดที่ไม่เป็นตัวยาสักอย่างหนึ่ง จึงเดินทางกลับ เข้าไปหานายแพทย์ และได้กราบเรียนคำนับต่อนายแพทย์ว่า ท่านอาจารย์ กระผมเดินไปรอบเมือง ตักกสิลา ระยะทาง ๑ โยชน์แล้ว มิได้เห็นสิ่งที่ไม่เป็นตัวยาสักอย่างหนึ่ง

นายแพทย์บอกว่า พ่อชิวก เธอศึกษาสำเร็จแล้ว เท่านั้นที่พอที่เธอจะครองชีพได้แล้ว ได้ให้เสียมขุดทางเล็กน้อยแก่ชิวกโกมารกัจจ

ลำดับนั้น ชิวกโกมารกัจจถือเสียมเล็กน้อยนั้นแล้ว ได้เดินทางมุ่งไปพระนครราชคฤห์ ครั้นเดินทางไปถึงเพียงเล็กน้อยนั้น ได้หมดลงที่เมืองสาเกต ในระหว่างทาง จึงเกิดความ ปริวิตกว่าหนทางเหล่านี้แลเกินดารอึดคัดน้ำ อัดคัดอาหาร คนไม่มีเสียมจะเดินไป ทำไม่ได้ง่าย จำเราจะต้องหาเสียม .

ภาคปฏิบัติงานแพทย์

[๑๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภรรยาเศรษฐีที่เมืองสาเกต เป็นโรคปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี นายแพทย์ทิตาปาโมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขนเงินไปเป็น อันมาก จึงชิวกโกมารกัจจเข้าไปสู่เมืองสาเกต ถามคนทั้งหลายว่า พนาย ใครเจ็บไข้บ้าง ฉันจะ รักษา คนทั้งหลายพากันบอกว่า ท่านอาจารย์ ภรรยาเศรษฐีนั้นปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี เชิญไป รักษาภรรยาเศรษฐีเถิดท่านอาจารย์ จึงชิวกโกมารกัจจเดินทาง ไปบ้านเศรษฐีคบดี ครั้นถึงแล้ว ได้ส่งคนเฝ้าประตูว่า พอนาย ท่านจงไปกราบเรียนภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ หมอมาแล้ว เขามีความประสงค์จะเยี่ยมคุณนาย

คนเฝ้าประตูรับคำชิวกโกมารกัจจว่า เป็นอย่างนั้นขอรับ อาจารย์ ดั่งนั้น แล้วเข้าไปหา ภรรยาเศรษฐี แล้วได้กราบเรียนว่า คุณนายขอรับ หมอมาแล้ว เขามีความประสงค์จะเยี่ยม คุณนาย

ภรรยาเศรษฐีถามว่า พอนายเฝ้าประตูจ๋า หมอเป็นคนเช่นไร

พ. เป็นหมอหนุ่มๆ ขอรับ

ภ. ไม่ละ พอนายเฝ้าประตู หมอหนุ่มๆ จักทำอะไรแก่นันได้ นายแพทย์ทิตาปาโมกข์ ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขนเงินไปเป็นอันมาก

จึงนายประตูนั้น เดินออกมาหาชิวกโกมารกัจจ แล้วได้เรียนว่า ท่านอาจารย์ ภรรยา เศรษฐีพูดอย่างนี้ว่า ไม่ละ พอนายเฝ้าประตู หมอหนุ่มๆ จักทำอะไรแก่นันได้ นายแพทย์ทิตา ปาโมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขนเงินไปเป็นอันมาก

ช. พอนายเฝ้าประตู ท่านจงไปกราบเรียนภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ คุณหมอส่ง มาอย่างนี้ว่า ขอคุณนายอย่าเพิ่งให้อะไรๆ ต่อเมื่อหายโรคแล้ว คุณนายประสงค์จะให้สิ่งใด จึง ค่อยให้สิ่งนั้นเถิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

นายประตูปรับคำชวโกมารภักจว่า เป็นอย่างนั้น ขอรับอาจารย์ ดั่งนั้นแล้วเข้าไปหา
ภรรยาเศรษฐี ได้กราบเรียนว่า คุณนายขอรับ คุณหมอบอกข่าวมาอย่างนี้ว่า ขอคุณนายอย่าเพิ่ง
ให้อะไรๆ ก่อน ต่อเมื่อคุณนายหายโรคแล้ว ประสงค์จะให้สิ่งใด จึงคอยให้สิ่งนั้นเกิด

ภรรยาเศรษฐีสั่งว่า พ่อนายประตูปรับ ถ้าเช่นนั้นเชิญคุณหมอมมา

นายประตูปรับคำภรรยาเศรษฐีว่า อย่างนั้นขอรับ แล้วเข้าไปหาชวโกมารภักจ แล้วได้
แจ้งให้ทราบว่าคุณนาย ภรรยาเศรษฐีขอเชิญท่านเข้าไป

เริ่มรักษาภรรยาเศรษฐี

ลำดับนั้นชวโกมารภักจเข้าไปหาภรรยาเศรษฐี ครั้นแล้วตรวจดูความผันแปรของภรรยา
เศรษฐี แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ ผมต้องการเนยใสหนึ่งชองมือ ครั้น
ภรรยาเศรษฐีสั่งให้หาเนยใสหนึ่งชองมือมาให้แก่ชวโกแล้ว ชวโกมารภักจจึงหุงเนยใสหนึ่งชอง
มือนั้น กับยาต่างๆ ให้ภรรยาเศรษฐีนอนหงายบนเตียง แล้วให้หนักๆ ขณะนั้นเนยใสที่หนัก
นั้นได้พุ่งออกจากปาก จึงภรรยาเศรษฐีถ่มเนยใสนั้นลงในกระโถน สิ่งทาสีว่า แม่สาวใช้จงเอา
สาลีซิบเนยใสนี้ไว้ จึงชวโกมารภักจได้คิดว่า แปลกจริงพวกเรา แม่บ้านคนนี้ช่างสกปรก
เนยใสนี้จำเป็นจะต้องทิ้ง ยังใช้ให้ทาสีเอาสาลีซิบไว้ ส่วนยาของเราเรามีราคาแพงๆ มากกว่าปล่อยให้เสีย
แม่บ้านคนนี้จักให้ขวัญข้าวอะไรแก่เราบ้าง

ขณะนั้นภรรยาเศรษฐีสังเกตเห็นอาการอันแปลกของชวโกมารภักจ แล้วได้ถามคำนี้แก่
ชวโกมารภักจว่า อาจารย์ท่านแปลกใจอะไรหรือ

ช. เวลานี้ผมกำลังคิดอยู่ว่า แปลกจริงแม่บ้านคนนี้ช่างสกปรกเหลือเกิน เนยใส
จำเป็นจะต้องทิ้ง ยังใช้ให้ทาสีเอาสาลีซิบไว้ ส่วนยาของเราเรามีราคาแพงๆ มากกว่าปล่อยให้เสีย
แม่บ้านคนนี้จักให้ขวัญข้าวอะไรแก่เราบ้าง

ภ. อาจารย์ พวกดิฉันเชื่อว่าเป็นคนมีเหย้าเรือน จำเป็นจะต้องรู้จักสิ่งที่ควรสงวน
เนยใสนี้ยังต้องอยู่ใช้เป็นยาสำหรับทาเท้าพวกทาสหรือกรรมกรก็ได้ ใช้เป็นน้ำมันเติมตะเกียงก็ได้
อาจารย์ท่านอย่าได้คิดวิตกไปเลย คาขวัญข้าวของท่านจักไม่ลดน้อย

คราวนั้นชวโกมารภักจได้กำจัดโรคปวดศีรษะของภรรยาเศรษฐี ซึ่งเป็นมา ๓ ปีให้หาย
โดยวิธีนี้ตฤยาคราวเดียวเท่านั้น ครั้นภรรยาเศรษฐีหายโรคแล้ว ได้ให้รางวัลชวโกมารภักจเป็น
เงิน ๔,๐๐๐ กษาปณ์ บุตรเศรษฐีได้ทราบว่ามีมารดาของเรหายโรคแล้ว ได้ให้รางวัลเพิ่มอีก
๔,๐๐๐ กษาปณ์ บุตรสะใภ้ได้ทราบว่ามีแม่ผู้ของเราหายโรคแล้ว ก็ได้ให้รางวัล ๔,๐๐๐ กษาปณ์
เศรษฐีคิดทราบบว่า ภรรยาของเราหายโรคแล้ว ได้เพิ่มรางวัลให้อีก ๔,๐๐๐ กษาปณ์ และให้ทาส
ทาสี รถม้าอีกด้วย จึงชวโกมารภักจรับเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์ กับทาส ทาสี และรถม้าเดินม่ง
ไปพระนครราชคฤห์ ถึงพระนครราชคฤห์โดยลำดับ เข้าเฝ้าเจ้าชายอภัย ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า
เงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์ กับทาส ทาสี และรถม้านี้เป็นการกระทำครั้งแรกของเกล้ากระหม่อม ขอ
ได้ฝ่าพระบาททูลทวงพระกรุณาโปรดรับค่าเลี้ยงดูเกล้ากระหม่อมเกิด พระเจ้าข้า

พระราชกุมารรับสั่งว่า อย่าเลย พ่อนายชวโก ทรัพย์นี้จะเป็นของเจ้าคนเดียวเกิด และ
เจ้าจงสร้างบ้านอยู่ในวังของเราเถิด

ชวโกมารภักจทูลรับพระบัญชาเจ้าชายอภัยว่า เป็นพระกรุณายิ่งพระเจ้าข้า แล้วได้สร้าง
บ้านอยู่ในวังของเจ้าชายอภัย .

เรื่องพระเจ้าพิมพิสารทรงประชวรโรคจิตสติดวงงอก

[๑๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชทรงประชวรโรคจิตสติดวง
งอก พระภุชญาเณรพระโลहित พวกพระสนมเห็นแล้วพากันเย้ยหยันว่า บัดนี้พระเจ้าอยู่หัวทรง
มีโรค ต่อมาพระโลहितบังเกิดแก่พระองค์แล้ว ไม่นานเท่าไรนัก พระองค์จักปรส্তুติ พระราชา
ทรงเก้อเพราะคำเย้ยหยันของพวกพระสนมนี้ ต่อมาท้าวเธอได้ตรัสเล่าความนั้นแก่เจ้าชายอภัยว่า
พ่ออภัย พ่อป่วยเป็นโรคเช่นนั้นถึงกับภุชญาเณรโลहित พวกพระสนมเห็นแล้วพากันเย้ยหยันว่า
บัดนี้พระเจ้าอยู่หัวทรงมีโรค ต่อมาพระโลहितบังเกิดแก่พระองค์แล้ว ไม่นานเท่าไรนัก พระองค์
จักปรส্তুติ เอาเถอะ พ่ออภัย เจ้าช่วยหาหมอมชนิดที่พอจะรักษาพ่อได้ให้ทีเถิด

อ. ขอเดชะ นายชวโกผู้นี้เป็นหมอมประจำข้าพระพุทธเจ้า ยังหนุ่ม ทรงคุณวุฒิ เธอจัก
รักษาพระองค์ได้

พ. พ่ออภัย ถ้าเช่นนั้นเรอจงสั่งหมอมชวโก เขาจักได้รักษาพ่อ

ครั้งนั้นเจ้าชายอภัย สั่งชวโกมารภักจว่า พ่อนายชวโก เธอจงไปรักษาพระเจ้าอยู่หัว
ชวโกมารภักจรับสนองพระบัญชาว่าอย่างนั้นพระเจ้าข้า แล้วเอาเล็บตัดกยาเดินไปในราชสำนัก
ครั้นถึงแล้วเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระเจ้าพิมพิสาร
จอมเสนามาคธราชว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจักตรวจโรคของพระองค์ แล้วรักษาโรค
จิตสติดวงงอกของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช หายขาดด้วยทายาเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ครั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ทรงหายประชวรจึงรับสั่งให้สตรี ๕๐๐ นาง
ตกแต่งเครื่องประดับทั้งปวง ให้เปลื้องออกทำเป็นห่อแล้ว ได้มีพระราชโองการแก่ชวโกมาร-

*ภักจว่า พ่อนายชวโก เครื่องประดับทั้งปวงของสตรี ๕๐๐ นางนี้จงเป็นของเจ้า

ช. อย่าเลย พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์จงทรงโปรดระลึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพระพุทธเจ้า-

*พุทธเจ้าเกิด

พ. ถ้าอย่างนั้น เจ้าจงบำรุงเรากับพวกฝ่ายใน และภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธรูปเป็นประมุข
ชวโกมารกัจจตุลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นอย่างนั้นพระพุทธรูปเจ้าข้า .

เรื่องเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์

[๑๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล เศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์ป่วยเป็นโรคปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี
นายแพทย์ที่ตาปาโมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ขนเงินไปเป็นอันมาก
อนึ่ง เศรษฐีนั้นถูกนายแพทย์บอกคืน นายแพทย์บางพวกได้ทำนายไว้ว่า เศรษฐีคบดี
จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้ว่า จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗

ครั้งนั้นพวกคนร้ายราย ชาวพระนครราชคฤห์ได้มีความปริวิตกว่า เศรษฐีคบดีผู้นี้แล
มีอุปการะมากแก่พระเจ้าอยู่หัวและชาวนิคม แต่ท่านถูกนายแพทย์บอกคืนเสียแล้ว นายแพทย์
บางพวกทำนายไว้ว่า เศรษฐีคบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้ว่า
จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗ ก็ชวโกผู้นี้เป็นนายแพทย์หลวงที่หนุ่มทรงคุณวุฒิ ถ้าเช่นนั้นพวกเรา
พึงทูลขออนุญาตพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะให้รักษาเศรษฐีคบดี แล้วจึงพากันไปใน
ราชสำนัก ครั้นถึงแล้วได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลแด่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชว่า ขอ
เดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม เศรษฐีคบดีผู้นี้มีอุปการะมากแก่ได้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาทและชาวนิคม แต่ท่านถูกนายแพทย์บอกคืนเสียแล้ว นายแพทย์บางพวกทำนายไว้
อย่างนี้ว่า เศรษฐีคบดี จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้ว่า จักถึงอนิจกรรม
ในวันที่ ๗ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ขอได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีพระบรมราช
โองการสั่งนายแพทย์ชวโก เพื่อได้รักษาเศรษฐีคบดี

ครั้งนั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช ทรงมีพระราชดำรัสสั่งชวโกมารกัจจว่า
พอนายชวโก เจ้าจงไปรักษาเศรษฐีคบดี

ชวโกมารกัจจตุลรับสนองพระบรมราชโองการว่า อย่างนั้นขอเดชะ แล้วไปหาเศรษฐี
คบดี สังเกตอาการที่ผิดแปลกของเศรษฐีคบดีแล้ว ได้ถามเศรษฐีคบดีว่า ท่านคบดี
ถ้าฉันรักษาท่านหายโรค จะพึงมีรางวัลอะไรแก่ฉันบ้าง?

ค. ท่านอาจารย์ ทรัพย์สมบัติทั้งปวงจงเป็นของท่าน และตัวข้าพเจ้าก็ยอมเป็นทาส
ของท่าน

ซี. ท่านคบดี ท่านอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ค. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ท่านอาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ค. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ท่านอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ค. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้

ครั้งนั้น ชวโกมารกัจจให้เศรษฐีคบดีนอนบนเตียง มัดไว้กับเตียงกลกหนึ่งศีรษะ
เปิดรอยประสานกระโหลกศีรษะ นำสัตว์มีชีวิตออกมาสองตัว แล้วแสดงแก่ประชาชนว่า
ท่านทั้งหลายจงดูสัตว์มีชีวิต ๒ ตัวนี้ เล็กตัวหนึ่ง ใหญ่ตัวหนึ่ง พวกอาจารย์ที่ทำนายไว้ว่า
เศรษฐีคบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ เพราะท่านได้เห็นสัตว์ตัวใหญ่นี้ มันจักจะกินมันสมอง
ของเศรษฐีคบดีในวันที่ ๕ เศรษฐีคบดีถูกมันจะกินสมองหมด ก็จักถึงอนิจกรรม สัตว์
ตัวใหญ่นี้ ชื่อว่าอันอาจารย์พวกนั้นเห็นถูกต้องแล้ว ส่วนพวกอาจารย์ที่ทำนายไว้ว่า
เศรษฐีคบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗ เพราะท่านได้เห็นสัตว์ตัวเล็กนี้ มันจักจะกินมันสมอง
ของเศรษฐีคบดีในวันที่ ๗ เศรษฐีคบดีถูกมันจะกินมันสมองหมด ก็จักถึงอนิจกรรม สัตว์
ตัวเล็กนี้ ชื่อว่าอันอาจารย์พวกนั้นเห็นถูกต้องแล้ว ดังนี้ แล้วปิดแนวประสานกระโหลกศีรษะ
เย็บหนึ่งศีรษะแล้วได้ทนายสมานแผล

ครั้นล่วงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคบดีได้กล่าวคำนี้ต่อชวโกมารกัจจว่า ท่านอาจารย์
ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือน
ได้ดังนี้ มีไชหรือ?

ค. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอน
ข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนเถิด

ครั้นล่วงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคบดี ได้กล่าวคำนี้ต่อชวโกมารกัจจว่า ท่านอาจารย์
ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้
ดังนี้ มีไชหรือ?

ค. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอน
ข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงนอนหงายตลอด ๗ เดือนเถิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ครั้นล่วงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคบคิด ได้กล่าวคำนี้ต่อชิวโกมารักจิว ท่านอาจารย์
ข้าพเจ้าไม่อาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบคิด ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้
ดังนี้ มีไข้หรือไม่?

ศ. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนหงาย
ตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคบคิด ถ้าฉันไม่บอกท่านไว้ ท่านก็นอนเท่านั้นไม่ได้ แต่ฉันทราบอยู่ก่อน
แล้วว่า เศรษฐีคบคิดจักหายโรคในสามสัปดาห์ ลูกขึ้นเกิด ท่านหายป่วยแล้ว ท่านจงรู้
จะได้รางวัลอะไรแก่ฉัน

ศ. ท่านอาจารย์ ก็ทรัพย์สินสมบัติทั้งปวงจงเป็นของท่าน ตัวข้าพเจ้าก็ยอมเป็นทาสของท่าน

ซี. อย่าเลย ท่านคบคิด ท่านอย่าได้ให้ทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดแก่ฉันเลย และท่านก็
ไม่ต้องยอมเป็นทาสของฉัน ท่านจงทูลเกล้าถวายทรัพย์สินแก่พระเจ้าอยู่หัว แสวงษาปณั ให้ฉัน
แสวงษาปณัก็พอแล้ว

ครั้นเศรษฐีคบคิดหายป่วย ได้ทูลเกล้าถวายทรัพย์สินแด่พระเจ้าอยู่หัว แสวงษาปณั ได้ให้
แก่ชิวโกมารักจิว แสวงษาปณั .

เรื่องบุตรเศรษฐีป่วยโรคเนื้องอกที่ลำไส้

[๑๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล เศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสีผู้เล่นกีฬาหอคะเมน ได้ป่วย
เป็นโรคเนื้องอกที่ลำไส้ ข้าราชการที่เธอติ่มเข้าไปกิติ ข้าราชการที่เธอรับประทานกิติ ไม่ยอม อัจจระ
และปัสสาวะออกไม่สะดวก เพราะโรคนั้น เธอจึงซบผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณซบซิด
เหลืองขึ้นๆ มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ครั้นนั้นเศรษฐีชาวพระนครพาราณสีได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า
บุตรของเราได้เจ็บป่วยเช่นนั้น ข้าราชการที่เธอติ่มกิติ ข้าราชการที่เธอรับประทานกิติ ไม่ยอม
อัจจระและปัสสาวะออกไม่สะดวก บุตรของเรานั้นจึงซบผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณซบซิด
เหลืองขึ้นๆ มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เพราะโรคนั้น ถ้ากระไร เราพึงไปพระนครราชคฤห์แล้วทูลขอ
นายแพทย์ชิวโกตอพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะได้รักษาบุตรของเรา ต่อแต่นั้นเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์
แล้ว เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช แล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะฯ บุตรของ
ข้าพระพุทธเจ้าได้เจ็บป่วยเช่นนั้น ข้าราชการที่เธอติ่มกิติ ข้าราชการที่เธอรับประทานกิติ ไม่ยอม
อัจจระและปัสสาวะออกไม่สะดวก เธอจึงซบผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณซบซิด เหลืองขึ้นๆ
มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เพราะโรคนั้น ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ขอใต้ฝ่าละอองธุลี-

* พระบาทสมเด็จพระบรมราชโองการสั่งนายแพทย์ชิวโก เพื่อจะได้รักษาบุตรของข้าพระพุทธเจ้า
ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช ได้ทรงมีพระราชดำรัสสั่งชิวโกมารักจิวว่า
ไปเกิด พ่อนายชิวโก เจ้าจงไปพระนครพาราณสี แล้วรักษาบุตรของเศรษฐีชาวกรุงพาราณสี
ชิวโกมารักจิวทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า อย่างนั้นขอเดชะฯ แล้วไปพระนคร
พาราณสี เข้าไปหาเศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสี สังเกตอาการที่ผิดแปลกของเศรษฐีบุตรชาว
พระนครพาราณสี เชิญประชาชนให้ออกไปเสีย ชิงม่านมัดเศรษฐีบุตรไว้กับเสา ให้ภรรยาอยู่
ข้างหน้า ผ่านห้อง นำเนื้องอกที่ลำไส้ ออกแสดงแก่ภรรยาว่า เธอจงดูความเจ็บป่วยของสามีเธอ
ข้าราชการที่สามีเธอติ่มกิติ ข้าราชการที่สามีเธอรับประทานกิติ ไม่ยอม อัจจระและปัสสาวะออก
ไม่สะดวก เพราะโรคนั้น สามีเธอนี้จึงซบผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณซบซิด เหลืองขึ้นๆ
มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็นดังนี้ แล้วตัดเนื้องอกในลำไส้ ออก สอดใส่ลำไส้กลับดังเดิม แล้วเย็บ
หนังท้องพายสมานแผล ต่อมาไม่นานเท่าไรนัก เศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสี ได้หายโรคแล้ว
ครั้นนั้น เศรษฐีชาวพระนครพาราณสีคิดว่า บุตรของเราหายโรคพ้นอันตรายแล้ว จึงให้
รางวัลแก่ชิวโกมารักจิวเป็นเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณั ชิวโกมารักจิวรับเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณั นั้น
เดินทางกลับมาสู่พระนครราชคฤห์ตามเดิม .

เรื่องพระเจ้าจันท์พิชิตทรงประชวรโรคผอมเหลือง

[๑๓๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิชิตราชาในกรุงอุชเชนี ทรงประชวรโรคผอมเหลือง
นายแพทย์ที่ใหญ่มาก มีชื่อเสียงโด่งดังหลายคน มารักษา ก็ไม่อาจทำให้โรคนั้นหาย ได้ขเงินไป
เป็นอันมาก ครั้นนั้น พระเจ้าพิชิตได้ส่งราชทูตถือพระราชสาส์น ไปในพระราชสำนักพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามาครราช มีใจความว่า หม่อมฉันเจ็บป่วยเป็นอย่างนั้น ขอพระราชทาน
พระบรมราชวโรกาส ขอพระองค์โปรดสั่งหมอชิวโก เขาก็รักษาหม่อมฉัน จึงพระเจ้าพิมพิสาร
จอมเสนามาครราช ได้ดำรัสสั่งชิวโกมารักจิวว่า ไปเกิด พ่อนายชิวโก เจ้าจงไปเมืองอุชเชนี
รักษาพระเจ้าพิชิต

ชิวโกมารักจิวทูลรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วเดินทางไปเมืองอุชเชนี เข้าไปใน
พระราชสำนัก แล้วเข้าเฝ้าพระเจ้าพิชิต ได้ตรวจอาการที่ผิดแปลกของพระเจ้าพิชิต แล้วได้
กราบทูลคำนี้แต่ทว่าเธอว่า ขอเดชะฯ ข้าพระพุทธเจ้าจักหุงเนยใส พระองค์จักเสวยเนยใส

พระเจ้าพิชิตรับสั่งห้ามว่า อย่าเลย พ่อนายชิวโก ท่านวันเนยใสเสีย อาจรักษาเรา
ให้หายโรคได้ด้วยวิธีใด ท่านจงทำวิธีนั้นเกิด เนยใสเป็นของน่าเกลียด น่าสะอิดสะเอียน
สำหรับฉัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ขณะนั้น ชิวโกมารักจ๋อได้มีความปริวิตกว่า พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้แล ทรงประชวร เช่นนี้ เราเว้นเนยใสเสีย ไม่อาจรักษาพระองค์ให้หายโรคได้ เอาละเราควรงหนยใสให้มีสี กลิ่น รส เหมือนน้ำฝาด ดังนี้ แล้วได้หรงหนยใสด้วยเกสขนานาชนิด ให้มีสี กลิ่น รส เหมือนน้ำฝาด ครั้นแล้วจกคิดได้ว่า เนยใสที่พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้เสวยแล้ว เมื่อย่อย จักทำให้เรอ พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงเกรียวกราด จะพึงรับสั่งให้พิฆาตเราเสียก็ได้ ถ้ากระไร เราพึงทูลลาไว้ก่อน วันต่อมาจึงไปในพระราชสำนัก เข้าเฝ้าพระเจ้าปชโชต แล้วได้กราบทูลคำนี้ แต่ท้าวเธอว่า ขอเดชะ ฯ พวกข้าพระพุทธเจ้าชื่อว่าเป็นนายแพทย์ จักถอนรากไม้มาผสมยาชัว เวลาครู่หนึ่งเช่นที่ประสงค่นั้น ขอประทานพระบรมราชาโรกาส ขอฝ่าละอองธุลีพระบาท จงทรงมี พระราชโองการตรัสสั่งเจ้าพนักงานในโรงราชพาหนะและที่ประตู่ทั้งหลายว่า หมอชิวกต้องการ ไปด้วยพาหนะใด จงไปด้วยพาหนะนั้น ปรารถนาไปทางประตูใด จงไปทางประตูนั้น ต้องการ ไปเวลาใด จงไปเวลานั้น ปรารถนาจะเข้ามาเวลาใด จงเข้ามาเวลานั้น จึงพระเจ้าปชโชตได้มี พระราชดำรัสสั่งเจ้าพนักงานในโรงราชพาหนะและที่ประตู่ทั้งหลาย ตามที่หมอชิวกราทูลขอ บรมราชานุญาตไว้ทุกประการ

ก็โดยสมยนั้นแล พระเจ้าปชโชตมีช้างพังช็อกทหวดี เดินทางได้วันละ ๕๐ โยชน์ จึงหมอชิวโกมารักจ๋อได้ทูลถวายเนยใสนั้นแต่พระเจ้าปชโชตด้วยกราบทูลว่า ขอได้ฝ่าละออง ธุลีพระบาทจงเสวยน้ำฝาด ครั้นให้พระเจ้าปชโชตเสวยเนยใสแล้วก็ไปโรงช้างหนีออกจากพระนคร ไปโดยช้างพังช็อกทหวดี ขณะเดียวกันนั้น เนยใสที่พระเจ้าปชโชตเสวยนั้นย่อย ได้ทำให้ทรงเรอขึ้น จึงพระเจ้าปชโชตได้รับสั่งแก่พวกมหาดเล็กว่า พนายทั้งหลาย เราถูกหมอชิวกชาติชัวลวงให้ดื่ม เนยใส พวกเจ้าจงค้นจับหมอชิวกมาเร็วไว

พวกมหาดเล็กกราบทูลว่า หมอชิวกหนีออกจากพระนครไปโดยช้างพังช็อกทหวดีแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

ก็โดยสมยนั้นแล พระเจ้าปชโชตมีมหาดเล็กช็อกกาะ ซึ่งอาศัยเกิดกับอมมนุษย์ เดินทาง ได้วันละ ๖๐ โยชน์ จึงพระเจ้าปชโชตดำรัสสั่งกาะมหาดเล็กว่า พอนายกาะ เจ้าจงไปเชิญ หมอชิวกกลับมา ด้วยอ้างว่า ท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้เชิญท่านกลับไป ขึ้นชื่อว่า หมอเหล่านี้ไม่มีมารยาดีมาก เจ้าอย่ารับวัดถูอะไรๆ ของเขา

ครั้งนั้น กาะมหาดเล็กได้เดินไปทันชิวโกมารักจ๋อ ผู้กำลังรับประทานอาหารมือเข้า ในระหว่างทางเขตพระนครโกสัสมพี จึงได้เรียนแก่ชิวโกมารักจ๋อว่า ท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัว รับสั่งให้เชิญท่านกลับไป

ชิวโกมารักจ๋อตอบว่า พอนายกาะ ท่านจงรออยู่เพียงชั่วเวลาที่เรารับประทานอาหาร เชิญท่านรับประทาน อาหารด้วยกันเถิด

ก. ช้างเถิดท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัวดำรัสสั่งข้าพเจ้าไว้ว่า พอนายกาะ ขึ้นชื่อว่า หมอเหล่านี้ไม่มีมารยาดีมาก อย่ารับวัดถูอะไรๆ ของเขา

ทันใดนั้น ชิวโกมารักจ๋อ ได้แยกขาทางเล็บ พลงงเคี้ยวมะขามป้อม และดื่มน้ำ รับประทาน แล้วได้ร้องเชื้อเชิญกาะมหาดเล็กว่า เชิญพอนายกาะมาเคี้ยวมะขามป้อมและ ดื่มน้ำรับประทานด้วยกัน จึงกาะมหาดเล็กคิดว่า หมอคนนี้เป็นกำลังเคี้ยวมะขามป้อมและดื่มน้ำ รับประทาน คงไม่มีอะไรจะให้โทษ แล้วเคี้ยวมะขามป้อมครึ่งผล และดื่มน้ำรับประทาน มะขามป้อมครึ่งผลที่เขาเคี้ยวขึ้น ได้ระบายอุจจาระออกมาในที่นั้นเอง

ครั้งนั้น กาะมหาดเล็กได้เรียนถามชิวโกมารักจ๋อว่า ท่านอาจารย์ ชีวิตของข้าพเจ้า จะรอดไปได้หรือ?

ชิวโกมารักจ๋อตอบว่า อย่ากลัวเลย พอนายกาะ ท่านจักไม่มีอันตราย แต่พระเจ้า- * อยู่หัวทรงเกรียวกราด จะพึงรับสั่งให้พิฆาตเราเสียก็ได้ เพราะเหตุนี้ เราไม่กลับละ แล้วมอบ ช้างพังช็อกทหวดีแก่นายกาะ เดินทางไปพระนครราชคฤห์ รอนแรมไปโดยลำดับ ถึงพระนคร ราชคฤห์แล้วเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งว่า พอนายชิวก เจ้าไม่กลับไปนั้นชื่อว่าได้ทำถูกแล้ว เพราะ พระราชาองค์นั้นเหี้ยมโหด จะพึงสั่งให้สำเร็จโทษเจ้าเสียก็ได้

ครั้นพระเจ้าปชโชตทรงหายประชวร ทรงส่งราชทูตไปที่สำนักชิวโกมารักจ๋อว่า เชิญหมอ ชิวกมา เราจักให้พร

ชิวกราทูลตอบไปว่า ไม่ต้องไปก็ได้ พระพุทธเจ้าข้า ขอได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จงทรงโปรดอนุสรณ์ถึงความดีของข้าพระพุทธเจ้า .

พระราชทานผ้าสี ไวกะ

ก็โดยสมยนั้นแล ผ้าสี ไวกะคู่หนึ่งบังเกิดแก่พระเจ้าปชโชต เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐ มีชื่อเด่น อุดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่ ตั้งหลายร้อยคู่ หลายพันคู่ หลายแสนคู่

ครั้นนั้น พระเจ้าปชโชต ทรงส่งผ้าสี ไวกะคู่หนึ่งไปพระราชทานแก่ชิวโกมารักจ๋อ จึงชิวโกมารักจ๋อได้มีความดำริว่าผ้าสี ไวกะคู่นี้ พระเจ้าปชโชตส่งมาพระราชทาน เป็นผ้าเนื้อ ดีเลิศ ประเสริฐ มีชื่อเด่น อุดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ตั้งหลายร้อยคู่ หลายพันคู่ หลายแสนคู่ นอกจากพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น หรือพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามหาราชแล้ว ใครอื่นไม่ควรอย่างยิ่งเพื่อใช้ผ้าสาลีไวยกะ
คู่นี้ .

พระผู้มีพระภาคเสวยพระโอสถถ่าย

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระกายของพระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ
จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ กายของตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอัน
เป็นโทษ ตถาคตต้องการจะฉนินยาถ่าย .

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เดินไปหาชวิกโกมารภัจจ ครั้นถึงแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะชวิก-

*โกมารภัจจว่า ท่านชวิก พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ พระตถาคต
ต้องการจะเสวยพระโอสถถ่าย ชวิกโกมารภัจจกล่าวว่า พระคุณเจ้า ถ้าอย่างนั้น ขอท่านจงโปรด
ทำพระกายของพระผู้มีพระภาคให้ชุ่มชื้นสัก ๒-๓ วัน

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ทำพระกายของพระผู้มีพระภาคให้ชุ่มชื้น ๒-๓ วันแล้ว
เดินไปหาชวิกโกมารภัจจ ครั้นถึงแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะชวิกโกมารภัจจว่า

ท่านชวิก พระกายของพระตถาคตชุ่มชื้นแล้ว บัดนี้ ท่านรู้กาลอันควรเถิด

ครั้งนั้น ชวิกโกมารภัจจได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า การที่เราจะพึงทูลถวาย พระโอสถ
ถ่ายที่หยาบแด่พระผู้มีพระภาคนั้น ไม่สมควรเลย ถ้ากระไร เราพึงอบก้านอบล ๓ ก้านด้วยยา
ต่างๆ แล้วทูลถวายพระตถาคต ครั้นแล้ว ได้ออบก้านอบล ๓ ก้านด้วยยาต่างๆ แล้วเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว ได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่หนึ่งแด่พระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสุตก้านอบลก้านที่ ๑ นี้ การทรงสุตก้านอบลนี้จักยัง
พระผู้มีพระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง แล้ว ได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่ ๒ แด่พระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสุตก้านอบลก้านที่ ๒ นี้ การทรงสุตก้านอบลนี้จักยังพระผู้มี
พระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง แล้ว ได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่ ๓ แด่พระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสุตก้านอบลก้านที่ ๓ นี้ การทรงสุตก้านอบลนี้จักยัง
พระผู้มีพระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง ด้วยวิธีนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายถึง ๓๐ ครั้ง

ครั้นชวิกโกมารภัจจ ทูลถวายพระโอสถถ่ายแด่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป ขณะเมื่อชวิกโกมารภัจจเดินออกไปนอกชุ้ม
ประตูแล้ว ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า เราทูลถวายพระโอสถถ่ายแด่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ
๓๐ ครั้ง พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่าย
ครบ ๓๐ ครั้ง จักให้ถ่ายเพียง ๒๕ ครั้ง แต่พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วจักทรงสร้างพระกาย ครั้นสร้าง
พระกายแล้ว จักถ่ายอีกครั้งหนึ่ง อย่างนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของชวิกโกมารภัจจด้วยพระทัยแล้ว
รับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ ชวิกโกมารภัจจ กำลังเดินออกนอกชุ้มประตูวิหารนี้
ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า เราถวายพระโอสถถ่ายแด่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว
พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง
จักให้ถ่ายเพียง ๒๕ ครั้ง แต่พระผู้มีพระภาคทรงสร้างพระกาย ครั้นสร้างพระกายแล้วจักถ่ายอีก
ครั้งหนึ่ง อย่างนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง อานนท์ถ้าอย่างนั้น เธอจงจัดเตรียม
น้ำร้อนไว้

พระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว จัดเตรียมน้ำร้อนไว้ถวายต่อมา ชวิกโกมารภัจจ
ไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วหรือ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. เราถ่ายแล้ว ชวิก

ช. พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้ากำลังเดินออกนอกชุ้มประตูวิหารนี้ ได้มีความ
ปริวิตกตั้งนี้ว่า เราถวายพระโอสถถ่ายแด่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว พระกายของ
พระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง
แต่พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วจักทรงสร้างพระกาย ครั้นสร้างพระกายแล้วจักถ่ายอีกครั้งหนึ่งอย่างนี้
พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงโปรดสร้างพระกาย
ขอพระสคตจงโปรดสร้างพระกาย

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสร้างน้ำอุ่น ครั้นสร้างแล้ว ทรงถ่ายอีกครั้งหนึ่งอย่างนี้
เป็นอันพระผู้มีพระภาคทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง ลำดับนั้น ชวิกโกมารภัจจ ได้กราบทูลคำนี้แด่
พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคไม่ควรเสวยพระกระยาหารที่ปรุงด้วยน้ำต้มผัก
ต่างๆ จนกว่าจะมีพระกายเป็นปกติ

ต่อมาไม่นานนัก พระกายของพระผู้มีพระภาคได้เป็นปกติแล้ว .

กราบทูลขอพร

ครั้งนั้น ชวิกโกมารภัจจ ถือน้ำสาลีไวยกะคู่นั้น ไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคม
พระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ชวิกโกมารภัจจนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้
แด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขอประทานพรต่อพระผู้มีพระภาคสักอย่างหนึ่ง พระพุทธ-

*เจ้าข้า

- ภ. พระตถาคตทั้งหลายเลิกให้พรเสียแล้ว ชิวก
- ซี. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพรที่สมควรและไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า
- ภ. จงวามาเถิด ชิวก

ซี. พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์ทรงถือผ้าบังสกุลเป็นปกติอยู่ ผ้า
สีไวยกะของข้าพระพุทธเจ้าคุณนี้ พระเจ้าปิยโชตทรงส่งมาพระราชทาน เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐ
มีชื่อเสียงเด่นอดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่ ตั้งหลายร้อยคู่
หลายพันคู่ หลายแสนคู่ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้าคู่สีไวยกะของข้า
พระพุทธเจ้า และขอจงทรงพระพุทธานุญาตหตติจิวรแก่พระสงฆ์ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .
พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้าคู่สีไวยกะแล้ว ครั้นแล้วทรงชี้แจงให้ชิวกโกมารภัจจ เห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ว่าเริงด้วยธรรมิกถา ครั้นชิวกโกมารภัจจ อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง
ให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ว่าเริงด้วยธรรมิกถา แล้วลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
ทำประทักษิณกลับไป .

พระพุทธานุญาตหตติจิวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสิ่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตหตติจิวร รูปใด
ปรารภณา จงถือผ้าบังสกุล รูปใดปรารภณา จงถือผ้าบังสกุล รูปใดปรารภณา จงยินดีหตติ
จิวร แต่เราสรรเสริญการยินดี ด้วยปัจจัยตามมีตามได้ .

[๑๓๖] ประชาชนในพระนครราชคฤห์ได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตหตติ
จิวรแก่ภิกษุทั้งหลาย ต่างพากันยินดีว่าเริงว่า บัดนี้แล พวกเรจักถวายทาน จักบำเพ็ญบุญ
เพราะพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตหตติจิวรแก่ภิกษุทั้งหลาย เพียงวันเดียวเท่านั้น จิวรหลายพัน
ผืนได้เกิดขึ้นในพระนครราชคฤห์ ประชาชนชาวชนบทได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต
หตติจิวรแก่ภิกษุทั้งหลาย ต่างพากันยินดีว่าเริงว่า บัดนี้แล พวกเรจักถวายทาน จักบำเพ็ญบุญ
เพราะพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตหตติจิวรแก่ภิกษุทั้งหลาย เพียงวันเดียวเท่านั้น จิวรหลาย
พันผืนได้เกิดขึ้นแม้ในชนบท .

พระพุทธานุญาตผ้าป่าวาระและผ้าโกเชาว์

[๑๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ผ้าป่าวาระเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าป่าวาระ
ผ้าป่าวาระแกมใหม่ เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี-

*พระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าป่าวาระแกมใหม่
ผ้าโกเชาว์เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าโกเชาว์ .

ปฐมภาณวาร จบ .

พระพุทธานุญาตผ้ากัมพล

[๑๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้ากาสิทรงพระกรุณาส่งผ้ากัมพล มีราคาครึ่งกาสิ
คือ ควรราคากึ่งกาสิ มาพระราชทานแก่ชิวกโกมารภัจจ ครั้นนั้น ชิวกโกมารภัจจรับพระราชทาน
ผ้ากัมพลราคากึ่งกาสินั้นแล้ว เข้าไปในพทธสำนัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ชิวกโกมารภัจจนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แต่พระผู้มี-
*พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ผ้ากัมพลของข้าพระพุทธเจ้าผืนนี้ราคาครึ่งกาสิ คือ ควรราคากึ่งกาสิ
พระเจ้ากาสิทรงพระกรุณาส่งมาพระราชทาน ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้ากัมพล
ของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพระพุทธเจ้า ตลอดกาลนานด้วยเถิด
พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้ากัมพล ครั้นแล้วทรงชี้แจงให้ชิวกโกมารภัจจ เห็นแจ้ง สมათาน
อาจหาญ ว่าเริง ด้วยธรรมิกถา ครั้นชิวกโกมารภัจจ อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้เห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ว่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้วลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ
กลับไป .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสิ่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้ากัมพล .

พระพุทธานุญาตหตติจิวร ๖ ชนิด

[๑๓๙] ก็โดยสมัยนั้นแล จิวรทั้งเนื้อดีและเลวเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลาย
ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า จิวรชนิดไหนหนอแล พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต ชนิดใดไม่ทรงอนุญาต
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตจิวร ๖ ชนิด คือจิวรทำด้วยเปลือกไม้ ๑ ทำด้วยฝ้าย ๑ ทำด้วยไหม ๑ ทำด้วย
ขนสัตว์ ๑ ทำด้วยปาน ๑ ทำด้วยของเจือกัน ๑

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายที่ยินดีหตติจิวรนั้นพากันรังเกียจ ไมยนต์ผ้าบังสกุลด้วยคิดว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตจิวรอย่างเดียวกันนั้น ไม่ใช่ ๒ อย่าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
*พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ยินดีคบดีจิวร
ยินดีผ้าบังสุกุลได้ แต่เราสรรเสริญความสันโดษด้วยจิวรทั้งสองนั้น .

เรื่องขอส่วนแบ่ง

[๑๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท
บางพวกแวะเข้าสสาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกไม่รอคอย บรรดาภิกษุที่แวะเข้าสสาน
เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกที่ไม่รอคอยนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ขอท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุพวกนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราไม่ให้
ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงไม่รอคอยแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้ไม่
ปรารถนา ไม่ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่ไม่รอคอย .

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท บางพวกแวะเข้าสสาน
เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกรอคอยอยู่ บรรดาพวกที่แวะเข้าสสานเพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น
ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกภิกษุที่รอคอยอยู่นั้น พูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้
ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุพวกนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้
ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงไม่แวะเข้าไปแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย
ผู้ไม่ปรารถนา ก็ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่รอคอย .

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท บางพวกแวะเข้า
สสานก่อน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกแวะเข้าทีหลัง บรรดาภิกษุที่แวะเข้าสสานก่อน
เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกภิกษุที่แวะเข้าทีหลัง ไม่ได้จึงพูดอย่างนี้ว่า
อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุเหล่านั้นตอบอย่างนี้ว่า
พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงแวะเข้าไปทีหลังแล้ว
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายผู้ไม่ปรารถนา ไม่ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่แวะเข้าไปทีหลัง .

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท ภิกษุเหล่านั้นแวะเข้า
สสาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลพร้อมกัน บางพวกได้ผ้าบังสุกุลบางพวกไม่ได้ พวกที่ไม่ได้พูด
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุเหล่านั้นตอบ
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน ทำไมพวกท่านจึงหาไม่ได้
แล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ไม่ปรารถนาก็ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุทั้งหลายที่แวะเข้าไปพร้อมกัน .

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท ภิกษุเหล่านั้น
นัดแนะกันแล้วแวะเข้าสสาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกได้ผ้าบังสุกุล บางพวกไม่ได้
พวกที่ไม่ได้พูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุ
เหล่านั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน ทำไมพวกท่าน
จึงหาไม่ได้แล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า
ดุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ไม่ปรารถนาก็ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่นัดแนะ
กันไว้แล้วแวะเข้าไป .

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้รับจิวร

[๑๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนถือจิวรมาสู่อาราม พวกเขาหาภิกษุเจ้าหน้าที่รับ
ไม่ได้จึงนำกลับไป จิวรเกิดขึ้นน้อย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี-

*พระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕
เป็นเจ้าหน้าที่รับจิวร คือ

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมมา
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจิวรจำนวนที่รับไว้ และยังมีได้รับ

วิธีสมมติ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ .

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจิวร นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจิวร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
การสมมติภิกษุมิฆิณีให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง
ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สงฆ์สมมติภิกษุมิฆิณีให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวรแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้เก็บจีวร

[๑๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร รับจีวรแล้วทิ้งไว้ใน
ที่นั้นแหละ แล้วหลีกไป จีวรเสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕
เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจีวรจำนวนที่เก็บไว้ และยังมีได้เก็บ
วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ .

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติภิกษุมิฆิณีให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมิฆิณีให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร
การสมมติภิกษุมิฆิณีให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง
ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สงฆ์สมมติภิกษุมิฆิณี ให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

พระพุทธานุญาตเรือนคัลัง

[๑๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร ได้เก็บจีวรไว้ในมณฑป
บ้าง ที่โคนไม้บ้าง ที่ชายคาบ้าง ที่กลางแจ้งบ้าง จีวรถูกหนูกัดบ้าง ถูกปลวกกินบ้าง ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้สมมติ วิหาร เฝิง เรือนชั้น เรือนโล้น หรือถ้า ที่สงฆ์จำหมายให้เป็นเรือนคัลัง .

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศ
ให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติวิหารมิฆิณีให้เป็นเรือนคัลัง นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติวิหารมิฆิณีให้เป็นเรือนคัลัง การ
สมมติวิหารมิฆิณีให้เป็นเรือนคัลัง ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่
ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สงฆ์สมมติวิหารมิฆิณี ให้เป็นเรือนคัลังแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้า
ทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาเรือนคัลัง

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล จีวรในเรือนคัลังของสงฆ์ ไม่มีคนเฝ้า ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้
สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลัง คือ :-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจีวรจำนวนที่รักษา และยังมีได้รักษา
วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลลัง นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษา
เรือนคัลลัง การสมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลลัง ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สงฆ์สมมติ ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลลังแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้
จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลลัง

[๑๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคัลลัง ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่พึงย้ายเจ้าหน้าที่ผู้รักษาเรือนคัลลัง รูปใดย้าย ต้องอาบัติทุกกฏ .

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้แจกจีวร

[๑๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล จีวรในเรือนคัลลังของสงฆ์มีมาก ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์
ผู้อยู่พร้อมหน้าแจก .

สมัยต่อมา สงฆ์ทั้งปวงกำลังแจกจีวร ได้ส่งเสียงอื้ออึง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร คือ :-

๑. ไม่ถึงความล่าเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความล่าเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความล่าเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความล่าเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจีวรจำนวนที่แจกแล้ว และยังมีได้แจก

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้วสงฆ์พึงสมมติ
ภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร
การสมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวรแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า ควรแจกจีวร
อย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสแนะวิธีแจกว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คัดเลือกผ้าก่อน แล้วตีราคาคิดถัวกัน นับภิกษุ ผูกผ้าเป็นมัดๆ
แล้วตั้งสวนจีวรไว้ .

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร ได้มีความปริวิตกว่า พึงให้สวนจีวรแก่
สามเณรอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้มอบสวนกึ่งหนึ่งให้แก่พวกสามเณร .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งปรารถนาจะรีบเดินทางไปกับสวนของตน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้มอบ
สวนของตนแก่ภิกษุผู้รีบเดินทางไป .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง ปรารถนาจะรีบเดินทางไปกับสวนพิเศษ ภิกษุทั้งหลายกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้
มอบสวนพิเศษในเมื่อให้สิ่งทดแทนสมกัน .

ครั้งนั้น ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกจีวรคิดว่า พึงให้สวนจีวรอย่างไรหนอ คือ พึงให้ตามลำดับ
ภิกษุผู้มา หรือพึงให้ตามลำดับภิกษุผู้แก่พรรษา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมยอมส่วนที่บกพร่อง แล้วทำการ
จับสลาก .

พระพุทธานุญาตน้ำย้อมเป็นต้น

[๑๔๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายย้อมจีวรด้วยโคลมัยบ้าง ด้วยดินแดงบ้าง
จีวรมีสีคล้ำ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำย้อม ๖ อย่าง คือ น้ำย้อมเกิดแต่รากหรือเง่า ๑ น้ำย้อมเกิดแต่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ต้นไม้ ๑ น้ำย่อมเกิดแต่เปลือกไม้ ๑ น้ำย่อมเกิดแต่ใบไม้ ๑ น้ำย่อมเกิดแต่ดอกไม้ ๑ น้ำย่อม
เกิดแต่ผลไม้ ๑ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายย่อมจิวรด้วยน้ำย่อมที่เย็น จิวรมีกลิ่นสาบ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
หม้อย่อมขนาดเล็กเพื่อตม่น้ำย่อม .

น้ำย่อมล้นหม้อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ผูกตะกร้อกันล้น .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายไม่มีน้ำย่อมตม่น้ำแล้ว หรือยังไม่ตม่น้ำ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หยดหยาด
น้ำลงในน้ำ หรือหลังเล็บ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายยกหม้อน้ำย่อมลง ทำหม้อกลิ้งไป หม้อแตก ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตกระบายตม่น้ำย่อมอันเป็นภาชนะมีตม่น้ำ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายไม่มีภาชนะสำหรับย้อม จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอ่างสำหรับย้อม หม้อสำหรับย้อม .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายขย่ำจิวรในถาดบ้าง ในบาตรบ้าง จิวรขาดปริ ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตรางสำหรับย้อม .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายตากจิวรบนพื้นดิน จิวรเปื้อนฝุ่น ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเครื่อง
รองทำด้วยหญ้า .

เครื่องรองทำด้วยหญ้าถูกปลวกกัด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวจิวร สายระเดีย .

ภิกษุทั้งหลายตากจิวรตอนกลาง น้ำย่อมหยดออกทั้งสองชาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ผูก
มมจิวรไว้ .

มมจิวรชำรุด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตด้ายผูกมมจิวร .

น้ำย่อมหยดออกชายเดียว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ย้อมจิวรพลิกกลับไปกลับมา แต่เมื่อ
หยาดน้ำยังหยดไม่ขาดสาย อย่าหลีกไป .

สมัยต่อมา จิวรเป็นผ้าเนื้อแข็ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้จุ่มลงในน้ำ .

สมัยต่อมา จิวรเป็นผ้ากระด้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทุบด้วยฝ่ามือ .

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามใช้จิวรที่ไม่ตัด

[๑๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ใช้จิวรที่ไม่ได้ตัด ใช้จิวรที่ย้อมน้ำผาด
มีสีเหมือนนาซ้าง ประชาชนจึงพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้จิวร
ที่มีได้ตัด รูปได้ใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธรูปขานให้แต่งจิวร

[๑๔๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ตามพระพุทธานุชาภิรมย์
แล้วเสด็จพระพุทธานุชาภิรมย์ไปทางทักษิณาคิริชนบท พระองค์ทอดพระเนตรเห็นนาของชาวมคธ
ซึ่งเขาพุนดินขึ้นเป็นคันนาสี่เหลี่ยม พุนดินยาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง พุนดินนาคันใน
ระหว่างๆ ด้วยคันนาสั้นๆ พุนดินนาเชื่อมกันตั้งทาง ๔ แพร่ง ตามที่ซึ่งคันนากับคันนาผ่านตัด
กันไป ครั้นแล้ว รับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์เธอเห็นนาของชาวมคธ ซึ่งเขาพุนดิน
ขึ้นเป็นคันนาสี่เหลี่ยมพุนดินยาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง พุนดินนาคันในระหว่างๆ ด้วยคันนา
สั้นๆ พุนดินนาเชื่อมกันทาง ๔ แพร่ง ตามที่ซึ่งคันนากับคันนาผ่านตัดกันไปหรือไม่?

อา. เห็นตามพระพุทธานุชาภิรมย์ พระพุทธานุชาภิรมย์ .

ภ. เธอสามารถแต่งจิวรของภิกษุทั้งหลายให้มีรูปอย่างนั้นได้หรือไม่?

อา. สามารถ พระพุทธานุชาภิรมย์ .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ทักษิณาคิริชนบทตามพระพุทธานุชาภิรมย์ แล้วเสด็จ
กลับมาพระนครราชคฤห์อีก ครั้นนั้นท่านพระอานนท์แต่งจิวรสำหรับภิกษุหลายรูป ครั้นแล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงทอดพระเนตรจิวรที่ข้าพเจ้า—

* พุทธเจ้าแต่งแล้ว พระพุทธานุชาภิรมย์ .

ตรัสสรรเสริญท่านพระอานนท์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นคนฉลาด อานนท์ได้ซาบซึ้งถึงเนื้อความแห่งถ้อยคำที่เรากล่าวย่อได้โดยกว้างขวาง อานนท์ทำผ้ากฐิกก็ได้ ทำผ้าซ้ออหตมกฐิกก็ได้ ทำผ้าซ้อมณฑลก็ได้ ทำผ้าซ้ออหตมณฑลก็ได้ ทำผ้าซ้อวิริฎฐิกก็ได้ ทำผ้าซ้ออนวิริฎฐิกก็ได้ ทำผ้าซ้อติเวยยะก็ได้ ทำผ้าซ้อชงเขยยะก็ได้ และทำผ้าซ้อพาหัตตะก็ได้ จิวรจักเป็นผ้าที่ตัดแล้ว เศร้าหมองด้วยัสตรา สมควรแก่สมณะ และพวกศัตรูไม่ต้องการ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าสังฆาฏิตัด ผ้าอุตราสงค์ตัด ผ้าอันตราสกตัด .

เสด็จพระพุทธดำเนินทางไกล

[๑๕๐] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครราชคฤห์ตามพระพุทธานุญาต แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครเวสาลี พระองค์เสด็จพระพุทธดำเนินทางไกลระหว่างพระนครราชคฤห์ และระหว่างพระนครเวสาลีต่อกัน ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุหลายรูป หอบผ้าพะรุงพะรัง บ้างก็ทูนห่อผ้าที่พับดัดฟกขึ้นบนศีรษะ บ้างก็แบกขึ้นบ่า บ้างก็กระเดียดไว้ที่สะเอว เดินมาอยู่ ครั้นแล้ว ได้ทรงดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้ เรียนมาเพื่อความมักมากในจิวรเร็วนี้ เราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระหว่างโดยลำดับ ถึงพระนครเวสาลี ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โคตมกเจดีย์ เขตพระนครเวสาลีนั้น .

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงผ้าจิวรผืนเดียว ประทับนั่งอยู่กลางแจ้งตอนกลางคืน ขณะน้ำค้างตก ในราตรีเหม็นตฤดู กำลังหนาว ตั้งอยู่ระหว่างเดือน ๓ กับเดือน ๔ ต่อกัน ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค เมื่อปฐมยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจิวรผืนที่สอง ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . เมื่อมีขณิยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจิวรผืนที่สาม ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . เมื่อปัจฉิมยามผ่านไป ขณะรุ่งอรุณแห่งราตรีอันเป็นเบื้องต้นแห่งความสดชื่น ความหนาวได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจิวรผืนที่สี่ ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า กลุบุตรในธรรมวินัยนี้ ที่เป็นคนขี้หนาว กลัวต่อความหนาว อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยผ้าสามผืน โฉนหนอเราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎ ในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย เราพึงอนุญาตผ้าสามผืน .

พระพุทธอนุญาตไตรจิวร

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเดินทางไกลในระหว่างพระนครราชคฤห์ และระหว่างพระนครเวสาลีต่อกัน ได้เห็นภิกษุหลายรูปในธรรมวินัยนี้ หอบผ้าพะรุงพะรัง บ้างก็ทูนห่อผ้าที่พับดัดฟกขึ้นบนศีรษะ บ้างก็แบกขึ้นบ่า บ้างก็กระเดียดไว้ที่สะเอว เดินมาอยู่ ครั้นแล้วเราได้ดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้ เรียนมาเพื่อความมักมากในจิวรเร็วนี้ โฉนหนอเราจะพึงกั้นเขตตั้งกฎ ในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราครองผ้าผืนเดียว นั่งอยู่กลางแจ้ง ณ ตำบลนี้ตอนกลางคืน ขณะน้ำค้างตก ในราตรีเหม็นตฤดู กำลังหนาว ตั้งอยู่ระหว่างเดือน ๓ กับระหว่างเดือน ๔ ต่อกัน ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อปฐมยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่เรา เราจึงห่มจิวรผืนที่สอง ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อมีขณิยามผ่านไป ความหนาวได้มีแก่เรา เราจึงห่มจิวรผืนที่สาม ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อปัจฉิมยามผ่านไป ขณะรุ่งอรุณแห่งราตรีอันเป็นเบื้องต้นแห่งความสดชื่น ความหนาวจึงได้มีแก่เรา เราจึงห่มจิวรผืนที่สี่ ความหนาวมิได้มีแก่เรา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นได้ดำริว่า กลุบุตรในธรรมวินัยนี้ ที่เป็นคนขี้หนาว กลัวต่อความหนาว ก็อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยผ้าสามผืน โฉนหนอ เราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎ ในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย เราจะพึงอนุญาตไตรจิวร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตไตรจิวร คือ ผ้าสังฆาฏิ ๒ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอันตราสกชั้นเดียว .

พระพุทธบัญญัติอติเรกจิวร

[๑๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไตรจิวร จึงใช้จิวรสำหรับหนึ่งสำหรับเข้าบ้าน สำหรับหนึ่งสำหรับอยู่ในอาราม สำหรับหนึ่งสำหรับลงสรงน้ำ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . . ต่างก็เพงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ทรงอติเรกจิวรแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงอติเรกจิวร รูปใดทรงพึงปรับอาบัติตามธรรม

สมัยต่อมา อติเรกจิวรบังเกิดขึ้นแก่ท่านพระอานนท์ และท่านประสงคจะถวายจิวรนั้น แต่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านพระสารีบุตรอยู่ถึงเมืองสาเกต จึงท่านพระอานนท์ได้มีความปริวิตก ว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุไม่พึงทรงอติเรกจิวร ก็อติเรกจิวรนี้บังเกิดแก่เรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒ และเราก็ใคร่จะถวายจีวรผืนนี้แก่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านอยู่ถึงเมืองสาเกต เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อานนท์ ยังอีกนานเท่าไร สารีบุตรจึงจะกลับมา?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ยังอีก ๙ วัน หรือ ๑๐ วัน พระพุทธเจ้าข้า .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทรงอติเรกจีวรไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง .

พระพุทธชานุญาตให้วิกิโปติเรกจีวร

สมัยต่อมา อติเรกจีวรบังเกิดแก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า พวกเราจะพึงปฏิบัติในอติเรกจีวรอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้วิกิโปติเรกจีวร .

พระพุทธชานุญาตผ้าปะเป็นต้น

[๑๕๒] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครเวสาลีตามพระพุทธานุชากรรม แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครพาราณสี ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อิสสิปตนะมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสีนั้น สมัยนั้น ผ้าอันตราวาสกของภิกษุรูปหนึ่งขาดทะลุ และท่านได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้า ๓ ผืน คือ ผ้าสังฆาฏิสองชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอันตราวาสกชั้นเดียว ก็ผ้าอันตราวาสกของเรานี้ขาดทะลุ โฉนหนอ เราพึงตามผ้าปะ โดยรอบจักเป็นสองชั้น ตรงกลางจักเป็นชั้นเดียว ดังนี้แล้ว ตามผ้าปะที่เห็น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นกำลังตามผ้าปะ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุนั้น ได้ตรัสถามว่า เธอกำลังทำอะไร ภิกษุ?

ภ. กำลังปะผ้า พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดิละ ดิละ ภิกษุ เป็นการชอบแท้ ภิกษุ ที่เธอตามผ้าปะ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าสังฆาฏิ ๒ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอันตราวาสกชั้นเดียว สำหรับผ้าใหม่มีกับปะใหม่ ผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ ๒ ชั้น อันตราวาสก ๒ ชั้น สำหรับผ้าที่เก็บไว้ล่วงฤดู พึงทำอุตสาหะในผ้าบังสกุลจนพอต้องการ หรือทำอุตสาหะในผ้าที่ตกจากร้านตลาด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าปะ การชุน รังคุม ลุกคุม การทำให้มัน .

เรื่องนางวิสาขา มีคารมมาตา

[๑๕๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสี ตามพระพุทธานุชากรรม แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถี ทราบว่าพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกะคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น ครั้นนั้น นางวิสาขา มีคารมมาตาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้นางผู้หนึ่งเรียบร้อยแล้ว เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่ำเรงด้วยธรรมิกถา จึงนางผู้หนึ่งพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่ำเรง ด้วยธรรมิกถา แล้วได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระสงฆ์จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของหม่อมฉัน เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยดัชนีภาพ ครั้นนางทราบการรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป ครั้นผ่านราตรคืนนั้นไป ผันตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔ ตกลงมาหาใหญ่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผันตกในเชตวันฉันใด ตกในทวีปทั้ง ๔ ก็ฉันนั้น พวกเราจงสรรสนานกายกันเถิด เพราะเป็นครั้งสุดท้ายที่ผันหาใหญ่ตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔

ภิกษุเหล่านั้นรับสนองพระพุทธบัญญัติว่า เป็นดังพระพุทธดำรัส พระพุทธเจ้าข้า แล้วพากันเปลื้องผ้าสรรสนานกายอยู่

ครั้งนั้น นางวิสาขา มีคารมมาตา สั่งให้ตักแต่งของเคี้ยวของบริโภคอันประณีต แล้วสั่งทาสีว่า ไปเกิดแม่ เจ้าจงไปอารามแล้วแจ้งภัตตาหารว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า ทาสีนั้นรับคำว่า เป็นเช่นนั้นเจ้าข้า แล้วไปวัด ได้เห็นภิกษุเปลื้องผ้าสรรสนานกาย ครั้นแล้วเข้าใจผิดคิดว่า ในอารามไม่มีภิกษุ มีแต่พวกอาชีวกสรรสนานอยู่ จึงกลับไปบ้านได้แจ้งความแก่นางวิสาขา มีคารมมาตาว่า คุณนาย ภิกษุไม่มีในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรรสนานอยู่ เจ้าคะ

นางวิสาขา มีคารมมาตา เป็นสตรีฉลาด เจียบแหลม มีปัญญาารู้ได้ทันทีว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายคงเปลื้องผ้าสรรสนานกายเป็นแน่ นางคนนั้นเขลาจึงสำคัญว่า ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรรสนานกายอยู่ จึงสั่งทาสีให้ไปเกิดแม่ทาสี เจ้าจงไปอาราม แล้วแจ้งภัตตาหารว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้วเจ้าข้า .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ครั้นเวลาต่อมา ภิกษุเหล่านั้น ทำตัวให้เย็น มีกายงาม ต่างถือจีวรเข้าไปสู่ที่อยู่ตามเดิม จึงทาสีนั้นไปวัดไม่เห็นภิกษุทั้งหลาย จึงเข้าใจผิดคิดว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า จึงกลับไปบ้านแล้วแจ้งความนั้นแก่นางวิสาขามิคารมาตาว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า เจ้าคะ .

นางวิสาขามิคารมาตา เป็นสตรีฉลาด เจียบแหลม มีปัญญาารู้ได้ทันทีว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย คงทำตัวให้เย็น มีกายงาม ต่างถือจีวรเข้าไปสู่ที่อยู่ตามเดิมเป็นแน่ นางคนนั้นเขลา จึงสำคัญว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า แล้วส่งสาวใช้ชื่อว่า ไปเกิดแม่ทางทาสี เจ้าจงไปอาราม แล้วแจ้งกัตกาลว่า ถึงเวลาแล้วกัตตอาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเตรียมบาตรจีวร ถึงเวลากัตตอาหารแล้ว .

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระพุทธบัญญัติว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสก ถือบาตรจีวร เสด็จหายไป ในพระเชตวัน มาปรากฏที่ซุ้มประตูบ้านนางวิสาขามิคารมาตา ดูบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียดจะนั้น พระองค์ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปลาดถวย พร้อมด้วยพระสงฆ์ .

ขณะนั้น นางวิสาขามิคารมาตากล่าวว่า ชาวเราผู้เจริญ นำอัครจรรย์จริงหนอ ชาวเราผู้เจริญปลาดถวยจริงหนอ พระตถาคต ชื่อว่ามีฤทธิ์มาก มีอานภาพมาก เพราะเมื่อห้วงน้ำไหลนองไปเพียงเข้าบ้าง เพียงสะเอวบ้าง เท้าหรือจิวรของภิกษุ แมรูปหนึ่ง ก็ไม่ได้เปียกน้ำ ดังนี้แล้ว รำเริง เบิกบานใจ อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนโยโกชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคผู้สวดยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรห้ามกัตร แล้วนั่งอยู่ ณ ที่เคารพส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคว่า หม่อมฉันทูลขอประทานพร ๘ ประการต่อพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

๑. ตถาคตเลิกให้พรเสียแล้ว วิสาขา

วิ. หม่อมฉันทูลขอประทานพรที่สมควรและไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า

๑. จงบอกมาเถิด วิสาขา

วิ. พระพุทธเจ้าข้า สำหรับพระสงฆ์ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายผ้าวัสสิกสาฎก จะถวายกัตรเพื่อพระอาคันตกะ จะถวายกัตรเพื่อพระที่เตรียมจะไป จะถวายกัตรเพื่อพระอาพาธ จะถวายกัตรเพื่อพระที่พยาบาลพระอาพาธ จะถวายเภสัชสำหรับพระอาพาธ จะถวายยาคุประจำ และสำหรับภิกษุณีสงฆ์ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายอุทกสาฎก จนตลอดชีพ .

๑. วิสาขา ก็เธอเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงขอพร ๘ ประการ ตอตถาคต .

วิ. พระพุทธเจ้าข้า ฉันนี้หม่อมฉันสังฆทาสีว่า ไปเกิด แม่ทาสี เจ้าจง ไปอาราม แล้วบอกกัตรกาลว่า กัตตอาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า และนางก็ไปวัด ได้เห็นภิกษุทั้งหลายเปลื้องผ้าสรองสนานกายอยู่ เข้าใจผิดคิดว่า ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรองสนานกายอยู่ จึงกลับไปบ้าน แล้วรายงานแก่หม่อมฉันว่า คุณนาย ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรองสนานกายอยู่ .

๑. พระพุทธเจ้าข้า ความเปลือยกายไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าวัสสิกสาฎกแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ .

๒. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระอาคันตกะไม่ชำนานุหนทาง ไม่รู้จักที่โจจร ย่อมเที่ยวบิณฑบาตลำบาก ท่านฉันอาคันตกะกัตรของหม่อมฉันพอชำนานุหนทาง รู้จักที่โจจร จักเที่ยวบิณฑบาตได้ไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายอาคันตกะกัตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ .

๓. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระผู้เตรียมตัวจะไปมัวแสวงหากัตตอาหารเพื่อตนอยู่ จักพลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ที่ตนต้องการจะไปอยู่เมื่อพลบค่ำ จักเดินทางลำบาก ท่านฉันคัมภีร์กัตรของหม่อมฉันแล้ว จักไม่พลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ที่ตนต้องการจะไปอยู่ไม่พลบค่ำ จักเดินทางไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคัมภีร์กัตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ .

๔. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า เมื่อพระอาพาธไม่ได้โภชนาหารที่เป็นสัปปายะ อาพาธกำเริบ หรือท่านจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานกัตรของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานกัตรแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ .

๕. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระผู้พยาบาลพระอาพาธ มัวแสวงหากัตตอาหารเพื่อตน จักนำกัตตอาหารไปถวายพระอาพาธจนสาย ตนเองจักอดอาหาร ท่านได้ฉันคิลานปฏิฐาก-
*กัตรของหม่อมฉันแล้ว จักนำกัตตอาหารไปถวายพระอาพาธตามเวลา ตนเองก็จักไม่อดอาหาร หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานปฏิฐากกัตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ .

๖. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า เมื่อพระอาพาธไม่ได้เภสัชที่เป็นสัปปายะ อาพาธจักกำเริบ หรือจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานเภสัชของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานเภสัชแก่
พระสงฆ์ จนตลอดชีพ .

๗. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงเห็นอานิสงส์ ๑๐ ประการ
ได้ทรงอนุญาตยาไว้แล้ว ที่เมืองอันธกวินทะ หม่อมฉันเห็นอานิสงส์ตามที่พระองค์ตรัสนั้น
จึงปรารถนาจะถวายยาประจำแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ .

๘. พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายเปลือยกายอาบน้ำร่วมทำกับหญิงแพศยา ณ แม่น้ำ
อจิรวดีนี้ หญิงแพศยาเหล่านั้นพากันเหยียดย่นภิกษุณีว่า แม่เจ้าเอ๋ยพวกท่านกำลังสาวประพฤติ
พรหมจรรย์จะได้ประโยชน์อะไร ควรบริโภคกามมิใช่หรือ ประพฤติพรหมจรรย์ต่อเมื่อแก่เตมา
อย่างนี้ จักเป็นอันพวกท่านยึดส่วนทั้งสองไว้ได้ ภิกษุณีเหล่านั้นถูกพวกหญิงแพศยาเหยียดย่นอยู่
ได้เป็นผู้เก้อ ความเปลือยกายของมาตุคามไม่งาม น่าเกลียด น่าชิง หม่อมฉันเห็นอำนาจ
ประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าอุทกสาฎก แก่ภิกษุณีสงฆ์ จนตลอดชีพ .

ภ. วิสาขา ก็เธอเห็นอานิสงส์อะไร จึงขอพร ๘ ประการต่อตถาคต

วิ. พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ จำพรรษาในทิศทั้งหลายแล้ว
จักมาพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระองค์ แล้วจักทูลถามว่า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพแล้ว ท่านมีคติ
อย่างไร มีภพหน้าอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า พระองค์จักทรงพยากรณ์ภิกษุนั้นในโสดาปัตติผล
สกทาคามีผล อานาคามีผล หรืออรหัตผล หม่อมฉันจักเข้าไปหาภิกษุพวกนั้น แล้วเรียนถามว่า
พระคุณเจ้ารูปนั้นเคยมาพระนครสาวัตถีไหมเจ้าข้า ถ้าท่านเหล่านั้นจักตอบแก่หม่อมฉันว่า ภิกษุ
นั้นเคยมาพระนครสาวัตถี หม่อมฉันจักถึงความตกลงใจในการมาของพระคุณเจ้ารูปนั้นว่า พระ-
*คุณเจ้ารูปนั้นคงใช้สอยผ้าวัสสิกสาฎก คงจันเอาคันทกภัตร คมิกภัตร คิลานภัตร คิลานปฏิฐากภัตร
คิลานเภสัช หรือยาประจำเป็นแน่ เมื่อหม่อมฉันระลึกถึงกฐล้นนอยู่ ความปลื้มใจจักบังเกิด
เมื่อหม่อมฉันปลื้มใจแล้ว ความอึดใจจักบังเกิด เมื่อมีใจอึดแล้ว กายจักสงบ เมื่อมีกาย
สงบแล้ว จักเสวยสุข เมื่อมีความสุข จิตจักตั้งมั่น จักเป็นอันหม่อมฉัน ได้อบรมอินทรีย์
อบรมพละ อบรมโพชฌงค์นั้น หม่อมฉันเห็นอานิสงส์นี้ จึงขอประทานพร ๘ ประการต่อพระองค์
พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ตีละ ตีละ วิสาขา ดีแท้ วิสาขา เธอเห็นอานิสงส์นี้ จึงขอพร ๘ ประการ
ต่อตถาคต เราอนุญาตพร ๘ ประการแก่เธอ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนานางวิสาขามีคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้
ว่าดังนี้ :-

คาถาอนุโมทนา

[๑๕๔] สตรีโธ ให้ข้าวและน้ำ มีใจเบิกบานแล้ว สมบูรณ์ด้วยศีล
เป็นสวริกาของพระสุตต ครองบำความตระหนี่แล้ว บริจาค
ทานอันเป็นเหตุแห่งสวรรค์ เป็นเครื่องบรรเทาความโศก
นำมาซึ่งความสุข สตรีนั้น อาศัยมรรคปฏิบัติ ปราศจากรุติ
ไม่มีกิเลสเครื่องยั่วใจ ย่อมได้กำลังและอายุเป็นทิพย์ สตรี
ผู้ประสงฆ์บุญนั้น เป็นคนมีสุข สมบูรณ์ด้วยอนามัย ย่อม
ปลื้มใจในสวรรค์สิ้นกาลนาน .

พระพุทธานุญาตผ้าวัสสิกสาฎกเป็นต้น

[๑๕๕] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา นางวิสาขา มีคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้
แล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับกลับไป ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ใน
เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าวัสสิกสาฎก
อาคันทกภัตร คมิกภัตร คิลานภัตร คิลานปฏิฐากภัตร คิลานเภสัช ยาประจำ อนุญาตผ้าอุทกสาฎก
สำหรับภิกษุณีสงฆ์ .

วิสาขาภาณวาร จบ .

พระนอนหลับลิมสติ

[๑๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายจันโภชนาหารอันประณีตแล้วนอนหลับ ลิมสติ
ไม่รู้สีกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลิมสติ ไม่รู้สีกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะความฝัน
เสนาสนะเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉิมสมณะ เสด็จ
พระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นเสนาสนะเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ ครั้นแล้ว
รับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เสนาสนะนั้นเปราะเปื้อนอะไร?

อา. พระพุทธเจ้าข้า เตี้ยนี้ภิกษุทั้งหลายจันโภชนาหารอันประณีตแล้วนอนหลับ ลิม
สติ ไม่รู้สีกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลิมสติ ไม่รู้สีกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะความฝัน
เสนาสนะนั้นนั้นจึงเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นเช่นนั้น อานนท์ ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นเช่นนั้น
อานนท์ ความจริง เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลิมสติ ไม่รู้สีกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะ
ความฝัน ภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สีกตัว น้ำอสุจิกของภิกษุเหล่านั้นไม่เคลื่อน อนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
น้าอสุจิของภิกษุปลุกชน ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ก็ไม่เคลื่อน ข้อที่น้าอสุจิของพระอรหันต์
จะพึงเคลื่อนนั้น ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันนี้เรามีอาณนทเป็นปัจฉาสมณะ
เที่ยวเดินไปตามเสนาสนะ ได้เห็นเสนาสนะเปราะอะเปื่อนน้าอสุจิ จึงได้ถามอาณนทว่า เสนาสนะ
นั้นเปราะอะเปื่อนอะไร อาณนทชี้แจงว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายฉันโภชนาหารอัน
ประณีตแล้ว นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับลืมสติไม่รู้สึกตัว น้าอสุจิ
เคลื่อนเพราะความฝัน เสนาสนะนั้นจึงได้เปราะอะเปื่อนน้าอสุจิ เราได้กล่าวรับรองว่า ข้อที่
กล่าวมานั้นย่อมเป็นเช่นนั้น อาณนท ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นเช่นนั้น อาณนท ความจริง
เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้าอสุจิจึงเคลื่อนเพราะความฝัน ภิกษุเหล่าใด
นอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัว น้าอสุจิของภิกษุเหล่านั้นไม่เคลื่อน อนึ่ง น้าอสุจิของภิกษุปลุกชน
ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ก็ไม่เคลื่อน ข้อที่น้าอสุจิของพระอรหันต์จะพึงเคลื่อนนั้น ไม่ใช่
ฐานะ ไม่ใช่โอกาส .

นอนหลับลืมสติ มีโทษ ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว มีโทษ ๕ ประการ นี้คือ หลับ
เป็นทุกข์ ๑ ตื่นเป็นทุกข์ ๑ เห็นความฝันอันลามก ๑ เทพดาไม่รักษา ๑ อสุจิเคลื่อน ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว มีโทษ ๕ ประการนี้แล .

นอนหลับคุมสติ มีคุณ ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัวอยู่ มีคุณ ๕ ประการนี้ คือ
หลับเป็นสุข ๑ ตื่นเป็นสุข ๑ ไม่เห็นความฝันอันลามก ๑ เทพดารักษา ๑ อสุจิไม่เคลื่อน ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัว มีคุณ ๕ ประการ นี้แล .

พระพุทธธานุญาตผ่านีสีหะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ่านีสีหะ เพื่อรักษากาย รักษาจิ๋ว รักษาเสนาสนะ .

พระพุทธธานุญาตผ้าปัจฉิตถระ

สมัยต่อมา ผ่านีสีหะเล็กเกิน ไป ป้องกันเสนาสนะได้ไม่หมด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุต้องการ
ผ้าปูนอนใหญ่เพียงใด เรานุญาตให้ทำผ้าปูนอนใหญ่เพียงนั้น .

พระพุทธธานุญาตผ้าปิดฝี

[๑๕๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวฬุสีสะพระอัครมุนีของท่านพระอาณนท
อาพาธเป็นโรคฝีดาษหรืออีสุกอีใส ผ่าน้ำผ่าน้ำหมกรึงอยู่ที่ตัวเพราะน้ำหนองของโรคนั้น ภิกษุ
ทั้งหลายเอาผ้าชุบน้ำ ผ่าน้ำเหล่านั้น แล้วค่อยๆ ดึงออกมา ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธ-
*ดำเนินไปตามเสนาสนะทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นกำลังเอาผ้าชุบน้ำ ผ่าน้ำเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึง
ออกมา ครั้นแล้ว จึงเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุรูปนี้อาพาธเป็นโรคอะไร?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นโรคฝีดาษหรืออีสุกอีใส
ผ้ากรึงอยู่ที่ตัว เพราะน้ำหนอง พวกข้าพระพุทธเจ้าเอาผ้าชุบน้ำ ผ่าน้ำเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึง
ออกไป .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าปิดฝีแก่ภิกษุที่อาพาธ
เป็นฝีกิต เป็นพุพองกิต เป็นสิวกิต เป็นโรคฝีดาษหรืออีสุกอีใสกิต .

พระพุทธธานุญาต ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก

[๑๕๔] ครั้งนั้น นางวิสาขา มีคารมาตา ถือผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก เข้าไปในพุทธ-

*สำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มี
พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก
ของหม่อมฉัน ซึ่งจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่หม่อมฉัน ตลอดกาลนานด้วยเถิด .

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก ครั้นแล้วได้ทรงชี้แจง ให้นางวิสาขา
มีคารมาตาเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ไร่เรียงด้วยธรรมิกถา ครั้นนางวิสาขา มีคารมาตา อัน
พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ไร่เรียงด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกจากที่นั่ง
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าเช็ดหน้าผ้าเช็ดปาก .

องค์ของการถือวิสาสะ ๕ ประการ

[๑๕๕] ก็โดยสมัยนั้นแล เจ้าโรหะมลลภษัตริย์ เป็นพระสหายของท่านพระอาณนท
ได้ฝากผ้าไหมพัสเตอร์ผืนเก่าๆ ไว้กับท่านพระอาณนท และท่านพระอาณนทก็มีความต้องการด้วยผ้า
ไหมพัสเตอร์ผืนเก่าๆ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถือวิสาสะแก่บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ เคย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
เห็นกันมา ๑ เคยคบกันมา ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ๑ เขายังมีชีวิตอยู่ ๑ รู้ว่าเมื่อเราถือเอา
แล้ว เขาจักพอใจ ๑ ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือวิสาสะแก่บุคคลที่ประกอบด้วยองค์ ๕
เหล่านี้ .

พระพุทธาอนุญาตผ้าบริวาร

[๑๖๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษทั้งหลายมีไตรจีวรบริบูรณ์แต่ยังต้องการผ้ากรองน้ำบ้าง
ถุงบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย
เราอนุญาตผ้าบริวาร .

พระพุทธาอนุญาตผ้าที่ต้องอธิษฐานและวิกิปป

ครั้งนั้น ภิกษทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไตรจีวรบ้าง ผ้า
อาบน้ำฝนบ้าง ผ้าปูนั่งบ้าง ผ้าปูนอนบ้าง ผ้าปิดไฟบ้าง ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปากบ้าง ผ้าบริวาร
บ้าง ผ้าทั้งหมดนั้น ต้องอธิษฐานหรือต้องวิกิปปหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย ผ้าไตรจีวร เราอนุญาตให้อธิษฐาน ไม่ใช่ให้
วิกิปป ผ้าวัสสิกสาฎกให้อธิษฐานตลอด ๔ เดือนแห่งฤดูฝน พ้นจากนั้น ให้วิกิปป ผ่านีสัทนะ
ให้อธิษฐาน ไม่ใช่ให้วิกิปป ผ้าปัจฉิมฤดูให้อธิษฐาน ไม่ใช่ให้วิกิปป ผ้าปิดไฟให้อธิษฐาน
ตลอดเวลาที่อาพาธ พ้นจากนั้น ให้วิกิปป ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปากให้อธิษฐาน ไม่ใช่ให้วิกิปป
ผ้าบริวารให้อธิษฐาน ไม่ใช่ให้วิกิปป .

ครั้งนั้น ภิกษทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า ผ้าขนาดเล็กเพียงเท่าไรหนอต้องวิกิปป จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย ผ้าขนาดเล็ก
ยาว ๘ นิ้ว กว้าง ๔ นิ้ว โดยนิ้วพระสุคต เราอนุญาตให้วิกิปป

สมัยต่อมา ผ้าอตราสงฆ์ที่ทำด้วยผ้าบังสุกุล ของท่านพระมหากัสสปเป็นของหนัก ภิกษ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ทำการเย็บตามด้วยด้าย .

มมสังฆาฏิไม่เสมอกัน ภิกษทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตให้เจียนมมที่ไม่เสมอออกเสีย .

ด้ายลูยออก ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตัดผ้าอนวาด ผ้าห่มขอบ .

สมัยต่อมา แผ่นผ้าสังฆาฏิลูยออก ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตให้เย็บตะเข็บดังตาหมากรุก .

พระพุทธาอนุญาตผ้าที่ตัดและไมตัด

[๑๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อสงฆ์กำลังทำจีวรให้ภิกษุรูปหนึ่ง ผ้าตัดทั้งหมดไม่พอ
ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษ
ทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าที่ต้องตัด ๒ ผืน ไม่ต้องตัด ๑ ผืน .

ผ้าต้องตัด ๒ ผืน ไม่ต้องตัดผืนหนึ่ง ผ้าก็ยังไม่พอ ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตผ้า ๒ ผืน ไม่ต้อง
ตัด ผืนหนึ่งต้องตัด .

ผ้า ๒ ผืน ไม่ต้องตัด ผืนหนึ่งต้องตัด ผ้าก็ยังไม่พอ ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เราอนุญาตให้เพิ่มผ้าเปลาะ
แต่ผ้าทุกผืนที่ไม่ได้ตัด ภิกษ ไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระให้ผ้าแก่โยมมารดาบิดาได้

[๑๖๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ผ้าเกิดขึ้นแก่ภิกษุรูปหนึ่งหลายผืนและท่านปรารธนาจะให้ผ้า
นั้นแก่โยมมารดาบิดา ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดุกริกษทั้งหลาย เมื่อภิกษุให้ด้วยรู้วามารดาบิดา เราจะพึงว่าอะไร เราอนุญาตให้
สละแก่มารดาบิดา แต่ภิกษ ไม่พึงทำศรัทธาไทยให้ตกไป รูปใดให้ตกไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธบัญญัติให้ครองผ้า ๒ ผืนเข้าบ้าน

[๑๖๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเก็บผ้าสังฆาฏิไว้ในวิหารอันธวัน แล้วครองผ้า
อตราสงฆ์กับผ้าอันตราวาสกเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต คนร้ายขโมยผ้าสังฆาฏินั้น ไป ภิกษุนั้นจึงใช้
ผ้าเก่าครองจีวรคร่ำคร่า .

ภิกษทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า อาวุโส เพราะเหตุไร คุณจึงใช้ผ้าเก่า ครองจีวรคร่ำคร่าเล่า?

ภิกษนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมเก็บผ้าสังฆาฏิไว้ในวิหารอันธวันนี้ แล้วครอง
อตราสงฆ์กับผ้าอันตราวาสกเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต คนร้ายขโมยผ้าสังฆาฏินั้น ไป เพราะเหตุนั้น
ผมจึงใช้ผ้าเก่า ครองจีวรคร่ำคร่า .

ภิกษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดุกริกษ
ทั้งหลาย ภิกษผู้มีแต่ผ้าอตราสงฆ์กับผ้าอันตราวาสกไม่พึงเข้าบ้าน รูปใดเข้าไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ท่านพระอานนท์ ลืมสติครองแต่ผ้าอตราสงฆ์กับผ้าอันตราวาสกเข้าบ้านเพื่อ
บิณฑบาต ภิกษทั้งหลายได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระอานนท์ว่า อาวุโสอานนท์ พระผู้มีพระภาคทรง
บัญญัติห้ามไว้แล้ว มิใช่หรือว่า ภิกษผู้มีแต่ผ้าอตราสงฆ์กับผ้าอันตราวาสก ไม่พึงเข้าบ้าน ดังนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
โฉนพระคุณเจ้าจึงมีแต่ผ้าอุตราสงค์กับผ้าอันตราสกเข้าบ้านแล้ว?

พระอานนท์ตอบว่า จริง ขอรับ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามไว้แล้วว่า ภิกษุมีแต่ผ้า
อุตราสงค์กับผ้าอันตราสกไม่พึงเข้าบ้าน ก็แต่ว่า ผมเข้าบ้านด้วยลิมสตี .

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .

เหตุที่เก็บผ้าไตรจีวรไว้ได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าสังฆาฏิไว้ได้ มี ๕ อย่าง
คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็นว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่มุ้งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าสังฆาฏิไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอุตราสงค์ไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็น
ว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่มุ้งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุ
ที่เก็บผ้าอุตราสงค์ไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอันตราสกไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็น
ว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่มุ้งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุ
ที่เก็บผ้าอันตราสกไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอาบน้ำฝนไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ ไปนอก
สีมา ๑ ไปสู่มุ้งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ผ้าอาบน้ำฝนยังไม่ได้ทำหรือทำค้างไว้ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอาบน้ำฝนไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล .

ถวายจีวรเป็นของสงฆ์

[๑๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งจำพรรษาอยู่แต่ผู้เดียว คนทั้งหลายในถิ่นนั้น
ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุรูปนั้นได้มีความปริวิตกว่า
พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เราอยู่เดียว และคน
เหล่านี้ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายแก่สงฆ์ ดังนี้ ถ้าโฉนเราจะพินำจีวร
ของสงฆ์เหล่านี้ ไปพระนครสาวัตถี ครั้นแล้ว ได้นำจีวรเหล่านั้นไปพระนครสาวัตถี กราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ จีวรเหล่านั้นเป็นของเธอผู้เดียว จน
ถึงเวลาเตาะกฐิน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุจำพรรษาอยู่คนเดียว ประชาชนในถิ่นนั้นถวายจีวรด้วย
เปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่เธอรูปเดียว
จนถึงเวลาเตาะกฐิน .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอยู่รูปเดียวตลอดฤดูกาล ประชาชนในถิ่นนั้นได้ถวายจีวรเปล่ง
วาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุรูปนั้นได้ดำริตั้งนินว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า
ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เราอยู่ผู้เดียว และคนเหล่านี้ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า
พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ถ้าโฉนเราจะพินำจีวรของสงฆ์เหล่านี้ ไปพระนครสาวัตถี ครั้นแล้ว ได้
นำจีวรเหล่านั้นไปพระนครสาวัตถี แจ้งความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์ผู้อยู่
พร้อมหน้ากันแจก .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุอยู่ผู้เดียวตลอดฤดูกาล ประชาชนในถิ่นนั้นได้ถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุรูปนั้น
อธิษฐานจีวรเหล่านั้นว่า จีวรเหล่านี้ของเรา ถ้าเมื่อภิกษุรูปนั้นยังไม่ได้อธิษฐานจีวรนั้น มีภิกษุรูป
อื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ถ้าเมื่อภิกษุ ๒ รูปกำลังแบ่งจีวรนั้น แต่ยังมีได้จับสลาก มีภิกษุ
รูปอื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ถ้าเมื่อภิกษุ ๓ รูปกำลังแบ่งจีวรนั้น และจับสลากเสร็จแล้ว
มีภิกษุรูปอื่นมา พวกเธอไม่ปรารถนาก็ไม่ต้องให้ส่วนแบ่ง .

สมัยต่อมา มีพระเถระ ๒ พี่น้อง คือ ท่านพระอสิทาส ๑ ท่านพระอสิภัตตะ ๑ จำพรรษา
อยู่ในพระนครสาวัตถี ได้ไปอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง คนทั้งหลายกล่าวกันว่า นานๆ พระเถระ
ทั้งสองจะได้มา จึงได้ถวายภัตตาหารพร้อมทั้งจีวร

พวกภิกษุประจำถิ่นถามพระเถระทั้งสองว่า ท่านเจ้าข้า จีวรของสงฆ์เหล่านี้ เกิดขึ้น
เพราะอาศัยพระคุณเจ้าทั้งสอง พระคุณเจ้าทั้งหลายจักยินดีรับส่วนแบ่งไหม?

พระเถระทั้งสองตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงแล้ว โดยประการที่จีวรเหล่านั้นเป็นของพวกท่านเท่านั้นจนถึงเวลาเตาะกฐิน .

สมัยต่อมา ภิกษุ ๓ รูป จำพรรษาอยู่ในพระนครราชคฤห์ ประชาชนในเมืองนั้นถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุเหล่านั้นได้ดำริตั้งนินว่า พระผู้มีพระภาค
ทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เรามี ๓ รูปด้วยกัน และคนเหล่านี้ถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ สมัยนั้น พระ
เถระหลายรูป คือ ท่านพระนิลวาสิ ท่านพระสาณวาสิ ท่านพระโคปกะ ท่านพระภค และท่านพระ
ผลิกสันทานะ อยู่ ณ วัดกุกกุฏาราม เขตนครปาตลีบุตร จึงภิกษุเหล่านั้นเดินทางไปนครปาตลีบุตร
แล้วเรียนถามพระเถระทั้งหลาย พระเถระทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราทั่วถึงธรรมที่พระผู้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
พระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่จิ๋วเหล่านั้นเป็นของพวกท่านนั้น จนถึงเวลาเตาะกฐิน .

เรื่องพระอุปนณฑ์

[๑๖๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุปนนทศากยบุตร จำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถี ได้ไปอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นปรารภว่าจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน ภิกษุเหล่านั้น พูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ท่านพระอุปนนทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้น ไปวัดอื่น แม้ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นก็ปรารภว่าจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และพูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ท่านพระอุปนนทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้น ไปวัดอื่น แม้ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นก็ปรารภว่าจะแบ่งจีวรจึงประชุมกัน และก็พูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ท่านพระอุปนนทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับจีวรแต่อาวาสเหล่านั้น ถือจีวรห่อใหญ่กลับมาพระนครสาวัตถีตามเดิม .

ภิกษุทั้งหลายชมเชยอย่างนี้ว่า พระคุณเจ้าอุปนณฑ์ ท่านเป็นผู้มีบุญมาก จีวรจึงเกิดขึ้นแก่ท่านมากมาย .

อุป. อาวุโสทั้งหลาย บุญของผมที่ไหน ผมจำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถีนี้ ได้ไปอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง พวกภิกษุในวัดนั้น ปรารภว่าจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน พวกเธอกล่าวกะผมอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ผมตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้น ไปวัดอื่น แม้ภิกษุในวัดนั้น ก็ปรารภว่าจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และพวกเธอก็ได้กล่าวกะผมอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ผมตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้น ไปวัดอื่น แม้ภิกษุในวัดนั้น ก็ปรารภว่าจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และกล่าวกะผมอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งใหม่ ขอรับ ผมตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสเหล่านั้น เพราะอย่างนี้ จีวรจึงเกิดขึ้นแก่ผมมากมาย .

ภ. พระคุณเจ้าอุปนณฑ์ ท่านจำพรรษาในวัดหนึ่ง แล้วยังยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่งหรือ?

อุป. อย่างนั้น ขอรับ .

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจน ท่านพระอุปนนทศากยบุตร จำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว จึงได้ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่งเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามท่านพระอุปนณฑ์ว่า ดูกรอุปนณฑ์ ขาวว่าเธอจำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่ง จริงหรือ?

ท่านพระอุปนณฑ์ทูลรับว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ เธอจำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว โจน จึงได้ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่งเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว ไม่พึงยินดีส่วนจีวรในวัดอื่น รูปใดยินดี ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ท่านพระอุปนนทศากยบุตร รูปเดียวจำพรรษาอยู่สองวัด ด้วยคิดว่าโดยวิธีอย่างนี้ จีวรจักเกิดขึ้นแก่เรามาก ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า พวกเรจักให้ส่วนจีวรแก่ท่านพระอุปนนทศากยบุตรอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงให้ส่วนแก่โมฆบุรุษส่วนเดียว .

ภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ภิกษุรูปเดียว จำพรรษาอยู่ ๒ วัด ด้วยคิดว่าโดยวิธีอย่างนี้ จีวรจักเกิดขึ้นแก่เรามาก ถ้าภิกษุจำพรรษาในวัดโน้นกึ่งหนึ่ง วัดโน้นกึ่งหนึ่ง พึงให้ส่วนจีวรในวัดโน้นกึ่งหนึ่ง วัดโน้นกึ่งหนึ่ง หรือจำพรรษาในวัดใดมากกว่า พึงให้ส่วนจีวรในวัดนั้น .

เรื่องพระอาพาธโรคท้องร่วง

[๑๖๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลรกรุงรองของตนอยู่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนทเป็นปัจฉิมสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุรูปนั้น นอนจมกองมูลรกรุงรองของตนอยู่ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุรูปนั้น แล้วตรัสถามว่า เธออาพาธเป็นโรคอะไรภิกษุ?

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าอาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า .

พ. เธอมีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุ?

ภ. ไม่มี พระพุทธเจ้า .

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ?

ภ. เพราะข้าพระพุทธเจ้ามิได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นภิกษุทั้งหลายจึงไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
พยายาลข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า .

จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอนนทว่า อนนท เธอไปตักน้ำมา เราจักสร้งน้ำ
ภิกษุรูปนี้ .

ท่านพระอนนทที่รับสนองพระพุทธบัญชาว่า เป็นดั่งนั้น พระพุทธเจ้าข้า ดั่งนี้แล้ว
ตักน้ำมาถวาย พระผู้มีพระภาคทรงรดน้ำ ท่านพระอนนทชิตสี พระผู้มีพระภาคทรงยกศีระ
ท่านพระอนนทยกเท้าแล้ววางบนเตียง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นแค้นมุนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ในวิหารหลังโน้น มีภิกษุอาพาธหรือ ภิกษุ
ทั้งหลาย?

ภิก. มี พระพุทธเจ้าข้า

พ. ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นโรคอะไร ภิกษุทั้งหลาย?

ภิก. ท่านรูปนั้น อาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า .

พ. ภิกษุรูปนั้น มีผู้พยายาลไหมเล่า ภิกษุทั้งหลาย?

ภิก. ไม่มี พระพุทธเจ้า

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยายาลเธอ?

ภิก. เพราะท่านรูปนั้นมิได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยายาล
ท่านรูปนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยายาลพวกเธอ
ถ้าพวกเธอจักไม่พยายาลกันเอง ใครเล่าจักพยายาล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา
ผู้นั้นจึงพยายาลภิกษุอาพาธ ถ้ามีอุปัชฌายะ อุปัชฌายะพึงพยายาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะ
หาย ถ้ามีอาจารย์ อาจารย์พึงพยายาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีสัทธีวิหาริก
สัทธีวิหาริกพึงพยายาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอันเตवासิก อันเตवासิกพึงพยายาล
จนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะพึงพยายาล
จนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์พึงพยายาลจนตลอด
ชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้าไม่มีอุปัชฌายะ อาจารย์ สัทธีวิหาริก อันเตवासิก ภิกษุผู้ร่วม
อุปัชฌายะ หรือภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยายาล ถ้าไม่พยายาล ต้องอาบัติทุกกฏ .

องค์ของภิกษุอาพาธที่พยายาลได้ยาก ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้พยายาลได้ยาก คือ ไม่ทำ
ความสบาย ๑ ไม่รู้ประมาณในความสบาย ๑ ไม่ฉันทา ๑ ไม่บอกอาการ ใช้ตามจริงแก่ผู้พยายาล
ที่มุ่งประโยชน์ คือ ไม่บอกอาการ ใช้ที่กำเริบว่า กำเริบ อาการใช้ที่เหลวว่าเหลว อาการใช้ที่ทรง
อยู่ว่าทรงอยู่ ๑ มีนิสัยเป็นคนไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดปรากฏในร่างกาย อันกล้าแข็ง รุนแรง
ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันจะพลาชีวิตเสีย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ นี้แล เป็นผู้พยายาลได้ยาก .

องค์ของภิกษุอาพาธที่พยายาลได้ง่าย ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้พยายาลได้ง่าย คือทำความ
สบาย ๑ รู้ประมาณในความสบาย ๑ ฉันทา ๑ บอกอาการป่วย ใช้ตามจริงแก่ผู้พยายาลที่มุ่ง
ประโยชน์ คือบอกอาการ ใช้ที่กำเริบว่ากำเริบอาการใช้ที่เหลวว่าเหลว อาการใช้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ ๑
มีนิสัยเป็นคนอดทนต่อทุกขเวทนา อันกล้าแข็ง รุนแรง ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อัน
จะพลาชีวิตเสีย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล เป็นผู้พยายาล
ได้ง่าย .

องค์ของภิกษุผู้ไม่เข้าใจพยายาล ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายาลใช้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ควรพยายาลใช้ คือเป็นผู้
ไม่สามารถเพื่อประกอบ ๑ ไม่รู้จักของแสงและไม่แสง คือ นำของแสงเข้าไปให้ กั้นของ
ไม่แสงออกเสีย ๑ พยายาลใช้เห็นแก่อำมิส ไม่มีจิตเมตตา ๑ เป็นผู้เกลียดที่จะนำอาจารย์
ปัสสาวะ เขฬะ หรือของที่อาเจียนออกไป ๑ เป็นผู้ไม่สามารถจะชี้แจงให้คนใช้เห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาในกาลทุกเมื่อ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายาลใช้
ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ควรพยายาลใช้ .

องค์ของภิกษุผู้เข้าใจพยายาล ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายาลใช้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรพยายาลใช้ คือเป็นผู้
สามารถประกอบยา ๑ รู้จักของแสง และไม่แสง คือ กั้นของแสงออก นำของไม่แสง
เข้าไปให้ ๑ มีจิตเมตตาพยายาลใช้ ไม่เห็นแก่อำมิส ๑ เป็นผู้ไม่เกลียดที่จะนำอาจารย์
ปัสสาวะ เขฬะ หรือของที่อาเจียนออกไปเสีย ๑ เป็นผู้สามารถที่จะชี้แจงให้คนใช้ เห็นแจ้ง สมათาน
อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา ในกาลทุกเมื่อ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพยายาลใช้ที่ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ นี้แล ควรพยายาลใช้ .

เรื่องให้บาตรจิรวรของผู้ถึงมรณะภาพแก่ศิลาปิฎฐาก

[๑๖๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไกลไปในโกศลชนบทได้เข้าไปอยู่อาวาส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
แห่งหนึ่ง บรรดาภิกษุ ๒ รูปนั้น รูปหนึ่งอาพาธ จึงภิกษุเหล่านั้นได้ปรึกษากันตั้งนี้ว่า
อาวสัทธิทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการพยาบาลภิกษุอาพาธ ฉะนั้น พวกเราจึง
พยาบาลภิกษุรูปนี้เถิด แล้วพากันพยาบาลภิกษุอาพาธนั้น เธออันภิกษุเหล่านั้นพยาบาลอยู่ได้ถึง
มรณภาพ จึงภิกษุเหล่านั้นถือบาตรจีวรของเธอไปพระนครสาวัตถี แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจีวร แต่ภิกษุ
ผู้พยาบาลใช้มืออุปการะมาก เรานุญาตให้สงฆ์มอบไตรจีวรและบาตร แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ .

วิธีให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้ไตรจีวรและบาตรอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้พยาบาลใช้นั้น
พึงเข้าไปหาสงฆ์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตรของท่าน

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหัตถิกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้ไตรจีวรและบาตร
ของเธอ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ไตรจีวรและบาตรนี้ แก่ภิกษุผู้
พยาบาลใช้ นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้ไตรจีวรและบาตร
ของเธอ สงฆ์ให้ไตรจีวรและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ การให้ไตรจีวรและบาตรนี้
แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงพูด .

สงฆ์ให้จีวรและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนิ่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

สามเณรถึงมรณภาพ

สมัยต่อมา สามเณรรูปหนึ่งถึงมรณภาพ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสามเณรถึงมรณภาพ สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจีวร
แต่ภิกษุผู้พยาบาลใช้มืออุปการะมาก เรานุญาตให้สงฆ์มอบบาตรและบาตรแก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ .

วิธีใช้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้จีวรและบาตรอย่างนี้ คือ

ภิกษุผู้พยาบาลใช้นั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า สามเณรชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตรของเธอ

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหัตถิกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาให้จีวรและบาตร

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตร
ของเธอ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้จีวรและบาตรนี้แก่ผู้พยาบาลใช้
นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตร
ของเธอ สงฆ์ให้จีวรและบาตรนี้ แก่ภิกษุผู้พยาบาล ใช้ การให้จีวรและบาตรนี้ แก่
ภิกษุผู้พยาบาลใช้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงพูด .

สงฆ์ให้จีวรและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนิ่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

ภิกษุและสามเณรช่วยกันพยาบาลใช้

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง สามเณรรูปหนึ่ง ช่วยกันพยาบาลภิกษุอาพาธ เธออันภิกษุ
และสามเณรนั้นพยาบาลอยู่ ได้ถึงมรณภาพ จึงภิกษุผู้พยาบาลใช้นั้น ได้มีความปริวิตกว่า เรา
พึงให้ส่วนจีวรแก่สามเณรผู้พยาบาลใช้อย่างไรหนอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
*พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้มอบส่วนแก่สามเณร
ผู้พยาบาลใช้เท่าๆ กัน .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งมีของใช้มาก มีบริวารมาก ได้ถึงแก่มรณภาพ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุถึง
มรณภาพ สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจีวร แต่ภิกษุผู้พยาบาลใช้มืออุปการะมาก เรานุญาตให้สงฆ์มอบ
ไตรจีวรและบาตรให้แก่ภิกษุผู้พยาบาล ใช้ บรรดาสิ่งของเหล่านั้น สิ่งใดเป็นลหุภัณฑ์ ลหุบริวาร
สิ่งนั้นเรานุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันแบ่ง บรรดาสิ่งของเหล่านั้น สิ่งใดเป็นครุภัณฑ์
ครุบริวาร สิ่งนั้นเป็นของสงฆ์ผู้อยู่ในจตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา ไม่ควรแบ่ง ไม่ควรแจก .

เรื่องสมათานตติถียมีวัตรเปลื้องกายเป็นต้น

[๑๖๘] ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเปลื้องกายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบ
ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงพรรณนาคุณแห่งความมักน้อย
ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร
โดยอเนกปริยาย การเปลื้องกายนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระ-
*พุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตการเปลือยกาย
แก่ภิกษุทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่สมควร . . . .
ดูกรโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้สมทานการเปลือยกายที่พวกเดียรถียสมทานแล้ว การกระทำของ
เธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถารับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสมทานการเปลือยกายที่พวกเดียรถียสมทาน
รูปใดสมทาน ต้องอาบัติถุลลัจจัย .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งนุ่งผ้าคากรอง . . . . รูปหนึ่งนุ่งผ้าเปลือกไม้กรอง . . . . รูปหนึ่งนุ่งผ้า
ผลไม้กรอง . . . . รูปหนึ่งนุ่งผ้ากิมพลทำด้วยผมคน . . . . รูปหนึ่งนุ่งผ้ากิมพลทำด้วยขนสัตว์ . . . . รูปหนึ่ง
นุ่งผ้าทำด้วยปิกนกเค้า . . . . รูปหนึ่งนุ่งหนังสือ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลคำนี้แด่
พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงพรรณาคณแห่งความมกน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดย
อเนกปริยาย นุ่งเสื้อน้อมเป็นไปเพื่อความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด
อากาที่นำเลื่อมใส ความไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอ
ประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตหนังสือแก่ภิกษุทั้งหลาย
ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่สมควร . . . .
ดูกรโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้ทรงหนังสืออันเป็นธงชัยของเดียรถียแล้ว การกระทำของเธอนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง ไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงทรงหนังสืออันเป็นธงชัยของเดียรถีย รูปใดทรง
ต้องอาบัติถุลลัจจัย .

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งนุ่งผ้าทำด้วยกำนดอกกรัก . . . . รูปหนึ่งนุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระผู้มีพระภาคทรงพรรณาคณ
แห่งความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม
การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ผ้าทำด้วยเปลือกปอนี้ น้อมเป็นไปเพื่อความมกน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดย
อเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาสขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาอนุญาต
ผ้าทำด้วยเปลือกปอแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่สมควร . . . .
ดูกรโมฆบุรุษ โฉนเธอจึงได้นุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอแล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง ไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วได้ทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงนุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ รูปใดนุ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระฉัพพัคคีย์ทรงจิรวาสีครามล้วนเป็นต้น

[๑๖๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทรงจิรวาสีครามล้วน ทรงจิรวาสีเหลืองล้วน
ทรงจิรวาสีแดงล้วน ทรงจิรวาสีบานเย็นล้วน ทรงจิรวาสีดัลล้วน ทรงจิรวาสีเสลดล้วน ทรงจิรวาสี
ชมพูล้วน ทรงจิรวาสีที่ไม่ตัดชาย ทรงจิรวาสีชายยาว ทรงจิรวาสีชายเป็นลายดอกไม้ ทรงจิรวาสีชาย
เป็นแผ่น สวมเสื้อ สวมหมวก ทรงผ้าโพก ประชาชนพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา
เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงทรงจิรวาสีครามล้วน ไม่พึง
ทรงจิรวาสีเหลืองล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีแดงล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีบานเย็นล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีดัล
ล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีเสลดล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีชมพูล้วน ไม่พึงทรงจิรวาสีที่ไม่ตัดชาย ไม่พึงทรง
จิรวาสีชายยาว ไม่พึงทรงจิรวาสีชายเป็นลายดอกไม้ ไม่พึงทรงจิรวาสีชายเป็นแผ่น ไม่พึงสวมเสื้อ
ไม่พึงสวมหมวก ไม่พึงทรงผ้าโพก รูปใดทรง ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องจิวยัง ไม่เกิดแก่ผู้จำพรรษา

[๑๗๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยัง ไม่เกิดขึ้น หลีกไป
เสียบ้าง สึกเสียบ้าง ถึงมรณภาพบ้าง ปฏิญาณเป็นสามเณรบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้บวกลาสิกขา
บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอินติมวัตถุบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริตบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน
บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐาน ไม่เห็น
อาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกฐาน ไม่ทำคืนอาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐาน ไม่
สละคืนที่อุฐิอันลามกบ้าง ปฏิญาณเป็นบัณฑิตบ้าง ปฏิญาณเป็นคณลักเพศบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้
เข้ารีตเดียรถียบ้าง ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ขามารดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้
ฆ่าบิดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณีบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้
ทำลายสงฆ์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงหื้อพระโลหิตบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้อกโตพยัญ
ชนกบ้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะนำ ดังต่อไปนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิเลสในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้น หลีกไปเสีย เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมียอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้น สิกเสีย ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตถุ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้น ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละคืนทิฎฐิอันลามก เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมียอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้น ปฏิญาณเป็นบัณฑิต . . . . ปฏิญาณเป็นอกโตพยัญชนก สงฆ์เป็นเจ้าของ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ทันได้แบ่งกัน หลีกไปเสีย เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมียอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ทันได้แบ่งกัน สิกเสีย ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตถุ สงฆ์เป็นเจ้าของ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังเกิดขึ้น แต่ยังไม่ทันได้แบ่งกัน ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละคืนทิฎฐิอันลามก เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมียอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวยังเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ทันได้แบ่งกัน ปฏิญาณเป็นบัณฑิต . . . . ปฏิญาณเป็นอกโตพยัญชนก สงฆ์เป็นเจ้าของ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิวยในฝ่ายหนึ่ง ด้วยเปลววาจว่า ข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ นั้นเป็นของสงฆ์ฝ่ายเดียว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิวยในฝ่ายนั้นเหมือนกัน ด้วยเปลววาจว่า ข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ นั้นเป็นของสงฆ์ฝ่ายเดียว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิวยในฝ่ายหนึ่ง ด้วยเปลววาจว่า ข้าพเจ้าถวายฝ่ายหนึ่ง นั้นเป็นของเฉพาะฝ่ายหนึ่ง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิวยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษา สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิวยในฝ่ายนั้นเหมือนกัน ด้วยเปลววาจว่า ข้าพเจ้าถวายแก่ฝ่ายหนึ่ง นั้นเป็นของเฉพาะฝ่ายหนึ่ง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิวยังเกิดขึ้นแล้วแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษา แต่ยังไม่ทันได้แบ่ง สงฆ์แตกกัน พึงแบ่งส่วนให้ภิกษุทุกรูปเท่าๆ กัน .

เรื่องพระเวรตเถระฝากจิวย

[๑๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวรตเถระฝากจิวยแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ไปถวายท่านพระสารีบุตร ด้วยสิ่งว่า จงถวายจิวยผืนนี้แก่พระเถระ จึ่งในระหว่างทาง ภิกษุรูปนั้นได้ถือเอาจิวยนั้นเสีย เพราะวิสาสะต่อท่านพระเวรตเถระ

กาลต่อมา ท่านพระเวรตเถระมาพบท่านพระสารีบุตร จึ่งเรียนถามว่า ผมฝากจิวยมาถวายพระเถระ . พระเถระได้รับจิวยนั้นแล้วหรือ ขอรับ?

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ผมยังไม่เห็นจิวยนั้นเลย คุณ .

จึ่งท่านพระเวรตเถระได้ถามภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ผมฝากจิวยมาแก่ท่านให้ถวายพระเถระ ไหนจิวยนั้น?

ภิกษุนั้นตอบว่า ผมได้ถือเอาจิวยนั้นเสีย เพราะวิสาสะต่อท่าน ขอรับ .

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะนำ ดังต่อไปนี้ :-

เรื่องถือวิสาสะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวยแก่ภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวยผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากถือเอาเสียในระหว่างทาง เพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอาไม่ถูกต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่าถือเอาไม่ถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวยแก่ภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวยผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากถือเอาเสียในระหว่างทาง เพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่าถือเอาไม่ถูกต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอาถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวยแก่ภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวยผืนนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ผู้ฝากถึงมรณภาพเสียแล้ว จึงอธิษฐาน
เป็นจิวัตรมรดกของภิกษุผู้ฝาก ชื่อว่าอธิษฐานถูกต้องแล้ว ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่า
ถือเอาไม่ถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ผู้รับถึงมรณภาพเสียแล้ว จึงอธิษฐาน
เป็นจิวัตรมรดกของผู้รับ ชื่อว่าอธิษฐาน ไม่ถูกต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอา
ถูกต้อง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ทั้งสองรูปถึงมรณภาพเสียแล้ว จึง
อธิษฐานเป็นมรดกของผู้ฝาก ชื่อว่าอธิษฐานถูกต้อง อธิษฐานเป็นจิวัตรมรดกของผู้รับ ชื่อว่าอธิษฐาน
ไม่ถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากถือเอาเสียในระหว่างทางเพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอาไม่ถูก
ต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่าถือเอาถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากถือเอาเสียในระหว่างทางเพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่าถือเอาถูกต้อง
ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอาไม่ถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้ฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ผู้ฝากถึงมรณภาพเสียแล้ว จึงอธิษฐานเป็น
จิวัตรมรดกของผู้ฝาก ชื่อว่าอธิษฐาน ไม่ถูกต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้รับ ชื่อว่าถือเอาถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ผู้รับถึงมรณภาพเสียแล้ว จึงอธิษฐาน
เป็นจิวัตรมรดกของผู้รับ ชื่อว่าอธิษฐานถูกต้อง ถือเอาเสียเพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ชื่อว่าถือเอา
ไม่ถูกต้อง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิวัตรแกภิกษุไปด้วยสิ่งว่า จงให้จิวัตรผืนนี้
แกภิกษุมีชื่อนี้ ภิกษุผู้รับฝากทราบบ่าวในระหว่างทางว่า ทั้งสองรูปถึงมรณภาพเสียแล้ว จึงอธิษฐาน
เป็นจิวัตรมรดกของผู้ฝาก ชื่อว่าอธิษฐาน ไม่ถูกต้อง อธิษฐานเป็นจิวัตรมรดกของผู้รับ ชื่อว่าอธิษฐาน
ถูกต้อง .

จิวัตรที่เกิดขึ้นมี ๘ มาตिका

[๑๗๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตिकाเพื่อจิวัตรเกิดขึ้นนี้ มี ๘ คือ

๑. ถวายแก่สีมา
๒. ถวายตามกตিকা
๓. ถวายในสถานที่จัดภิกษา
๔. ถวายแก่สงฆ์
๕. ถวายแก่อุกโถสงฆ์
๖. ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว
๗. ถวายเจาะจง
๘. ถวายแก่บุคคล

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สีมา คือ ภิกษุมีจำนวนเท่าใดโดยภายในสีมา ภิกษุเหล่านั้นพึงแบ่งกัน

ที่ชื่อว่า ถวายตามกตিকা คือ วัดมีหลายแห่ง ยอมให้มีลากเสมอกัน เมื่อทายกถวาย

ในวัดหนึ่ง ชื่อว่าเป็นอันถวายทุกวัด

ที่ชื่อว่า ถวายในสถานที่จัดภิกษา คือถวายในสถานที่ๆ ทายกทำสักการะประจำแก่สงฆ์

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สงฆ์ คือ สงฆ์อยู่พร้อมหน้ากันแบ่ง

ที่ชื่อว่า ถวายแก่อุกโถสงฆ์ คือ แม่มีภิกษุมาก มีภิกษุณีรูปเดียว ก็พึงให้ฝ่ายละครึ่ง

แม่มีภิกษุณีมาก มีภิกษุรูปเดียว ก็พึงให้ฝ่ายละครึ่ง

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว คือภิกษุมีจำนวนเท่าใด จำพรรษาอยู่ในอาวาสนั้น
ภิกษุเหล่านั้นพึงแบ่งกัน

ที่ชื่อว่า ถวายเจาะจง คือ ถวายเฉพาะยากุ ภัตตาหารของควรเคี้ยว จิวัตร เสนาสนะ
หรือเภสัช

ที่ชื่อว่า ถวายแก่บุคคล คือ ถวายด้วยวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายจิวัตรผืนนี้แกภิกษุมีชื่อนี้ .

จิวัตรชั้นธกะ ที่ ๘ จบ .

ในชั้นธกะ มี ๙๖ เรื่อง .

หัวข้อประจำชั้นธกะ

[๑๗๓] ๑. เรื่องคนมีงาช้างพระนครราชคฤห์ เห็นหญิงงามเมืองในพระนครเวลาตี
กลับมาพระนครราชคฤห์ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นให้พระราชาทรงทราบ ๒. เรื่องบุตรชายของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
นางสาลาวดี ซึ่งภายหลังเป็นโอรสของเจ้าชายอภัย เพราะเหตุที่ยังมีชีวิต เจ้าชายจึงประทานชื่อว่า
ชีวก ๓. เรื่องชีวกเดินทางไปเมืองตักกสิลา เรียนวิชาแพทย์สำเร็จเป็นหมอใหญ่ ได้รักษาโรค
ซึ่งเป็นอยู่ถึง ๗ ปี หายด้วยการให้เนตถุยา ๔. เรื่องรักษาโรคครีตสีตวงอกของพระเจ้าพิมพิสาร
หายด้วยการทายา ๕. เรื่องพระราชทานตำแหน่งแพทย์หลวงประจำพระองค์ พระสนม นาง
ก้านัล พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ๖. เรื่องรักษาเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์ ๗. เรื่องรักษา
เนื้องอกในลำไส้ ๘. เรื่องรักษาโรคสำคัญของพระเจ้าปชโชตหายด้วยให้เสวยพระโอสถผสม
เปรี้ยว ได้รับพระราชทานผ้าคู่สีไวยกะเป็นรางวัล ๙. เรื่องสร้างพระกายของพระผู้มีพระภาค
ซึ่งหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษให้สดชื่น ๑๐. หมอชีวกทูลถวายพระโอสถ ๓๐ ครั้ง โดย
อบก้านอบล ๓ ก้านด้วยยา ๑๑. เมื่อพระตถาคตมีพระกายเป็นปกติแล้ว หมอชีวกทูลขอ
ประทานพร ๑๒. ทรงรับผ้าคู่สีไวยกะ ๑๓. พระพุทธานุญาตจีวรที่ถกหัสถ์ถวาย ๑๔. เรื่อง
จีวรบังเกิดมากในพระนครราชคฤห์ ๑๕. เรื่องพระพุทธานุญาตผ้าปาจาร ผ้าไหม ผ้าโกเชาว์
๑๖. เรื่องผ้ากัมพลมีราคาถึงกาสิ ๑๗. เรื่องผ้าชนิดดี ชนิดเลว ทรงสรรเสริญความสันโดษ
๑๘. เรื่องคอยและไม่คอย และก่อนและหลังและพร้อมกันทำตีกากันไว้ ๑๙. เรื่องทายกนำ
จีวรกลับคืนไป ๒๐. เรื่องสมมติเรือนคลัง ๒๑. เรื่องรักษาผ้าในเรือนคลัง ๒๒. เรื่อง
สิ่งย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ๒๓. เรื่องจีวรบังเกิดมาก ๒๔. เรื่องแจกกันสงฆ์เสียไกลหา
๒๕. เรื่องจะแบ่งกันอย่างไร ๒๖. เรื่องจะให้แบ่งกันอย่างไร ๒๗. เรื่องแลกส่วนของตน
๒๘. เรื่องให้ส่วนพิเศษ ๒๙. เรื่องจะให้ส่วนจีวรอย่างไร ๓๐. เรื่องย้อมจีวรด้วยโคลมัย
๓๑. เรื่องย้อมด้วยน้ำเย็นและน้ำร้อน ๓๒. เรื่องน้ำย้อมล้น ๓๓. เรื่องไม่รู้ว่น้ำย้อมสก
หรือไม่สก ๓๔. เรื่องยกหมอน้ำย้อมลง ๓๕. เรื่องไม่มีภาชนะย้อม ๓๖. เรื่องขยำจีวร
ในถาด ๓๗. เรื่องตากจีวรบนพื้นดิน ๓๘. เรื่องปลวกกัด ๓๙. เรื่องตากจีวรตรงกลาง
๔๐. เรื่องชายจีวรชำรุด ๔๑. เรื่องน้ำย้อมหยดออกชายเดียว ๔๒. เรื่องจีวรแข็ง ๔๓. เรื่อง
จีวรกระด้าง ๔๔. เรื่องใช้จีวรไม่ได้ตัด ๔๕. เรื่องตัดจีวรตามแบบคันทนา ๔๖. เรื่อง
พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุแบกห่อจีวร ๔๗. เรื่องพระศากยมุนีทรงทดลองแล้ว
ทรงอนุญาตผ้า ๓ ผืน ๔๘. เรื่องพระฉัพพัคคีย์ทรงอดีตเรกจีวรสำหรับอื่นเข้าบ้าน ๔๙. เรื่อง
อดีตเรกจีวรเกิดขึ้น ๕๐. เรื่องอันตรายจากขาดทะเล ๕๑. เรื่องฝนตกพร้อมกัน ๔ ทวีป
๕๒. เรื่องนางวิสาขาขอประทานพร เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝน อาคันตุกภัตร คมิกภัตร คิลานภัตร
คิลานปฏิฐากภัตร เกสัช ยาคุประจำ และถวายอุทกสาฎกแก่ภิกษุณีสงฆ์ ๕๓. เรื่องฉันทโกษณะ
ประณีต ๕๔. เรื่องผ้าปูนั่งเล็กเกินไป ๕๕. เรื่องเผ็ดคดหรืออัสถุอิโส ๕๖. เรื่องผ้าเช็ดหน้า
เช็ดปาก ๕๗. เรื่องผ้าเปลือกไม้ ๕๘. เรื่องไตรจีวรบริบูรณ์ ๕๙. เรื่องอธิษฐาน ๖๐. เรื่อง
จีวรขนาดเล็กเท่าไรควรวิกัป ๖๑. เรื่องผ้าอตราสงค์ที่ทำด้วยผ้าบังสกุลหนัก ๖๒. เรื่อง
ชายสังฆาฏิไม่เสมอกัน ๖๓. เรื่องด้ายล้วย ๖๔. เรื่องแผ่นผ้าสังฆาฏิล้วย ๖๕. เรื่องผ้าไม่พอ
๖๖. เรื่องผ้าตาม ๖๗. เรื่องจีวรเกิดขึ้นมาก ๖๘. เรื่องเก็บจีวรไว้ในวิหารอันธวัน ๖๙. เรื่อง
เปลอสติ ๗๐. เรื่องภิกษุรูปเดียวจำพรรษา ๗๑. เรื่องภิกษุอยู่รูปเดียวตลอดฤดูกาล ๗๒. เรื่อง
พระเถระสองพี่น้อง ๗๓. เรื่องภิกษุ ๓ รูป จำพรรษาในพระนครราชคฤห์ ๗๔. เรื่อง
พระอุปนันทะจำพรรษาแล้วไปวัดใกล้บ้าน ได้รับส่วนแบ่ง แล้วกลับมาพระนครสาวดีตามเดิม
๗๕. เรื่องพระอุปนันทะจำพรรษา ๒ วัด ๗๖. เรื่องภิกษุอาพาธเป็นโรคท้องร่วง ๗๗. เรื่อง
ภิกษุอาพาธ ๗๘. เรื่องภิกษุและสามเณร ๒ รูปอาพาธ ๗๙. เรื่องเปลือยกาย ๘๐. เรื่อง
นุ่งผ้าคารอง ๘๑. เรื่องนุ่งผ้าเปลือกไม้กรอง ๘๒. เรื่องนุ่งผ้าผลไม้กรอง ๘๓. เรื่อง
นุ่งผ้ากัมพลทำด้วยผมนคน ๘๔. เรื่องนุ่งผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์ ๘๕. เรื่องนุ่งผ้ากัมพลทำด้วย
ขนปิกนกเค้า ๘๖. เรื่องนุ่งหนังสือ ๘๗. เรื่องนุ่งผ้าทำด้วยก้านดอกริ้ว ๘๘. เรื่อง
นุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ ๘๙. เรื่องทรงจีวรสีล้วนๆ คือ สีคราม สีแดง สีบานเย็น สีเสด
สีชมพู ทรงจีวรไม่ตัดชาย มีชายยาว มีชายเป็นลายดอกไม้ มีชายเป็นแผ่น สวมเสื้อ สวมหมวก
ใช้ผ้าโพกศีรษะ ๙๐. เรื่องจีวรยังไม่เกิดขึ้น ภิกษุหลีกไปเสีย ๙๑. เรื่องสงฆ์แตกกัน
๙๒. เรื่องถวายจีวรแก่สงฆ์ในฝ่ายหนึ่ง ๙๓. เรื่องท่านพระเรวตะฝากจีวร ๙๔. เรื่องถือวิสาสะ
๙๕. เรื่องอธิษฐาน ๙๖. เรื่องมาตีกาของจีวร ๘ ข้อ.

จัมเปยขันธกะ

เรื่องพระกัสนปโคตร

[๑๗๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่มิฝั่งสระโบกขรณีชื่อคัคครา
เขตจัมปานคร ครั้นนั้น บ้านวาสกคามตั้งอยู่ในกาสิชนบท พระชื่อกัสนปโคตรเป็นเจ้าอาวาส
ในวาสกคามนั้นฝึกฝนในการก่อสร้าง ถึงความชวนชวาวว่า ทำใจน กิษผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา
ฟังมา ที่มาแล้วฟังอยู่เป็นผาสก และอาวาสนี้ฟังถึงความเจริญรุ่งเรือง ไพบูลย์ สมัยต่อมา กิษ
หลายรูป เทียวจาริกในกาสิชนบท ได้ไปถึงวาสกคาม พระกัสนปโคตรได้เห็นกิษเหล่านั้นมา
แต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วจึงปอสาณะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ลุกไปรับบาตรจีวร
นิมนต์ให้ฉันน้ำ ได้จัดแจงการสรงน้ำ ได้จัดแจงกระหังยาคุ ของควารเคี้ยว กัตตอาหาร จึง
พระอาคันตกะเหล่านั้น ได้หารือกันตั้งนั้ว อาวุโสทั้งหลาย พระเจ้าอาวาสรูปนี้ดีมาก ได้จัดแจง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

การสร้งน้ำ ได้จัดแจงกระทั้งยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร ผิฉะนั้น พวกเราจงพักอยู่ใน
วาสภคามนี้แหละ ครั้นแล้ว ได้พักอยู่ในวาสภคามนั้นนั่นเอง จึงพระกัสสปโคตรได้มีความปริวิตก
ความลำบากโดยฐานเป็นอาคันตกะ ของพระอาคันตกะเหล่านี้ สงบหายแล้ว พระอาคันตกะ
ที่ไม่ชำนานูในทีโคจรเหล่านี้ บัดนี้ชำนานูในทีโคจรแล้ว อันการทำความชวนชวายในสกุลคนอื่น
จนตลอดชีวิต ทำได้ยากมาก และการขอก็ไม่เป็นที่พอใจของคนทั้งหลาย ถ้ากระไรเราพึงเลิก
ทำความชวนชวายในยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร ดังนี้ แล้วได้เลิกทำความชวนชวายในยาคุ
ของควรเคียว ภัตตอาหาร

จึงพระอาคันตกะเหล่านั้น ได้หารือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนแล พระเจ้าอาวาส
รูปนี้ จัดแจงการสร้งน้ำ จัดแจงกระทั้งยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร บัดนี้เธอเลิกทำความ
ชวนชวายในยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร อาวุโสทั้งหลาย เดียวนี้พระเจ้าอาวาสรูปนี้ชั่วเสียแล้ว
ผิฉะนั้น พวกเราจงยกพระเจ้าอาวาสนี้เสีย ต่อมาพระอาคันตกะเหล่านั้น ประชุมกันแล้ว ได้กล่าว
คำนี้ต่อพระกัสสปโคตรว่า อาวุโส เมื่อก่อนแล ท่านได้จัดแจงการสร้งน้ำ ได้จัดแจงกระทั้งยาคุ
ของควรเคียว ภัตตอาหาร บัดนี้ ท่านนั้นเลิกจัดแจงยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหารเสียแล้ว
ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม?

พระกัสสปโคตรกล่าวว่ อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น .

พระอาคันตกะเหล่านั้น จึงโดยยกพระกัสสปโคตรเสียฐานไม่เห็นอาบัตินั้นที่ จึงพระ-

* กัสสปโคตรได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า เราไม่รู้ชื่อนั้นว่า นั้นอาบัติหรือมิใช่อาบัติ เราต้องอาบัติแล้ว
หรือไม่ต้อง ถูกยกเสียแล้วหรือไม่ถูกยกเสีย โดยธรรมหรือไม่เป็นธรรม กำริบหรือไม่กำริบ
ควรแก่ฐานะหรือไม่ควรแก่ฐานะ ถ้ากระไร เราพึงไปจัมปานครแล้วทูลถามเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-

* พระภาค . ครั้นแล้วเก็บเสนาสนะถือบาตรจีวรเดินทาง ไปจัมปานคร บทจรไปโดยลำดับถึงจัมปานคร
เข้าไปในพระพุทธานุภาพ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พุทธประเพณี

กิจการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอาคันตกะทั้งหลาย นั้นเป็น
พุทธประเพณี .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสปฏิสันถารต่อพระกัสสปโคตรว่า ภิกษุเธอยังพอทนได้
หรือ ยังพอให้อุตภาพเป็นไปได้อะไร เธอเดินทางมาด้วยความลำบากน้อยหรือ และเธอมาจากไหน?

พระกัสสปโคตรกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนอยู่ได้ ยังพอให้อุตภาพเป็นไปได้อะไร
พระพุทธเจ้าข้า และข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมา ไม่สู้ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า วาสภคามตั้งอยู่ใน
กาสิชนบท ข้าพระพุทธเจ้าเป็นเจ้าอาวาสในวาสภคามนั้น ผิดใฝ่ในการก่อสร้าง ถึงความชวนชวาย
ว่า ทำไฉน ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยัง ไม่มา พึงมา ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นผาสก และอาวาสนี้
พึงถึงความเจริญรุ่งเรืองไปบุบลย์ ครั้งนั้น ภิกษุหลายรูปเที่ยวจาริกในกาสิชนบทได้ไปถึงวาสภคาม
ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นภิกษุเหล่านั้นกำลังมาแต่ไกลเที่ยว จึงป้อาสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้า ได้ลุกไปรับบาตรจีวร นิมนต์ให้ฉันน้ำ ได้จัดแจงการสร้งน้ำ ได้จัดแจงกระทั้ง
ยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร จึงพระอาคันตกะเหล่านั้น ได้หารือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
พระเจ้าอาวาสรูปนี้ดีมาก ได้จัดแจงการสร้งน้ำ ได้จัดแจงกระทั้งยาคุของควรเคียว ภัตตอาหาร
ผิฉะนั้น พวกเราจงพักอยู่ในวาสภคามนี้แหละ ครั้นแล้ว ได้พักอยู่ในวาสภคามนั้นนั่นเอง
ข้าพระพุทธเจ้านั้น ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า ความลำบากโดยฐานเป็นอาคันตกะของพระอาคันตกะ
เหล่านี้ สงบหายแล้ว ท่านพระอาคันตกะที่ไม่ชำนานูในทีโคจรเหล่านี้ บัดนี้เป็นผู้ชำนานูในที
โคจรแล้ว อันการทำความชวนชวายในสกุลคนอื่นจนตลอดชีวิต ทำได้ยากมาก และการขอก็ไม่
เป็นที่พอใจของคนทั้งหลาย ถ้ากระไร เราพึงเลิกทำความชวนชวายในยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร
ข้าพระพุทธเจ้านั้น ได้เลิกทำความชวนชวายในยาคุของควรเคียว ภัตตอาหารแล้ว จึงพระอาคันตกะ
เหล่านั้น ได้หารือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนแลพระเจ้าอาวาสรูปนี้จัดแจงการสร้งน้ำ
จัดแจงกระทั้งยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร บัดนี้ เธอเลิกจัดแจงยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร
อาวุโสทั้งหลาย เดียวนี้พระเจ้าอาวาสรูปนี้ชั่วเสียแล้ว ผิฉะนั้น พวกเราจงยกพระเจ้าอาวาสรูปนี้
เสีย ต่อมาจึงประชุมกัน ได้กล่าวคำนี้แก่ข้าพระพุทธเจ้าว่า เมื่อก่อนแล ท่านได้จัดแจงการสร้งน้ำ
ได้จัดแจงกระทั้งยาคุ ของควรเคียว ภัตตอาหาร บัดนี้ ท่านนั้นเลิกจัดแจงยาคุ ของควรเคียว
ภัตตอาหารเสียแล้ว อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม ข้าพระพุทธเจ้าตอบว่า
อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น พระอาคันตกะเหล่านั้นจึงยกข้าพระพุทธเจ้าเสียฐาน
ไม่เห็นอาบัตินั้นที่ ข้าพระพุทธเจ้าได้มีความปริวิตกว่า เราไม่รู้ชื่อนั้นว่า นั้นอาบัติหรือมิใช่อาบัติ
เราต้องอาบัติแล้วหรือไม่ต้อง ถูกยกเสียแล้วหรือไม่ถูกยกเสีย โดยธรรมหรือไม่เป็นธรรม
กำริบหรือไม่กำริบ ควรแก่ฐานะหรือไม่ควรแก่ฐานะ ถ้ากระไร เราพึงไปจัมปานคร แล้วทูลถาม
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ข้าพระพุทธเจ้ามาจากวาสภคามนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุ นั้น ไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ เธอไม่ต้องอาบัติ
เธอต้องอาบัติหามิได้ เธอไม่ถูกยกเสีย เธอถูกยกเสียหามิได้ เธอถูกยกเสียโดยกรรมไม่เป็นธรรม
กำริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ไปเกิด ภิกษุ เธอจงอาศัยอยู่ในวาสภคามนั้นแหละ .

พระกัสสปโคตรทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า แล้วลุกจาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ที่หนึ่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไปवासกคาม .

ครั้งนั้น ความรำคาญ ความเดือดร้อน ได้มีแก่พระอาคันตุกะเหล่านั้นว่า มิใช่ลาภ
ของพวกเราหนอ ลาภของพวกเราไม่มีหนอ พวกเราได้ชั่วแล้วหนอ พวกเราไม่ได้ดีแล้วหนอ
เพราะพวกเรายกภิกษุผู้บริสุทธิหาอาบัติมิได้เสีย เพราะเรื่อง ไม่ควร เพราะเหตุไม่ควร อาวุโส
ทั้งหลาย ฉะนั้น พวกเราจง ไปจัมปานครแล้ว แสดงโทษที่ล่วงเกิน โดยความเป็นโทษล่วงเกิน
ในสำนักพระผู้มีพระภาค . ต่อมาพระอาคันตุกะเหล่านั้น เก็บจำเสนาสนะ ถือบาตร จีวรเดินไป
ทางจัมปานคร บทธจรไปโดยลำดับ ถึงจัมปานคร เข้าไปในพระพุทธรูปสำนัก ถวายบังคมพระผู้มี-
*พระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พุทธประเพณี

กิจการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอาคันตุกะทั้งหลาย นั้นเป็น
พุทธประเพณี .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสปฏิสันถารแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
ยังพอทนได้หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็น ไปได้หรือ พวกเธอเดินทางมามีความลำบากน้อยหรือ
และพวกเธอมาแต่ไหน?

อา . พวกข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพเป็น ไปได้ พระพุทธเจ้าข้า และ
พวกข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมาไม่สู้ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า วัสสกคามตั้งอยู่ในกาสิชนบท พวก
ข้าพระพุทธเจ้ามาแต่वासกคามนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

ภ . ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอใช้ไหมทียกภิกษุเจ้าอาวาสเสีย?

อา . ใช่ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ . ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยกภิกษุเจ้าอาวาสเสีย เพราะเรื่องอะไร เพราะเหตุอะไร?

อา . เพราะเรื่อง ไม่สมควร เพราะเหตุ ไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติห้าม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกเธอ นั้น ไม่เหมาะ
ไม่สม ไม่สมควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดุจรโมฆบุรุษ โฉนพวกเธอจึงได้ยก
ภิกษุผู้บริสุทธิ ไม่มีอาบัติเสีย เพราะเรื่อง ไม่สมควร เพราะเหตุ ไม่สมควรเล่า การกระทำของ
พวกเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา
รับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุจรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่บริสุทธิ ไม่มีอาบัติ อันภิกษุ ไม่พึงยกเสีย
เพราะเรื่อง ไม่สมควร เพราะเหตุ ไม่สมควร รูปโดยกเสียด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทันใดภิกษุเหล่านั้นลุกจากที่นั่ง ทำผ้าอตราสงค์เจริ่งป่าชบเคี้ยวลงที่พระยุคลบาทของ
พระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า โทษที่ล่วงเกิน ได้ล่วง
พวกข้าพระพุทธเจ้าผู้เขลา ผู้หลง ไม่ฉลาด เพราะพวกข้าพระพุทธเจ้าได้ยกภิกษุที่บริสุทธิหาอาบัติ
มิได้เสีย เพราะเรื่อง ไม่สมควร เพราะเหตุ ไม่สมควร ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาธิปไตย
ที่ล่วงเกิน เพื่อความสำรวมต่อไป พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุจรภิกษุทั้งหลาย เอาเถิด โทษที่ล่วงเกิน ได้ล่วงพวกเธอผู้เขลา
ผู้หลง ไม่ฉลาด เพราะพวกเธอได้ยกภิกษุที่บริสุทธิ หาอาบัติมิได้เสีย เพราะเรื่อง ไม่สมควร
เพราะเหตุ ไม่สมควร แต่เพราะพวกเธอเห็นโทษล่วงเกิน โดยความเป็นโทษล่วงเกิน แล้วทำ
คินตามธรรม เรารับโทษนั้นของพวกเธอละ แท้จริง ข้อที่ภิกษุเห็นโทษล่วงเกิน โดยความเป็น
โทษล่วงเกิน แล้วทำคินตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นั้นเป็นความเจริญในอารยะวินัย .

อกเขปนัยกรรม

[๑๗๔] ก็สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายในเมืองจัมปา ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็น
วรรคโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียง โดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมเป็นวรรคโดยธรรม ทำ
กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียว
เสียบ้าง รูปเดียวยกภิกษุ ๒ รูปเสียบ้าง รูปเดียวยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง รูปเดียวยกสงฆ์เสีย
บ้าง สองรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง สองรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง สองรูปยกภิกษุหลายรูป
เสียบ้าง สองรูปยกสงฆ์เสียบ้าง หลายรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง หลายรูปยกภิกษุสองรูปเสีย
บ้าง หลายรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง หลายรูปยกสงฆ์เสียบ้าง สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสียบ้าง
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . . ต่างก็เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุทั้งหลายในเมือง
จัมปา จึงได้กระทำกรรมเห็นปานนี้เล่า คือ ทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม . . . . สงฆ์ต่อสงฆ์ยก
กันเสียบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดุจรภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุทั้งหลาย
ในเมืองจัมปาทำกรรมเห็นปานนี้ คือทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม . . . . สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสีย
บ้าง จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน . . . . ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลาย
ว่าดังนี้ :-

กรรมที่ใช่ได้และใช่ไม่ได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

[๑๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมเป็นนารคโดยธรรมใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมเป็นนารคโดยธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุรูปเดียวยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุสองรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุสองรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุสองรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุสองรูปยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ภิกษุหลายรูปยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสียบ้าง ก็ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า .

กรรม ๔ ประเภท

[๑๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กรรมนี้มี ๔ ประเภท คือกรรมเป็นนารคโดยไม่เป็นธรรม ๑
กรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ๑ กรรมเป็นนารคโดยธรรม ๑ กรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม ๑
อธิบายกรรม ๔ ประเภท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่เป็นนารคโดยไม่เป็นธรรมนี้ ชื่อว่า
กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะไม่เป็นธรรม เพราะเป็นนารค กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำ และ
เราก็ไม่อนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรมนี้ ชื่อ
ว่ากำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะไม่เป็นธรรม กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำและเราก็ไม่อนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่เป็นนารคโดยธรรมนี้ ชื่อว่ากำเริบ
ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะเป็นนารค กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำ และเราก็ไม่อนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่พร้อมเพรียงโดยธรรมนี้ ชื่อว่าไม่
กำเริบ ควรแก่ฐานะ เพราะเป็นธรรม เพราะพร้อมเพรียง กรรมเห็นปานนี้ควรทำ และเราก็
อนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุดังกล่าวมาแล้ว พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แหละว่า
พวกเราจักทำกรรมที่พร้อมเพรียงโดยธรรม .

พระฉัพพัคคีย์ทำกรรมหลายอย่าง

[๑๓๘] โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นนารคโดย
ไม่เป็นธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมเป็นนารคโดยธรรม ทำกรรมเป็น
นารคโดยเทียมธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ทำกรรมบกพร่องด้วยญัตติแต่สมบุรณ
ด้วยอนสาวนบ้าง ทำกรรมบกพร่องด้วยอนสาวนแต่สมบุรณด้วยญัตติบ้าง ทำกรรมบกพร่อง
ทั้งญัตติบกพร่องทั้งอนสาวนบ้าง ทำกรรมเว้นจากธรรมบ้าง ทำกรรมเว้นจากวินัยบ้าง ทำกรรม
เว้นจากสัตตศาสนบ้าง ทำกรรมที่ถูกค้ำแล้วและขึ้นทำ ไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้าง
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . . . เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ จึง
ได้ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นนารคโดยไม่เป็นธรรม . . . . . ทำกรรมที่ถูกค้ำแล้วและ
ขึ้นทำ ไม่เป็นธรรมกำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้างเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุฉัพพัคคีย์
ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นนารคโดยไม่เป็นธรรม . . . . . ทำกรรมที่ถูกค้ำแล้วและขึ้นทำ
ไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้างจริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน . . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีถรรพัสังกะภิกษุทั้งหลาย
ว่าดังนี้ :-

กรรมที่ใช้ไม่ได้

[๑๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมเป็นนารคโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมเป็นนารคโดยธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมเป็นนารคโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ผู้ทำสังฆเภทเป็นที่ ๔ . . . . . มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๔ . . . . . มีอุกโตพยัญชนกเป็นที่ ๔ . . . . .
มีภิกษุนานาสังฆวาสเป็นที่ ๔ . . . . . มีภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๔ . . . . . มีภิกษุอยู่ในเวฬุด้วย
ฤทธิ์เป็นที่ ๔ . . . . . สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ ๔ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และ ไม่
ควรทำ .

กรรมที่สงฆ์จตุรวรรคทำ จบ .

กรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ

[๑๘๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณิเป็นที่ ๕ ทำกรรม
กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๕ . . . . . มี
สามเณรเป็นที่ ๕ . . . . . มีสามเณริเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุบอกลาสิกขาเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ต้อง
อันติมวัตถุเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์
ยกเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่ ๕ . . . . .
มีบิณฑเพชกเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุเข้ารีตเดียรถิยเป็นที่ ๕ . . . . . มีสัตว์
ดิรัจฉานเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ทำมาตฆาตเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ทำปิตฆาตเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุ
ผู้ทำอรหันตฆาตเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณิเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็น
ที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๕ . . . . . มีอุกโตพยัญชนกเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุนานาสังฆวาส
เป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๕ . . . . . มีภิกษุผู้อยู่ในเวฬุด้วยฤทธิ์เป็นที่ ๕ . . . . .
สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใดมีผู้นั้นเป็นที่ ๕ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ .

กรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ จบ .

กรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ

[๑๙๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณิเป็นที่ ๑๐ ทำกรรม
กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีสามเณร
เป็นที่ ๑๐ มีสามเณริเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุบอกลาสิกขาเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ
เป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีบิณฑเพชก
เป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้เข้ารีตเดียรถิยเป็นที่ ๑๐ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็น
ที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำมาตฆาตเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำปิตฆาตเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำอรหันตฆาต
เป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณิเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุ
ผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีอุกโตพยัญชนกเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุนานาสังฆวาสเป็นที่ ๑๐ . . . . .
มีภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๑๐ . . . . . มีภิกษุผู้อยู่ในเวฬุด้วยฤทธิ์เป็นที่ ๑๐ . . . . . สงฆ์ทำกรรม
แก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ ๑๐ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ ไม่ควรรทำ .

กรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ จบ .

กรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ

[๑๙๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณิเป็นที่ ๒๐ ทำกรรม
กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีสามเณร
เป็นที่ ๒๐ . . . . . มีสามเณริเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุบอกลาสิกขาเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ต้อง
อันติมวัตถุเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูก
สงฆ์ยกเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่
๒๐ . . . . . มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้เข้ารีตเดียรถิยเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีสัตว์ดิรัจฉาน
เป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำมาตฆาตเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำปิตฆาตเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุ
ผู้ทำอรหันตฆาตเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณิเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็น
ที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีอุกโตพยัญชนกเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุ
นานาสังฆวาสเป็นที่ ๒๐ . . . . . มีภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๒๐ . . . . . สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้
นั้นเป็นที่ ๒๐ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ .

กรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ จบ .

กรรมที่สงฆ์จตุรวรรคเป็นต้นทำ

[๑๙๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้อยู่ปรึวาสเป็นที่ ๔ พึงให้ปรึวาส พึงชัก
เข้าหาอาบัติเดิม พึงให้มานัต มีภิกษุผู้อยู่ปรึวาสนั้นเป็นที่ ๒๐ พึงอัพภาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้
และไม่ควรรทำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิมเป็นที่ ๔ พึงให้ปรึวาส พึงชัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
เข้าหาอาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรชกเข้าหาอาบัติเดิมนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอูปทาน กรรมนั้น
ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรมานัตเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชกเข้าหา
อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรมานัตนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอูปทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่
ควรรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ประพฤติมานัตเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชกเข้าหา
อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ประพฤติมานัตนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอูปทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้
และไม่ควรรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรอูปทานเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชกเข้าหา
อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรอูปทานนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอูปทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และ
ไม่ควรรทำ .

ปฎิโกสนา ๒ อย่าง

[๑๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น บางคนคัดค้าน
ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใครเล่าคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

สิกขมานา . . . .

สามเณร . . . .

สามเณรี . . . .

ภิกษุผู้บอกลาสิกขา . . . .

ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ . . . .

ภิกษุวิกลจริต . . . .

ภิกษุผู้มีจิตฟุ้งซ่าน . . . .

ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา . . . .

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติ . . . .

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคืนอาบัติ . . . .

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละทฎฐิบาป . . . .

บ่อนเพาะก . . . .

ภิกษุลักเพศ . . . .

ภิกษุเข้ารีตเดียดริย . . . .

สัตว์ดิรัจฉาน . . . .

ภิกษุผู้ฆ่ามารดา . . . .

ภิกษุผู้ฆ่าบิดา . . . .

ภิกษุผู้ฆ่าพระอรหันต์ . . . .

ภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณี . . . .

ภิกษุผู้ทำสังฆเภท . . . .

ภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาท . . . .

อุกโตพยัญชนก . . . .

ภิกษุนานาสังवास . . . .

ภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกัน . . . .

ภิกษุผู้อยู่ในเวหาสดด้วยอุทธี . . . .

สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด ผู้นั้นคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้แล คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใครเล่าคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุปรกัตตตะมีสังवासเสมอกัน อยู่ในสีมาเดียวกัน

โดยที่สุดแม้ภิกษุผู้นั่งอยู่บนอาสนะติดกันบอกให้รู้ คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น .

นิสสรณา ๒ อย่าง

[๑๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสรณาการขับออกนี้มี ๒ อย่าง คือมีบุคคลที่ยังไม่ถึงการ
ขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก บางคนเป็นอันสงฆ์ขับออกดีแล้ว บางคนเป็นอันสงฆ์ขับออกไม่ดี

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดใดที่ยังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็น
อันขับออกไม่ดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้บริสุทธิ ไม่มีอาบัติ ถ้าสงฆ์ขับเธอออก
เป็นอันขับออกไม่ดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้ เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออกเป็นอัน
ขับออกไม่ดี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

๒. ดุริฎกษทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดไรที่ยังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็นอันขับออกดีแล้ว

ดุริฎกษทั้งหลาย ก็กิริษในธรรมวินัยนี้ เป็นพาล ไม่นฉลาด มีอาบัติมาก มีมารยาทไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับพวกคฤหัสถ์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็นอันขับออกดีแล้ว

ดุริฎกษทั้งหลาย บุคคลนี้ เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็นอันขับออกดีแล้ว .

โอสารณา ๒ อย่าง

[๑๙๕] ดุริฎกษทั้งหลาย โอสารณาการรับเข้าห่มนี้มี ๒ อย่าง คือมีบุคคลที่ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม บางคนเป็นอันรับเข้าดี บางคนเป็นอันรับเข้าไม่ดี

๑. ดุริฎกษทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดไรที่ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าไม่ดี

ดุริฎกษทั้งหลาย บัณเฑาะก์ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าไม่ดี

คนลักเพศ . . . .

คนเข้ารีตเดิยรถีย์ . . . .

สัตว์ดิรัจฉาน . . . .

คนผู้ฆ่ามารดา . . . .

คนผู้ฆ่าบิดา . . . .

คนผู้ฆ่าพระอรหันต์ . . . .

คนผู้ประทุษร้ายกิริษณี . . . .

คนผู้ทำสังฆเภท . . . .

คนผู้ทำโลหิตตูปบาท . . . .

อุกโตพยัญชนก ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าไม่ดี

ดุริฎกษทั้งหลาย บุคคลนี้เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าไม่ได้

๒. ดุริฎกษทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลชนิดไรที่ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าดีแล้ว

ดุริฎกษทั้งหลาย คนมือด้วน ยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้าดีแล้ว

คนเท้าด้วน . . . .

คนทั้งมือและเท้าด้วน . . . .

คนหูขาด . . . .

คนจมูกแหว่ง . . . .

คนทั้งหูขาดจมูกแหว่ง . . . .

คนนิ้วมือนิ้วเท้าขาด . . . .

คนมีง้ามมือง้ามเท้าขาด . . . .

คนเอ็นขาด . . . .

คนมือเป็นแผ่น . . . .

คนค่อม . . . .

คนเตี้ย . . . .

คนคอพอก . . . .

คนมีเครื่องหมายติดตัว . . . .

คนมีรอยเขียนด้วยหวาย . . . .

คนถูกประกาศให้จับ . . . .

คนเท้าปุก . . . .

คนมีโรคเรื้อรัง . . . .

คนแปลกเพื่อน . . . .

คนตาบอดข้างเดียว . . . .

คนง่อย . . . .

คนกระจอก . . . .

คนเป็นโรคอัมพาต . . . .

คนมือรียบถขาด . . . .

คนชราทุพพลภาพ . . . .

คนตาบอดสองข้าง . . . .

คนใบ้ . . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ทำคืน ขอรับ ผมจักสละ ขอรับ สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ฐานไม่ทำคืนอาบัติ และฐาน
ไม่สละทิฏฐิลามก ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม .

อุกเขปนियกรรมที่เป็นธรรม

[๑๙๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เห็นอาบัติ สงฆ์ หรือภิกษุหลายรูป
หรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม? เธอพูดอย่างนี้ว่า
อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะเห็น สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม .

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำคืนอาบัติ สงฆ์ หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว
โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว จงทำคืนอาบัตินั้น เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ผมไม่มีอาบัติที่จะทำคืน สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติ ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม .

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สละทิฏฐิลามก สงฆ์ หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว
โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านมีทิฏฐิลามก จงสละทิฏฐิลามกนั้น เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ผมไม่มีทิฏฐิลามกที่จะสละ สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่สละทิฏฐิลามก ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม .

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เห็นอาบัติ ทำคืนอาบัติ . . . .

เป็นผู้เห็นอาบัติ และสละทิฏฐิลามก . . . .

เป็นผู้ทำคืนอาบัติ และสละทิฏฐิลามก . . . .

เป็นผู้เห็นอาบัติ ทำคืนอาบัติ และสละทิฏฐิลามก สงฆ์ หรือ ภิกษุหลายรูป หรือ
รูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม? จงทำคืนอาบัตินั้น
ท่านมีทิฏฐิลามก จงสละทิฏฐิลามกนั้น เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะเห็น
ไม่มีอาบัติที่จะทำคืน ไม่มีทิฏฐิลามกที่จะสละ สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ฐานไม่ทำคืนอาบัติ
และฐานไม่สละทิฏฐิลามก ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม .

พระอุบาลีทูลถามปัพพาชนียกรรมเป็นต้น

[๑๙๙] ครั้งนั้น ท่านพระอุบาลีเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า กรรมที่ควรทำในที่
พร้อมหน้า แต่สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน กลับทำในที่ลับหลัง การกระทำความนั้นชื่อว่ากรรมเป็นธรรม
เป็นวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อุบาลี การกระทำความนั้นชื่อว่า กรรมไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัย

อ. สงฆ์พร้อมเพรียงกัน ทำกรรมที่ควรสอบถาม แต่ทำโดยไม่สอบถาม . . . . ทำกรรม
ที่ควรทำตามปฏิญาณ โดยมีได้ปฏิญาณ . . . . ให้อมุพหุวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย . . . . ทำตัสสปาปิยสิกา
กรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหุวินัย . . . . ทำตัสชฌนियกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกากรรม . . . . ทำนียสกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรตัสชฌนियกรรม . . . . ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม . . . . ทำปฏิสารนियกรรมแก่
ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม . . . . ทำอุกเขปนियกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารนियกรรม . . . . ให้ปริวาสแก่ภิกษุ
ผู้ควรอุกเขปนियกรรม . . . . ชักภิกษุผู้ควรปริวาสเข้าหาอาบัติเดิม . . . . ให้มานัตแก่ภิกษุผู้ควรชักเข้าหา
อาบัติเดิม . . . . อphanภิกษุผู้ควรมานัต . . . . ให้ภิกษุผู้ควรอphanให้อุปสมบทกัลบุตร การกระทำความ
นั้นชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาลี การกระทำความนั้นชื่อว่า กรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย กรรมที่ควรทำในที่
พร้อมหน้า แต่สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันกลับทำในที่ลับหลัง อย่างนี้แลอุบาลี ชื่อว่ากรรมไม่
เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ยอมมีโทษ

อุบาลี สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำกรรมที่ควรสอบถาม แต่ทำโดยไม่สอบถาม . . . . ทำกรรม
ที่ควรทำตามปฏิญาณ โดยมีได้ปฏิญาณ . . . . ให้อมุพหุวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย . . . . ทำตัสสปาปิยสิกา
กรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหุวินัยทำตัสชฌนियกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกากรรม . . . . ทำนียสกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรตัสชฌนियกรรม . . . . ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม . . . . ทำปฏิสารนियกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม . . . . ทำอุกเขปนियกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารนियกรรม . . . . ให้ปริวาส
แก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนियกรรม . . . . ชักภิกษุผู้ควรปริวาสเข้าหาอาบัติเดิม . . . . ให้มานัตแก่ภิกษุผู้ควร
ชักเข้าหาอาบัติเดิม . . . . อphanภิกษุผู้ควรมานัต . . . . ให้ภิกษุผู้ควรอphanให้อุปสมบทกัลบุตร อย่างนี้
แลอุบาลี ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ยอมมีโทษ

[๒๐๐] อ. กรรมที่ควรทำในที่พร้อมหน้า สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำในที่พร้อมหน้า
การกระทำความนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรมวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาลี การกระทำความนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัย

อ. สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำกรรมที่ควรสอบถามแล้วทำโดยการสอบถาม . . . . ทำกรรม
ที่ควรทำตามปฏิญาณ โดยการปฏิญาณ . . . . ให้สติวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย . . . . ให้อมุพหุวินัย . . . .
แก่ภิกษุผู้ควรอมุพหุวินัย . . . . ทำตัสสปาปิยสิกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกากรรม . . . . ทำตัสชฌน-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสชฌนियกรรม . . . . ทำนียสกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม . . . . ทำปัพพาชนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม . . . . ทำปฏิสารนियกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารนियกรรม . . . . ทำอุกเขปน-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนियกรรม . . . . ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรปริวาส . . . . ชักเข้าหาอาบัติเดิมซึ่งภิกษุ
ผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม . . . . ให้มานัตแก่ภิกษุผู้ควรมานัต . . . . อphanภิกษุผู้ควรอphan . . . . อุปสมบท
กัลบุตรผู้ควรอุปสมบท การกระทำความนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ธรรม . . . . เป็นวรรคโดยเทียมธรรม . . . . พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม . . . . สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้น
กล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดย ไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็น
วรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็น
อันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดุคกริภขทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น
พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่
เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้
เป็นธรรมวาที . ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้ .

ดุคกริภขทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงอกเขปนียกรรมฐาน ไม่ทำคืน
อาบัติ แล้วประพฤติโดยชอบ หายเยื่อหึง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับอกเขปนียกรรมฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติ ในเรื่องนี้ ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาทกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุ
รูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงอกเขปนียกรรมฐาน ไม่ทำคืนอาบัติ แล้วประพฤติโดยชอบ หายเยื่อหึง
ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับอกเขปนียกรรมฐาน ไม่ทำคืนอาบัติ เอาละ พวกเราจะระงับ
อกเขปนียกรรมฐาน ไม่ทำคืนอาบัติแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับอกเขปน-

* นียกรรมฐาน ไม่ทำคืนอาบัติแก่ภิกษุรูปนั้น . . . . พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม . . . . เป็นวรรคโดย
ธรรม . . . . เป็นวรรคโดยเทียมธรรม . . . . พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม . . . . สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้น
กล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดย ไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรม
เป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม
กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำ ไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดุคกริภขทั้งหลาย
บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่
กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่
ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที . ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้ .

[๒๓๖] ดุคกริภขทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงอกเขปนียกรรมฐาน
ไม่สละทิฏฐิบาป แล้วประพฤติโดยชอบ หายเยื่อหึง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับ
อกเขปนียกรรมฐาน ไม่สละทิฏฐิบาป ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาทกลงกันอย่างนี้ว่า
อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงอกเขปนียกรรมฐาน ไม่สละทิฏฐิบาป แล้วประพฤติ
โดยชอบ หายเยื่อหึง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับอกเขปนียกรรมฐาน ไม่สละทิฏฐิบาป
เอาละ พวกเราจะระงับอกเขปนียกรรมฐาน ไม่สละทิฏฐิบาปแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรค
โดยไม่เป็นธรรม ระงับอกเขปนียกรรมฐาน ไม่สละทิฏฐิบาปแก่ภิกษุรูปนั้น . . . . พร้อมเพรียงกันโดย
ไม่เป็นธรรม . . . . เป็นวรรคโดยธรรม . . . . เป็นวรรคโดยเทียมธรรม . . . . พร้อมเพรียงกันโดยเทียม
ธรรม . . . . สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อม
เพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรม
พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่
ดุคกริภขทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดย
เทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที . ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้ .

จัมเปยชันธกะ ที่ ๙ จบ .
ในชันธกะนี้มี ๓๘ เรื่อง .

หัวข้อประจำชันธกะ

[๒๓๗] ๑. พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครจัมปา ภิกษุผู้อยู่ในवासภคามได้ทำความ
ชวนชวายเป็นสิ่งจำปรารถนาแก่พวกพระอาคันตกะ ครั้นทราบวาพวกท่านชานาญในสถานที่โคจรดี
แล้วจึงเลิกทำความชวนชวายเป็นกาลนั้น แต่ต้องถูกพวกพระอาคันตกะยกเสียเพราะเหตุที่ไม่ทำ
จึงได้ไปเฝ้าพระชินเจ้า ๒. ภิกษุทั้งหลายในนครจัมปาทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม พร้อม
เพรียงโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียว ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุสองรูป หลายรูปที่เป็นสงฆ์ก็มี ภิกษุสองรูป
ยกหลายรูปยกกันก็มี และสงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันก็มี ๓. พระสัพพัญญูผู้ประเสริฐทรงทราบแล้ว
ตรัสห้ามว่า ไม่เป็นธรรม ๔. กรรมใดวิบัติโดยญัตติ อนุสาวนาสมบรูณ์ วิบัติโดยอนุสาวนา
สมบรูณ์ด้วยญัตติ วิบัติทั้งสองอย่าง ทำกรรมแยกจากกรรม แยกจากวินัย แยกจากสัตตฤทธาน์
กรรมที่ถูกคัดค้าน กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ๕. กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม พร้อมเพรียง
โดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม พระตถาคตทรงอนุญาต
กรรมพร้อมเพรียงโดยธรรมเท่านั้น ๖. สงฆ์มี ๕ ประเภท คือสงฆ์จตุรวรรค สงฆ์ปัญจวรรค
สงฆ์ทศวรรค สงฆ์วิสตวรรค และสงฆ์อติเรกวิสตวรรค ๗. ยกอุปสมบทกรรม ปวารณากรรม
กับอัฏฏกกรรม นอกนั้นสงฆ์จตุรวรรค ทำได้ ๘. ยกกรรม ๒ อย่าง คือ อุปสมบทในมัชฌิม
ประเทศและอัฏฏกกรรม นอกนั้นสงฆ์ปัญจวรรคทำได้ทั้งสิ้น ๙. ยกอัฏฏกกรรมอย่างเดียว
นอกนั้นสงฆ์ทศวรรคทำได้ ๑๐. กรรมทุกอย่าง สงฆ์วิสตวรรคทำได้ทั้งสิ้น ๑๑. ภิกษุณีสิกขมานา
สามเณร สามเณรี ภิกษุผู้บอกลาสิกขา ภิกษุผู้ต้องอันตัมวัตถุ ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกฐานไม่เห็นอาบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

ฐานไม่ทำคินอาบัติ ฐานไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรถีย์ สัตว์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี คนทำลายสงฆ์ คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงหื้อพระโลหิต อุกโตพยัญชนก ภิกษุนานาสังวาสภิกษุอยู่ต่างสีมาถิ่น ภิกษุอยู่ในเวหาสด้วยฤทธิ์ สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ครบจำนวนสงฆ์ รวม ๒๔ จำพวก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงห้าม เพราะพวกนั้นเป็นคณะปุระกะ ไม่ได้ ๑๒. สงฆ์มีปาวาสภิกษุเป็น ที่ ๔ ให้ปาวาสชกเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัต หรือพึงอัphan เป็นกรรมใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ มีมุลายปฏิกัสนนารหภิกษุเป็นที่ ๔ มีมานัตตารหภิกษุเป็นที่ ๔ มีมานัตตจจารภิกษุเป็นที่ ๔ มีอืphanนารหภิกษุเป็นที่ ๔ รวม ๔ จำพวก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศว่าทำสังฆกรรม ใช้ไม่ได้ ๑๓. ภิกษุณีสิกขมานา สามเณร สามเณรี ภิกษุผู้บอกลาสิกขา ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ วิกลจริต ภิกษุผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ภิกษุถูกยกเพราะไม่เห็นอาบัติ เพราะไม่ทำคินอาบัติ เพราะไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรถีย์ สัตว์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี ภิกษุผู้ทำ สังฆเภท คนทำโลหิตูปบาท อุกโตพยัญชนก ภิกษุนานาสังวาส ภิกษุอยู่ต่างสีมาถิ่น ภิกษุ อยู่ในเวหาสด้วยฤทธิ์ และภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงกรรม รวม ๒๗ จำพวกนี้ค่านไม่ขึ้น ๑๔. ภิกษุผู้เป็น ปกตัตตะค่านขึ้น ๑๕. ภิกษุผู้บริสุทธิ์ ถ้าสงฆ์ไล่ออก เป็นอัน ไล่ออกไม่ได้ ๑๖. ภิกษุพาล ถ้าสงฆ์ ไล่ออก เป็นอัน ไล่ออกได้ ๑๗. บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรถีย์ สัตว์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี ภิกษุทำสังฆเภท คนทำ โลหิตูปบาท อุกโตพยัญชนก รวม ๑๑ จำพวกนี้รับเข้าห่ม ไม่ควร ๑๘. คนมือด้วน คนเท้าด้วน คนทั้งมือและเท้าด้วนทั้งสอง คนหูขาด คนจมูกแหว่ง คนหูขาดและจมูกแหว่งทั้งสอง คนนิ้วมือ นิ้วเท้าขาด คนมีง่ามมือง่ามเท้าขาด คนเอ็นขาด คนมือเป็นแผ่น คนค่อม คนเตี้ย คนคอกพอก คนมีเครื่องหมายติดตัว คนมีรอยเขียนด้วยหาวาย คนถูกหมายประกาศจับตัว คนเท้าปุก คนมีโรคเรื้อรัง คนแปลกเพื่อน คนตาบอดข้างเดียว คนง่อย คนกระจอก คนเป็นโรคอัมพาต คนมีอริยาบถขาด คนขราทพพลภาพ คนตาบอด ๒ ข้าง คนใบ้ คนหูหนวก คนทั้งบอดและใบ้ คนทั้งบอดและหนวก คนทั้งใบ้และหนวก คนทั้งบอดใบ้และหนวก เหล่านี้รวม ๓๒ จำพวก พอดิ รับคนเหล่านั้นเข้าห่มได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้ว ๑๙. กรรม ๗ อย่าง คือ การยกภิกษุผู้ไม่เห็นอาบัติ ๑ ไม่ทำคินอาบัติ ๑ ไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป ๑ ไม่เห็น ไม่ทำคิน อาบัติ ๑ ไม่เห็นอาบัติ ไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป ๑ ไม่ทำคินอาบัติ ไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป ๑ ไม่เห็น ไม่ทำคิน ไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป ๑ เป็นกรรม ไม่เป็นธรรม ๒๐. กรรม ๗ อย่างนั้น แม้ที่อนัวัตรตามภิกษุผู้ต้องอาบัติ ก็เป็นกรรมไม่เป็นธรรม ๒๑. กรรมอีก ๗ อย่าง ที่อนัวัตรตาม ภิกษุผู้ต้องอาบัติ เป็นกรรมที่ขอบธรรม ๒๒. กรรมที่ควรทำต่อหน้ากลับทำลับหลัง ๑ กรรมที่ ควรทำด้วยชกถลาม กลับทำโดยไม่ชกถลาม ๑ กรรมที่ควรทำตามปฏิญาณ กลับทำโดยไม่ปฏิญาณ ๑ ให้ห้อมพหริณัยแก่ภิกษุผู้ควรตัสปาปิยสิกการกรรม ๑ ทำตัสปาปิยสิกการกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหริณัย ๑ ลงตัสชนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสปาปิยสิกการกรรม ๑ ลงนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสชนนิยกรรม ๑ ลงปีพพาชนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนนิยกรรม ๑ ลงปฏิสสารนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปีพพาชนนิยกรรม ๑ ลงอกเขปนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสสารนนิยกรรม ๑ ให้ปาวาสแก่ภิกษุผู้ควรอกเขปนนิยกรรม ๑ ชกภิกษุผู้ควรปาวาสเข้าหาอาบัติเดิม ๑ ให้มานัตแก่ภิกษุผู้ควรชกเข้าหาอาบัติเดิม ๑ อัphanภิกษุ ผู้ควรมานัต ๑ ให้ภิกษุควรอัphanให้อุปสมบทกัลบุตร ๑ ทำกรรมอย่างอื่นแก่ภิกษุอื่น ๑ รวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรมใช้ไม่ได้ ๒๓. ทำกรรมนั้นๆ แก่ภิกษุนั้นๆ รวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรม ใช้ได้ ๒๔. ภิกษุอื่นเสียรวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรมใช้ไม่ได้ ๒๕. ทำกรรมมีมุลอย่างละ ๒ แก่ภิกษุนั้น รวม ๑๖ อย่างแม้เหล่านั้นเป็นกรรมใช้ได้ ๒๖. จักรมีมุลอย่างละหนึ่ง พระชินเจ้า ตรัสว่า ใช้ไม่ได้ ๒๗. ภิกษุก่อความบาดหมาง สงฆ์เป็นววรรคโดยไม่เป็นธรรม ได้ลงตัสชนนิย- *กรรม ๒๘. ภิกษุนั้นไปอาวาสอื่นภิกษุทั้งหลายในอาวาสนั้น ได้พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ลงตัสชนนิยกรรมแก่เธอ ๒๙. ภิกษุทั้งหลายในอาวาสอื่นเป็นววรรคโดยธรรม เป็นววรรคโดยเทียม ธรรมก็มี พร้อมเพรียงโดยเทียมธรรมก็มี ได้ลงตัสชนนิยกรรมแก่ภิกษุนั้น ๓๐ บาท เหล่านี้ คือ พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม เป็นววรรคโดยธรรม เป็นววรรคโดยเทียมธรรม และพร้อมเพรียง โดยเทียมธรรม ปรชาญผู้มีปัญญาพึงมุกให้เป็นจักรทำให้มีมุลอย่างละหนึ่ง ๓๑. สงฆ์ลงนนิย- *กรรมแก่ภิกษุผู้พาล ไม่ฉลาด ๓๒. สงฆ์ลงปีพพาชนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล ๓๓. สงฆ์ลงปฏิสสารนนิยกรรมแก่ภิกษุผู้ด่าคฤหัสถ์ ๓๔. พระผู้มีพระภาคผู้นำห่มทรงภษาษิตอกเขปนนิยกรรม แก่ภิกษุผู้ไม่เห็นอาบัติ ไม่ทำคินอาบัติ และ ไม่สละทิวฐิอื่นเป็นบาป ๓๕. ภิกษุผู้มีปัญญาพึงทำ ตัสชนนิยกรรมให้ถูกต้องตามระเบียบวินัย ภิกษุประพฤดิเรียบร้อยอนัวัตรตามระเบียบวินัยเหล่านั้น แหละ ขอร้งบกรรมเหล่านั้น โดยนัยแห่งกรรมในหนหลัง ๓๖. ในกรรมนั้นๆ แล สงฆ์ผู้ อยู่ในที่ประชุมแน่นกกล่าวตักค่านว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ และเมื่อกรรมระงับ ภิกษุเหล่านั้นเป็นธรรมวาที พระมหมันนี้ทรงเห็นภิกษุพวกเข้ากรรม ได้รับความลำบากโดยกรรมวิบัติ จึงทรงชี้วิธีระงับไว้ ดุจนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ชี้บอกตวยาวไว้ ฉะนั้น .

หัวข้อประจำชั้นระกะ จบ .

โกสัมพีชั้นธกะ
เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๒๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตพระนคร โกสัมพี ครั้งนั้น ยังมีภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ สมัยต่อมา ภิกษุรูปนั้นกลับมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ จึงภิกษุเหล่านั้น ได้ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติ ท่านเห็นอาบัตินั้นหรือไม่? ภิกษุรูปนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น ภายหลังภิกษุเหล่านั้นหาสมัคพรตพวกได้ จึงยกภิกษุรูปนั้นเสีย เพราะไม่เห็นอาบัติ .

แท้จริง ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้คงแก่เรียน ชำของคัมภีร์ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นบัณฑิตฉลาด มีปัญญา มีความละเอียด รุ่งเกียง ผู้ใคร่ต่อสิกขา จึงภิกษุรูปนั้นเข้าไปหาบรรดาภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นฝึกฝายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด ภิกษุรูปนั้นได้ภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นฝึกฝายแล้ว ได้ส่งทูตไปในสำนักภิกษุชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมาว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมเป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นฝึกฝายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด ดังนี้ ได้พวกภิกษุชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นฝึกฝาย .

ครั้งนั้น พวกภิกษุที่สนับสนุนผู้ถูกยกเหล่านั้น ได้เข้าไปหาภิกษุพวกที่ยก แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกที่ยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้น ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุนั้นต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้น ไม่ต้องถูกยก ภิกษุนั้นเป็นผู้ถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้น ถูกยก ด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ .

เมื่อภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุพวกยก ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้น ต้องอาบัติ ไม่ต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องถูกยกแล้ว ไม่ต้องถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้ว ด้วยกรรมเป็นธรรม ไม่กำเรียบ ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายอย่าสนับสนุน อย่าตามห้อมล้อม ภิกษุผู้ถูกยกนั้นเลย .

ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกเหล่านั้น อันภิกษุพวกยกว่ากล่าวอยู่เมื่อดังนี้แล ก็ยังสนับสนุน ยังตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นอย่างเดิมนั้นแหละ .

ภิกษุรูปหนึ่งเข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบ

[๒๓๙] ครั้นต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุรูปหนึ่งในวัดโฆสิตารามนี้ต้องอาบัติ ท่านมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่า ไม่เป็นอาบัติ ครั้นต่อมา ท่านกลับมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ จึงภิกษุเหล่านั้น ได้กล่าวคำนี้แก่ท่านว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติ ท่านต้องอาบัตินั้นหรือไม่ ท่านตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น ภายหลังภิกษุเหล่านั้นหาสมัคพรตพวกได้แล้ว จึงยกท่านเสีย เพราะไม่เห็นอาบัติ แท้จริง ท่านรูปนั้นเป็นผู้คงแก่เรียน ชำของคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นบัณฑิตฉลาด มีปัญญา มีความละเอียด รุ่งเกียง ผู้ใคร่ต่อสิกขา จึงเข้าไปหาบรรดาภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นฝึกฝายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด แล้วได้พวกภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นฝึกฝาย และส่งทูตไปในสำนักภิกษุชาวชนบท ที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมาว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นฝึกฝายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด แล้วได้ภิกษุพวกชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นฝึกฝาย .

ครั้งนั้น ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยก เข้าไปหาภิกษุพวกยกแล้ว ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุรูปนั้น ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุรูปนั้น ไม่ต้องถูกยก ภิกษุรูปนั้นต้องถูกยกหามิได้ ภิกษุรูปนั้น ถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นธรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ

เมื่อภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุพวกยก ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
สนับสนุนผู้ถูกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหากมิได้ ภิกษุนั้นต้องอาบัติ
ไม่ต้องอาบัติหากมิได้ ภิกษุนั้นต้องถูกยก ไม่ต้องถูกยกหากมิได้ ภิกษุนั้นถูกยกด้วยกรรมเป็นธรรม
ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายอย่าสนับสนุน อย่าตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นเลย .

เมื่อภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกเหล่านั้น อันภิกษุพวกยกกล่าวอยู่เมื่อนั้น ก็ยัง
สนับสนุน ยังตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นอย่างเดิมนั้นแหละ พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงประทานโอวาท

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบทั่วว่า ภิกษุสงฆ์แตกกันแล้ว ภิกษุสงฆ์แตกกันแล้ว
จึงทรงลุกจากที่ประทับ เสด็จเข้าไปทางภิกษุพวกยก ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์
ที่เขาคัจฉกถา ครั้นพระองค์ประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสประทานพระพุทธโอวาทแก่ภิกษุพวกยกว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าสำคัญภิกษุอันตนพึงยกเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยนึกว่า
พวกเราเจเลียวฉลาด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้วมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็น
อาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าพวกเธอรู้จักภิกษุรูปนี้เป็นอย่างนี้ว่า
ท่านผู้นี้แลเป็นพหูสูต . . . ผู้ใคร่ต่อสิกขา ถ้าพวกเราจักยกภิกษุรูปนี้ เพราะไม่เห็นอาบัติ จักทำ
อุโบสถร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำอุโบสถแยกจากภิกษุรูปนี้ ความบาดหมาง ความทะเลาะ
ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความริวราวนแห่งสงฆ์ การกำหนดแห่งสงฆ์
การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายผู้เกรงแต่ความแตกนั้น
ไม่พึงยกภิกษุนั้น เพราะไม่เห็นอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้วมีความเห็นในอาบัตินั้นว่า
ไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าพวกเธอรู้จักภิกษุรูปนี้
อย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แลเป็นพหูสูต . . . ผู้ใคร่ต่อสิกขา ถ้าพวกเราจักยกภิกษุรูปนี้เพราะไม่เห็นอาบัติ
จักปวารณาร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องปวารณาแยกจากภิกษุรูปนี้ จักทำสังฆกรรมร่วมกับ
ภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำสังฆกรรมแยกจากภิกษุรูปนี้ จักนั่งบนอาสนะร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้
จักต้องนั่งบนอาสนะแยกจากภิกษุรูปนี้ จักนั่งในสถานที่ติ่มยาคร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้อง
นั่งในสถานที่ติ่มยาแยกจากภิกษุรูปนี้ จักนั่งในโรงภัตรร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องนั่งใน
โรงภัตรแยกจากภิกษุรูปนี้ จักอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียวกันร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องอยู่ใน
ที่มุงที่บังอันเดียวกันแยกจากภิกษุรูปนี้ จักทำอภิวาทต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิภิจกรรม ตามลำดับ
ผู้แก่พรรษาร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิภิจกรรม ตามลำดับ
ผู้แก่พรรษาแยกจากภิกษุรูปนี้ ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท
ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความริวราวนแห่งสงฆ์ การกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์
ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลาย ผู้เกรงแต่ความแตกกัน ไม่พึงยกภิกษุรูปนั้น
เพราะไม่เห็นอาบัติ .

ครั้งพระผู้มีพระภาคตรัสข้อความนั้นแก่ภิกษุพวกยกแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จ
พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปทางภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยก แล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาคัจฉกถา
ครั้นพระองค์ประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสประทานพระพุทธโอวาทแก่ภิกษุพวกที่สนับสนุน
ผู้ถูกยกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติแล้ว อย่าสำคัญอาบัตินั้นว่าไม่ต้องทำคืน ด้วยเข้าใจว่า
พวกเราไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่
เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าเธอรู้จักภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า
ท่านเหล่านั้นแลเป็นพหูสูต . . . ผู้ใคร่ต่อสิกขา คงจะไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภัยาคติ
เพราะเหตุแห่งเรา หรือเพราะเหตุแห่งภิกษุเหล่านั้น ถ้าภิกษุเหล่านั้นจักยกเรา เพราะไม่เห็นอาบัติ
พวกเธอจักทำอุโบสถร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องทำอุโบสถแยกจากเรา ความบาดหมาง ความทะเลาะ
ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความริวราวนแห่งสงฆ์ ความกำหนดแห่งสงฆ์
การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุผู้เกรงแต่ความแตกกัน พึงยอม
แสดงอาบัตินั้นเสีย แม้ด้วยความเชื่อผู้อื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่า
ไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าเธอรู้จักภิกษุเหล่านั้น
อย่างนี้ว่า ท่านเหล่านั้นแลเป็นพหูสูต . . . ผู้ใคร่ต่อสิกขา คงจะไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ
ภัยาคติ เพราะเหตุแห่งเรา หรือเพราะเหตุแห่งภิกษุอื่น ถ้าภิกษุเหล่านั้น จักยกเราเพราะไม่เห็น
อาบัติ จักปวารณาร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องปวารณาแยกจากเรา จักทำสังฆกรรมร่วมกับเราไม่ได้
จักต้องทำสังฆกรรมแยกจากเรา จักนั่งบนอาสนะร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งบนอาสนะ
แยกจากเรา จักนั่งในสถานที่ติ่มยาคร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งในสถานที่ติ่มยาแยกจากเรา
จักนั่งในโรงภัตรร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งในโรงภัตรแยกจากเรา จักอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียว
ร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียวแยกจากเรา จักทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม
สามิภิจกรรม ตามลำดับผู้แก่พรรษา กับเราไม่ได้ จักต้องทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิภิจกรรม
ตามลำดับผู้แก่พรรษา เว้นจากเรา ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนี้เป็นเหตุ
จกมีแก่สงฆ์ ภิกษุผู้เกรงแต่ความแตกกัน พึงยอมแสดงอาบัตินั้นเสีย แม้ด้วยความเชื่อผู้อื่น .
ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสข้อความนั้นแก่ภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยกแล้ว ทรงลุกจาก
ที่ประทับเสด็จกลับ .

แยกกันทำอุโบสถในสีมาเป็นต้น

[๒๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยก ทำอุโบสถทำสังฆกรรม
ภายในสีมานั้นเอง ส่วนภิกษุพวกยกไปทำอุโบสถ ทำสังฆกรรมนอกสีมา กาลต่อมา ภิกษุผู้ยก
รูปหนึ่ง เข้าไปพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นิ่ง ณ ควรสวนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกนั้น ทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรม ภายในสีมานั้นเอง ส่วนพวกข้าพระพุทธเจ้า เป็นภิกษุพวกยกต้องไปทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรมนอกสีมา พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุ ถ้าภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยกนั้น จักทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรม ภายในสีมานั้นเอง ถูกตามญัตติและอนสาวนาที่เราบัญญัติไว้ กรรมของพวกเธอ
นั้นเป็นธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ถ้าพวกเธอเป็นภิกษุพวกยกจักทำอุโบสถ ทำสังฆกรรม
ภายในสีมานั้นเอง ถูกตามญัตติและอนสาวนา ที่เราบัญญัติไว้ แม้กรรมของพวกเธอนั้น ก็เป็น
ธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุพวกนั้นมิสังวาสต่างจาก
พวกเธอ และพวกเธอก็มีสังวาสต่างจากภิกษุพวกนั้น .

นานาสังวาสภูมิ ๒ อย่าง

ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุนานาสังวาสนี้มี ๒ อย่าง คือ ภิกษุทำตนเป็นนานาสังวาสด้วย
ตน ๑ สงฆ์พร้อมเพรียงกันยกภิกษุนั้น เพราะไม่เห็นอาบัติ เพราะไม่ทำคืนอาบัติ หรือเพราะ
ไม่สละทิฏฐิบาป ๑ ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุนานาสังวาส ๒ อย่างนี้แล .

สมานสังวาสภูมิ ๒ อย่าง

ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุสมานสังวาสนี้มี ๒ อย่าง คือ ภิกษุทำตนให้เป็นสมานสังวาส
ด้วยตน ๑ สงฆ์พร้อมเพรียงกันรับภิกษุนั้นผู้ถูกยก เพราะไม่เห็นอาบัติ เพราะไม่ทำคืนอาบัติ
หรือเพราะ ไม่สละทิฏฐิบาป เข้าหมู่ ๑ ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุสมานสังวาส ๒ อย่างนี้แล .

เรื่องความบาดหมางกันเป็นต้น

[๒๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการ
วิวาทกัน ย่อมแสดงกายกรรม วจกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน ทำปรามาสกันด้วยมือ
ในโรงภัตต ในละแวกบ้าน คนทั้งหลายพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนพระสมณะเชื้อสาย
พระศากยบุตรทั้งหลาย จึงได้เกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการวิวาท แสดงกายกรรม
วจกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตต ในละแวกบ้านแล้ว
ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนพวกนั้นพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย . . . . ต่างก็
พึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนภิกษุทั้งหลาย จึงได้เกิดความบาดหมาง . . . . ทำปรามาสกัน
ด้วยมือ ในโรงภัตต ในละแวกบ้านแล้ว ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุทั้งหลาย
เกิดความบาดหมาง . . . . ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตต ในละแวกบ้าน จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียนแล้วทรงห้าม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน . . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว แต่ยังไม่ทำกิจอันเป็นธรรม เมื่อถ้อยคำไม่ชวนให้ชื่นชม
ต่อกันเป็น ไปอยู่ พวกเธอพึงนั่งเหนืออาสนะ โดยนึกในใจว่า ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พวกเราจัก
ไม่แสดงกายกรรม วจกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน จักไม่ทำปรามาสกันด้วยมือ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อสงฆ์แตกกันแล้วแต่ยังไม่ทำกิจที่เป็นธรรม เมื่อถ้อยคำอันชวนให้ชื่นชมต่อกันเป็นไป
อยู่ พวกเธอพึงนั่งในแถวมีอาสนะอันหนึ่งคั่นในระหว่าง .

[๒๔๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะถึงการวิวาทกัน
ย่อมทิ่มแทงกันด้วยหอก คือ ปาก ในท่ามกลางสงฆ์อยู่ ภิกษุเหล่านั้น ไม่อาจจะรับอิทธิภรณ์นั้นได้

ครั้งนั้น มีภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยินอยู่ ณ
ที่ควรสวนข้างหนึ่ง ภิกษุรูปนั้นยืนเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในวัดโฆสิตารามนี้ เกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการ
วิวาทกัน ย่อมทิ่มแทงกันด้วยหอกคือ ปาก ในท่ามกลางสงฆ์อยู่ ภิกษุเหล่านั้น ไม่อาจจะรับ
อิทธิภรณ์นั้นได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดอาศัยความ
อนุเคราะห์ให้เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนา
ด้วยอาการดุจนี้ ครั้นแล้วได้เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น ประทับนั่งเหนือพุทธอาสนะที่เขาจัดถวาย
ประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นว่า อย่าเลย ภิกษุทั้งหลายพวกเธออย่าบาดหมาง อย่า
ทะเลาะ อย่าแค้นแยะ อย่าวิวาทกันเลย เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุอธรรมมาที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
รูปหนึ่ง ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรม จงทรง
พระกรุณารอก่อน ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงมีความชวนชวายน้อย ประกอบสขวิหารธรรมใน
ปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระพุทธเจ้าจักปรากฏ ด้วยความบาดหมาง ด้วยความทะเลาะ ด้วยความ
แก่งแย่ง ด้วยการวิวาทนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรบสองว่า อย่าเลยภิกษุทั้งหลาย
พวกเธออย่าบาดหมาง อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกันเลย

ภิกษุธรรมวาทินั้น ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคเป็นคำรบสองว่า ขอพระผู้มี
พระภาคผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรม จงทรงพระกรุณารอก่อน ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงมีความ
ชวนชวายน้อย ประกอบสขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระองค์จักปรากฏ ด้วยความ
บาดหมาง ด้วยความทะเลาะ ด้วยความแก่งแย่ง ด้วยการวิวาทนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

[๒๔๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

เรื่องที่ฆราวาส

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในพระนครพาราณสี ได้มีพระเจ้ากาสีพระนามว่า
พรหมทัต ทรงเป็นกษัตริย์มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติมาก มีรีพลมาก มี
พระราชพาหนะมาก มีพระราชอาณานิกรใหญ่ มีคลังศัสตราวุธภักข์ และคลังธัญญาหาร
บริบูรณ์ ส่วนพระเจ้าโกศลพระนามที่ขัตติ ทรงเป็นกษัตริย์ขัตสัน มีพระราชทรัพย์น้อย มี
พระราชสมบัติน้อย มีรีพลน้อย มีพระราชพาหนะน้อย มีพระราชอาณานิกรเล็ก มีคลังศัสตราวุธ-
* ุธภักข์และคลังธัญญาหารไม่สู้จะบริบูรณ์

ครั้นนั้น พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช เสด็จกรีธาจตุรงคเสนาไปโจมตีพระเจ้าขัติ-

* โกศลราช พระเจ้าขัติโกศลราช ได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชเสด็จกรีธา-

* จตุรงคเสนาโจมตีพระองค์ จึงทราบพระราชดำริว่า พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชทรงเป็นกษัตริย์
มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติมาก มีรีพลมาก มีพระราชพาหนะมาก มีพระราช
อาณานิกรใหญ่ มีคลังศัสตราวุธภักข์และคลังธัญญาหารบริบูรณ์ ส่วนเราเป็นกษัตริย์ขัตสัน
มีพระราชทรัพย์น้อย มีพระราชสมบัติน้อย มีรีพลน้อย มีพระราชพาหนะน้อย มีพระราช
อาณานิกรเล็ก มีคลังศัสตราวุธภักข์และคลังธัญญาหารไม่สู้จะบริบูรณ์ เราไม่สามารถจะต่อ
ยุทธกับพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช แมแต่เพียงศึกเดียว ถ้ากระไร เราพึงรีบหนีออกจากพระนคร
ไปเสียก่อนดีกว่า ครั้นแล้วทรงพาพระมเหสีเสด็จหนีออกจากพระนคร ไปเสียก่อน ฝ่ายพระเจ้า
พรหมทัตทกาสีกราชทรงยึดรีพลพาหนะ ชนบท คลังศัสตราวุธภักข์และคลังธัญญาหาร ของ
พระเจ้าขัติโกศลราชไว้ได้แล้วเสด็จเข้าครอบครองแทน .

ครั้นนั้น พระเจ้าขัติโกศลราช พร้อมกับพระมเหสีได้เสด็จหนีไปทางพระนครพาราณสี
เสด็จบจรโดยลำดับมรรคถึงพระนครพาราณสีแล้ว ข้าวาท้าวเธอพร้อมกับมเหสี ทรงปลอม
แปลงพระองค์มิให้ใครรู้จัก ทรงมุ่งหนีไปยังปรีพาศก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ ซึ่ง
ตั้งอยู่ชายแดนแห่งหนึ่งเขตพระนครพาราณสีนั้น ครั้นต่อมา ไม่นานเท่าไรนัก พระมเหสีของ
พระเจ้าขัติโกศลทรงตั้งพระครรภ์ พระนางเธอนั้นทรงแพ้พระครรภ์เห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ
ทรงปรารถนาจะทอดพระเนตรจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะทรง
เสวยน้ำล้างพระแสงขรรค์ จึงกราบทูลคำนี้แด่พระราชสามีในทันทีว่า ขอเดชะ หม่อมฉันมีครรภ์
ได้แพ้ครรภ์เห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ หม่อมฉันปรารถนาจะดูจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวม
เกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะดื่มน้ำล้างพระแสงขรรค์ พระพุทธเจ้าข้า

พระราชารับสั่งว่า แม่เทวี เราทั้งสองกำลังตกยาก จะได้จตุรงคเสนาผู้ผูกสอดสรวม
เกราะยืนอยู่ในสนามรบ และน้ำล้างพระแสงขรรค์มาแต่ไหน

พระราชเทวีกราบทูลว่า ถ้าหม่อมฉันไม่ได้ คงตายแน่ พระพุทธเจ้าข้า .

กสิมยนั้น พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชเป็นสหายของพระเจ้าขัติ-

* โกศลราช จึงพระเจ้าขัติโกศลราช เสด็จเข้าไปหาพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช
ครั้นถึงแล้วได้ตรัสคำนี้แก่ท่านพราหมณ์ว่า เกลือเอ๋ย เพื่อนหญิงของเพื่อนมีครรภ์ นางแพ้ท้อง
มีอาการเห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ นางปรารถนาจะดูจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวม
เกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะดื่มน้ำล้างพระแสงขรรค์

พราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลว่า ขอเดชะ ถ้ากระนั้น หม่อมฉันจะขอเฝ้าพระเทวีก่อน

ลำดับนั้น พระมเหสีของพระเจ้าขัติโกศลราช ได้เสด็จเข้าไปหาพราหมณ์ปุโรหิตของ
เจ้าพรหมทัตทกาสีกราช พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช ได้แลเห็นพระมเหสี
ของพระเจ้าขัติโกศลราช กำลังเสด็จมาแต่ไกลเทียว ครั้นแล้วลุกจากที่นั่งหมผ้าเจริญบา
ประนมมือไปทางพระมเหสีของพระเจ้าขัติโกศลราช แล้วเปล่งอุทานขึ้น ๓ ครั้งว่า ท่านผู้เจริญ
พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว พระเจ้า
โกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว เพราะฉะนั้น พระเทวีอย่าได้เสียพระทัย เมื่อยามรุ่งอรุณ
จักได้ทอดพระเนตรจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจักได้ทรงเสวย
น้ำล้างพระแสงขรรค์เป็นแน่

จึงพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช เข้าไปในพระราชสำนัก ครั้นถึงแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ได้กราบทูลพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชว่า ขอเดชะ นิमित्तทั้งหลายปรากฏตามกำหนดวิธีการ คือ
ในเวลารุ่งอรุณพรุ่งนี้ จตุรงค์เสนาจะผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และเจ้าพนักงานจะ
เอาน้ำล้างพระแสงขรรค์ด้วย พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชจึงมีพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า
ดูกรพนาย พราหมณ์ปโรหิตสังการอย่างใด พวกเจ้าจงทำอย่างนั้น

พระมเหสีของพระเจ้าที่มิตโกศลราชได้ทอดพระเนตรจตุรงค์เสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะ
ยืนอยู่ในสนามรบ และได้เสวยน้ำล้างพระแสงขรรค์ในเวลารุ่งอรุณ สมความปรารถนา ครั้นต่อมา
ทรงอาศัยความแค้นแห่งพระครรรักษ์ ได้ประสูติพระราชโอรส พระชนกชนนีได้ชานพระนาม
พระราชโอรสเห็นว่า ทีฆาฏ และต่อมาไม่ชานานเท่าไร ทีฆาฏราชกุมารก็ถึงความเป็นผู้รู้เพียงสา
ครั้งนั้น พระเจ้าที่มิตโกศลราชดำริว่า พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราชนี้ ก่อความพินาศให้แก่พวกเรา
มากมาย ได้ชวงชิงเอาทรัพย์ พาหนะ ชนบท คลังคัสตราวุธทอภัยณ์ และคลังธัญญาหาร
ของพวกเราไป ถ้าท้าวเธอจักสืบทราบถึงพวกเรา คงสั่งให้ประหารชีวิตหมดทั้งสามคน ถ้ากระโร
เราพึงให้พ่อทีฆาฏกุมารหลบอยู่นอกพระนคร ครั้นแล้วได้ให้ทีฆาฏราชกุมารหลบอยู่นอกพระนคร
ครั้นทีฆาฏราชกุมารหลบอยู่นอกพระนคร ไม่นานเท่าไรนัก ก็ได้ศึกษาศิลปะสำเร็จทุกสาขา .

พระเจ้าโกศลและพระมเหสีถูกจับ

[๒๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิสมัยนั้น นายช่างกลบของพระเจ้าที่มิตโกศลราชได้
สวมมิกก็อยู่ในพระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช เขาได้เห็นพระเจ้าที่มิตโกศลราช พร้อมกับมเหสี
ทรงปลอมแปลงพระกายมิให้ใครรู้จัก ทรงนุ่งหมี่เยี่ยงปรีพาชก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ
ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชายแดนแห่งหนึ่ง เขตพระนครพาราณสี ครั้นแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าพรหมทัต-
* กาสีกราชได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระเจ้าที่มิตโกศลราชพร้อมกับมเหสีทรงปลอมแปลงพระกาย
มิให้ใครรู้จัก ทรงนุ่งหมี่เยี่ยงปรีพาชก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชายแดน
แห่งหนึ่ง เขตพระนครพาราณสี พระพุทธเจ้าข้า

ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช จึงมีพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า
ดูกรพนาย ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจง ไปจับพระเจ้าที่มิตโกศลราชพร้อมกับพระมเหสี

พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังกระเสรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า
ดังนั้น แล้วไปจับพระเจ้าที่มิตโกศลราชพร้อมพระมเหสีมาถวาย

พระเจ้าพรหมทัตทกาสีกราช จึงพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า ดูกรพนาย
ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงเอาเชือกที่เหนียวๆ มัดพระเจ้าที่มิตโกศลราชพร้อมกับพระมเหสี มัด
ให้แน่น ให้มีพระพาหาไหลหลัง กล้อนพระเศียร แล้วนำตระเวนไปตามถนน ตามตรอกทุกแห่ง
ด้วยวิฆณเภริมีสำเนียงอันคมคาย แล้วให้ออกไปทางประตูด้านทักษิณ บันตัวออกเป็น ๔ ท่อน
วางเรียงไว้ในหลุม ๔ ทิศ ทางด้านทักษิณแห่งพระนคร

พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระเสรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า
ดังนั้นแล้ว ได้เอาเชือกอย่างเหนียวมัดพระเจ้าที่มิตโกศลราชพร้อมกับมเหสี มัดให้แน่นให้มี
พระพาหาไหลหลัง กล้อนพระเศียรแล้วนำตระเวนไปตามถนน ตามตรอกทั่วทุกแห่งด้วยวิฆณเภริ
มีสำเนียงคมคาย

ครั้งนั้น ทีฆาฏราชกุมารได้ทรงดำริตั้งนั้ว นานมาแล้วที่เราได้เยี่ยมพระชนกชนนี
ถ้ากระโร เราพึงไปเฝ้าเยี่ยมพระชนกชนนี ครั้นแล้วเข้าไปสู่พระนครพาราณสี ได้ทอดพระเนตร
เห็นเจ้าพนักงานทั้งหลาย เอาเชือกอย่างเหนียวๆ มัดพระชนกชนนีจนแน่น ให้มีพระพาหา
ไหลหลัง กล้อนพระเศียรแล้ว นำตระเวนไปตามตรอก ด้วยวิฆณเภริมีสำเนียงอันคมคาย
ครั้นแล้วเสด็จพระดำเนินเข้าไปใกล้พระชนกชนนี .

พระราชาพาทของพระเจ้าที่มิตโกศลราช

พระเจ้าที่มิตโกศลราช ได้ทอดพระเนตรเห็นทีฆาฏกุมารเสด็จพระดำเนินมาแต่ไกลเทียว
ครั้นแล้วได้ตรัสพระบรมราชาพาทนั้นแก่ทีฆาฏกุมารว่า พ่อทีฆาฏ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่า
เห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายยอมไม่ระจับเพราะเวรเลย แต่ยอมระจับได้เพราะไม่จองเวร

เมื่อท้าวเธอตรัสอย่างนี้แล้ว เจ้าพนักงานเหล่านั้นได้ทูลคำนี้นี้แต่ท้าวเธอว่า พระเจ้า
ที่มิตโกศลราชนี้เป็นผู้วิกลจริตจึงบ่นเพ้ออยู่ ทีฆาฏของพระองค์คือใคร พระองค์ตรัสอย่างนี้
กะไรว่า พ่อทีฆาฏ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายยอมไม่ระจับเพราะ
เวรเลย แต่ยอมระจับได้เพราะ ไม่จองเวร

พระเจ้าที่มิตโกศลราชตรัสว่า พนาย เราไม่ได้เสียวจริตบ่นเพ้ออยู่ แต่ผู้ใดรู้เรื่อง ผู้นั้น
จักเข้าใจ

พระเจ้าที่มิตโกศลราช ได้ตรัสพระบรมราชาพาทนั้นแก่ทีฆาฏกุมารเป็นคำรบสองว่า . . . .

พระเจ้าที่มิตโกศลราช ได้ตรัสพระบรมราชาพาทนั้นแก่ทีฆาฏกุมารเป็นคำรบที่สามว่า
พ่อทีฆาฏ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายยอมไม่ระจับเพราะเวรเลย
แต่ยอมระจับได้เพราะ ไม่จองเวร

เจ้าพนักงานเหล่านั้น ได้ทูลคำนี้นี้แต่พระเจ้าที่มิตโกศลราชเป็นคำรบสามว่า เจ้าที่มิต
โกศลราชนี้เป็นผู้วิกลจริต จึงบ่นเพ้ออยู่ ทีฆาฏของพระองค์คือใคร พระองค์ตรัสกะไรอย่าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

นี้ว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร

พระเจ้าที่มดีโกศลราชตรัสว่า พนาย เราไม่ได้เสียจริตบนเพ้ออยู่ แต่ผู้ใดรู้เรื่องผู้นั้นจักเข้าใจ

จึงพนักงานเหล่านั้น ได้นำพระเจ้าที่มดีโกศลราชพร้อมกับพระมเหสีไปตามถนนตามตรอกทั่วทุกแห่ง แล้วให้ออกไปทางประตูด้านทักษิณ บั้นพระกายเป็น ๔ ท่อน วางเรียงไว้ในหลุม ๔ ทิศ ด้านทักษิณแห่งพระนคร วางยามคอยระวังเหตุการณ์ไว้แล้วกลับไป ครั้งนั้นที่ฆาตุราชกุมาร เข้าไปสู่พระนครพาราณสี นำสุรามาเลี้ยงพวกเจ้าหน้าที่ยูยาม เมื่อเวลาที่คนเหล่านั้นเมาฟูปลง ที่ฆาตุราชกุมารจึงจัดหาพินมาวางเรียงกันไว้ ยกพระบรมศพของพระชนกชนนีขึ้นสู่พระจิตกาธาร ถวายพระเพลิง แล้วประนมพระหัตถ์ทำประทักษิณพระจิตกาธาร ๓ รอบ ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ประทับอยู่ขึ้นบนแห่งปราสาทอันประเสริฐได้ทอดพระเนตรเห็นที่ฆาตุราชกุมาร กำลังทรงประนมพระหัตถ์ทำประทักษิณพระจิตกาธาร ๓ รอบ ครั้นแล้วได้ทรงพระดำริแน่ในพระทัยว่า เจ้าคนนั้นคงเป็นญาติหรือสายโลหิต ของพระเจ้าที่มดีโกศลราชแน่นอน น่ากลัวจะก่อความฉิบหายแก่เรา ช่างไม่มีใครบอกเราเลย .

ครั้งนั้น ที่ฆาตุราชกุมารเสด็จหลบเข้าป่าไป ทรงกินแสงรำให้ จนพอแก่เหตุ ทรงขับน้ำพระเนตร แล้วเสด็จเข้าพระนครพาราณสี ไปถึงโรงช่างใกล้พระบรมมหาราชวัง แล้วได้ตรัสคำนึงแก่นายหัตถาจารย์ว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าปรารถนาจะศึกษาศิลปะ

นายหัตถาจารย์ตอบว่า ถ้ากระนั้น เชิญมาศึกษาเถิดพอหนุ่มน้อย อยู่มาวันหนึ่งที่ฆาตุราชกุมาร ทรงตื่นบรรทมตอนปัจจุสมย์แห่งราตรีแล้วทรงขับร้องและดัดพินคลอเสียงเจื้อยแจ้วอยู่ที่โรงช่าง .

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ทรงตื่นบรรทมเวลาปัจจุสมย์แห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงเพลงและเสียงพินที่ติดคลอเสียงอันเจื้อยแจ้วดังแว่วมาทางโรงมวงคทหัตถิ จึงมีพระดำริสถามพวกมหาดเล็กว่า แนพนาย ใครตื่นในเวลาเช้ามีดแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและดัดพินแว่วมาทางโรงช่าง?

พวกมหาดเล็กกราบทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ชายหนุ่มศิษย์ของนายหัตถาจารย์ชื่อโน้น ตื่นในเวลาเช้ามีดแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและดัดพินคลอเสียงอันเจื้อยแจ้วดังที่โรงช่าง พระพุทธเจ้าข้า .

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสว่า พนาย ถ้ากระนั้น จงพาชายหนุ่มมาเฝ้า พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว พาที่ฆาตุราชกุมารมาเฝ้า จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชได้ตรัสสถามที่ฆาตุราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม เจ้าตื่นในเวลาเช้าแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและดัดพินคลอเสียงอันเจื้อยแจ้วดังทางโรงช่างหรือ?

ที่ฆาตุราชกุมารทูลรับว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า .

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้าเช่นนั้น เจ้าจงขับร้องและดัดพินไป

ที่ฆาตุราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธ-

* เจ้าข้า ดั่งนั้น แล้วประสงค์จะให้ทรงโปรดปราน จึงขับร้องและดัดพินด้วยเสียงอันไพเราะ

ที่นั่น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสว่า พ่อนายชายหนุ่ม เจ้าจงอยู่รับใช้เราเถิด

ที่ฆาตุราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธ-

* เจ้าข้า ดั่งนั้น แล้วจึงประพฤติท่านองตั้นก่อนนอนที่หลัง คอยเฝ้าฟังพระราชดำรัสใช้ ประพฤติ

ให้ถูกพระอริยาศัย เจริญถ้อยคำไพเราะ ต่อพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ครั้นต่อมาไม่นานนัก ท้าวเธอทรงแต่งตั้งที่ฆาตุราชกุมาร ไว้ในตำแหน่งผู้ไว้วางพระราชหฤทัย ใกล้ชิดสนิทภายในอยู่มาวันหนึ่ง ท้าวเธอได้ตรัสคำนึงแก่ที่ฆาตุราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้ากระนั้น เจ้าจงเทียมรถพวกเราจักไปล่าเนื้อ

ที่ฆาตุราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระราชกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า แล้วจัดเทียมรถไว้เสร็จ ได้กราบทูลคำนึงแด่พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชว่า ขอเดชะรถพระที่นั่งเทียมเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ขอจงทรงพระกรุณาโปรดทราบกาลอันควรเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช เสด็จขึ้นราชรถ ที่ฆาตุราชกุมารขับราชรถไป แต่ขับราชรถไปโดยวิธีที่หมุ่เสนาได้แยกไปทางหนึ่ง ราชรถได้แยกไปทางหนึ่ง ครั้งนั้น พระเจ้า-

* พรหมทัตตกาสิกราชเสด็จไปไกล แล้วได้ตรัสคำนึงแก่ที่ฆาตุราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้ากระนั้น เจ้าจงจอดรถ เราเหนื่อยอ่อนจักนอนพัก .

ที่ฆาตุราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระราชกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า ดั่งนั้นแล้วจอดราชรถนั่งชิดสมาธิอยู่ที่พื้นดิน จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชทรงพาดพระเศียรบรรทมอยู่บนตักของที่ฆาตุราชกุมาร เมื่อท้าวเธอทรงเหน็ดเหนื่อยมา เพียงครู่เดียวกับบรรทมหลับ .

ขณะนั้น ที่ฆาตุราชกุมารคิดถึงความหลังว่า พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชนี้แล ทรงก่อความฉิบหายแก่พวกเรามากมาย ท้าวเธอทรงชวงชิงรีพล ราชพาหนะชนบท คลังศีลตราวุธ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ยุทธภักข์และคลังธัญญาหารของพวกเราไป และยังได้ปลงพระชนมชีพพระชนกชนนีของเรา
เสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาที่เราพบคู่เวร ดังนั้นจึงชักพระแสงขรรค์ออกจากฝัก แต่เจ้าชายได้ทรง
ยิงพระทัยไว้ได้ในทันทีว่า พระชนกได้ทรงสังหารไว้เมื่อใกล้สวรรคตว่า พ่อที่ฆมา เจ้าอย่าเห็น
แก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่
จองเวร การที่เราจะละเมิดพระดำรัสสั่งของพระชนกนั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้ แล้วสอด
พระขรรค์เข้าไว้ในฝัก

ที่ฆมาราชกุมาร ได้ทรงคิดถึงความหลังเป็นการบสองว่า . . . .

ที่ฆมาราชกุมาร ได้ทรงคิดถึงความหลังเป็นการบสามว่า พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชนี้แล
ทรงก่อความฉิบหายแก่พวกเรามากมาย ท้าวเธอทรงช่วงชิงรัพลราชพาหนะ ชนบท คลังศีลตราวุธ
ยุทธภักข์และคลังธัญญาหารของพวกเราไป และยังได้ปลงพระชนมชีพพระชนกชนนีของเรา
เสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาที่เราพบคู่เวร ดังนั้น จึงชักพระแสงขรรค์ออกจากฝัก แต่ก็ทรงยิง
พระทัยไว้ได้ในทันที เป็นเป็นการบสามว่า พระชนกได้ตรัสสั่งไว้เมื่อใกล้สวรรคตว่า พ่อที่ฆมา เจ้าอย่า
เห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะ
ไม่จองเวร การที่เราจะละเมิดพระดำรัสสั่งของพระชนกนั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้ แล้ว
ทรงสอดพระแสงขรรค์เข้าไว้ในฝักตามเดิม .

ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ทรงกลัว หวั่นหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จลุกขึ้น
ที่ฆมาราชกุมาร ได้กราบทูลคำนับแด่พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชในทันทีว่า ขอเดชะ เพราะอะไรหรือ
พระองค์จึงทรงกลัว หวั่นหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จลุกขึ้นพระพุทธรเจ้าข้า

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสตอบว่า พ่อนายชายหนุ่ม ฉันฝันว่าที่ฆมาราชกุมาร
โอรสของพระเจ้าที่ขัติโกศลราชฟาดฟันฉันด้วยพระแสงขรรค์ ณ ที่นี้ เพราะเหตุนี้ฉันจึงกลัว
หวั่นหวาด ตกใจรีบลุกขึ้น

ทันใดนั้น ที่ฆมาราชกุมารจับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชด้วยพระหัตถ์ซ้าย
ชักพระแสงขรรค์ด้วยพระหัตถ์ขวา แล้วได้กล่าวคำขู่แก่พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชว่า ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า คือ ที่ฆมาราชกุมาร โอรสของพระเจ้าที่ขัติโกศลราชคนนั้น พระองค์ทรงก่อความ
ฉิบหายแก่พวกข้าพระพุทธเจ้ามากมาย คือ ทรงช่วงชิงรัพล ราชพาหนะ ชนบท คลังศีลตราวุธ
ยุทธภักข์ และคลังธัญญาหาร ของข้าพระพุทธเจ้าไป มีหน้าข้ายังปลงพระชนมชีพพระชนกชนนี
ของข้าพระพุทธเจ้าเสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาที่ยังพระพุทธเจ้าพบคู่เวรละ

จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ชบพระเศียรลงแทบยคลบาทของที่ฆมาราชกุมาร แล้วได้
ตรัสคำวิงวอนแก่เจ้าชายว่า พ่อที่ฆมา พ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน พ่อที่ฆมา พ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน
ด้วยเถิด

เจ้าชายกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าหรือจะเอื้อมอาจทูลเกล้าถวายชีวิตแก่พระองค์ พระองค์
ต่างหากควรพระราชทานชีวิตแก่พระพุทธเจ้า

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสว่า พ่อที่ฆมา ถ้าเช่นนั้นพ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน และฉัน
ก็ให้ชีวิตแก่พ่อ .

ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช และที่ฆมาราชกุมาร ต่างได้ให้ชีวิตแก่กันและกัน
ได้จับพระหัตถ์กัน และได้ทำการสบล เพื่อไม่ทำร้ายกัน จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชได้ตรัส
คำนี้แก่ที่ฆมาราชกุมารว่า พ่อที่ฆมา ถ้ากระนั้นพ่อจงเทียมรถไปกันเถละ .

ที่ฆมาราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสรับสั่ง พระพุทธ-

* เจ้าข้า ดังนั้น แล้วเทียมรถ ได้กราบทูลพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชว่า รถพระที่นั่งเทียมเสร็จแล้ว
พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ขอพระองค์โปรดทรงทราบกาลอันควรเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชเสด็จขึ้นรถทรงแล้ว ที่ฆมาราชกุมารขับรถไป ได้ขับรถไป
โดยวิธีไม่นานนักก็มาพบกองทหาร ครั้นพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช เสด็จเข้าสู่พระนครพาราณสี
แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดให้เรียกประชุมหมู่อำมาตย์ราชบริพาร ได้ตรัสถามความเห็นข้อนี้ว่า
พ่อนายทั้งหลาย ถ้าพวกท่านพบที่ฆมาราชกุมารโอรสของพระเจ้าที่ขัติโกศลราช จะพึงทำอะไร
แก่เขา .

อำมาตย์บางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ พวกข้าพระพุทธเจ้า จะพึงตัดมือ จะพึง
ตัดเท้า จะพึงตัดทั้งมือและเท้า จะพึงตัดหู จะพึงตัดจมูก จะพึงตัดทั้งหูและจมูก จะพึงตัดศีรษะ
พระพุทธเจ้าข้า .

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสว่า พ่อนายทั้งหลาย ชายหนุ่มผู้นี้แล คือ ที่ฆมาราชกุมาร
โอรสของพระเจ้าที่ขัติโกศลราชคนนั้น ชายหนุ่มผู้นี้ใครๆ จะทำอะไรไม่ได้ เพราะชายหนุ่มผู้นี้
ได้ให้ชีวิตแก่เรา และเราก็ได้ให้ชีวิตแก่ชายหนุ่มผู้นี้ ครั้นแล้วได้ตรัสถามความเห็นข้อนี้แก่ที่ฆมา-

* ราชกุมารว่า พ่อที่ฆมา พระชนกของเธอได้ตรัสคำใดไว้ เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อที่ฆมา เจ้าอย่า
เห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับได้ เพราะไม่จองเวร ดังนี้ พระชนก
ของเธอได้ตรัสคำนั้น หมายความว่าอย่างไร?

ที่ฆมาราชกุมารกราบทูลว่า ขอเดชะ พระชนกของข้าพระพุทธเจ้าได้ตรัสพระบรมราโชวาท
อันใดแลไว้เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว ดังนี้หมายความว่า เจ้าอย่าได้จองเวรให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ยึดเยื่อ เพราะฉะนั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทวันนี้แลไว้เมื่อ
ใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า ได้ตรัสพระบรมราโชวาท
อันใดแลไว้เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น ดังนี้ หมายความว่า เจ้าอย่าแตกร้างจาก
มิตรเรวีนึก เพราะฉะนั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันนี้แลไว้
เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า ได้ตรัสพระบรมราโชวาท
อันใดแลไว้ เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อที่ฆาฏ เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอม
ระงับได้เพราะไม่จองเวร ดังนี้ หมายความว่า พระชนกชนนีของข้าพระพุทธเจ้า ถูกพระองค์
ปลงพระชนชีพเสีย ถ้าข้าพระพุทธเจ้า จะพึงปลงพระชนชีพของพระองค์เสียบ้าง คนเหล่าใด
ใคร่ความเจริญแก่พระองค์ คนเหล่านั้นจะพึงปลงชีวิตข้าพระพุทธเจ้า คนเหล่าใดใคร่ความเจริญ
แก่ข้าพระพุทธเจ้า คนเหล่านั้นจะพึงปลงชีวิตคนเหล่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น เวนั้นไม่พึงระงับ
เพราะเวร แต่มาบัดนี้ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิตแก่ข้าพระพุทธเจ้า และ
ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทูลถวายพระชนมชีพแก่พระองค์ เป็นอันว่าเวรนั้นระงับแล้วเพราะ ไม่จองเวร
พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันนี้แลไว้เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อ
ที่ฆาฏ เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร พระพุทธเจ้าข้า .
ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตทาสกษิราชตรัสว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นาอัศจรรย์นัก ไม่
เคยมีเลย ที่ฆาฏราชกุมารนี้เป็นบัณฑิต จึงได้เข้าใจความแห่งภษิต อันพระชนกตรัสแล้วโดยย่อ
ได้โดยพิสดาร แล้วทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานคินรีพล ราชพาหนะ ขนบถ คลังคัสตราวุธ-
* ุยทกรัณฑ์และคลังธัญญาหารอันเป็นพระราชสมบัติของพระชนก และได้พระราชทานพระราชธิดา
อภิเชษฐมารสด้วย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชั้นดี โสรัจจะ เห็นปานนี้ ได้มีแล้วแก่พระราชอาเหล่าเหล่านั้น ผู้ถือ
อาชญา ผู้ถือคัสตราวุธ ก็การที่พวกเธอบวชในธรรมวินัย อันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ จะพึงอดทน
และสงบเสงี่ยมนั้น ก็จะต้องงามในธรรมวินัยนี้แน่ .

[๒๔๕] พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระโอวาทแก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรับสามว่า อย่าเลย
ภิกษุทั้งหลาย อย่าบาดหมางกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแค้นแค้นกัน อย่าวิวาทกันเลย อธรรมวาที
ภิกษุรูปนั้น ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคเป็นคำรับสาม พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค
ผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรม ได้โปรดทรงยับยั้งเถิด ขอพระผู้มีพระภาค ได้โปรดทรงมีความชวนชวายน้อย
ประกอบสุขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระพุทธเจ้าจักปรากฏด้วยความบาดหมาง
ความทะเลาะ ความแค้นแค้น การวิวาทนั้น จึงพระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้หัวดี
นักแล เราจะให้โมฆบุรุษเหล่านี้เข้าใจกัน ทำไม่ได้ง่ายเลย ดังนี้ แล้วเสด็จจากพระพุทธอาสน์
กลับไป .

ที่ฆาฏภาณวาร ที่ ๑ จบ .

-----

[๒๔๖] ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร
เสด็จเข้าพระนครโกสัมพีเพื่อบิณฑบาต เสด็จเที่ยวบิณฑบาตในพระนครโกสัมพีแล้ว ครั้น
เวลาบ่าย เสด็จกลับจากบิณฑบาต ทรงเก็บเสนาสนะถือบาตรจีวร ประทับยืนท่ามกลางพระสงฆ์
ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ :-

เวรุปสมคคาถา

[๒๔๗] ภิกษุผู้มีเสียงดังเป็นเสียงเดียวกัน จะได้สำคัญตัวว่า
เป็นพาล ไม่มีเลยสักรูปเดียว ยิ่งเมื่อสงฆ์แตกกัน ก็ไม่ได้
สำคัญเหตุอื่น ภิกษุทั้งหลายลิมสติ สำคัญตัวว่าเป็นบัณฑิต
ช่างพูด เจ้าคารม พูด ไปตามที่ตนปรารถนา จะยื่นปากพูด
ไม่รู้สีกว่าความทะเลาะเป็นเหตุชั๊กพาไป
ก็คนเหล่าใดจองเวรไว้ว่า คนโน้นดำเรา ดีเรา ชนะเรา
ได้ลัทธิสิ่งของของเราไป เวนของคนเหล่านั้นยอมไม่สงบ
ส่วนคนเหล่าใดไม่จองเวรไว้ว่า คนโน้นดำเรา ดีเรา ชนะเรา
ได้ลัทธิสิ่งของของเราไป เวนของคนเหล่านั้นยอมสงบ
แต่ไหนแต่ไรมา เวนทั้งหลายในโลกนี้ยอมไม่ระงับ
เพราะเวรเลย แต่ยอมระงับ เพราะไม่จองเวร ธรรมนี้
เป็นของเก่า

ก็คนเหล่าอื่นไม่รู้สีกว่า พวกเรากำลังยับเยิน ณ ท่าม
กลางสงฆ์นี้ ส่วนคนเหล่าใดในท่ามกลางสงฆ์นั้น รู้สึก
เพราะความรู้สึกของคนเหล่านั้น ความหมายมั่นยอมระงับ
คนเหล่าใดบั้นกระดุก ผลาญชีวิต ลักทรัพย์ คือ โค
และม้า คนเหล่านั้นถึงช่วงชิงแค้นแค้นกัน ก็ยังคบหา
สมาคมกันได้ เหตุไฉนพวกเธอจึงคบหาสมาคมกันไม่ได้เล่า
ถ้าบุคคลพึงได้สหายมีปัญญา เทียวไปด้วยกัน เป็น-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

* นักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน เขาครอบงำอันตรายทั้งปวง
เสียได้ ฟังพอใจ มีสติเที่ยวไปกับสหายนั้น ถ้าไม่ได้
สหายมีปัญหา เที่ยวไปด้วยกัน เป็นนักปราชญ์คอยช่วย
เหลือกัน ฟังเที่ยวไปคนเดียว ดุจพระราชาทรงสละแว่น-

* แคว้น คือราชอาณาจักร และดุจข้างมาดั่งคะ ละฝุ่งเที่ยวไป
ในป่า ฉะนั้น การเที่ยวไปคนเดียวดีกว่า เพราะคุณเครื่อง
เป็นสหายไม่มีในคนพาล ฟังเที่ยวไปคนเดียว และ ไม่ฟัง
ทำบาป ดุจข้างมาดั่งคะ มีความชวนชวายน้อย เที่ยวไป
ในป่าแต่ลำพัง ฉะนั้น .

เสด็จพาลกโลณการกคาม

[๒๔๘] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคกำลังประทับอยู่ที่ท่ามกลางสงฆ์ที่พระคาถาเหล่านี้

แล้วเสด็จพระพุทธานินไปทางบ้านพาลกโลณการกคาม ก็สมณินทานพระภิกษุที่อยู่ที่บ้าน
พาลกโลณการกคาม ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จพระพุทธานินมาแต่ไกลเที่ยว ครั้น
แล้วได้จัดที่ประทับ ตั้งน้ำล้างพระบาท ตั้งรองพระบาท กระเบื้องเช็ดพระบาท ไปรับเสด็จ
รับบาตรจีวร พระผู้มีพระภาคประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ ครั้นแล้วให้ล้างพระบาททุก
ฝ่ายท่านพระภิกษุถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสคำนี้แก่ท่านพระภิกษุผู้หนึ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ดูกรภิกษุ เธอยังพอทนได้หรือ
ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้หรือ เธอไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตหรือ?

ท่านพระภิกษุกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้า ยังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้ และ
ข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า .

จึงพระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงให้ท่านพระภิกษุเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ราเริง ด้วย
ธรรมิกขา แล้วเสด็จออกจากที่ประทับ เสด็จพระพุทธานินไปทางปราจีนวังสหายวัน

ก็สมณินทานท่านพระอนุรุธะ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิละ พักอยู่ที่ปราจีน
วังสหายวัน คนเฝ้าสวน ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระสมณะ พระองค์อย่าเสด็จเข้ามาสู่สวนนี้ เพราะในสวนนี้มีกلبบุตรอยู่ ๓
ท่าน ต่างกำลังมุ่งประโยชน์ของตนอยู่ พระองค์อย่าได้ทำความไม่สำราญแก่พวกนั้นเลย

ท่านพระอนุรุธะ ได้ยินเสียงคนเฝ้าสวน กำลังโต้ตอบอยู่กับพระผู้มีพระภาค จึงได้บอก
คนเฝ้าสวนว่า นายทนายบาล ท่านอย่าห้ามพระผู้มีพระภาคเลย พระองค์เป็นศาสดาของพวกเรา
เสด็จมาถึงแล้วโดยลำดับ ครั้นแล้วเข้าไปหาท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิละ ได้แจ้งความ
ข้อนี้แก่ท่านทั้งสองว่า จงรีบออกไปเถิด พวกท่าน จงรีบออกไปเถิด พวกท่าน พระผู้มีพระภาค
ผู้เป็นศาสดาของพวกเราเสด็จมาถึงแล้ว โดยลำดับ จึงท่านพระอนุรุธะ ท่านพระนันทิยะ และ
ท่านพระกิมพิละ พวกท่านไปรับเสด็จพระผู้มีพระภาค รูปหนึ่งรับบาตรจีวรของพระผู้มีพระภาค
รูปหนึ่งปูอาสนะ รูปหนึ่งตั้งน้ำล้างพระบาท ตั้งรองพระบาท กระเบื้องเช็ดพระบาท พระผู้มี
พระภาคประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ ครั้นแล้วให้ล้างพระบาททุก ฝ่ายท่านเหล่านั้นก็
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอนุรุธะนั่งเรียบร้อย
แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อนุรุธะพวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็นไป
ได้หรือ ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตหรือ?

พวกท่านพระอนุรุธะกราบทูลว่า พวกข้าพระพุทธเจ้า ยังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพ
เป็นไปได้ และพวกข้าพระพุทธเจ้า ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตพระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดูกรพวกอนุรุธะ ก็พวกเธอยังพร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน
เป็นคุณน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่หรือ?

อ. ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านั้นยังพร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นคุณ
น้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่ โดยส่วนเดียว พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดูกรพวกอนุรุธะ พวกเธอยังพร้อมเพรียงกัน ปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นคุณ
น้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่ ด้วยวิธีอย่างไรเล่า?

สามัคคีธรรม

อ. พระพุทธเจ้าข้า ในข้อนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความคิดอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอ
เราได้ดีแล้ว ที่เราได้ช่วยร่วมกับเพื่อนสหพรหมจารีเห็นปานนี้ ข้าพระพุทธเจ้านั้น ได้เข้าไปตั้ง
เมตตากายกรรม เมตตาวาจกรรม เมตตาคามกรรม ไว้ในท่านเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ
ข้าพระพุทธเจ้านั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิต
ของท่านเหล่านี้เท่านั้น ดังนี้ แล้ววางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้แหละ
กายของพวกข้าพระพุทธเจ้าต่างกันก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกัน พระพุทธเจ้าข้า

ฝ่ายท่านพระนันทิยะและท่านกิมพิละ ต่างได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า แม้ข้าพระพุทธเจ้าก็มีความคิดอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ
ที่เราได้ช่วยร่วมกับเพื่อนสหพรหมจารีเห็นปานนี้ ข้าพระพุทธเจ้านั้น ได้เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม
เมตตาวาจกรรม เมตตาคามกรรม ไว้ในท่านเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ข้าพระพุทธเจ้านั้นมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ความคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้เท่านั้น
ดังนี้ แล้ววางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้แหละ ภายของพวกข้าพระพุทธเจ้า
ต่างกันก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกัน พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อม
เพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดวงน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่
รักอยู่ ด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า

พ. ดุครพวกอนุชระ ก็พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไป
อยู่หรือ?

อ. พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่โดย
ส่วนเดียว พระพุทธเจ้าข้า

พ. ดุครพวกอนุชระ พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่
ด้วยวิธีอย่างไรเล่า?

อ. พระพุทธเจ้า ในข้อนี้ บรรดาพวกข้าพระพุทธเจ้า รูปใดมีนทบาตกลับจากบ้านก่อน
รูปนั้นก็ป้อสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไร่ ล้างสำรับกับข้าวแล้วตั้งไว้
ตั้งน้ำจั้นน้ำใช้ไว้ รูปใดมีนทบาตกลับจากบ้านทีหลัง ถ้ามีอาหารที่ฉันแล้วเหลืออยู่ ถ้าต้องการ
ก็ฉัน ถ้าไม่ต้องการ ก็เททิ้งในที่ปราศจากของเขี้ยวสด หรือล้างเสียในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ รูปนั้น
หรืออาสนะเก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างสำรับกับข้าวแล้วเก็บไว้ เก็บน้ำจั้น
น้ำใช้ กวาดโรงฉัน รูปใดเห็นหมอน้ำจั้น หมอน้ำใช้ หรือหมอน้ำในโรงจกฐีว่างเปล่า รูปนั้น
ก็ตัดน้ำตั้งไว้ ถ้ารูปนั้นไม่สามารถ พวกข้าพระพุทธเจ้าก็กวักมือเรียกเพื่อนมา แล้วช่วยกันตักยก
เข้าไปตั้งไว้ แต่พวกข้าพระพุทธเจ้ามิได้บ่นว่า เพราะข้อนี้เป็นเหตุเลย และพวกข้าพระพุทธเจ้า
นั่งประชุมกันด้วยธรรมมิกถาตลอดคืนยืนรุ่งทุกๆ ๕ วัน พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่ ด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจง ให้ท่านพระอนุชระ ท่านพระนันทิยะ และ
ท่านพระกิมพิละ เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ราชเริง ด้วยธรรมมิกถา แล้วทรงลุกจากที่ประทับ
เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางตำบลบ้านป่าริไลยกะ เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงตำบลบ้านป่าริไลยกะ
ทราบว่าเป็นพระองค์ประทับอยู่ที่โคน ไม้รังใหญ่ ในไพรสนธ์ริกชิตวัน เขตตำบลบ้านป่าริไลยกะนั้น .

เรื่องช้างใหญ่ป่าริไลยกะ

[๒๔๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปในที่สงัดทรงหลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตก
แห่งพระทัยเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราวนด้วยภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง
ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อจาว ก่ออิริยในสงฆ์เหล่านั้น อยู่ไม่สำราญเลย
เดี๋ยวนี้ เราวางเว้นจากภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท
ทำความอื้อจาว ก่ออิริยในสงฆ์เหล่านั้น อยู่คนเดียว ไม่มีเพื่อน เป็นสุขสำราญดี

แม้ช้างใหญ่เชือกหนึ่งก็อยู่ด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก ได้กิน
แต่หญ้าอดตัว ส่วนกิ่งไม้ที่พระยาช้างนั้นหักลงมากองไว้ ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำ
ขุ่นๆ เมื่อพระยาช้างนั้นลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดินเสียดสีกายไป ต่อมาพระยาช้างนั้น
ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า เรายอยู่ด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก ได้กินแต่
หญ้าอดตัว ส่วนกิ่งไม้ที่เราหักลงมากองไว้ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำขุ่นๆ เมื่อเรา
ลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดินเสียดสีกายไป โฉนหนอ เราพึงหลีกออกจากโหลงอยู่แต่ผู้เดียว
ครั้นแล้วได้หลีกออกจากโหลงเดินไปทางบ้านป่าริไลยกะ ไพรสนธ์ริกชิตวันควง ไม้รังใหญ่ เข้าไป
หาพระผู้มีพระภาค แล้วชิงวงตักน้ำจั้นน้ำใช้เข้าไปตั้งไว้เพื่อพระผู้มีพระภาค และปราบสถานที่
ให้ปราศจากของเขี้ยวสด ครั้นกาลต่อมา พระยาช้างนั้นได้คำนึงว่า เมื่อก่อนเราวางด้วยช้างพลาย
ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก อยู่ไม่ผาสุกเลย ได้กินแต่หญ้าอดตัว ส่วนกิ่งไม้ที่เราหัก
ลงมากองไว้ ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำขุ่นๆ เมื่อเราลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดิน
เสียดสีกายไป เดียวนี้ เราวางเว้นจากช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก อยู่แต่ผู้เดียว
ไม่มีเพื่อน เป็นสุขสำราญดี .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความเจ็บสัดของพระองค์ และทรงทราบความ
ปริวิตกแห่งจิตของพระยาช้างนั้นด้วยพระทัย จึงทรงเปล่งอุทานนี้ขึ้นในเวลานั้น ว่าดังนี้ :-

จิตของพระยาช้างผู้มั่งงามตจองอนรณนั้นเสมอด้วยจิตของ

ท่านผู้ประเสริฐ เพราะเป็นผู้เดียวยินดีในป่าเหมือนกัน .

[๒๕๐] ครั้นพระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ที่ตำบลบ้านป่าริไลยกะ ตามพระพุทธานุชาภิรมย์
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว
ทราบว่าเป็นพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น .

อบาสกอบาสิกชาวพระนครโกสัมพีไม่อภิวัต

[๒๕๑] ครั้นนั้น อบาสกอบาสิกชาวพระนครโกสัมพีได้หารือกันตั้งนี้ว่า พระคุณเจ้า
เหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพีนี้ ทำความพินาศใหญ่โตให้พวกเรา พระผู้มีพระภาคถูกท่านเหล่านี้
รบกวนจึงเสด็จหลีกไปเสีย เอาละ พวกเราไม่ต้องอภิวัต ไม่ต้องถูกรับ ไม่ต้องทำอัญชลีกรรม
สามิจกรรม ไม่ต้องทำสักการะ ไม่ต้องเคารพ ไม่ต้องนับถือ ไม่ต้องบูชาซึ่งพระคุณเจ้าเหล่าภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
ชาวพระนครโกสัมพี แม่เข้ามาบิณฑบาต ก็ไม่ต้องถวายบิณฑบาต ท่านเหล่านี้ถูกพวกเราไม่
สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะอย่างนี้ จักหลีกไปเสีย หรือจัก
สึกเสีย หรือจักให้พระผู้มีพระภาคทรงโปรด ครั้นแล้วไม่อภิเวท ไม่ลูกรับ ไม่ทำอัญชลีกรรม
สามีจิกรรม ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ซึ่งพวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี
แม่เข้ามาบิณฑบาตก็ไม่ถวายบิณฑบาต .

ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ถูกอบาสกอบาสิกาชาวพระนครโกสัมพี
ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะ จึงพูดกันอย่างนี้ว่า อ้าว!
ทั้งหลาย มิฉะนั้น พวกเราพึงไปพระนครสาวัตถี แล้วระงับอธิกรณ์นี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค
ครั้นแล้ว เก็บงำเสนาสนะ ถือบาตรจีวรพากันเดินทางไปพระนครสาวัตถี .

พระสารีบุตรเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๒] ท่านพระสารีบุตร ได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ผู้ก่อความบาดหมาง
ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนคร
สาวัตถี จึงเข้าไปในพระพุทธรูปสักการะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ท่านพระสารีบุตรนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า
ได้ขามมาว่า ภิกษุชาวพระนครโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความ
อื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์เหล่านี้ พากันมาพระนครสาวัตถี ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในภิกษุ
เหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร ถ้าเช่นนั้น เธอจงดำรงอยู่ตามธรรม

สา. ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงทราบธรรมหรือธรรมอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

วัตถุสำหรับธรรมวาที ๑๘ ประการ

พ. สารีบุตร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการ คือภิกษุในธรรม
วินัยนี้ :-

๑. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม
๒. แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม
๓. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย
๔. แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย
๕. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้ มิได้ตรัสไว้ว่าพระตถาคตทรงภายิตไว้
ตรัสไว้
๖. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงภายิตไว้ ตรัสไว้ว่าพระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้ ตรัสไว้
๗. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตทรงประพฤติมา
๘. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตทรงประพฤติมาแล้ว ว่าพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา
๙. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้ ว่าอันพระตถาคตทรงบัญญัติไว้
๑๐. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้
๑๑. แสดงสิ่งที่มีโทษอาบัติ ว่าเป็นอาบัติ
๑๒. แสดงอาบัติ ว่าเป็นสิ่งมีโทษอาบัติ
๑๓. แสดงอาบัติเบา ว่าเป็นอาบัติหนัก
๑๔. แสดงอาบัติหนัก ว่าเป็นอาบัติเบา
๑๕. แสดงอาบัติมีส่วนเหลือ ว่าเป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้
๑๖. แสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ
๑๗. แสดงอาบัติชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ
๑๘. แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ

สารีบุตร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้แล .

วัตถุสำหรับธรรมวาที ๑๘ ประการ

สารีบุตร และพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม
๒. แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม
๓. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย
๔. แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย
๕. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้ มิได้ตรัสไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้
มิได้ตรัสไว้
๖. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงภายิตไว้ ตรัสไว้ว่าพระตถาคตทรงภายิตไว้ ตรัสไว้
๗. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา
๘. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตทรงประพฤติมา
๙. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้
๑๐. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตทรงบัญญัติไว้
๑๑. แสดงสิ่งมีโทษอาบัติ ว่าเป็นสิ่งมีโทษอาบัติ

- ๑๒. แสดงอาบัติ ว่าเป็นอาบัติ
- ๑๓. แสดงอาบัติเบา ว่าเป็นอาบัติเบา
- ๑๔. แสดงอาบัติหนัก ว่าเป็นอาบัติหนัก
- ๑๕. แสดงอาบัติมีส่วนเหลือ ว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ
- ๑๖. แสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ว่าเป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้
- ๑๗. แสดงอาบัติชิวหายาบ ว่าเป็นอาบัติชิวหายาบ
- ๑๘. แสดงอาบัติไม่ชิวหายาบ ว่าเป็นอาบัติไม่ชิวหายาบ

สาริปุตฺร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวิตถุ ๑๘ ประการนี้แล .

พระเถรานุเถระเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๓] ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระมหากัสสปะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระมหากัจจนะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระมหาโกฏฐิตะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระมหากปิณเฑาะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระมหาจุนทะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระอนุรุธะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระเรวตะได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระอุบาลีได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระอานนทีได้สดับข่าว . . . .

ท่านพระราหุลได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระราหุลนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัติแด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ราหุล ถ้าเช่นนั้น เธอจงดำรงอยู่ตามธรรม

รา. ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงทราบธรรมหรือธรรมอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. ราหุล เธอพึงทราบ ธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวิตถุ ๑๘ ประการ . . . .

ราหุล เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวิตถุ ๑๘ ประการนี้แล .

ราหุล และพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวิตถุ ๑๘ ประการ . . . .

ราหุล เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวิตถุ ๑๘ ประการนี้แล .

พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๔] พระเถรีมหาปชาบดีโคตมี ได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความ

บาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยินเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระเถรีมหาปชาบดีโคตมียืนเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี หม่อมฉันจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า โคตมี ถ้าเช่นนั้น เธอจงพึงธรรมในภิกษุสองฝ่าย ครั้นพึงธรรมในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้นเป็นธรรมวาที เธอจงพอใจความเห็น ความถูกต้อง ความชอบใจ และความเชื่อถือ ของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น อนึ่ง วัตรอย่างหนึ่งอย่างใดอันภิกษุณีสงฆ์พึงหวังแต่ภิกษุสงฆ์ วัตรนั้นทั้งหมด อันเธอพึงหวังแต่ธรรมวาทีภิกษุฝ่ายเดียว .

อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๕] อนาถบิณฑิกคหบดีได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง

ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อนาถบิณฑิกคหบดีนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ยินข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกกันมาสู่พระนครสาวัตถี ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คหบดี ถ้ากระนั้น ท่านจงถวายทานในภิกษุสองฝ่าย ครั้นถวายทานในภิกษุสองฝ่ายแล้ว จงพึงธรรมในสองฝ่าย ครั้นพึงธรรมในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้น เป็นธรรมวาที ท่านจงพอใจในความเห็น ความถูกต้อง ความชอบใจ และความเชื่อถือ ของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

นางวิสาขาหมัดการมาตาเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๖] นางวิสาขาหมัดการมาตาได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยในสงฆ์ เหล่านั้น พวกก็มาสู่พระนคร สาวัตถิ จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง นางวิสาขาหมัดการมาตานั้นเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยในสงฆ์ เหล่านั้น พวกก็มาสู่พระนครสาวัตถิ หม่อมฉันจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วิสาขา ถ้ากระนั้น เธอจงถวายทานในภิกษุสองฝ่าย ครั้นถวายทานในสองฝ่ายแล้ว จงฟังธรรมในสองฝ่าย ครั้นฟังธรรมในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้นเป็นธรรมมาที่ เธอจงพอใจในความเห็น ความถูกต้อง ความชอบและความเชื่อถือของภิกษุฝ่ายธรรมมาที่นั้น .

[๒๕๗] ครั้นนั้น พวกชาวเมืองโกสัมพี ได้ไปถึงพระนครสาวัตถิโดยลำดับ จึงทูลถามพระสารีบุตรเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยในสงฆ์ เหล่านั้นพวกก็มาถึงพระนครสาวัตถิแล้วโดยลำดับ ข้าพระพุทธเจ้า จะพึงจัดเสนาสนะสำหรับภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร ถ้ากระนั้น เธอพึงให้เสนาสนะที่ว่าง

สา. ก็ถ้าเสนาสนะว่างไม่มี จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. สารีบุตร ถ้ากระนั้น พึงทำเสนาสนะให้ว่างแล้วให้ แต่เราไม่ได้กล่าวว่า พึงห้ามเสนาสนะแก่ภิกษุผู้แก่พรรษา โดยปริยายอะไรๆ ห้ามมิได้เลย รูปใดห้าม ต้องอาบัติทุกกฏ .

สา. ในอามิสเล่า จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. สารีบุตร พึงแบ่งอามิสให้ภิกษุทั้งหมดเท่าๆ กัน .

รับภิกษุผู้ถูกยกเข้าหมู่

[๒๕๘] ครั้นนั้น ภิกษุผู้ถูกยกกรุปนั้น พิจารณาถึงธรรมและวินัยอยู่ ได้สำนึกข้อนี้นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ เราเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติหามิได้ เราเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ เราเป็นผู้ถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นธรรม ไม่กำเร็บควรแก่ฐานะ ครั้นแล้วเข้าไปหาภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยก แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกนั้นว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมเป็นธรรม ไม่กำเร็บ ควรแก่ฐานะ มาเกิดท่านทั้งหลาย ขอได้กรุณารับผมเข้าหมู่ด้วยเถิด ขอรับ .

ลำดับนั้น ภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น พวกภิกษุผู้ถูกยกกรุปนั้น เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้ถูกยกกรุปนี้ กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นธรรม ไม่กำเร็บ ควรแก่ฐานะ มาเกิด ท่านทั้งหลาย ขอได้กรุณารับผมเข้าหมู่ด้วยเถิด ขอรับ ดังนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องอาบัติแล้ว ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้ว ภิกษุนั้นไม่ถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นธรรม ไม่กำเร็บ ควรแก่ฐานะ เพราะภิกษุนั้นต้องอาบัติถูกยกแล้ว และเห็นอาบัติ ฉะนั้น พวกเธอจงรับภิกษุนั้นเข้าหมู่

จึงภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น รับภิกษุผู้ถูกยกกรุปนั้นเข้าหมู่แล้ว เข้าไปหาภิกษุพวกยกถึงที่อยู่ ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง การวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้น ต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้วเห็นอาบัติ และสงฆ์รับเข้าหมู่แล้ว เอาละ พวกเราจะทำสังฆสามัคคี เพื่อระงับเรื่องนั้น .

จึงภิกษุพวกยกเหล่านั้น เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง การวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้ว เพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์รับเข้าหมู่แล้ว เอาละ พวกเราจะทำสังฆสามัคคี เพื่อระงับเรื่องนั้น ดังนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒

พระพุทธานุญาตให้ทำสังฆสามัคคี

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุนั้นต้องอาบัติแล้วถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เข้ารับหมุ่แล้ว ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงทำสังฆสามัคคี เพื่อระงับเรื่องนั้น .

วิธีทำสังฆสามัคคี

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสังฆสามัคคีพึงทำอย่างนี้ คือภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่อาพาธ ทั้งที่ไม่อาพาธ พึงประชุมพร้อมกันทุกๆ รูป รูปไหนจะให้ฉันหะไม่ได้ ครั้นประชุมกันแล้ว ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยญัตติหัตถิกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาทำสังฆสามัคคี

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เรียกเข้าหมุ่แล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เรียกเข้าหมุ่แล้ว สงฆ์ทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น การทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สงฆ์ทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้นแล้ว ความแตกแห่งสงฆ์ ถูกกำจัดแล้ว ความร้าวรานแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว การถือต่างกันแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว การทำต่างกันแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ ไว้ด้วยอย่างนี้ .

สงฆ์พึงทำอุโบสถ พึงสวดปาติโมกข์ ในขณะนั้นเทียว .

สังฆสามัคคี ๒ อย่าง

[๒๕๙] ครั้นนั้น ท่านพระอุบาลี เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มี-

* พระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธ-

* เจ้าข้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์ยังไม่ทันวินิจจัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไปถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคีสังฆสามัคคีนั้น เป็นธรรมหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์ยังไม่ทันวินิจจัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไปถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคีนั้น ไม่เป็นธรรม .

อ. พระพุทธเจ้าข้า ก็ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์วินิจจัยเรื่องนั้นสาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี สังฆสามัคคีนั้น เป็นธรรมหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พ. อุบาลี ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์วินิจจัยเรื่องนั้น สาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคีสังฆสามัคคีนั้นเป็นธรรม .

อ. สังฆสามัคคีมีเท่าไร พระพุทธเจ้า?

พ. อุบาลี สังฆสามัคคีมี ๒ อย่าง คือ สังฆสามัคคีเสียวรรต แต่ได้พยัญชนะ ๑ สังฆสามัคคีได้ทั้งอรรต ได้ทั้งพยัญชนะ ๑

๑. อุบาลี สังฆสามัคคีเสียวรรต แต่ได้พยัญชนะเป็นไฉนเล่า?

ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์ยังไม่ทันวินิจจัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไปถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคีนี้เรียกว่าสังฆสามัคคีเสียวรรต แต่ได้พยัญชนะ .

๒. อุบาลี สังฆสามัคคี ได้ทั้งอรรต ได้ทั้งพยัญชนะเป็นไฉนเล่า?

ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์วินิจจัยเรื่องนั้น สาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี นี้เรียกว่าสังฆสามัคคีที่ได้ทั้งอรรต ได้ทั้งพยัญชนะ อุบาลี สังฆสามัคคี ๒ อย่างนี้แล .

ลำดับนั้น ท่านพระอุบาลีถูกจากอาสน์ ห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า ประนมมือไปทาง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๕ มหาวรรค ภาค ๒
พระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถา ว่าดังนี้ :-

อุบาลีคาถา

[๒๖๐] อ. เมื่อกิจของสงฆ์ การปริกษาริณัย การตีความ
ริณัย และการวิวินิจฉัยความแห่งริณัยเกิดขึ้นแล้ว ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นคนชนิดใด จึงมีอุปการะมาก เป็นคน
ชนิดใด จึงควรยกย่อง ในพระธรรมวินัยนี้
พ. เบื้องต้น ภิกษุ ไม่ถูกตำหนิโดยศีล หมั่นตรวจตรา
มารยาท และสำรวมอินทริย์เรียบร้อย ศีตรุดีเตียบไม่ได้
โดยธรรม เพราะเธอไม่มีความผิดที่ฝ่ายศัตรูจะฟังกล่าวถึง
เธอผู้เช่นนั้น ตั้งอยู่ในศีลวิสุทธิ เป็นผู้แก่กล้า พุด
จาจาดฉาน เข้าที่ประชุม ไม่สะดุ้ง ไม่ประหม่า กล่าว
ถ้อยคำมีเหตุ ไม่ให้เสียความ ถึงถูกถามปัญหาในที่ประชุม
ก็เช่นนั้นเหมือนกัน ย่อมไม่นิ่งอึ้ง ไม่เก้อ เธอเป็นผู้
เชี่ยวชาญ กล่าวถ้อยคำถูกกาล เหมาะแก่การพยากรณ์
ย่อมยังหมู่วิญญชนให้พอใจ มีความเคารพในภิกษุทั้งหลาย
ที่แก่พรรษากว่า เป็นผู้แก่กล้าในอาจารย์วาทของตน
สามารถเพื่อจะวิจารณ์ ชำนาญในถ้อยคำที่จะฟังกล่าว ฉลาด
จับข้อพิรุณของฝ่ายศัตรู เป็นเหตุให้ฝ่ายศัตรูถึงความถูก
ปราบ และมหาชนก็ยินยอม อนึ่ง ภิกษุนี้ย่อมไม่ลบหลู่
ลัทธิเป็นที่เชื่อถือ คืออาจารย์วาทของตน แก้ปัญหาได้
ไม่ติดขัด สามารถในหน้าที่พูด และยอมรับทำกิจของสงฆ์
ควรรับบิณฑบาตของที่เขานำมาบูชาจะนั้น ถูกคณะภิกษุสง
ไปให้ทำหน้าที่เจรจา ก็ไม่ทะนงตัวว่า ตนทำได้ เพราะ
การทำหน้าที่เจรจานั้น ภิกษุต้องอาบัติเพราะวิตถัมภ์ประมาณ
เท่าใด และการออกจากอาบัตีย่อมมีด้วยวิธีใด วิภังค์
ทั้งสองนั้นมาแล้วด้วยดีแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนี้เป็นผู้ฉลาด
ในวิธีการออกจากอาบัติ อนึ่ง ภิกษุทำกรรมมีกอบความ
บาดหมางเป็นต้นเหล่าใด ย่อมถึงการขับออก และถูกขับ
ออก ด้วยเรื่องเช่นใด เธอฉลาดในวิภังค์ ย่อมเข้าใจ
วิธีการรับเข้าหมู่ แม่นั้น ที่ควรทำแก่ภิกษุผู้ประพฤติวัตร
นั้นเสร็จแล้ว มีความเคารพในพระผู้เจริญกว่า คือที่เป็น
ผู้ใหญ่ ปานกลาง และผู้ใหม่ เป็นบัณฑิต ประพฤติ
ประโยชน์แก่มหาชนในโลกนี้ ภิกษุผู้เช่นนั้นนั้น จึงควร
ยกย่องในธรรมวินัยนี้แล .

โกสัมพีชนธกะ ที่ ๑๐ จบ .

หัวข้อประจำชั้นธกะ

[๒๖๑] เรื่องสมเด็จพระชินวรประทับในพระนครโกสัมพี ภิกษุวิวาทกันเพราะไม่เห็น
อาบัติ และยกกันเพราะเหตุเล็กน้อย เรื่องทรงแนะนำให้ภิกษุแสดงอาบัติ เรื่องภิกษุผู้สับสนุน
ฝ่ายถูกยกทำอุโบสถภายในสิมานั้นเอง เรื่องบ้านพาลกโลณการกคาม เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่
ปราจีนวังสทายวัน เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่ป่าปารีโลยกะ เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่พระนคร
สาวัตถี เรื่องพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระโกลิตะ พระมหากัสสปะ พระมหากัจจายนะ
พระมหาโกฏฐิตะ พระมหากัปปิณะ พระมหาจุนทะ พระอนรุทธะ พระเรวตะ พระอุบาลี
พระอานนท์ พระราหุล พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี อนาถบิณฑิกคหบดี และนางวิสาขามีการมาตา
เข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ เรื่องเสนาสนะว่าง เรื่องจัดเสนาสนะให้ว่าง เรื่องแบ่งอามิสให้เท่าๆ กัน
เรื่องทำสังฆสามัคคีภิกษุรูปไรจะให้ฉันทะไม่ได้ เรื่องพระอุบาลีเข้าเฝ้าทูลถามสังฆสามัคคีในศาสนา
ของพระชินเจ้า เรื่องไม่ถูกตำหนิโดยศีล .

มหาวรรค ภาค ๒ จบ .